

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία:

**«Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΤΑΘΕΙΑ ΣΕ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ
ΒΟΡΕΙΑ ΑΦΡΙΚΗ: Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΕΙΛΗ ΤΟΥ
ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»**

ΣΚΕΜΠΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΟΣΗ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

1. Εισαγωγή
2. Η Αστάθεια στην Μέση Ανατολή και στην Βόρεια Αφρική: Μια ιστορικο-πολιτική προσέγγιση
3. Η Επιρροή και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή κατά τον 21^ο αιώνα
 - 3.1. Ηνωμένες Πολιτείες
 - 3.2. Ρωσία
 - 3.3. Κίνα
 - 3.4. Ευρωπαϊκή Ένωση
4. Ο Περιφερειακός Ρόλος του Ισραήλ
 - 4.1. Ένα νέα Στρατηγικό Περιβάλλον
 - 4.2. Προκλήσεις και Ευκαιρίες
 - 4.3. Η Αραβική Άνοιξη και η εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» στην περιοχή
5. Πολιτικό Ισλάμ και Αραβική Άνοιξη
 - 5.1. Πολιτικό Ισλάμ: Ορολογία και Επαναστάσεις
 - 5.2. Η «Αραβική Άνοιξη» στην Τυνησία
 - 5.3. Η «Αραβική Άνοιξη» στην Αίγυπτο
 - 5.4. Η «Αραβική Άνοιξη» στην Λιβύη
 - 5.5. Οι επιπτώσεις της «Αραβικής Άνοιξης»
6. Ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος
 - 6.1. Η «Αραβική Άνοιξη» στη Συρία
 - 6.2. Οι ομάδες σύγκρουσης
 - 6.2.1. Το Καθεστώς και οι Σύμμαχοί του
 - 6.2.2. Μέτωπο Αλ-Νούσρα
 - 6.2.3. Το «Ισλαμικό Κράτος»
 - 6.2.4. Οι Κούρδοι της Συρίας
 - 6.3. Ο ρόλος και η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων στην Συρία
 - 6.3.1. Η Ρωσική Στρατηγική στην Συρία
 - 6.3.2. Η Αμερικανική Στρατηγική στην Συρία
7. Ο Ρόλος των Περιφερειακών Δυνάμεων στην περιοχή
 - 7.1. Η στάση της Τουρκίας και το «Δόγμα Νταβούτογλου»
 - 7.2. Η συγκρουσιακή σχέση Άγκυρας – Δαμασκού
 - 7.3. Η αμφιλεγόμενη σχέση Τουρκίας και «Ισλαμικού Κράτους»
 - 7.4. Η Στάση της Σαουδικής Αραβίας και των χωρών του Κόλπου
 - 7.5. Ο Ρόλος του Ιράν
 - 7.5.1. Η Πολιτική της Τεχεράνης στον Συριακό Εμφύλιο Πόλεμο
 - 7.5.2. Ιράν και «Ισλαμικό Κράτος»
8. Το «Ισλαμικό Κράτος»
 - 8.1. Οι ρίζες του «Ισλαμικού Κράτους»
 - 8.2. Το «Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και στο Λεβάντε» (ΙΚΙΛ)
 - 8.3. Οι Επιχειρήσεις του ISIS στην Συρία

- 8.4.Οι Επιχειρήσεις του ISIS στο Ιράκ
- 8.5.Η Ίδρυση του «Ισλαμικού Χαλιφάτου»
- 8.6.Η Παρατεταμένη Συγκρουσιακή Κατάσταση σε Συρία και Ιράκ
- 8.7.Το Πετρέλαιο και οι Πηγές Χρηματοδότησής του
- 9. Η Απειλή που συνιστά το «Ισλαμικό Κράτος»
 - 9.1.Το «Ισλαμικό Κράτος» ως Ασύμμετρη Απειλή
 - 9.2.Η Απειλή του «Ισλαμικού Κράτους» σε περιφερειακό επίπεδο
 - 9.2.1. Σαουδική Αραβία
 - 9.2.2. Ιορδανία
 - 9.2.3. Ιράν
 - 9.2.4. Ισραήλ-Παλαιστίνη
 - 9.2.5. Αίγυπτος
 - 9.2.6. Λιβύη
 - 9.3. Η Απειλή του «Ισλαμικού Κράτους» κατά της Δύσης
 - 9.3.1. Γαλλία
 - 9.3.2. Λοιπή Ευρώπη και Ηνωμένες Πολιτείες
 - 9.4.Τα Χημικά Όπλα του «Ισλαμικού Κράτους»
- 10. Συμπεράσματα
- 11. Βιβλιογραφία
- 12. Ηλεκτρονικές πηγές

Εισαγωγή

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, έγινε αντιληπτό ότι η ανθρωπότητα βρίσκεται σε μια μεταβατική περίοδο, όπου παρατηρείται έντονα έλλειμμα ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Συγκεκριμένα, με τις τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου σηματοδοτείται η έναρξη της περιόδου αυτής. Στους πολέμους του Ιράκ και του Αφγανιστάν, οι μη κρατικοί δρώντες όπως η Χεζμπολάχ και τζιχαντιστικές οργανώσεις – Αλ-Κάιντα – αύξησαν την επιρροή τους σε περιφερειακό επίπεδο καθώς στρατολογούσαν χιλιάδες μέλη. Οι αρνητικές συνέπειες της «Αραβικής Άνοιξης», που ξεκίνησε το 2011, έχουν επιφέρει μια αποσταθεροποίηση στη περιοχή και σε συνδυασμό με την αναρχία που επικρατεί στη Συρία και στο Ιράκ, αναδεικνύουν τους βασικούς λόγους της επικινδυνότητας στη περιοχή.

Από το 2014, ο Σουνιτικός εξτρεμισμός παρουσίασε μια ραγδαία άνοδο και αυτό οφείλεται στην ίδρυση του «Ισλαμικού Κράτους» το οποίο κατέχει εδάφη από Συρία και Ιράκ με πρωτεύουσα τη Ράκκα. Οι μαχητές του Ισλαμικού Κράτους έχουν αυξηθεί τα τελευταία δύο έτη σε μεγάλο βαθμό, καθώς στρατολογούνται και συρρέουν σ' αυτό ισλαμιστές απ' όλο τον κόσμο, με αποτέλεσμα να συνιστούν τεράστια απειλή τόσο σε περιφερειακό όσο και διεθνές επίπεδο. Συγκεκριμένα, το «Ισλαμικό Κράτος», επιδιώκει τη δημιουργία ενός παναραβικού χαλιφάτου, καθώς δραστηριοποιείται σε διάφορες χώρες και περιοχές της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, ενώ παράλληλα διαθέτει ισχυρούς πυρήνες σε χώρες της Ευρώπης και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Διαθέτει επίσης ένα ασύμμετρο πλεονέκτημα καθώς δραστηριοποιείται στις περιοχές που ελέγχει, γεγονός που επιδεινώνει την κατάσταση ασφάλειας στη περιοχή. Το «Ισλαμικό Κράτος» εκτός από τις επιχειρήσεις του στη Συρία και στο Ιράκ, επιδιώκει να υποκινήσει μια «τζιχάντ», δηλαδή ιερό πόλεμο κατά των απίστων, με σκοπό να εγκαθιδρύσει το δικό του Χαλιφάτο.

Οι πρόσφατες εξεγέρσεις σε Συρία, Λιβύη, Αίγυπτο και Υεμένη καταδεικνύουν ότι καταστράφηκε το μείγμα των αυταρχικών και νεωτερικών μεθόδων που είχαν εγκαθιδρύσει οι αυταρχικοί ηγέτες των εν λόγω κρατών. Οι επεμβάσεις τρίτων δυνάμεων στις περιοχές αυτές, είχε σαν αποτέλεσμα να κλιμακωθεί περισσότερο η κατάσταση και συγκεκριμένα να προκληθούν εμφύλιοι πόλεμοι και ουσιαστικά να επέλθει μια γεωπολιτική αστάθεια.

Επιπροσθέτως, τίθεται το ερώτημα για το ποια χώρα είναι σταθεροποιητής ή αποσταθεροποιητής στη περιοχή. Το Ιράν, καθίσταται ως ο απόλυτος σταθεροποιητής αν και επιδιώκει, μετά την επανάσταση του Αγιατολάχ Χομεινί το 1979, να προωθήσει την Ισλαμική Επανάσταση με απώτερο σκοπό να επιβληθούν θεοκρατικά καθεστώτα στην περιοχή. Το Ιράν επιθυμεί ένα ενιαίο Ιράκ υπό την Συιτική πλειονότητα, μια ενιαία Συρία υπό τον Άσαντ και έναν ενιαίο Λίβανο με τη Χεζμπολάχ να ασκεί πολιτική επιρροή. Γίνεται κατανοητό ότι, το Ιράν δεν θέλει να διαταραχθεί το status quo διότι ορθά κρίνει ότι μπορεί να προκληθεί αστάθεια στη ευρύτερη περιοχή. Το καθεστώς Άσαντ επιθυμεί να παραμείνει στην εξουσία και η

μειονότητα των Αλαουιτών να συνεχίζει να έχει στα χέρια της τις τύχες της χώρας και ουσιαστικά να μην υποκύψει στο χάος των Σουνιτών εξτρεμιστών και τζιχαντιστών.

Η Σαουδική Αραβία και οι χώρες του Κόλπου, που εμμέσως υποστηρίζουν τους τζιχαντιστές της Συρίας και του Ιράκ, μπορούν να χαρακτηριστούν ως αποσταθεροποιητές. Αν και τα κράτη αυτά διέπονται από συντηρητικές αξίες και ιδεώδη και ήταν ανέκαθεν υποστηρικτές του status quo, πράττουν κατ' αυτό τον τρόπο διότι δεν επιθυμούν την Ιρανική επιρροή στην ευρύτερη περιοχή. Συγκεκριμένα, επιδιώκουν να αποτρέψουν το Σιτικό Τρίγωνο Τεχεράνης – Βαγδάτης – Δαμασκού. Επίσης, οι χώρες αυτές διέπονται από εσωτερικά προβλήματα. Συγκεκριμένα, η Μουσουλμανική Αδελφότητα ασκεί μεγάλη επιρροή στα εσωτερικά δρώμενα των χωρών αυτών αλλά επίσης και η παρουσία των Σαλαφιστών καθιστά δύσκολη την κατάσταση για τις χώρες του Κόλπου. Αυτοί οι λόγοι ωθούν τις χώρες αυτές να προβούν στην έμμεση στήριξη των τζιχαντιστών και των Σουνιτών εξτρεμιστών. Το βασικό επιχείρημα που θέτουν είναι η υποστήριξη των αδελφών Σουνιτών.

Η Τουρκία και το Ισραήλ, κατά περιόδους και ανάλογα με τα συμφέροντά τους στην περιοχή, άλλοτε καθίστανται ως σταθεροποιητές και άλλοτε όχι. Η Τουρκία, αρχικά υποστήριξε την εδαφική ακεραιότητα της Συρίας, με τη βοήθεια όμως που παρείχε στην αντιπολίτευση και προς τις τζιχαντιστικές οργανώσεις, υπονόμωσε το καθεστώς Άσαντ. Ακολούθως, η Άγκυρα πραγματοποιεί μια επιλεκτική βοήθεια προς τους Κούρδους του Βορείου Ιράκ και προς τους Σουνίτες του Ιράκ απέναντι στην Κυβέρνηση της Βαγδάτης. Το γεγονός αυτό την καθιστά πιο πολύ αποσταθεροποιητή παρά σταθεροποιητή στην περιοχή. Το Ισραήλ αν και με βάσει την πορεία του μέχρι και σήμερα, θα έπρεπε να υπερασπίζεται το status quo και τη σταθερότητα στη περιοχή, εν τέλει το Τελ-Αβίβ εντείνει τη διαμάχη του με τη Χεζμπολάχ και με τη Γάζα. Επίσης, το Ισραήλ δεν παίρνει ξεκάθαρη θέση στο ζήτημα της Συρίας διότι δεν επιθυμεί το καθεστώς Άσαντ να παραμείνει στην εξουσία και ουσιαστικά έχει προβεί σε μια «Αιρετική Συμμαχία» με τη Σαουδική Αραβία.

Η συγκρουσιακή κατάσταση στην Μέση Ανατολή, κυρίως όμως σε Συρία και Ιράκ, έχει ως αποτέλεσμα την επιδείνωση της αστάθειας στην περιοχή. Στη Συρία μαίνεται ένας εμφύλιος πόλεμος μεταξύ του Καθεστώτος Άσαντ και των Σουνιτών εξτρεμιστών αλλά και του «Ισλαμικού Κράτους». Όμως, από το Σεπτέμβριο του 2015 έχει επέμβει δυναμικά η Ρωσία στο πλευρό του Άσαντ, ο οποίος έχει την υποστήριξη του Ιράν – μέσω της IRGC – αλλά και της Χεζμπολάχ. Στο Ιράκ, από το 2014 οι Ηνωμένες Πολιτείες πραγματοποιούν αεροπορικές επιδρομές κατά στόχων και θέσεων του «Ισλαμικού Κράτους».

Το «Ισλαμικό Κράτος», δεν συνιστά απειλή μόνο σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο αλλά ουσιαστικά θεωρείται και επισήμως απειλή σε διεθνές επίπεδο. Συγκεκριμένα, λόγω του γεγονότος ότι έχει στρατολογήσει πολλούς μουσουλμάνους που διαβιούν σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, του δίνει τη δυνατότητα να μπορεί να

πραγματοποιεί τρομοκρατικές επιθέσεις σε διάφορες χώρες της Δύσης. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στα γραφεία του περιοδικού Charlie Hebdo (7 Ιανουαρίου 2015), στο Παρίσι (13 Νοεμβρίου 2015), στην Καλιφόρνια των Ηνωμένων Πολιτειών (5 Δεκεμβρίου 2015) και πρόσφατα στις Βρυξέλλες (22 Μαρτίου 2016), υποδεικνύουν ότι ο Σουνιτικός εξτρεμισμός αποτελεί μια ασύμμετρη τρομοκρατική απειλή για τις χώρες της Δύσης.

Η παρούσα έρευνα πραγματεύεται την γεωπολιτική αστάθεια της περιοχής. Συγκεκριμένα, δίνεται έμφαση στον εμφύλιο πόλεμο που λαμβάνει χώρα μέχρι και σήμερα στη Συρία αλλά και για το τι εστί «Ισλαμικό Κράτος», πώς ιδρύθηκε, τι πρεσβεύει και για ποιους λόγους συνιστά απειλή σε περιφερειακό και Διεθνές επίπεδο.

Στο πρώτο κεφάλαιο, θα αναλυθούν οι αιτίες και οι λόγοι αστάθειας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής μέσω μιας Ιστορικό-πολιτικής προσέγγισης. Στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται την επιρροή και το ρόλο των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή κατά τον 21^ο αιώνα. Συγκεκριμένα, θα πραγματοποιηθεί μια αναφορά στο ρόλο και στην άσκηση επιρροής των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ρωσίας, της Κίνας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σο τρίτο κεφάλαιο θα δοθεί έμφαση στο ρόλο του Ισραήλ σε περιφερειακό επίπεδο, στις σχέσεις του Ισραήλ με τις χώρες της περιφέρειάς του, στις συγκρουσιακές σχέσεις του με τη Τεχεράνη και στη στάση του στη κρίση της Συρίας. Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα πραγματοποιηθεί μια ανάλυση γύρω από το Πολιτικό Ισλάμ και τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης σε Τυνησία, Αίγυπτο, Λιβύη και Συρία και ουσιαστικά θα γίνει μια εμπειρική ανάλυση για τα αποτελέσματά της στις χώρες αυτές.

Το πέμπτο κεφάλαιο, αφορά τον εμφύλιο πόλεμο στη Συρία. Θα πραγματοποιηθεί μια ενδελεχής αναφορά των γεγονότων, δηλαδή στις αφορμές των εξεγέρσεων, ποιες φατρίες συγκρούονται, την εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» στη περιοχή η οποία άλλαξε τα δεδομένα αλλά και τον ρόλο που ασκούν οι Μεγάλες Δυνάμεις στην κρίση της Συρίας. Στο έκτο κεφάλαιο, θα γίνει μια ανάλυση ως προς τον ρόλο των Περιφερειακών δυνάμεων στη περιοχή και τη στάση που τηρούν σε Συρία και Ιράκ.

Το έβδομο κεφάλαιο αφορά το «Ισλαμικό Κράτος», συγκεκριμένα τις ρίζες του, τι πρεσβεύει, τις πηγές χρηματοδότησής του αλλά και τον επιχειρησιακό του ρόλο σε Συρία και Ιράκ. Τέλος, στο όγδοο κεφάλαιο λαμβάνει χώρα μια ανάλυση για τους λόγους που θεωρείται το «Ισλαμικό Κράτος» ασύμμετρη απειλή τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και σε διεθνές.

Κεφάλαιο Πρώτο

Η Αστάθεια στην Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική Μία Ιστορικό-Πολιτική Προσέγγιση

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής χαρακτηρίζεται από αστάθεια και συνιστά ένα πολυτάραχο και συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον κυρίως σε κοινωνικό, πολιτικό, θρησκευτικό, οικονομικό, ενεργειακό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Ένα περιβάλλον εντός του οποίου, κατά τον 20^ο και 21^ο αιώνα, δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις αφενός για τη προώθηση σημαντικών συμφερόντων, κυρίως από πλευράς των μεγάλων δυνάμεων, αφετέρου για την ανάδυση τοπικών, περιφερειακών και παγκόσμιων απειλών. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια από τις γεωπολιτικά σημαντικότερες περιοχές του πλανήτη, όπου ανάλογα με τη περιφερειακή κατάσταση μιας περιοχής διαμορφώνονται είτε σχέσεις συνεργασίας είτε συγκρουσιακές σχέσεις. Παράλληλα, ανάλογα με τις εξελίξεις στη περιοχή καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό η τιμή του «μαύρου χρυσού», η οποία με τη σειρά της αυξομειώνει την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη.

Οι εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στον αραβικό κόσμο και γενικά στην περιοχή, επηρεάζουν άμεσα την διεθνή κοινότητα. Συγκεκριμένα, οι γεωπολιτικές και γεωοικονομικές εξελίξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής επηρεάζουν την παγκόσμια ασφάλεια και οικονομία. Όμως, υπάρχουν κάποια ιδιαίτερα διαχρονικά χαρακτηριστικά που επιφέρουν αστάθεια στην περιοχή αυτή. Πρώτον, ο συνεχώς αυξανόμενος με υψηλούς ρυθμούς πληθυσμός των Αράβων. Δεύτερον, το έλλειμμα δημοκρατίας που αυτό οφείλεται λόγω της μακρόχρονης διακυβέρνησης των αραβικών χωρών από απολυταρχικούς ηγέτες, οι οποίοι συγκέντρωναν την απόλυτη εξουσία στο πρόσωπό τους. Τρίτον, το φαινόμενο της οικονομικής μετανάστευσης και των προσφυγικών ρευμάτων, κυρίως λόγω της ανεργίας, του ελλείμματος δημοκρατίας και της συνεχιζόμενης αστάθειας σε συγκρουσιακό επίπεδο που επικρατεί σε πολλές από αυτές τις χώρες. Τέταρτον, η έλλειψη πόσιμου νερού που οφείλεται κυρίως στις κλιματικές αλλαγές αλλά και στην μακροχρόνια αδράνεια για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου. Πέμπτον, η άσχημη οικονομική κατάσταση μερικών αραβικών χωρών κυρίως αυτών που δεν παράγουν πετρέλαιο, επιφέρει εσωτερική αστάθεια στις χώρες αυτές. Τέλος, η συγκρουσιακή κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή έχει ως αποτέλεσμα να δραστηριοποιούνται πολλές παραστρατιωτικές ομάδες, τρομοκρατικές οργανώσεις αλλά και επίσης παρατηρούνται τάσεις αυτονομίας σε διάφορες περιοχές. Παρόλα αυτά, η αστάθεια στην Μέση Ανατολή αλλά και στο Μαγκρέμπ¹, οφείλονται κυρίως

¹ Μαγκρέμπ: Οι χώρες της βορειοδυτικής Αφρικής (Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία). Υφίσταται και η περιοχή του «Μεγάλου Μαγκρέμπ», που περιλαμβάνει τις προαναφερόμενες χώρες, τη Δυτική Σαχάρα, τη Μαυριτανία και τη Λιβύη.

σε διάφορα ιστορικά γεγονότα τα οποία έμελλαν να μεταβάλλουν το περιβάλλον της περιοχής σε μεγάλο βαθμό.²

Μετά την λήξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, έλαβε χώρα ο διαμοιρασμός των εδαφών της Ανατολίας από τους συμμάχους. Οι Τούρκοι κατόρθωσαν να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους και να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος υπό τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ . Ως πρώτος Πρόεδρος της Τουρκίας, ο Κεμάλ παραιτήθηκε από τον αραβικό κόσμο και προχώρησε σε ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της Τουρκίας, με απώτερο σκοπό να «αποσχιστεί» από τη Μέση Ανατολή και ουσιαστικά να προβάλλει τη χώρα του ως μια Ευρωπαϊκή.

Ένα σημαντικό σημείο καμπής στην ιστορία της Μέσης Ανατολής, αποτέλεσε η συμφωνία «Σάικς – Πικό»³ που την συνομολόγησαν μυστικά οι κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας, με την σιωπηρή συναίνεση της Τσαρικής Ρωσίας. Σκοπός της συμφωνίας ήταν ο διαχωρισμός των εδαφών της Μέσης Ανατολής σε ζώνες ελέγχου και επιρροής. Κατά τις επόμενες δεκαετίες, τα αραβικά κράτη προσπάθησαν ανεπιτυχώς να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους.⁴ Το 1922, δημιουργήθηκε το Βασίλειο της Αιγύπτου, με τη διακήρυξη της Βρετανικής Κυβέρνησης για την Αιγυπτιακή Ανεξαρτησία. Το 1941, στο Ιράκ πραγματοποίησε πραξικόπημα ο Rashid Ali al-Gaylani εναντίον του φιλοβρετανικού καθεστώτος, όπου εν συνεχεία οι βρετανοί απάντησαν με εισβολή. Αργότερα, ανάλογες εισβολές των συμμάχων έλαβαν χώρα σε Συρία, Λίβανο και στο Ιράν. Οι βρετανοί, οι γάλλοι και οι σοβιετικοί αποχώρησαν από πολλές περιοχές της Μέσης Ανατολής κατά τη διάρκεια και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Ιράν, η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία και τα κράτη της αραβικής χερσονήσου παρέμειναν ανεπηρέαστα από τον πόλεμο. Ωστόσο, σταδιακά μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής απέκτησαν την ανεξαρτησία τους.

Μετά τη λήξη του Δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου, στο Μαγκρέμπ, πραγματοποιήθηκε ένας αντιαποικιακός αγώνας των χωρών που βρίσκονταν υπό γαλλική κατοχή. Ο αγώνας αυτός υπήρξε ιδιαίτερα έντονος. Τα κράτη αυτά μπόρεσαν να αναπτύξουν διάφορα εθνικιστικά ερείσματα για να κατορθώσουν να απαλλαγούν από τους γάλλους. Το Μαρόκο και η Τυνησία απέκτησαν την ανεξαρτησία τους με ειρηνικά μέσα, το 1956. Όμως, η κατάσταση στην Αλγερία ήταν διαφορετική. Οι Γάλλοι αξίωναν ότι η Αλγερία ήταν γαλλικό έδαφος και ήταν ανυποχώρητοι σε οποιαδήποτε τάση αυτονομίας. Εν τέλει, πραγματοποιήθηκε ένας πόλεμος που διήρκησε οκτώ χρόνια έως ότου και η Αλγερία απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1962.

² Γιαννακόπουλος, Β. (2012) *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*. Αθήνα, σ. 21- 25

³ Συμφωνία «Σάικς-Πικό»: Η συμφωνία αυτή έλαβε χώρα το 1916, μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Γαλλίας. Πήρε την ονομασία της από τον Βρετανό συνταγματάρχη Μάρκ Σάικς και τον Γάλλο συνταγματάρχη Φρανσουά Ζόρζ-Πικό. Η σημερινή Νότια Τουρκία, η περιοχή της Κιλικίας, θα ήταν υπό τον έλεγχο της Γαλλίας, η σημερινή Συρία υπό Γαλλική επιρροή, το σημερινό Ιράκ και η Ιορδανία υπό βρετανική επιρροή και ένα κομμάτι του Ιράν υπό βρετανικό έλεγχο.

⁴ Βλ. Πανέλλα, Κ. (2007) *Η ιστορία των ισλαμικών καθεστώτων 1914 – 2006*

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950, έκανε την εμφάνισή του ο Αραβικός εθνικισμός με κύριο εκφραστή τον Πρόεδρο της Αιγύπτου, Γκαμάλ Αμντέλ Νάσερ, ο οποίος ωρύτερα είχε κατορθώσει να ανατρέψει την αιγυπτιακή δυναστεία του Βασιλιά Φαρούκ Α΄ και το 1953 δημιουργήθηκε η Αιγυπτιακή δημοκρατία. Ο Νάσερ έγινε Πρόεδρος της Αιγύπτου το 1954. Ένα πολύ σημαντικό γεγονός που έλαβε χώρα το 1956, ήταν η «Κρίση του Σουέζ». Η κρίση ξέσπασε αμέσως μετά την εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ και υπήρξε σοβαρός κίνδυνος πολεμικής σύγκρουσης μεταξύ των συνασπισμένων δυνάμεων Αγγλίας, Γαλλίας και Ισραήλ κατά της Αιγύπτου. Τελικά, ο κίνδυνος αποτράπηκε μετά από παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά και της Σοβιετικής Ένωσης.⁵ Η Κρίση του Σουέζ αποτέλεσε το κύκνειο άσμα για τις πάλαι ποτέ ισχυρές αποικιοκρατικές δυνάμεις (Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία), συγκεκριμένα ήταν τόσο μεγάλη η ταπείνωση για τη Μεγάλη Βρετανία αφού ο ίδιος ο Πρωθυπουργός της, Άντονι Ήντεν, αναγκάστηκε να παραιτηθεί.

Ένας παράγοντας αποσταθεροποίησης έλαβε χώρα και στο Ιράν. Το 1951, ο Μοχάμεντ Μοσαντέκ εξελέγη Πρωθυπουργός της χώρας. Μετά την εθνικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας στη χώρα, η δημοτικότητα του αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό. Η Βρετανία, η οποία είχε εταιρείες στη περιοχή για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίου, επέβαλε εμπάργκο στο ιρανικό πετρέλαιο, βρίσκοντας σύμμαχο και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Σκοπός των δύο χωρών ήταν η ανατροπή του ίδιου του Μοσαντέκ. Ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ, Ντουάιτ Αιζενχάουερ, έδωσε εντολή να ξεκινήσει η επιχείρηση «Αίας», με την οποία οι μυστικές υπηρεσίες των δύο χωρών προκάλεσαν εσωτερική αναταραχή με αποτέλεσμα την ανατροπή και σύλληψη του Μοσαντέκ τον Αύγουστο του 1953. Μετέπειτα, την διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε ο Σάχης Ρεζά Παχλαβί ο οποίος επεδίωξε να εκσυγχρονίσει τη χώρα με την υποστήριξη των ΗΠΑ. Έκτοτε, το Ιράν θα αποτελεί έναν πιστό σύμμαχο για τις ΗΠΑ μέχρι την επανάσταση του 1979, όταν και τα δεδομένα άλλαξαν.

Παράλληλα, στη Συρία είχε δημιουργηθεί το κόμμα Μπάαθ⁶ (που σημαίνει αναγέννηση ή ανάσταση), το οποίο αποτελούσε μια μείξη αραβικού εθνικισμού, παναραβισμού, αραβικού σοσιαλισμού και αντι-ιμπεριαλιστικών συμφερόντων. Το κόμμα αυτό, αν και είχε παραρτήματα και σε διάφορες αραβικές χώρες, ουσιαστικά διέθετε εξουσία πρώτα σε Συρία και μετά σε Ιράκ. Το 1958, η Συρία ενώθηκε με την Αίγυπτο και δημιουργήθηκε η «Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία», γεγονός που οι περισσότεροι Άραβες το χαιρέτησαν με μεγάλο ενθουσιασμό. Όμως, το 1961 η νεοσύστατη Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία διαλύθηκε.

⁵ Βλ. Κούτσης, Α. (1992) *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*

⁶ Κόμμα Μπάαθ: Το κόμμα αυτό ιδρύθηκε στη Συρία το 1947 από τους Μισέλ Αφλάκ, Σαλάχ αλ- Ντιν αλ-Μπίταρ και τους συνεργάτες του Ζακί αλ-Αρσουζί. Το κόμμα πρέσβευε μια ιδεολογία που αποτελούσε μια ανάμειξη αραβικού εθνικισμού, παναραβισμού, αραβικού σοσιαλισμού και αντι-ιμπεριαλιστικών συμφερόντων. Ο Μπααθισμός ζητά ενοποίηση του αραβικού κόσμου σε ένα ενιαίο κράτος. Το σύνθημα του είναι: «Ενότητα, Ελευθερία, Σοσιαλισμός». Το κόμμα ίδρυσε παραρτήματα σε άλλες αραβικές χώρες, αν και ουσιαστικά διέθετε την εξουσία μόνο στο Ιράκ και τη Συρία. Το κόμμα Μπααθ βρήκε κύριο εκφραστή τον Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ και τον Χαφέζ αλ Άσαντ στη Συρία.

Το σημαντικότερο γεγονός την περίοδο εκείνη στην Μέση Ανατολή υπήρξε αναμφίβολα το «Παλαιστινιακό». Ο αγώνας μεταξύ των αράβων και των εβραίων στην Παλαιστίνη κορυφώθηκε το 1947, όταν τα Ηνωμένα Έθνη επεδίωξαν να χωρίσουν τα εδάφη της Παλαιστίνης, δημιουργώντας δύο ξεχωριστά κράτη, ένα αραβικό και ένα εβραϊκό στο στενό χώρο μεταξύ του ποταμού Ιορδάνη και της Μεσογείου. Το κράτος του Ισραήλ δημιουργείται και επισήμως το 1948 και παράλληλα ξεσπά ο πρώτος αραβό-ισραηλινός πόλεμος. Τα δύο γεγονότα αυτά δημιουργούν το γνωστό σε όλους «παλαιστινιακό», το οποίο έκτοτε απασχολεί την Διεθνή Κοινότητα μέχρι και σήμερα. Μετέπειτα, ακολούθησαν και άλλες συρράξεις μεταξύ Αράβων και Ισραήλ. Το 1967, λαμβάνει χώρα ο Πόλεμος των έξι ημερών όπου το Ισραήλ πέτυχε μια ολοκληρωτική νίκη εναντίον των αντιπάλων του (Αίγυπτος, Συρία, Ιορδανία) και το 1973 με τον πόλεμο του Γιόμ Κιπούρ, όπου πάλι οι Ισραηλινοί επικράτησαν. Στον Προεδρικό θώκο της Αιγύπτου από το 1970 βρισκόταν ο Ανουάρ Σαντάτ, ο οποίος είχε διαδεχθεί τον Νάσερ, με τον οποίο η Αίγυπτος υπήρξε η πρώτη Αραβική χώρα που συμφιλιώθηκε με το Ισραήλ και υπογράφηκε η συνθήκη ειρήνης μεταξύ των δύο χωρών, η επονομαζόμενη «Camp David»⁷.

Στην περιοχή επίσης αυτή, άρχιζαν να πραγματοποιούνται διάφορα πραξικοπήματα από στρατιωτικούς, οι οποίοι μακροπρόθεσμα θα επηρέαζαν σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή και ουσιαστικά αποτέλεσαν πόλους αποσταθεροποίησης και αστάθειας. Στη Λιβύη το 1969, ο Συνταγματάρχης Μουαμάρ Καντάφι ανέλαβε την εξουσία αφού προηγουμένως είχε ανατρέψει τον Βασιλιά Ιντρίς. Παράλληλα, η Συρία, η οποία είχε ηττηθεί ταπεινωτικά από το Ισραήλ στα Υψώματα του Γκολάν, βρισκόταν σε αναβρασμό. Μια ομάδα στρατιωτικών, οι οποίοι ήταν προσκείμενοι στο κόμμα Μπάαθ ανέλαβαν την εξουσία. Επικεφαλής της ομάδας αυτής ήταν ο Χαφέζ αλ-Άσαντ. Εν τω μεταξύ, το 1968 ο Σαντάμ Χουσεΐν, ο οποίος και αυτός ήταν προσκείμενος στο κόμμα Μπάαθ, εκμεταλλεύθηκε την αστάθεια που επικρατούσε στο εσωτερικό του Ιράκ και κατέλαβε την εξουσία. Λόγω των ανακατατάξεων αυτών, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να υπερασπιστούν τις συντηρητικές μοναρχίες της Σαουδικής Αραβίας, της Ιορδανίας και του Ιράν.

Κατά τη δεκαετία του 1970, το Ιράν υπήρξε ο στενότερος σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή μέχρι και την επανάσταση του 1979 όταν και ανατράπηκε το καθεστώς του Σάχη, όπου η εξουσία πέρασε στο Σιιτικό ιερατείο του Αγιατολάχ Χομεινί. Ο Χομεινί καθιέρωσε ένα θεοκρατικό καθεστώς, το οποίο ήταν ακόμα πιο αντί-δυτικό από τα αντίστοιχα κοσμικά καθεστώτα του Ιράκ και της

⁷ Ισραηλινό-Αιγυπτιακή Συμφωνία Ειρήνης: Στις 17 Σεπτεμβρίου του 1978, μετά από δώδεκα ημέρες μυστικών διαπραγματεύσεων στο Camp David, οι ισραηλινό-αιγυπτιακές διαπραγματεύσεις, μεταξύ του Αιγύπτιου Προέδρου Ανουάρ Σαντάτ και του Ισραηλινού Πρωθυπουργού Μεναχέμ Μπέγκιν, ολοκληρώθηκαν στο Λευκό Οίκο με την υπογραφή δύο συμφωνιών. Η πρώτη συμφωνία αφορούσε στο μελλοντικό status του Σινά και της ειρήνης μεταξύ του Ισραήλ και της Αιγύπτου, που έπρεπε να ολοκληρωθεί εντός τριών μηνών. Η δεύτερη αφορούσε στη συμφωνία-πλαίσιο για την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος αυτονομίας στη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας.

Συρίας, γεγονός που ανάγκασε τους αμερικανούς να επιδιώξουν στενότερες σχέσεις με τη Σαουδική Αραβία. Το Ιράν επεδίωξε να μεταδώσει την επανάστασή του και σε γειτονικές χώρες, δηλαδή επιθυμούσε την εγκαθίδρυση και άλλων θεοκρατικών καθεστώτων. Η Σαουδική Αραβία και οι Μοναρχίες του Κόλπου, βλέποντας την δυναμική του Ιράν ανησύχησαν και αποφάσισαν να δημιουργήσουν το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου το 1981.⁸

Οι σχέσεις μεταξύ Ιράν και ΗΠΑ διαβρώθηκαν ταχύτατα κατά την επανάσταση, καθώς στις 4 Νοεμβρίου του 1979 μια ομάδα Ιρανών φοιτητών κατέλαβαν την αμερικανική πρεσβεία στη Τεχεράνη. Το προσωπικό της πρεσβείας κατηγορήθηκε ότι ήταν εντολοδόχοι της CIA με στόχο την ανατροπή του Χομεινί και έκτοτε κρατήθηκαν όμηροι. Αν και οι περισσότεροι από τους ομήρους απελευθερώθηκαν τους πρώτους μήνες της κατάληψης, οι υπόλοιποι 52 όμηροι κρατήθηκαν για συνολικά 444 ημέρες. Οι ΗΠΑ προσπάθησαν αρχικά με την επιχείρηση «Eagle Claw» χωρίς επιτυχία να απελευθερώσουν τους ομήρους, οπότε αναγκάστηκαν να διαπραγματευτούν την απελευθέρωση τους. Τελικά, η ομηρία έληξε τον Ιανουάριο του 1981 με την διακήρυξη του Αλγερίου. Επί προσθέτως, το θεοκρατικό καθεστώς του Ιράν εκδίωξε όλες τις εταιρείες αμερικανικών συμφερόντων αλλά και στρατιωτικούς συμβούλους και διάφορους αμερικάνους που ζούσαν στο Ιράν.

Ένα άλλο γεγονός που επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την περιοχή ήταν αναμφίβολα ο οκταετής πόλεμος μεταξύ Ιράκ – Ιράν (1981 – 1988). Η Ιρανική Επανάσταση είχε επιφέρει το χάος στο εσωτερικό της χώρας, κάτι που το εκμεταλλεύτηκε σε μεγάλο βαθμό ο ηγέτης του Ιράκ, Σαντάμ Χουσεΐν. Ο σκοπός του Σαντάμ Χουσεΐν ήταν να καταλάβει το Χουζεστάν, το οποίο διέθετε αραβικό πληθυσμό, το οποίο διέθετε πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου, και αργότερα να καταλάβει τα νησιά Αμπού Μούσα και Τουνμπ, που βρίσκονταν στα ύδατα του Ιράν με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Ο πόλεμος ξεκίνησε στις 22 Σεπτεμβρίου του 1980 όταν ο Ιρακινός στρατός εισέβαλε στο Ιρανικό Χουζεστάν. Στον πόλεμο αυτό έγινε εκτεταμένη χρήση χημικών όπλων από το Ιράκ με αποτέλεσμα περισσότεροι από 100.000 Ιρανοί να χάσουν τη ζωή τους. Οι απώλειες ήταν μεγάλες και για τις δύο πλευρές, εν τέλει ύστερα από μεσολάβηση των ΗΠΑ ο πόλεμος έληξε το 1988, όταν ο Χομεινί συμφώνησε σε μια συμφωνία ανακωχής.

Ο εμφύλιος πόλεμος του Λιβάνου, από το 1975 – 1990, υπήρξε ιδιαίτερα σημαντικός πόλος αστάθειας για πολλά χρόνια στην περιοχή. Πριν από τον πόλεμο, ο Λίβανος αποτελείτο από πολλές σχέτες, στην οποία ζούσαν Σουνίτες, Σίιτες, Δρούζοι και Χριστιανοί Μαρωνίτες⁹. Όμως, η κατάσταση στη χώρα επιδεινώθηκε όταν

⁸ Βλ. Ζιάκα, Α. (2004) *Το Σιιτικό Ισλάμ – Οι Κοινωνικές και Πολιτικές Προεκτάσεις στην Μέση Ανατολή*

⁹ Μαρωνίτες: Αποτελούν εθνοτικοθρησκευτική κοινότητα που ανήκει στο ανατολικό χριστιανικό δόγμα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Πήραν το όνομά τους από τον ερημίτη Ιωάννη Μάρωνα, τον μετέπειτα Άγιο Μάρωνα. Πνευματική κεφαλή της Εκκλησίας αυτής, μετά τον Πάπα, είναι ο Πατριάρχης (ο Λατίνος Πατριάρχης) Αντιοχείας και πάσης Ανατολής. Το υψηλότερο ποσοστό Μαρωνιτών σε σχέση με άλλες θρησκείες καταγράφεται στον Λίβανο.

εισήλθαν στην χώρα παλαιστίνιοι πρόσφυγες μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948 αλλά και μετά τον αραβοισραηλινό πόλεμο του 1967. Με την ίδρυση της «Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (ΟΑΠ) το 1964, αναπτύχθηκε μια ένοπλη αντίσταση των Παλαιστινίων. Όταν η ΟΑΠ μετέφερε τη βάση της στο Λίβανο και οργάνωνε επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ από λιβανέζικο έδαφος, οι εξελίξεις στη περιοχή υπήρξαν ραγδαίες. Το λιβανέζικο κράτος συγκρούστηκε με τους παλαιστίνιους μαχητές χωρίς όμως να βελτιωθεί η κατάσταση.

Το 1975 αποτελεί το έτος έναρξης του αιματηρού εμφυλίου πολέμου για τον Λίβανο. Η πρώτη φάση του εμφυλίου έμεινε γνωστή ως ο «Διετής Πόλεμος». Το 1976, επενέβη η Συρία και πραγματοποίησε εισβολή στον Λίβανο υπέρ των μαρωνίτικων δυνάμεων. Η Συρία δεν επιθυμούσε μια τυχόν επικράτηση του Εθνικού Κινήματος, διότι αυτό θα σήμαινε ότι όλος ο Λίβανος θα βρισκόταν υπό τον έλεγχο του Παλαιστινιακού κινήματος του Γιασέρ Αραφάτ. Η Συριακή επέμβαση είχε αλλάξει ριζικά τα δεδομένα. Η στροφή του συριακού καθεστώτος προς την λιβανέζικη Δεξιά αποτέλεσε τη πρώτη κίνηση αποσύνθεσης κατά τη διάρκεια του εμφυλίου. Παράλληλα, το 1978 το Ισραήλ εισέβαλε για πρώτη φορά στο Νότιο Λίβανο, με σκοπό να εκδιώξει τους παλαιστίνιους μαχητές και να δημιουργήσει μια ζώνη ασφαλείας. Αργότερα, το 1982 ο Ισραηλινός στρατός υπό την ηγεσία του Αριέλ Σαρόν, εισέβαλε για δεύτερη φορά στο Λίβανο. Αυτή τη φορά το Ισραήλ εισέβαλλε με σκοπό να χτυπήσει τον ίδιο τον Αραφάτ και την ΟΑΠ, διότι η οργάνωση αυτή αποτελούσε απειλή για το Ισραήλ. Το αποτέλεσμα της εισβολής ήταν να εκδιωχθεί η ΟΑΠ από τα εδάφη του Λιβάνου και να βρουν καταφύγιο, ύστερα από μεσολάβηση της Ελληνικής τότε Κυβέρνησης, στην Τυνησία όπου και μεταφέρθηκε η έδρα της ΟΑΠ. Το Ισραήλ αποχώρησε από το Λίβανο λόγω των εγκλημάτων που διέπραξε ο Ισραηλινός στρατός στη Σαμπρά και Σατίλα, ύστερα από διεθνή κατακραυγή.

Παράλληλα, η κατάσταση στη χώρα επιδειωνόταν όλο και περισσότερο διότι άρχιζαν να παρουσιάζονται τα πρώτα κρούσματα Ισλαμικού φονταμενταλισμού κυρίως στο νότιο Λίβανο κατά των Ισραηλινών. Επίσης, την περίοδο εκείνη αναδύεται η Χεζμπολάχ¹⁰, μια οργάνωση η οποία έκτοτε θα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τα εσωτερικά δρώμενα στη χώρα αυτή αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο. Εν τέλει, η συμφωνία του Ταϊφ αποτέλεσε την αρχή του τέλους του πολέμου. Μέχρι και σήμερα στον Λίβανο υπάρχουν έντονα προβλήματα σε θρησκευτικό και εθνικό επίπεδο.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80, πραγματοποιήθηκαν σοβαρές εξελίξεις στα κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη. Το 1987 στη Δυτική Όχθη και στην Γάζα, κάνει την εμφάνιση της η Intifada (Εξέγερση), μια εξέλιξη που φανέρωσε τις προθέσεις των Παλαιστινίων. Η βασική αφορμή υπήρξε όταν το Ισραήλ αποφάσισε να επιτρέψει τη διεξαγωγή εκλογών στα Κατεχόμενα (στα μέσα της δεκαετίας του '70), το

¹⁰ Χεζμπολάχ: Αποτελεί σιιτική στρατιωτική και πολιτική οργάνωση με βάση το Λίβανο. Συμμετέχει στην Κυβέρνηση και στο κοινοβούλιο της χώρας. Η ένοπλη πτέρυγα της οργάνωσης θεωρείται κίνημα αντίστασης στον αραβικό κόσμο. Η Χεζμπολάχ σχηματίστηκε με αφορμή την ισραηλινή επέμβαση στο Λίβανο το 1982, ενώ η επίσημη ίδρυσή της ως πολιτική οργάνωση έγινε το 1985.

αποτέλεσμα ήταν ότι πολλά μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης ήταν φιλικά προσκείμενοι στην ΟΑΠ. Το Ισραήλ επεδίωξε να χρηματοδοτήσει και να στηρίξει υποψήφιους οι οποίοι ήταν εχθρικοί προς την ΟΑΠ – δηλαδή κυρίως εξτρεμιστές και ισλαμιστές -, όμως το αποτέλεσμα ήταν απογοητευτικό και λειτούργησε εις βάρος του Ισραήλ. Η Χαμάς¹¹, για παράδειγμα, γεννήθηκε από τις τάξεις της Μουσουλμανικής Αδελφότητας ύστερα από ισραηλινή ενθάρρυνση, διαδραματίζει μέχρι και σήμερα κεντρικό ρόλο στις συγκρούσεις και τις επιθέσεις κατά Ισραηλινών στόχων.

Στα τέλη του 1987, ξεκίνησε μια εξέγερση στη Λωρίδα της Γάζας, η οποία εξαπλώθηκε στη Δυτική Όχθη και από εκεί στην ίδια την Ιερουσαλήμ. Η κατάσταση έγινε ανεξέλεγκτη διότι οι συγκρούσεις, οι συλλήψεις, οι βομβιστικές επιθέσεις αποτέλεσαν καθημερινό φαινόμενο αλλά και εφιάλτη για τη κυβέρνηση της χώρας για τρία χρόνια. Η ΟΑΠ, αν και δεν οργάνωσε την Ιντιφάντα, αμέσως την υιοθέτησε και παρείχε πολιτική υποστήριξη για να επωφεληθεί. Το 1988, η ΟΑΠ αναγνώρισε επίσημα το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραήλ και τη λύση των δύο κρατών στην Παλαιστίνη. Το αποτέλεσμα αυτής της κίνησης ήταν η διεθνής αναγνώριση της ΟΑΠ ως εκπροσώπου των Παλαιστινίων. Το 1990, ενώ το διεθνές κλίμα είχε αλλάξει υπέρ της ΟΑΠ, ο Αραφάτ έκανε το λάθος να ταχθεί στο πλευρό του ιρακινού δικτάτορα του Σαντάμ Χουσεΐν κατά την διάρκεια του πολέμου του Κόλπου. Το αποτέλεσμα ήταν να διακοπεί η χρηματοδότηση από τα αραβικά έθνη του κόλπου και να εκδιωχθούν χιλιάδες παλαιστίνιοι που εργάζονταν στις χώρες αυτές. Ο Γιασέρ Αραφάτ, ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με το Ισραήλ για να τερματιστεί η Ιντιφάντα. Το σημαντικότερο όμως είναι η αναγνώριση της Παλαιστινιακής Αρχής και του Ισραήλ από την ΟΑΠ. Παρόλα αυτά, το «Παλαιστινιακό» παραμένει ένα ζήτημα το οποίο συνεχίζει να επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την περιοχή μέχρι σήμερα.

Ένας άλλος πόλεμος που επέφερε αποσταθεροποίηση στην περιοχή υπήρξε ο Πρώτος Πόλεμος του Κόλπου, όταν το Ιράκ εισέβαλλε στο Κουβέιτ το 1990. Σχεδόν αμέσως σχηματίστηκε μια συμμαχική δύναμη 35 κρατών, ύστερα από πρωτοβουλία των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία απελευθέρωσε το Κουβέιτ στις 27 Φεβρουαρίου του 1991. Από τις 24 έως τις 27 Φεβρουαρίου του 1991, οι χερσαίες δυνάμεις των Συμμάχων έφθασαν μέχρι και 240 χιλιόμετρα μακριά από τη Βαγδάτη. Ο Αμερικανός Πρόεδρος Τζόρτζ Μπους κήρυξε κατάπαυση του πυρός και ο πόλεμος έλαβε τέλος. Έπραξε κατ' αυτό τον τρόπο διότι αν ανέτρεπε τον Σαντάμ Χουσεΐν, γνώριζε ότι θα επέφερε εσωτερική αστάθεια στη χώρα και επίσης δεν επιθυμούσε περαιτέρω ανθρώπινες απώλειες. Άλλωστε η εντολή του ΟΗΕ ήταν να απελευθερωθεί μόνο το Κουβέιτ. Εν κατακλείδι, ο πόλεμος του Κόλπου είχε τις εξής συνέπειες: α) Απελευθέρωση του Κουβέιτ, β) Μεγάλες απώλειες και καταστροφές σε Ιράκ και

¹¹ Χαμάς: Η Χαμάς ιδρύθηκε το 1987 από τον Σείχη Αχμέντ Γιασίν και τον Μοχάμεντ Ταχά της Παλαιστινιακής πτέρυγας της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, κατά την έναρξη της πρώτης Ιντιφάντα με βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες επιθέσεις κατά ισραηλινών αμάχων και των δυνάμεων ασφαλείας. Ουσιαστικά, είναι μια Σουνιτική παραστρατιωτική οργάνωση και πολιτικό κόμμα που σήμερα κατέχει την πλειοψηφία των εδρών του εκλεγμένου νομοθετικού συμβουλίου στην Παλαιστινιακή Εθνική Αρχή.

Κουβέιτ, γ) Κούρδοι και Σίιτες γνώρισαν στη συνέχεια μεγάλη καταπίεση από το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν, δ) 400.000 άνθρωποι εκδιώχθηκαν από το Κουβέιτ ως συνεργάτες των ιρακινών εισβολέων (ανάμεσά τους και μεγάλος αριθμός Παλαιστινίων), ε) Κυρώσεις κατά του Ιράκ από τον ΟΗΕ, στ) Το αμερικανικό γόητρο ανυψώθηκε για πρώτη φορά μετά τον πόλεμο του Βιετνάμ, ζ) Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία έγινε μόνιμη στην περιοχή και η) Κόστισε 61,1 δισεκατομμύρια δολάρια. Οι αμερικανοί κατέβαλαν τα 9 δισεκατομμύρια και οι Σύμμαχοι τα υπόλοιπα.

Το σημαντικότερο όμως γεγονός που έμελλε να καθορίσει σε μεγάλο βαθμό το διεθνές περιβάλλον κατά τον 21^ο αιώνα ήταν η εμφάνιση του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού – Εξτρεμισμού με τη μορφή ένοπλων τρομοκρατικών οργανώσεων. Όλα ξεκίνησαν το 1989, όταν έκανε την εμφάνισή της η Αλ Κάιντα, προερχόμενη από το «Μεκτά Αλ Κιντεμάτ» που αποτελούσε «το κεντρικό γραφείο» των Αφγανών Μουτζαχεντίν. Ο Οσάμα Μπίν Λάντεν, ο ηγέτης της οργάνωσης, κήρυξε τζιχάντ¹² κατά της δύσης και έκτοτε η τρομοκρατική οργάνωση πραγματοποίησε πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις με γνωστότερες όλων τις επιθέσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου της Νέας Υόρκης, επιθέσεις σε αμερικανικές πρεσβείες σε χώρες της Ανατολικής Αφρικής το 1998, τη βομβιστική επίθεση στους πύργους Κομπάρ στη Σαουδική Αραβία, τις επιθέσεις της 11^{ης} Μαρτίου του 2004 στη Μαδρίτη και τις επιθέσεις της 7^{ης} Ιουλίου του 2005 στο Λονδίνο. Η οργάνωση αυτή διαθέτει περίπου μέχρι και σήμερα πολλά παρακλάδια και σε χώρες της Μέσης Ανατολής, σε Ισλαμικές αλλά και σε χώρες της Δύσης. Γενικότερα, η εμφάνιση των τρομοκρατικών οργανώσεων αποτέλεσε έναν πόλο αποσταθεροποίησης στην Μέση Ανατολή καθώς αν όχι όλες σίγουρα οι περισσότερες χώρες αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τον Ισλαμικό Φονταμενταλισμό, διότι πλέον έχει πάρει τη μορφή ένοπλου αγώνα.¹³

Μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, οι ΗΠΑ επεδίωκαν ένα εξιλαστήριο θύμα. Η κυβέρνηση του Τζόρτζ Μπους, έκρινε ότι το Ιράκ λόγω της χρήσης χημικών όπλων μπορεί να αποτελεί απειλή σε γεωπολιτικό επίπεδο διότι υπήρχε σοβαρό ενδεχόμενο τα όπλα μαζικής καταστροφής αυτά να έρθουν στα χέρια ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων όπως η Αλ Κάιντα. Έτσι λοιπόν, οι ΗΠΑ ανέπτυξαν ένα σχέδιο για να εισβάλουν στο Ιράκ, να εκδιωχθεί ο Σαντάμ Χουσεΐν από την εξουσία και να μετατρέψουν τη χώρα σε ένα δημοκρατικό κράτος με

¹² Τζιχάντ (Ιερός Πόλεμος): Ουσιαστικά σημαίνει ο έντονος ιερός αγώνας και είναι για τους μουσουλμάνους ατομικό και συλλογικό καθήκον που αποσκοπεί στην εξάπλωση και την κυριαρχία των «δικαίων του Θεού» σ' όλη τη γη. Πολλές φορές ερμηνεύεται ως μαρτυρία του μουσουλμάνου στον αγώνα της πίστης, είναι όμως καθήκον κάθε μουσουλμάνου, ιδιαίτερα όταν το Ισλάμ απειλείται. Ωστόσο, στον κόσμο του Ισλάμ η τζιχάντ έχει μια δραστικότερη σημασία. Ο κάθε μουσουλμάνος οφείλει να αγωνίζεται για τα δίκαια της πίστης του. Βέβαια τζιχάντ δεν σημαίνει ότι πρέπει αναγκαστικά ο μουσουλμάνος να διεξάγει πόλεμο με τους μη μουσουλμάνους, στην πράξη όμως πολλές φορές έτσι εφαρμόστηκε. Γενικώς πάντως το καθήκον αυτό είναι υποχρεωτικό για κάθε μουσουλμάνο μόνο όταν κινδυνεύει το Ισλάμ.

¹³ Πατέλος, Κ. (2006) *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση: Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*

οικονομία ελεύθερης αγοράς. Η αμερικανική εισβολή ξεκίνησε το 2003 και ολοκληρώθηκε με τη κατάληψη της Βαγδάτης. Η αμερικανική κατοχή θα διαρκούσε για περίπου οκτώ χρόνια, δηλαδή μέχρι το 2011. Όμως, η έλευση ενός «δυτικού» στρατού κατοχής στη Μέση Ανατολή σηματοδότησε μια νέα κρίση στην περιοχή. Παρά τις επιτυχημένες εκλογές που πραγματοποιήθηκαν το 2005, το Ιράκ άρχισε σταδιακά να αποσυντίθεται, λόγω της εμφάνισης διάφορων παραστρατιωτικών οργανώσεων όπως της Οργάνωσης της Αλ Κάιντα στο Ιράκ αλλά και διαφόρων εξτρεμιστικών σουνιτικών ομάδων. Το Ιράκ, μέχρι και σήμερα βρίσκεται σε αστάθεια και ο βασικός λόγος είναι ότι είναι μια χώρα στην οποία ζουν διαφορετικές εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες. Τέλος, οι εξελίξεις μετά τον πόλεμο του Ιράκ δεν επηρέασαν μόνο τη χώρα αλλά καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τις περιφερειακές εξελίξεις μέχρι και σήμερα.

Το 2006 λαμβάνει χώρα ο «Πόλεμος του Λιβάνου», ο οποίος διήρκεσε 34 ημέρες στο Βόρειο Ισραήλ και στο Λίβανο. Συγκεκριμένα, εμπλέκεται για πρώτη φορά η στρατιωτική πτέρυγα της οργάνωσης Χεζμπολάχ με τις στρατιωτικές δυνάμεις του Ισραήλ. Στις 12 Ιουλίου του 2006, η Χεζμπολάχ ξεκίνησε μια επίθεση σε ισραηλινό έδαφος με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους οκτώ Ισραηλινοί στρατιώτες. Το Ισραήλ δεν έμεινε άπραγο και απάντησε πραγματοποιώντας αεροπορικές επιδρομές στον Λίβανο κατά στόχων της Χεζμπολάχ. Ο βασικός λόγος που εικάζεται ότι μπορεί να έγινε αυτός ο σύντομος πόλεμος ήταν διότι μπορεί η Χεζμπολάχ, η οποία διατηρεί στενές επαφές-σχέσεις με την Συρία και το Ιράν, να παρακινήθηκε από αυτές τις χώρες να επιτεθούν κατά του Ισραήλ.

Ίσως ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της σύγχρονης ιστορίας της Μέσης Ανατολής υπήρξε το φαινόμενο της «Αραβικής Άνοιξης»¹⁴. Όπως έχει αναφερθεί, ο αραβικός κόσμος αντιμετωπίζει προβλήματα οικονομικής, κοινωνικής πολιτισμικής, περιβαλλοντικής αλλά και θρησκευτικής φύσεως. Βέβαια, όλα αυτά πηγάζουν από το γεγονός ότι αν όχι όλα σίγουρα τα περισσότερα αραβικά κράτη βρίσκονται υπό την ηγεσία ενός απολυταρχικού ή αυταρχικού ηγέτη. Συνεπώς, ο αραβικός κόσμος μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης θα ξεκινήσει διαδηλώσεις εναντίον των καθεστώτων αυτών.

Η χώρα από την οποία ξεκίνησε το φαινόμενο αυτό, υπήρξε η Τυνησία. Το 2010, ένας μικροπωλητής αυτοπυρπολήθηκε όταν η αστυνομία του κατέσχεσε τη πραμάτιά του. Το αποτέλεσμα αυτό ξεκίνησε μια θύελλα αντιδράσεων στο εσωτερικό της χώρας, όπου μέσα σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα ο απολυταρχικός ηγέτης Μπέν Αλί αποχώρησε από τη χώρα και κατέφυγε στην Σαουδική Αραβία. Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν στην Τυνησία, έως ότου και σχηματίστηκε μια κυβέρνηση

¹⁴ Αραβική Άνοιξη: Ο όρος αυτός έχει δυτική προέλευση. Ήταν ένα κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Κύριο γνώρισμα των διαδηλώσεων ήταν οι μαζικές διαμαρτυρίες με καμπάνιες, απεργίες, πορείες, καθώς και η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Το βασικό σύνθημα των διαδηλωτών ήταν "Ash-sha'ab yurid isqat an-nizam", που σημαίνει ο λαός θέλει να πέσει το καθεστώς

εθνικής ενότητας. Η επανάσταση στη Τυνησία, θα επιφέρει ένα ντόμινο εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή και θα αλλάξει για τα καλά η ισορροπία δυνάμεων,

Μετά την Τυνησία, σειρά είχε η Αίγυπτος όπου το αποτέλεσμα ήταν πτώση του απολυταρχικού ηγέτη Μουμπάρακ. Εν συνεχεία, πραγματοποιήθηκαν ελεύθερες εκλογές για πρώτη φορά στη χώρα, όπου η Μουσουλμανική Αδελφότητα¹⁵ του Μόρσι επικράτησε. Όμως, οι εσωτερικές εξελίξεις στη χώρα υπήρξαν ραγδαίες και έπειτα από ένα πραξικόπημα καθαιρέθηκε ο Μόρσι ο οποίος κατηγορήθηκε ότι έστρεφε την Αίγυπτο σε εξτρεμιστικά μονοπάτια και επίσης κατηγορήθηκε για ζητήματα διαφθοράς. Τέλος, Πρόεδρος της χώρας είναι μέχρι και σήμερα ο Στρατηγός Αλ Σίσι. Η Αραβική Άνοιξη χτύπησε και τη πόρτα της Λιβύης, στην οποία η κατάσταση είναι μέχρι και σήμερα χαοτική και εκτός ελέγχου. Συγκεκριμένα, στην Λιβύη έλαβε χώρα ένας αιματηρός εμφύλιος πόλεμος μεταξύ αντικαθεστωτικών που επιθυμούσαν να καθαιρέσουν τον Δικτάτορα Μουαμάρ Καντάφι και των δυνάμεων που υποστήριζαν τον ηγέτη της χώρας. Το αποτέλεσμα ήταν να θανατωθεί ο Καντάφι και να επέλθει η πτώση του καθεστώτος του. Όμως, η κατάσταση στη χώρα παραμένει μέχρι και σήμερα έκρυθμη.

Η χώρα που έχει πληγεί περισσότερο από το φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης είναι η Συρία. Αρχικά, στη χώρα πραγματοποιήθηκαν διαδηλώσεις κατά του απολυταρχικού καθεστώτος του Μπασάρ Αλ Άσαντ, αργότερα όμως η αντιπολίτευση της χώρας ανέλαβε ένοπλο αγώνα εναντίον του καθεστώτος. Στη χώρα ξεκίνησε ένας εμφύλιος πόλεμος που διαρκεί μέχρι σήμερα, στον οποίο έχουν εμπλακεί πολλές οργανώσεις ακόμα και ισλαμικές όπως η Αλ Νούσρα που αποτελεί παρακλάδι της Αλ Κάιντα αλλά και μέσα από αυτό τον εμφύλιο δημιουργήθηκε και το μόρφωμα του «Ισλαμικού Κράτους». Επί προσθέτως, στη χώρα έχουν εμπλακεί περιφερειακές δυνάμεις όπως η Τουρκία, Σαουδική Αραβία, Ιράν αλλά και μεγάλες δυνάμεις όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία.

Το 2014, θα ιδρυθεί στην Συρία το «Ισλαμικό Κράτος» το οποίο έκτοτε θα αποτελεί μια μεγάλη απειλή όχι μόνο σε περιφερειακό επίπεδο αλλά και σε διεθνές. Το «Ισλαμικό Κράτος», δεν ήταν μια τυπική τρομοκρατική οργάνωση όπως η Αλ Κάιντα αλλά ουσιαστικά θα πραγματοποιεί χερσαίες επιχειρήσεις σε Ιράκ και Συρία και θα καταλαμβάνει εδάφη. Θα αποκτά πρόσβαση σε πετρελαιοπηγές αλλά ακόμα και σε όπλα μαζικής καταστροφής. Όλα αυτά συνηγορούν το μέγεθος της απειλής. Επίσης, το «Ισλαμικό Κράτος» έχει πραγματοποιήσει τρομοκρατικές επιθέσεις με τρομακτικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, δύο φορές στο Παρίσι, στις Βρυξέλλες, στη Βηρυτό αλλά και στην Καλιφόρνια των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε ιδεολογικό επίπεδο, επιθυμεί να επιβάλλει διά της βίας την Σαρία και ουσιαστικά είναι ότι πιο εξτρεμιστικό έχει υπάρξει ποτέ, γεγονός που ακόμα και η ίδια η Αλ Κάιντα την έχει αποκηρύξει.

¹⁵ Μουσουλμανική Αδελφότητα: Είναι μια διακρατική οργάνωση ισλαμιστών που ιδρύθηκε στην Αίγυπτο το 1928 από τον μουσουλμάνο λόγιο και δάσκαλο Χασάν αλ-Μπάννα. Η Αδελφότητα ξεκίνησε ως ένα Πανισλαμικό, θρησκευτικό και κοινωνικό κίνημα. Οι ιδέες της απέκτησαν τεράστια απήχηση στον αραβικό κόσμο.

Εν κατακλείδι, η αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή εκκινεί μετά την αποχώρηση των αποικιοκρατικών δυνάμεων και με την ανεξαρτησία των αραβικών κρατών. Όμως, ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια λόγω του ανταγωνισμού τους για το ποιος θα μπορεί να ασκεί επιρροή. Κατά τον 21^ο αιώνα, παρατηρείται μια τάση έντονης αποσταθεροποίησης στην περιοχή η οποία οφείλεται: στην άνοδο του Ισλαμικού εξτρεμισμού, στην μη επίλυση του Παλαιστινιακού, στο φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης αλλά και στην εμφάνιση του μορφώματος που ακούει στο όνομα, «Ισλαμικό Κράτος». Όλα αυτά συντελούν στο γεγονός γιατί επικρατεί αστάθεια στην συγκεκριμένη περιοχή μέχρι και σήμερα.

Στο επόμενο Κεφάλαιο, θα λάβει χώρα μια ανάλυση γύρω από την επιρροή και τον ρόλο που ασκούν οι Μεγάλες Δυνάμεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής κατά τον 21^ο αιώνα. Συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά στη στάση που έχουν τηρήσει μέχρι σήμερα οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Κίνα ασκώντας, ανάλογα με τα συμφέροντά τους, διαφορετική στρατηγική στην γεωγραφική περιφέρεια της Μέσης Ανατολής.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η Επιρροή και ο Ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή κατά τον 21^ο Αιώνα

2.1. Ηνωμένες Πολιτείες

Μετά την λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων της εποχής (ΗΠΑ και ΕΣΣΔ) τις έφερε πολλές φορές σε αντιπαράθεση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής λόγω αντικρουόμενων συμφερόντων. Με την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ και με τους Αραβοισραηλινούς πολέμους, αυξήθηκε η παρουσία και ο ρόλος των ΗΠΑ στην περιοχή. Επίσης, το 1953 οι ΗΠΑ πρωτοστάτησαν στην πτώση του Μοσαντέκ στο Ιράν. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ είχαν αναπτύξει καλές σχέσεις με τις περισσότερες αραβικές χώρες όπως με τις μοναρχίες του Κόλπου, με τη Τουρκία, με την Αίγυπτο (μετά την Συνθήκη Ειρήνης το 1978), με την Ιορδανία, με τις χώρες του Μαγκρέμπ αλλά και με το Ιράν μέχρι την επανάσταση του 1979. Ουσιαστικά, με τις χώρες που δεν είχαν αναπτύξει ιδιαίτερα καλές σχέσεις ήταν με τη Λιβύη, με τη Συρία και με το Ιράκ. Ο Πρώτος Πόλεμος του Κόλπου το 1991, που υπήρξε νικηφόρος για τις ΗΠΑ, φανερώνει τον προσανατολισμό των ΗΠΑ προς την συγκεκριμένη περιοχή.¹⁶

Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η παρουσία των Ηνωμένων Πολιτειών αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό στην περιοχή. Ο Πρόεδρος Μπούς, κήρυξε τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας οπότε θεώρησε ότι οι αμερικανικές δυνάμεις θα έπρεπε να εξαλείψουν το φαινόμενο αυτό από όπου και αν προέρχεται. Συγκεκριμένα, μετά τα γεγονότα της πτώσης των Δίδυμων Πύργων, οι ΗΠΑ έδωσαν μεγάλη έμφαση στην ασφάλειά και στην αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών όπως για παράδειγμα των ισλαμιστικών τρομοκρατικών Οργανώσεων. Η Αλ-Κάιντα του Οσάμα Μπιν Λάντεν αποτελούσε την μεγαλύτερη ασύμμετρη απειλή που έπρεπε να αντιμετωπίσει η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών.¹⁷

Η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών πραγματοποίησε δύο εισβολές σε δύο μουσουλμανικές χώρες για την εξάλειψη του φαινομένου αυτού. Αρχικά, με την ανάληψη στρατιωτικής δράσης στο Αφγανιστάν με σκοπό την ανατροπή των Ταλιμπάν από την εξουσία και μετέπειτα με τον δεύτερο πόλεμο του Κόλπου, ο οποίος ολοκληρώθηκε με την κατάληψη της Βαγδάτης. Η πτώση του Μπααθικού καθεστώτος, που ολοκληρώθηκε με την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν, αποτέλεσε μια μεγάλη νίκη για το αμερικανικό γόητρο. Όμως και στις δύο περιπτώσεις, σε Αφγανιστάν και σε Ιράκ, οι Ηνωμένες Πολιτείες ως μια κατοχική δύναμη βρέθηκε αντιμέτωπη εναντίον ένοπλων εξτρεμιστικών σουνιτικών ισλαμιστικών οργανώσεων

¹⁶ Παπασωτηρίου, Χ. (2002) *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945 – 2002*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα

¹⁷ Παπασωτηρίου, Χ. (2008) *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σ. 175 - 192

στο Ιράκ και εναντίον της Αλ-Κάιντα και των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Οι δύο πόλεμοι αυτοί στοίχησαν πολλές ζωές αμερικανών στρατιωτών. Η συνεχόμενη παρουσία των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, ιδίως με τους δύο πολέμους έπληξε σε μεγάλο βαθμό την εικόνα των Ηνωμένων Πολιτειών στον υπόλοιπο κόσμο αλλά κυρίως στον Αραβικό.

Με την έλευση του Μπαράκ Ομπάμα στην Προεδρία των ΗΠΑ, μια από τις άμεσες προτεραιότητες του νέου Προέδρου ήταν να αποκαταστήσει την λανθασμένη πολιτική που είχε ακολουθήσει η Κυβέρνηση Μπους στην Μέση Ανατολή. Όταν ανέλαβε την εξουσία, η Αμερική έπρεπε να αντιμετωπίσει τους δύο πολέμους (Ιράκ και Αφγανιστάν), την ανάδυση ασύμμετρων απειλών (τρομοκρατικών τζιχαντιστικών οργανώσεων) σε όλη την περιφέρεια και την εύθραυστη ειρήνη μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων. Ο Πρόεδρος Ομπάμα επιθυμούσε να προσεγγίσει ξανά διπλωματικά όλες τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ προσπάθησε να προσεγγίσει σε διπλωματικό επίπεδο ακόμη και το Ιράν. Οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών βελτιώθηκαν, αλλά οι ΗΠΑ επέμειναν στις κυρώσεις λόγω της στάσης που έχει κρατήσει το Ιράν για το πυρηνικό του πρόγραμμα. Μια από τις σημαντικότερες επιτυχίες επί προεδρίας Ομπάμα, υπήρξε ο θάνατος ή αλλιώς η εκτέλεση του αρχηγού της Αλ-Κάιντα (Οσάμα Μπιν Λάντεν). Μια από τις ελάχιστες στιγμές της Προεδρίας Ομπάμα, που οι ΗΠΑ επέδειξαν μια στάση «σκληρής ισχύος» (Hard Power).

Γενικότερα, κατά τη διάρκεια της Προεδρίας Ομπάμα, οι ΗΠΑ ακολούθησαν πολιτική «ήπιας ισχύος» (Soft Power).¹⁸ Κυρίως αυτό μπορεί να διαπιστωθεί με την στάση που τήρησε ο Λευκός Οίκος κατά τη διάρκεια των Αραβικών εξεγέρσεων το 2011. Αρχικά, η στάση των ΗΠΑ υπήρξε επιφυλακτική. Στην περίπτωση της Τυνησίας, μετά την αποχώρηση του Μπεν Αλί από την εξουσία, η Υπουργός των Εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον χαιρέτισε την μετάβαση στη Δημοκρατία και διακήρυξε την υποστήριξη των ΗΠΑ προς την Τυνησία (14/01/2011). Ακολούθως, επικοινωνήσε με τους επικεφαλής της μεταβατικής κυβέρνησης και ανέφερε ότι θα έπρεπε να ικανοποιηθούν τα λαϊκά αιτήματα για περισσότερες ατομικές ελευθερίες, οικονομικές ευκαιρίες και δημοκρατικές εκλογές. Τέλος, ο Λευκός Οίκος χαιρέτισε την διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών και συνεχάρησαν τον λαό της Τυνησίας. Στην περίπτωση της Αιγύπτου, οι τοποθετήσεις του Υπουργείου Εξωτερικών και κυρίως του Προέδρου Ομπάμα καταδεικνύουν ότι οι ΗΠΑ δεν θα αντιδρούσαν σε καμία εσωτερική αλλαγή στην χώρα αλλά θα την καλωσόριζαν.

Στην περίπτωση της Λιβύης, η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά και της Γαλλίας και της Βρετανίας υπήρξε πιο σκληρή. Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ εξ αρχής επιθυμούσαν την πτώση του Καθεστώτος Καντάφι. Θεωρούσαν ότι ο Καντάφι αποτελούσε έναν αποσταθεροποιητικό παράγοντα στην περιοχή καθώς δεν ήταν συνεργάσιμος με τις πολιτικές που επιθυμούσαν να προωθήσουν οι ΗΠΑ στην περιοχή. Οι χώρες τη δύσης στήριζαν τους αντικαθεστωτικούς στην Λιβύη και τους παρείχαν εξοπλισμό. Όταν η κατάσταση στον εμφύλιο πόλεμο της χώρας είχε γυρίσει

¹⁸ Bettiza, G. & Philips, C. *Obama's Middle East Policy: Time to Decide*, σ. 10 - 11

εις βάρος των αντικαθεστωτικών, τότε στις 19 Μαρτίου 2011, με πρωτοβουλία της Γαλλίας και της Βρετανίας έλαβε χώρα στο Παρίσι η Σύνοδος Κορυφής για «υποστήριξη προς τον Λιβυκό λαό», στην οποία συμμετείχαν οι ΗΠΑ, η ΕΕ, η Ένωση Αφρικανικών Κρατών και ο Αραβικός Σύνδεσμος. Κύριο θέμα ήταν η εφαρμογή της Απόφασης 1973 (28/3/2011). Την ίδια ημέρα, οι ΗΠΑ, η Γαλλία και η Βρετανία επικεφαλής μιας συμμαχίας που προοδευτικά έφθασε στα 27 κράτη, επιτέθηκαν από αέρος στις δυνάμεις του Καντάφι. Το καθεστώς του Καντάφι κατέρρευσε στις 20 Οκτωβρίου και οι επιχειρήσεις της συμμαχίας τερματίστηκαν στις 31 Οκτωβρίου 2011, μετά την Απόφαση 2016 (27/10/2011) του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η Χίλαρι Κλίντον χαιρέτισε «την απελευθέρωση του λαού της Λιβύης από σαράντα χρόνια βίαιης δικτατορίας» και την δημιουργία μιας κυβέρνησης από το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο.¹⁹

Μακροπρόθεσμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν αποκόμισαν ιδιαίτερα οφέλη και τα προβλήματα παρέμεναν. Συγκεκριμένα, τα προβλήματα δεν περιορίστηκαν στις αραβικές χώρες της Μεσογείου. Μετά την απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ, η χώρα βυθίστηκε στο χάος. Η εθνό-θρησκευτική βία συνεχίστηκε και συνεχίζεται με αμείωτη ένταση και με τις παρεμβάσεις των εξωτερικών δρώντων (Τουρκία και Ιράν) επιδεινώνεται περαιτέρω η κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας. Επομένως, η απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ έφερε σε δύσκολη θέση τη Σαουδική Αραβία, η οποία αποτελεί τον σημαντικότερο στρατηγικό εταίρο των ΗΠΑ στην περιοχή. Η παρουσία της Αλ-Κάιντα στην περιοχή, η έντονη δραστηριότητα των σιιτών Χούτι²⁰ στην Υεμένη τους οποίους στηρίζει το Ιράν, η AQAP στην Σαουδική Αραβία, καθώς και η αναδυόμενη απειλή των υπόλοιπων σιιτικών κοινοτήτων, που διαδήλωναν στην ανατολική αραβική χερσόνησο και στο Μπαχρέιν, προκαλούσαν μεγάλη ανησυχία για την Ουάσινγκτον. Τέλος, η ανησυχία αυτή ενισχυόταν με τις πιέσεις του Τελ Αβίβ για άμεση αντιμετώπιση της ανάπτυξης του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, μέσω μιας στρατηγικής λύσης. Όλα αυτά συνηγορούν στο γεγονός ότι οι ΗΠΑ αδυνατούσαν να διαχειριστούν αυτήν την αυξανόμενη αποσταθεροποίηση σε περιφερειακό επίπεδο.

Η Μέση Ανατολή διανύει μια περίοδο έντονων κοινωνικών και πολιτικών αναταραχών. Η αναρχία που επικρατεί σε Ιράκ και Συρία, κυρίως μετά την παρουσία του «Ισλαμικού Κράτους» αλλά και άλλων τζιχαντιστικών παραστρατιωτικών οργανώσεων, συνιστά μια σημαντική πρόκληση για τις ΗΠΑ. Πρώτον, διότι απειλεί την ασφάλεια των περιφερειακών συμμάχων της (Ισραήλ, Τουρκία, Ιορδανία, Σαουδική Αραβία). Δεύτερον, διότι η μακρόχρονη και ρευστή κατάσταση, κυρίως μετά τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης, λειτουργεί αρνητικά στην χάραξη και εφαρμογή μιας υψηλής στρατηγικής, η οποία θα επέτρεπε στην Ουάσινγκτον να

¹⁹ Κουσκουβέλης, Η., Λίτσας, Σ., Ραπτόπουλος, Ν., & Κυριακίδης, Κ. (2012) *Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σ. 29 - 38

²⁰ Χούτι: Είναι μια Ζαιντί ομάδα που δραστηριοποιείται στην Υεμένη. Η ομάδα αντλεί την ονομασία της από τον Χουσεΐν Μπαντρεντίν αλ-Χούτι, ο οποίος ξεκίνησε επανάσταση στην Υεμένη το 2004 και σκοτώθηκε από τις Ένοπλες δυνάμεις της Υεμένης τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.

διαμορφώνει ένα νέο status απαλλαγμένο από τις απειλές που στρέφονται εναντίον των συμμάχων της και ως ένα βαθμό εναντίον της.

Στην περίπτωση της Συρίας, οι ΗΠΑ επιθυμούσαν την απομάκρυνση του Μπασάρ αλ-Ασαντ από την εξουσία. Αρχικά, οι ΗΠΑ και οι χώρες της δύσης επιθυμούσαν τον εκδημοκρατισμό της χώρας και παρείχαν στήριξη προς τους μετριοπαθείς σουνίτες. Παρόλα αυτά, η κατάσταση στην Συρία με την πάροδο των ετών όλο και περισσότερο χειροτέρευε. Ιδιαίτερα μετά την εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» και της al-Nusra, η οποία αποτελεί παρακλάδι της αλ-Κάιντα. Οι Αμερικάνοι δεν ήταν διατεθειμένοι να δώσουν μια άμεση λύση στην Συριακή κρίση ή μάλλον δεν μπορούσαν διότι θα έπρεπε να λάβουν υπόψη και τον ρωσικό παράγοντα ο οποίος ήταν ισχυρός στην περιοχή, λόγω των συμφερόντων που είχε η Ρωσία στην Συρία. Παρόλα αυτά, οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να εκκινήσει ο Άσαντ διαπραγματεύσεις με την αντιπολίτευση για να υπάρξει μια ειρηνική επίλυση και για να αντιμετωπιστεί από κοινού η ασύμμετρη απειλή που ακούει στο όνομα ISIS. Εν τέλει, δεν καρποφόρησε ούτε αυτή η στάση διότι όλο και περισσότερο η Ρωσία άρχιζε να εμπλέκεται στα εσωτερικά δρώμενα της Συρίας.²¹

Τέλος, στο γειτονικό Ιράκ, η νέα κυβέρνηση του σίιτη al-Abadi δεν αναμενόταν να τύχει της εμπιστοσύνης της σουνιτικής κοινότητας, αλλά ούτε και της κουρδικής, η οποία προσδοκούσε στη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους. Σε πολιτικό επίπεδο, η κατάσταση στο Ιράκ επιδεινώθηκε σε μεγάλο βαθμό μετά την απόσυρση των αμερικανών. Μέχρι το 2014, η ασφάλεια στο Ιράκ υπήρξε μηδαμινή. Η Ιρακινή Κυβέρνηση δεν μπορούσε να ελέγξει αρκετές σουνιτικές περιοχές. Ειδικότερα, η κατάσταση επιδεινώθηκε με την εισβολή των δυνάμεων του «Ισλαμικού Κράτους», οι οποίες κατόρθωσαν να καταλάβουν πολλές σημαντικές περιοχές της χώρας (Μοσούλη, Baiji, Tikrit, Tal Afar κλπ). Ο αμερικανικός παράγοντας στην περίπτωση του Ιράκ δεν υπήρξε ιδιαίτερα αποδοτικός. Πέρα από μεμονωμένες αεροπορικές επιθέσεις, οι οποίες ανέκοψαν την προέλαση του «Ισλαμικού Κράτους», και από διάφορες επιχειρησιακές δραστηριότητες μερικών επίλεκτων μονάδων του αμερικανικού στρατού, η κατάσταση στο Ιράκ παραμένει μέχρι και σήμερα χαοτική. Πλέον, στη χώρα μεγάλη επιρροή ασκεί το Ιράν, γεγονός που ανησυχεί ιδιαίτερα τις ΗΠΑ και τις χώρες του Κόλπου.

2.2. Ρωσία

Οι σχέσεις της Ρωσίας με τον Αραβικό κόσμο έχουν διαχρονικά περάσει από διάφορες φάσεις. Για την Τσαρική Ρωσία, η Μέση Ανατολή δεν αποτελούσε μια άμεση γεωπολιτική περιφέρεια. Η στρατηγική της επικεντρωνόταν περισσότερο σε άλλες περιοχές όπως ο Καύκασος, η Κεντρική Ασία, η Περσία και η Κίνα. Μετά την πτώση της Τσαρικής Μοναρχίας και με την άνοδο των Μπολσεβίκων στην εξουσία δεν υπήρξε κάποια σημαντική αλλαγή στις στρατηγικές προτεραιότητες της Ρωσίας. Όμως, τα δεδομένα μεταβλήθηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο όταν και η

²¹ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 197 - 199

ΕΣΣΔ ήταν μια από τις νικήτριες δυνάμεις. Η ΕΣΣΔ προσπάθησε να προσεταιριστεί την αντιπάθεια των αράβων προς τους δυτικούς, γι' αυτό και επεδίωξε συμμαχίες με χώρες της περιφέρειας όπως η Αίγυπτος, τη Συρία, το Ιράκ, η Αλγερία και η Λιβύη. Αυτές οι συμμαχίες προσέδωσαν στην Μόσχα πολιτικά πλεονεκτήματα κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Μέχρι και τη δεκαετία του '70 οι σχέσεις σοβιετικών και αράβων υπήρξαν σε μεγάλο βαθμό ικανοποιητικές. Όμως, μετέπειτα επειδή η ΕΣΣΔ αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα, αδυνατούσε να παρέχει στρατιωτικούς εξοπλισμούς και κονδύλια στις αραβικές χώρες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα πολλές από τις χώρες αυτές να δυσανεμισθούν με τη στάση των σοβιετικών. Την αρχή την έκανε ο Αιγύπτιος Πρόεδρος, Ανουάρ Σαντάτ, όταν το 1972 έδιωξε από την Αίγυπτο σοβιετικούς στρατιωτικούς συμβούλους. Εν κατακλείδι, με την έναρξη της Περσεστρόικα το 1985, ο αραβικός κόσμος άρχισε σταδιακά να απομακρύνεται από την σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ.²²

Κατά την δεκαετία του '90, η Ρωσία δεν επιχείρησε να προσδιορίσει ποια είναι τα εθνικά της συμφέροντα στην Μέση Ανατολή και στον αραβικό κόσμο. Με την άνοδο του Βλαντιμίρ Πούτιν στην εξουσία, η Μόσχα ακολούθησε μια πιο ενεργή πολιτική στην περιοχή. Ο Ρώσος Πρόεδρος επιδιώκει να ασκήσει επιρροή η Ρωσία στη Μέση Ανατολή για να μπορέσει να εκπληρώσει σε μεγάλο βαθμό τα στρατηγικά της συμφέροντα. Επίσης, το Κρεμλίνο επιδιώκει να ανακτήσει ξανά το status της υπερδύναμης που είχε απολέσει μετά την πτώση της ΕΣΣΔ και να καταστεί ισότιμη με τις ΗΠΑ.

Η περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι σημαντική για τη Ρωσία για διάφορους λόγους. Πρώτον, λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας. Συγκεκριμένα, η απόσταση μεταξύ του Γκρόζνυ, της πρωτεύουσας της Τσετσενίας, και της Μοσούλης είναι 600 χιλιόμετρα. Δεύτερον, λόγω του Μουσουλμανικού παράγοντα. Στην Ρωσία οι Μουσουλμάνοι αποτελούν το 1/7 της χώρας. Τρίτον, λόγω των συνεχόμενων θρησκευτικών και πολιτικών αναταραχών που λαμβάνουν χώρα τα τελευταία χρόνια στην Μέση Ανατολή. Τέταρτον, η Ρωσία επιθυμεί να εκμεταλλευτεί σε μεγάλο βαθμό τον ενεργειακό πλούτο της περιοχής. Αυτό οφείλεται επειδή και η ίδια είναι μια ενεργειακή υπερδύναμη. Τέλος, η Μόσχα έχει στρέψει το βλέμμα της στην περιοχή λόγω της αυξανόμενης παρουσίας των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή.

Η Ρωσία έχει έναν ακόμη σοβαρό λόγο για τον οποίο επιδιώκει να εγκαθιδρύσει μια πιο ενεργή παρουσία στην Μέση Ανατολή. Το Κρεμλίνο επιθυμεί να δείξει στους μουσουλμάνους πολίτες που ζουν στην χώρα, ότι η Ρωσία είναι διατεθειμένη να συνεργαστεί με μουσουλμανικές χώρες. Συγκεκριμένα, στην Ρωσία υπάρχουν μουσουλμανικοί πληθυσμοί στον Βόρειο Καύκασο και στην περιοχή του Βόλγα. Το Κρεμλίνο φανερώνει μια πρόθεση να συνεργαστεί ακόμα και με ισλαμιστικά καθεστώτα. Διάφοροι Ρώσοι πολιτικοί έχουν επανειλημμένα εκφράσει ότι θα συνεργαστούν με οποιαδήποτε κυβέρνηση εκλέξουν οι λαοί των χωρών. Αυτό φανερώνεται με τις σχέσεις της Μόσχας με τη Τεχεράνη, αλλά και με μη κρατικούς

²² Malashenko, A. (2013) *Russia and The Arab Spring*. Carnegie Moscow Center, σ. 3 - 5

δρώντες όπως με την Χαμάς αλλά και με την Μουσουλμανική Αδελφότητα στην Αίγυπτο, η οποία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πτώση του πρώην Προέδρου Χόσνι Μουμπάρακ.²³

Η στάση που τηρεί η Μόσχα προς τους ισλαμιστές εξαρτάται ανάλογα με το αν θεωρεί η ίδια ότι εξυπηρετούνται τα συμφέροντά της. Για παράδειγμα, διαφορετική στάση τήρησε η Ρωσία στην περίπτωση της Αιγύπτου με την άνοδο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και διαφορετική στάση τήρησε στην περίπτωση της Συρίας, όπου μέχρι και σήμερα στηρίζει το Καθεστώς Άσαντ. Επίσης, η Μόσχα αντιπαρατέθηκε με τους ισλαμιστές εξτρεμιστές της Λιβύης, οι οποίοι κατόρθωσαν να ρίξουν το καθεστώς Καντάφι το 2011. Επιπροσθέτως, η Μόσχα βρίσκεται αντιμετώπη με τους ισλαμιστές οι οποίοι συνδέονται με την Αλ-Κάιντα και με το «Ισλαμικό Κράτος», διότι αυτές οι τζιχαντιστικές οργανώσεις συνδέονται με τρομοκρατικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Βόρειου Καύκασου.

Η πολιτική του Βλαντιμίρ Πούτιν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής έχει υποπέσει και σε μεγάλα λάθη. Η Μόσχα προσπάθησε να παίξει τον ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ Δύσης και Ιράν, μεταξύ Αράβων και Ισραήλ και μεταξύ ΗΠΑ και Σαντάμ Χουσεΐν πριν η Ουάσινγκτον εισβάλλει στο Ιράκ το 2003. Όμως, όλες αυτές οι προσπάθειες αποδείχθηκαν άκαρπες. Ο μουσουλμανικός κόσμος ποτέ δεν αποδέχθηκε τη Ρωσία και η Δύση δεν είχε ανάγκη από μια ρωσική διαμεσολάβηση στις σχέσεις της με τους Μουσουλμάνους. Οι συναντήσεις του Ρώσου Προέδρου με τους Άραβες ηγέτες το 2005 – 2007 απέτυχαν να φέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Τα λάθη της πολιτικής του Πούτιν έγιναν ξεκάθαρα όταν η Μόσχα αποδείχθηκε ανίκανη να αποτρέψει την αμερικανική εισβολή στο Ιράκ. Το Κρεμλίνο ήταν αντίθετο στην εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ αλλά και όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης της χώρας. Μη αποτρέποντας την αμερικανική εισβολή στο Ιράκ, το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό για την Ρωσία διότι ο Σαντάμ Χουσεΐν και το καθεστώς του ήταν φιλικά προσκείμενο με τη Μόσχα. Μετά την πτώση του Σαντάμ, οι μοναδικοί σημαντικοί εταίροι της Ρωσίας στην περιοχή ήταν ο Άσαντ της Συρίας και ο Καντάφι της Λιβύης.

Με την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης, η επιρροή της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή μειώθηκε ακόμη περισσότερο και οι ευκαιρίες της για να ενδυναμώσει τη θέση της στην περιοχή άρχιζαν να καταρρέουν. Αρχικά, το Κρεμλίνο ερμήνευσε τις εξελίξεις στις αραβικές χώρες ως ένα ενορχηστρωμένο σχέδιο από τη Δύση με σκοπό να μειωθεί η επιρροή της Μόσχας στην περιοχή.²⁴ Πολλοί ρώσοι αναλυτές παραλλήλισαν τα γεγονότα αυτά με τις εξελίξεις που είχαν λάβει χώρα κατά τη διάρκεια της πτώσης των κομμουνιστικών καθεστώτων της ΕΣΣΔ. Εν τέλει, η Μόσχα συνειδητοποίησε ότι τελικά τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» δεν ήταν ένα σχέδιο της Δύσης. Συγκεκριμένα, το Ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών το 2013

²³ Blank, S.J. (2014) *Russian Strategy and Policy in the Middle East*, σ. 9 - 19

²⁴ Handa, S. (2012) *Russia in the Middle East: Exploring Russia's regional relationships and influence*. British American Security Information Council, σ. 1 – 10

παρουσίασε αυτές τις επαναστάσεις ως μια τάση επιθυμίας των αράβων να επιστρέψουν στις ρίζες τους και να ανανεωθούν οι αραβικές κοινωνίες σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Σύμφωνα με δηλώσεις του Πούτιν, οι οικονομικές και πολιτικές σχέσεις της Ρωσίας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής επηρεάστηκαν αρνητικά από τις εξελίξεις αυτές. Ρωσικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν σε χώρες όπως η Λιβύη, η Αίγυπτος αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν.²⁵

Οι σχέσεις της Ρωσίας με την Αίγυπτο, την επαύριον της πτώσης του Χόσνι Μουμπάρακ αποτελούσαν μεγάλο ερωτηματικό. Το Νοέμβριο του 2012, ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Σεργκέι Λαβρόφ υποστήριξε ότι η Μόσχα ήταν διατεθειμένη να συνεργαστεί με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Μάλιστα, ο Πούτιν προσκάλεσε τον Μόρσι στη Μόσχα. Όμως, την ίδια στιγμή, το 2003 το Ρωσικό Ανώτατο Δικαστήριο χαρακτήρισε τη Μουσουλμανική Αδελφότητα ως μια τρομοκρατική οργάνωση η οποία αποτελεί απειλή για την ασφάλεια της Ρωσίας. Παρόλα αυτά, Ρώσοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι η Μόσχα θα πρέπει να συνεργαστεί ακόμη και με Ισλαμιστές για να μπορέσει η Ρωσία να συνεχίζει ασκεί επιρροή στην Μέση Ανατολή. Με το πραξικόπημα που έλαβε χώρα στην Αίγυπτο το 2013, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να επιφέρει την πτώση του Μόρσι και να ανέλθει στην εξουσία ο Αλ-Σίσι, οι σχέσεις της Ρωσίας με την Αίγυπτο πήραν μια νέα τροπή. Μέχρι και σήμερα, οι δύο χώρες συνεργάζονται στενά σε ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια, την καταπολέμηση των τζιχαντιστών αλλά και επίσης λαμβάνουν χώρα πολλές στρατιωτικές ασκήσεις μεταξύ των δύο χωρών.

Παραδοσιακά, οι σχέσεις της Ρωσίας με τις χώρες του Κόλπου δεν ήταν ιδιαίτερα θερμές. Συγκεκριμένα, με την Σαουδική Αραβία μπορούν να χαρακτηριστούν έως και ανύπαρκτες, ακόμα και κατά την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης. Καμία χώρα δεν έχει εκδηλώσει μια τάση προσέγγισης για να βελτιωθούν οι διμερείς σχέσεις. Γενικότερα, οι σχέσεις της Ρωσίας με τις άλλες χώρες του Κόλπου συμπεριλαμβανομένου του Μπαχρέιν, του Κουβέιτ, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων και του Κατάρ, παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο. Οι σχέσεις της Ρωσίας με άλλα αραβικά κράτη, τα οποία δεν επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης, όπως η Αλγερία, το Μαρόκο και η Ιορδανία παρέμειναν ανεπηρέαστες. Η Ρωσία δεν έχει ιδιαίτερα στενές σχέσεις με το Μαρόκο και με την Ιορδανία αλλά με την Αλγερία διατηρεί οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς μέχρι και σήμερα.

Κατά τη διάρκεια της «Αραβικής Άνοιξης», η Ρωσία προσπάθησε να παίξει ξανά το ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ της Δύσης και των Αραβικών Κρατών, κυρίως στις περιπτώσεις της Λιβύης και της Συρίας. Στην περίπτωση της Λιβύης, κατά την διάρκεια των γεγονότων που έλαβαν χώρα το 2011, η Μόσχα επιθυμούσε την παραμονή του Καντάφι στην εξουσία. Το Κρεμλίνο προσπάθησε να αποτρέψει την Ευρωπαϊκή επέμβαση στον Λιβυκό εμφύλιο πόλεμο, μπλοκάροντας πολλές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας χρησιμοποιώντας το δικαίωμα αρνησικυρίας

²⁵ Malashenko, A. (2013) *Russia and The Arab Spring*. Carnegie Moscow Center, σ. 8 - 11

που έχει ως μόνιμο μέλος. Εν τέλει, η Ρωσία δεν μπόρεσε να κάμψει την διεθνή πίεση εναντίον του Καντάφι και στις 26 Φεβρουαρίου του 2011, συμμετείχε στο εμπάργκο κατά της Λιβύης. Το αποτέλεσμα ήταν το ΝΑΤΟ να πραγματοποιήσει μια στρατιωτική επιχείρηση στα τέλη Μαρτίου. Στις 11 Ιουνίου, η Μόσχα επιχείρησε να πείσει τον Καντάφι να αποχωρήσει, αλλά ήταν ήδη αργά. Οι αντικαθεστωτικοί δεν επιθυμούσαν κανέναν συμβιβασμό με τον Λίβυο ηγέτη. Έχοντας την υποστήριξη των ΗΠΑ και των Ευρωπαίων, οι αντικαθεστωτικοί ήταν αποφασισμένοι για την τελική επικράτηση.

Έχοντας ηττηθεί από τη Δύση στο μέτωπο της Λιβύης, η Ρωσία υπήρξε η 73^η χώρα που αναγνώρισε το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο. Αυτή η καθυστερημένη αναγνώριση της νέας κυβέρνησης είχε ως αποτέλεσμα να επηρεάσει αρνητικά τις σχέσεις της Μόσχας με τη Λιβύη. Το νέο Λιβυκό καθεστώς γρήγορα έδειξε σημάδια εναντίον του Κρεμλίνου. Το 2012, καταδικάστηκε ένας Ρώσος πολίτης σε ισόβια λόγω του γεγονότος ότι υπήρξε σύμβουλος του Μουαμάρ Καντάφι.²⁶ Επίσης, η νέα κυβέρνηση δεν επιθυμούσε να τηρήσει τα συμβόλαια αξίας 10 δις δολαρίων, τα οποία είχαν συνολομοιολογηθεί μεταξύ Ρωσίας – Καντάφι. Οι δύο μεγάλοι Ρωσικοί ενεργειακοί κολοσσοί, η Tatneft και η Gazprom, αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν και να εγκαταλείψουν τα Λιβυκά συμβόλαια. Ο Αλεξέι Κοκίν, ένας αναλυτής, ανέφερε «η Ρωσία έμεινε με άδεια χέρια. Το λιβυκό πετρέλαιο θα καταλήξει στους αμερικάνους και στους ευρωπαίους».

Τα γεγονότα της Συρίας, υπήρξαν ιδιαίτερος καθοριστικά για την Μόσχα. Το καθεστώς Άσαντ υπήρξε φιλικά προσκείμενο με τη Ρωσία. Η Ρωσία, έχοντας ηττηθεί στο μέτωπο της Λιβύης, θεωρούσε ότι η Συρία αποτελούσε την τελευταία ευκαιρία της για να ανακτήσει η χώρα την επιρροή της στην περιοχή. Η Ρωσία επιθυμεί να αποτρέψει την πτώση του Άσαντ για μια σειρά από λόγους, όπως γεωπολιτικούς και οικονομικούς. Η Μόσχα επιθυμεί να διατηρήσει μια εικόνα μεγάλης δύναμης, το οποίο παρατηρείται με την αυξανόμενη στρατιωτική παρουσία της στην Μεσόγειο. Η Μόσχα διατηρεί στρατιωτικές βάσεις στην Συρία, για αυτό και η χώρα αυτή είναι πολύ σημαντική για τα συμφέροντα της. Όταν η κατάσταση στη Συρία είχε καταλήξει σε εμφύλιο, η Ρωσία προσπάθησε να παίξει το ρόλο του διαμεσολαβητή με σκοπό να διατηρήσει την επιρροή της στην Μέση Ανατολή και στον Αραβικό κόσμο. Γι' αυτό και πραγματοποιήθηκαν συνομιλίες με τον Αραβικό σύνδεσμο στην Μόσχα τον Φεβρουάριο του 2013 για τα γεγονότα της Συρίας. Η Μόσχα προσπάθησε να πείσει τον Άσαντ να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις και να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με την αντιπολίτευση. Όμως, ο Άσαντ συνέχιζε τις εχθροπραξίες μη λαμβάνοντας σοβαρά τις υποδείξεις της Μόσχας.

Καθώς ο Συριακός εμφύλιος όδευε από το κακό στο χειρότερο, έχοντας προκαλέσει περισσότερους από 300.000 νεκρούς, η Μόσχα αποφάσισε να αλλάξει τα δεδομένα της στρατιωτικής και πολιτικής κατάστασης. Τον Σεπτέμβρη του 2015, η Ρωσία μετέφερε στρατιωτικό υλικό και στρατιωτικούς συμβούλους στη Συρία, για

²⁶ Malashenko, A. (2013) *Russia and The Arab Spring*. Carnegie Moscow Center, σ. 11 - 12

περαιτέρω ενίσχυση του Άσαντ.²⁷ Ωστόσο, έγινε γνωστό ότι από τον Ιούλιο του 2015, η Μόσχα ξεκίνησε την ανάπτυξη ρωσικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Συρία, η οποία επιταχύνθηκε σημαντικά στους επόμενους δύο μήνες. Η ανάπτυξη του ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού και προσωπικού στη Συρία καταδείκνυε ότι επιδίωκε όχι μόνο να υπερασπιστεί τις στρατιωτικές βάσεις της στη Λαττάκεια και στην Ταρτούς, αλλά και να διεξάγει επιθετικές-εκκαθαριστικές επιχειρήσεις ανατολικότερα κατά του «Ισλαμικού Κράτους».

Η πολιτική που ακολούθησε η Ρωσία, μετά την άνοδο του Βλαντιμίρ Πούτιν στην εξουσία, ήταν να επιδιώξει να ανακτήσει η χώρα την χαμένη της επιρροή στον Αραβικό κόσμο, μετά την πτώση της ΕΣΣΔ. Όμως, η Ρωσία δεν κατόρθωσε να διατηρήσει πολλούς συμμάχους στην ευρύτερη περιοχή. Η Ρωσική διπλωματία απέτυχε σε μεγάλο βαθμό στις περιπτώσεις της Λιβύης και του Ιράκ, καθώς έχασε δύο σημαντικούς εταίρους. Ο μόνος σύμμαχος που παραμένει μέχρι και σήμερα στο πλευρό της Ρωσίας είναι ο Άσαντ της Συρίας. Στη Συρία, η Ρωσία, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου, πραγματοποίησε μια στρατιωτική υποστήριξη στο πλευρό των καθεστωτικών δυνάμεων με σκοπό να απωθήσουν το «Ισλαμικό Κράτος». Παρόλα αυτά, η Ρωσία επιθυμεί να αναδειχθεί ξανά ως μια μεγάλη δύναμη η οποία θα μπορεί να θεωρηθεί ισότιμη με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

2.3. Κίνα

Κατά τον 21^ο αιώνα, η Κίνα καθίσταται ως μια μεγάλη δύναμη λόγω της ραγδαίας οικονομικής της ανάπτυξης.²⁸ Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένα έντονο ενδιαφέρον της Κίνας στις εξελίξεις της Μέσης Ανατολής. Η στροφή αυτή οφείλεται κυρίως στην οικονομική αλληλεπίδραση του Πεκίνου με διάφορες χώρες του Κόλπου αλλά και αραβικών κρατών. Βέβαια, η Κίνα επιδιώκει να βελτιώσει το διπλωματικό και πολιτικό της υπόβαθρο στην περιοχή, γιατί πλέον αντιλαμβάνεται ότι η συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια είναι άκρως σημαντική λόγω των σημαντικών εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα κυρίως από το 2011 και μετά. Οι επαφές της Κίνας με τα κράτη της Μέσης Ανατολής χρονολογούνται εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια. Πλέον, το Πεκίνο, το οποίο θεωρείται ως μια μεγάλη αναδυόμενη δύναμη, είναι ικανό να ασκήσει επιρροή στην Μέση Ανατολή, ενώ πολλά από τα κράτη έχουν βυθιστεί στο χάος λόγω των αραβικών εξεγέρσεων του 2011 αλλά και λόγω των γεγονότων που ακολούθησαν.

Διαχρονικά, τα ενδιαφέροντα της Κίνας προς την Μέση Ανατολή επικεντρώνονται σε συγκεκριμένους τομείς. Ένας από αυτούς είναι η αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση που έχει αναπτύξει το Πεκίνο τα τελευταία χρόνια. Από το 2005 έως το 2009, ο συνολικός όγκος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ της Κίνας και της Μέσης Ανατολής αυξήθηκε κατά 87% και οι εξαγωγές της Μέσης

²⁷ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 202 - 206

²⁸ Παπασωτηρίου, Χ. (2013) *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21^{ου} Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σ. 358 - 370

Ανατολής προς την Κίνα αυξήθηκαν κατά 25%. Ενώ την ίδια περίοδο οι εξαγωγές της Μέσης Ανατολής προς τις ΗΠΑ μειώθηκαν κατά 45%. Επίσης, η Κίνα έχει καταστεί ως η κορυφαία πηγή εισαγωγών στην περιοχή, καθώς τα περισσότερα προϊόντα είναι χαμηλού κόστους γεγονός που αυξάνει την αγοραστική δύναμη για τον μέσο καταναλωτή στη Μέση Ανατολή. Ακόμη, πολλοί Κινέζοι επενδυτές δραστηριοποιούνται σε μεγάλο βαθμό στην περιοχή. Πολλές Κυβερνήσεις της Μέσης Ανατολής προσλαμβάνουν Κινεζικές εταιρείες για την κατασκευή έργων υποδομής. Για παράδειγμα, η Σαουδική Αραβία προσέλαβε την κρατική China Railway Corporation. Ακόμη και η Αίγυπτος έχει παραχωρήσει στην Κίνα μια ειδική οικονομική ζώνη στο Σουέζ αλλά και η Ιρακινή Κυβέρνηση χορήγησε συμβάσεις σε Κινεζικές πετρελαϊκές εταιρείες. Επί προσθέτως, η Κίνα υπέγραψε συμφωνία με την Κυβέρνηση του Ιράν για να κατασκευάσει μια σιδηροδρομική γραμμή από τη Τεχεράνη έως τα σύνορα με το Ιράκ. Τέλος, παρατηρείται τα τελευταία χρόνια ένα έντονο ενδιαφέρον κινέζων τουριστών στην Μέση Ανατολή. Συγκεκριμένα, η αυξανόμενη εισροή κινέζων τουριστών παρατηρείται έντονα στην Αίγυπτο, στην Ιορδανία και στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Η Κίνα έχει επιδείξει μια διπλωματική ευελιξία καθώς έχει κατορθώσει να διατηρεί, σχεδόν ταυτόχρονα, θετικές και ουσιαστικές σχέσεις με τις τέσσερις μεγάλες εθνοτικές ομάδες της περιοχής δηλαδή τους Άραβες, τους Πέρσες, τους Τούρκους και τους Εβραίους. Αυτό οφείλεται κυρίως στην πολιτική της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών. Επίσης, οι Κινέζοι διπλωμάτες ακολουθούν μια κοινή πολιτική γραμμή και διατηρούν επιφυλακτική στάση για τα διάφορα αμφιλεγόμενα περιφερειακά ζητήματα που ταλανίζουν την περιοχή. Η Κινεζική Κυβέρνηση επιδίδεται συχνά σε συναντήσεις με διάφορες περιφερειακές οργανώσεις της Μέσης Ανατολής, όπως με το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου, με τον Αραβικό Σύνδεσμο και με τον Οργανισμό της Ισλαμικής Διάσκεψης. Το Πεκίνο πράττει κατ' αυτό τον τρόπο διότι θα διευκολύνονται οι οικονομικές συναλλαγές μεταξύ της Κίνας και των χωρών-μελών αυτών των οργανώσεων, αλλά επίσης εξυπηρετεί κατά καιρούς μερικά από τα στρατηγικά συμφέροντα της Κίνας.²⁹

Μετά τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης το 2011, το Πεκίνο βρέθηκε σε μία νέα κατάσταση στην οποία υπήρχαν ευκαιρίες αλλά και σοβαρά προβλήματα. Αξίζει να αναφέρουμε ότι μέχρι το 1956 η Κίνα δεν είχε αναπτύξει ιδιαίτερες σχέσεις με τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Σταδιακά, η Κίνα κατόρθωσε να αναπτύξει διπλωματικές σχέσεις με τις περισσότερες χώρες αλλά και με μη κρατικούς δρώντες όπως με τη Χαμάς αλλά και με τη Χεζμπολάχ. Η σταθερή πολιτική γραμμή της Κίνας κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες ήταν να μην παίρνει ξεκάθαρη θέση για κανένα περιφερειακό ζήτημα αλλά να διατηρεί σχέσεις με τις χώρες για να επωφελείται η οικονομία της χώρας.³⁰

²⁹ Chen, J. (2011) *The Emergence of China in the Middle East*. Strategic Forum: National Defense University, σ. 1 - 7

³⁰ Feng, C. (2015) *Embracing Interdependence: The Dynamics of China and the Middle East*. Brookings Doha Center, σ. 6 - 10

Όπως είναι γνωστό, η Κίνα είχε αναπτύξει εξαιρετικές σχέσεις με απολυταρχικούς ηγέτες της Μέσης Ανατολής όπως για παράδειγμα, με τον Μουαμάρ Καντάφι της Λιβύης. Με την πτώση των καθεστώτων και με την άνοδο των Ισλαμιστών, η Κίνα διαβλέπει τον κίνδυνο που μπορεί να προκαλέσουν αυτές οι εξελίξεις και θεωρεί ότι ο κίνδυνος των εξτρεμιστικών ισλαμιστικών οργανώσεων θα προκαλέσουν μια περεταίρω αστάθεια στη περιοχή. Το Πεκίνο, θεωρεί ότι η ισλαμιστική ιδεολογία αποτελεί μια απειλή για την χώρα και συγκεκριμένα ανησυχεί για το ενδεχόμενο να διοχετευθεί αυτή η ιδεολογία από τη Μέση Ανατολή στην Κεντρική Ασία.³¹ Ένα άλλο γεγονός που τρομοκρατεί τη Κινεζική Κυβέρνηση είναι ότι Κινέζοι Μαχητές πολεμούν στο πλευρό του «Ισλαμικού Κράτους» σε Συρία και Ιράκ. Οπότε, πολλοί Κινέζοι αναλυτές θεωρούν ότι δεν είναι απίθανο κάποιοι εξ' αυτών να επιστρέψουν στη Κίνα και να πραγματοποιήσουν τρομοκρατικές επιθέσεις.

Οι συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα στη Μέση Ανατολή αποτελούν απειλή για τα οικονομικά συμφέροντα της Κίνας στην περιοχή. Η Κίνα πραγματοποιεί εμπορικές συναλλαγές με πολλές χώρες και συγκεκριμένα συναλλάσσεται περισσότερο με τις χώρες του Κόλπου οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν μια πιθανή πηγή άμεσων επενδύσεων. Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός Κινέζων εργαζομένων βρίσκεται σε αρκετές χώρες της Μέσης Ανατολής, όχι μόνο στις χώρες του Κόλπου, αλλά και σε άλλες χώρες όπως η Αίγυπτος και η Λιβύη. Η αστάθεια που επικρατεί στη Μέση Ανατολή αποτελεί κίνδυνο για μια αύξηση των τιμών στον τομέα της ενέργειας, στον οποίο η Κίνα είναι ευάλωτη.

Η στάση της Κίνας στα γεγονότα του 2011 στη Λιβύη χαρακτηρίζεται ως παθητική. Το Πεκίνο διατηρούσε άριστες πολιτικές και εμπορικές σχέσεις με το καθεστώς Καντάφι. Όμως με την πτώση του Μουαμάρ Καντάφι, τα δεδομένα άλλαξαν και η επενδυτική δραστηριότητα της Κίνας επλήγη. Όπως έχει αναφερθεί, πάγια στρατηγική του Πεκίνου είναι να μην αναμιγνύεται στα εσωτερικά δρώμενα των κρατών και να τηρεί την πολιτική της μη επέμβασης. Τέτοια πολιτική ακολούθησε στη Λιβύη και συνεχίζει να ακολουθεί και σε άλλες χώρες, όπως με το Ιράν και με τη Βόρεια Κορέα. Στην Συρία η Κίνα, όντως τήρησε για άλλη μια φορά την ίδια πολιτική, αλλά συντάχθηκε με τη Μόσχα σε όλα τα ζητήματα στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Όμως, η στάση αυτή της Κίνας την έφερε σε μια άτυπη σύγκρουση συμφερόντων με τις χώρες του Κόλπου. Συγκεκριμένα, η Σαουδική Αραβία και το Κατάρ επιθυμούν την πτώση του Καθεστώτος Άσαντ και στηρίζουν έμπρακτα τις ομάδες της αντιπολίτευσης. Οπότε γίνεται κατανοητό ότι η στάση που έχει κρατήσει η Κίνα στην Συρία μπορεί να επιφέρει αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις για την χώρα, η οποία εισάγει από τις χώρες αυτές πετρέλαιο και φυσικό αέριο.

³¹ Singh, M. (2014) *Chinese Policy in the Middle East in the Wake of the Arab Uprisings*. The Washington Institute For Near East Policy, σ. 7

2.4. Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι σχέσεις μεταξύ Ευρώπης και Μέσης Ανατολής έχουν μεγάλη ιστορική σημασία, διότι για χιλιάδες χρόνια η Μέση Ανατολή αποτελούσε ένα δέλεαρ για την δύση. Για παράδειγμα, αυτό προκύπτει με την παρουσία των δυτικών στην Μέση Ανατολή και στην Βόρεια Αφρική από τον 18^ο αιώνα και μετά. Αρχικά, οι μεγάλες αποικιοκρατικές δυνάμεις όπως η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία είχαν ιδρύσει διάφορες αποικίες στην ευρύτερη περιοχή. Μέχρι και σήμερα, πολλές Ευρωπαϊκές χώρες συνεχίζουν να ασκούν επιρροή σε μεγάλο βαθμό στις πρώην αποικίες τους.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η προώθηση της δημοκρατίας στην Μέση Ανατολή αποτελεί μια από τις βασικές πολιτικές που επιθυμεί η ίδια να προωθήσει σε αυτή την περιοχή. Οι σχέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Αραβικών Κρατών, έχουν ως σημείο εκκίνησης το 1995 στην Βαρκελώνη. Όταν τα 15 κράτη-μέλη της ΕΕ και χώρες όπως η Τουρκία, το Μαρόκο, η Κύπρος, η Συρία, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, η Αλγερία, η Τυνησία, η Παλαιστινιακή Αρχή και η Μάλτα υπέγραψαν την Συμφωνία της Βαρκελώνης, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία. Οι όροι της Διακήρυξης της Βαρκελώνης αφορούσαν κυρίως την συνεργασία σε πολιτικό, οικονομικό, επενδυτικό και κοινωνικό επίπεδο.³²

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Ευρωμεσογειακή εταιρική σχέση εισήγαγε μια νέα ατζέντα στις σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και των χωρών της Μέσης Ανατολής. Η ΕΕ στόχευε ότι μέσω της συνεργασίας θα μπορούσε να προωθήσει την δημοκρατία και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία αποτελούσε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα. Από το 2005, θεωρήθηκε ότι ουσιαστικά είχε αποτύχει διότι δεν είχαν επιτευχθεί οι βασικοί στόχοι. Το 2003, η ΕΕ αποφάσισε ότι έπρεπε να ενισχυθεί η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία μέσω της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, ενός οργάνου της ΕΕ που είχε σκοπό να προωθήσει την ασφάλεια και την ευημερία στην περιοχή. Μετέπειτα, η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας επικρίθηκε για πολλούς λόγους, κυρίως διότι ουσιαστικά προωθούσε τα Ευρωπαϊκά συμφέροντα και όχι τις Ευρωπαϊκές αξίες, δηλαδή στόχευε περισσότερο στην οικονομική συνεργασία και όχι τόσο στον εκδημοκρατισμό και στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το 2007, υπήρξε μια πρωτοβουλία από πλευράς της Γαλλίας. Το Παρίσι έθεσε μια πρόταση που ονομάστηκε «Ένωση για την Μεσόγειο». Βασικός στόχος ήταν η οικονομική ολοκλήρωση και να πραγματοποιηθούν δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις για τις χώρες της Βορείου Αφρικής και Μέσης Ανατολής. Η πρόταση του Νικολά Σαρκοζί, ουσιαστικά υπονόμει τις προηγούμενες πρωτοβουλίες, όμως το πρόγραμμα αυτό δεν το ενέκρινε η Γερμανία, η Ισπανία αλλά και άλλες χώρες. Εν

³² Kuzmicheva, L. *EU Foreign Policies in the Middle East – Iran, Iraq, Syria, Israeli-Palestinian Peace Process*

τέλει ουσιαστικά το χάσμα μεταξύ Ευρωπαίων και Αράβων παρέμεινε και η « Ένωση για την Μεσόγειο» από το 2010 και μετά είχε εκλείψει.³³

Τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και τις Ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικότερα, τις πρώην αποικιοκρατικές χώρες οι οποίες ασκούσαν επιρροή σε κάποια καθεστώτα όπως για παράδειγμα η Γαλλία στις χώρες του Μαγκρέμπ. Αρχικά, η ΕΕ προσπάθησε να εμπλακεί πολιτικά ανοίγοντας έναν ευρύ γύρο πολιτικών συνομιλιών σε κυβερνητικό και κοινοβουλευτικό επίπεδο, κυρίως μέσω συχνών επισκέψεων υψηλών αξιωματούχων στην περιοχή, αλλά και σε επίπεδο μελών της κοινωνίας των πολιτών μέσω επαφών με μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων που πρωτοστάτησαν στις διαμαρτυρίες.

Η πρώτη ολοκληρωμένη στρατηγική ανταπόκριση της ΕΕ στο φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης ήρθε με την υιοθέτηση της Κοινής Ανακοίνωσης (Joint Communication) με τίτλο «Συνεργασία για τη δημοκρατία και την κοινή ευημερία με τη νότια Μεσόγειο» στην οποία υπογραμμίζεται η ανάγκη να υποστηριχθεί το δικαίωμα των χωρών αυτών για ισότιμη πολιτική συμμετοχή, αξιοπρέπεια, ελευθερία και εργασία πάνω στη βάση του σεβασμού των ανθρωπίνων αξιών και των κοινών συμφερόντων.³⁴ Επίσης, προτάθηκε μια υποστήριξη με μορφή οικονομικής ενίσχυσης και προνομιακής πρόσβασης στην ευρωπαϊκή αγορά, στις χώρες εκείνες που θα υιοθετήσουν το ταχύτερο δυνατό τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Η ΕΕ φαίνεται ότι δίνει μεγάλη βαρύτητα σε ζητήματα που αφορούν τον εκδημοκρατισμό. Η Ένωση προσφέρει βοήθεια στους μεσογειακούς εταίρους της προκειμένου αυτοί να αντιμετωπίσουν δύο βασικές προκλήσεις. Πρώτον, να δημιουργήσουν μια στέρεη δημοκρατία και δεύτερον να εξασφαλιστεί μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη για τις χώρες αυτές.

Όταν η Λιβύη είχε βυθιστεί στο χάος και ο εμφύλιος πόλεμος μαινόταν μεταξύ των καθεστωτικών δυνάμεων του Μουάμαρ Καντάφι από την μια πλευρά και των αντικαθεστωτικών από την άλλη, μερικές δυτικές χώρες πήραν ξεκάθαρη θέση. Στην στρατιωτική επέμβαση του NATO στην Λιβύη, Γαλλία και Βρετανία έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Όμως, η Γερμανία και πολλά άλλα κράτη-μέλη εναντιώθηκαν σε αυτή την στάση που τήρησαν οι δύο ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό καταδεικνύει το γεγονός ότι η ΕΕ δεν καθορίζει τις πολιτικές που θα ακολουθήσουν οι εκάστοτε ευρωπαϊκές χώρες και το βασικό πρόβλημα της Ένωσης είναι ότι δεν παρουσιάζει μια ενιαία συνοχή σε ζητήματα που αφορούν την εξωτερική πολιτική.³⁵ Συνεπώς, η κάθε χώρα χαράσσει το δικό της δρόμο.

³³ Μπόση, Μ. (2014) *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σ. 271 - 272

³⁴ Vourgidi, M. (2013) *EU's role in the Middle East and North Africa: Pre and post Arab Spring*, σ. 16

³⁵ Μπόση, Μ. (2014) *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, σ. 277

Στην περίπτωση της Συρίας, όπου ο εμφύλιος πόλεμος ακόμα μαίνεται, η ΕΕ πρότεινε την απομάκρυνση του Άσαντ, λόγω της κατάχρησης εξουσίας, της διαφθοράς και της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ουσιαστικά, η ΕΕ συντάχθηκε με τις Ηνωμένες Πολιτείες και στήριξαν την αντιπολίτευση της Συρίας. Επιπροσθέτως, η ΕΕ για άλλη μια φορά παρουσιάστηκε διαιρεμένη. Συγκεκριμένα, για άλλη μια φορά επαναλήφθηκε η στάση των ευρωπαϊκών χωρών όπως είχε προηγηθεί και στη Λιβύη. Η Γαλλία και η Βρετανία τάσσονταν υπέρ μιας επέμβασης και στρατιωτικών επιχειρήσεων και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη κρατούσαν αποστάσεις.

Η συνεχιζόμενη αστάθεια που επικρατεί στην Μέση Ανατολή και στην Βόρεια Αφρική απασχολεί σε μεγάλο βαθμό την ΕΕ. Οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις σε Ιράκ και Συρία απασχολούν αρκετά κράτη-μέλη. Συγκεκριμένα, πέντε κράτη-μέλη (Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Βέλγιο, Δανία και Ολλανδία) συμμετέχουν σε αεροπορικές επιχειρήσεις εναντίον του «Ισλαμικού Κράτους» μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Στην Λιβύη, από το 2014 έχει ξεσπάσει ένας νέος εμφύλιος. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα πολλά Ευρωπαϊκά προγράμματα να σταματήσουν. Όπως για παράδειγμα, η εκπαίδευση του στρατού της Λιβύης από Άγγλους και Ιταλούς, το πρόγραμμα αναβάθμισης των αστυνομικών δυνάμεων από τους Γάλλους. Παράλληλα, στη Λιβύη έχει αναδυθεί ένα παρακλάδι του «Ισλαμικού Κράτους» το οποίο αποτελεί απειλή για την περιφερειακή ισορροπία στην περιοχή. Γενικότερα, η πολιτική που έχει ακολουθήσει η ΕΕ από την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης» μέχρι και σήμερα αποδείχθηκε λανθασμένη σε μεγάλο βαθμό. Αντί να βελτιώσει την κατάσταση, οδήγησε τις χώρες αυτές στο χάος. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις της Λιβύης και Συρίας.³⁶

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα αναφερθεί ο ρόλος και η στάση που τηρεί το Ισραήλ σε περιφερειακό επίπεδο. Κυρίως, ως προς τις σχέσεις του κράτους του Ισραήλ με τις Αραβικές χώρες αλλά και με τους Παλαιστινίους. Επίσης, σημαντικό είναι το νέο στρατηγικό περιβάλλον που καλείται να αντιμετωπίσει το Τελ Αβίβ. Τέλος, θα γίνει μια αναφορά γύρω από τη στάση που έχει τηρήσει το Ισραήλ από τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» έως και τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε Συρία και Ιράκ.

³⁶ European Council On Foreign Relations (ecfr.eu): European Foreign Policy Scorecard 2015, σ. 72

Κεφάλαιο Τρίτο

Ο Περιφερειακός Ρόλος του Ισραήλ

Το Ισραήλ είναι μια χώρα η οποία βρίσκεται στην καρδιά της Μέσης Ανατολής και από το έτος ίδρυσης του ως ανεξάρτητο κράτος μέχρι και σήμερα, έχει κληθεί να αντιμετωπίσει διάφορους δυνητικούς εχθρούς είτε αυτοί είναι κρατικοί δρώντες είτε αυτοί είναι μη κρατικοί δρώντες. Οι Ισραηλινοί έχουν συνειδητοποιήσει εδώ και δεκαετίες ότι η χώρα τους είναι περιφερειακά απομονωμένη και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι περισσότερες Αραβικές χώρες δεν αποδέχθηκαν ποτέ την παρουσία αυτού του κράτους στην περιοχή της Παλαιστίνης. Το Ισραήλ αντιλαμβάνεται ότι το γεωστρατηγικό περιβάλλον του είναι εχθρικό, απρόβλεπτο, ευμετάβλητο και ότι εγκυμονεί κινδύνους για την ασφάλεια του.³⁷ Εδώ και δεκαετίες, το κράτος έχει μεταδώσει το αίσθημα της «πολιορκίας» προς την κοινωνία. Αυτό κυρίως οφείλεται στους ΑραβοΙσραηλινούς Πολέμους, στις τρομοκρατικές επιθέσεις και στην Ιντιφάντα. Συνεπώς, το Ισραήλ έχει επικεντρωθεί στην αντιμετώπιση δυνητικών απειλών, στην βελτίωση της ασφαλείας του και στην ενδυνάμωση της στρατιωτικής του ισχύος.

3.1. Ένα νέο Στρατηγικό Περιβάλλον

Από το έτος ίδρυσης του, κύριο μέλημα για την εθνική ασφάλεια της χώρας αποτέλεσε ο συμβατικός πόλεμος. Συγκεκριμένα, το Ισραήλ επιδίωκε πάντοτε το πως θα μπορούσε να αποτρέψει αυτούς τους πολέμους, πως θα ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους και τι θα μπορεί να αποκομίσει από αυτές τις συγκρούσεις. Προς το παρόν, το Ισραήλ δεν κινδυνεύει από κάποια συμβατική στρατιωτική απειλή. Αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε ειρήνη με την Αίγυπτο και την Ιορδανία, ενώ παράλληλα οι στρατιωτικές δυνάμεις της Συρίας και του Ιράκ βρίσκονται σε αναρχία λόγω των εσωτερικών αναταραχών που λαμβάνουν χώρα μέχρι και σήμερα στις χώρες αυτές. Όμως, οι απειλές παραμένουν για την ασφάλεια της χώρας. Μια από τις βασικές απειλές συνιστά μια ενδεχόμενη κατασκευή πυρηνικού οπλοστασίου από πλευράς Ιράν. Με τον συνδυασμό της διπλωματίας και της απειλής ότι το Ισραήλ θα καταφύγει σε στρατιωτική δράση, ο Πρωθυπουργός Νετανιάχου έχει κατορθώσει να αποτρέψει το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Η στρατηγική αυτή απέφερε καρπούς όταν και το Ιράν προχώρησε σε συμφωνία με τα πέντε μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Μια άλλη σημαντική πρόκληση που κλήθηκε να αντιμετωπίσει το Ισραήλ, ήταν ότι μερικά κράτη δημιούργησαν νέα εξελιγμένα οπλοστάσια αγοράζοντας πυραύλους, γεγονός που αποτελούσε σημαντική απειλή για την ασφάλεια του Ισραήλ. Συγκεκριμένα, το Ιράν διαθέτει πυραύλους μεσαίου βεληνεκούς αλλά ακόμα και η Συρία διαθέτει πυραύλους και χημικά όπλα. Παρά το γεγονός ότι εκεί μαίνεται ο εμφύλιος πόλεμος, οι καθεστωτικές δυνάμεις συνεχίζουν να διατηρούν σημαντικό κομμάτι του οπλοστασίου τους. Αυτό που ανησυχεί το Τελ Αβίβ είναι να μη

³⁷ Berti, B. (2015) *Seeking Stability: Israel's approach to the Middle East and North Africa*, σ. 1 - 3

διοχετευθούν αυτοί οι πύραυλοι σε μη κρατικούς δρώντες, όπως η Χεζμπολάχ και η Χαμάς, διότι είναι πολύ πιθανό να επαναληφθούν τα γεγονότα του 2006 (η εισβολή του Ισραήλ στο Λίβανο) ή κάτι ανάλογο με τους τρεις μικρούς πολέμους με την Χαμάς. Αυτές οι εξελίξεις, καθίστανται άκρως ανησυχητικές για την ασφάλεια της χώρας.

Τα οπλοστάσια της Χεζμπολάχ και της Χαμάς ανησυχούν όχι μόνο το Ισραήλ αλλά και τη Διεθνή Κοινότητα. Οι συγκρούσεις του Ισραήλ με αυτές τις οργανώσεις, σε στρατιωτικό επίπεδο, χαρακτηρίζονται ως ασύμμετρες. Αυτό συμβαίνει επειδή είναι δύσκολο για έναν οργανωμένο στρατό να βγει νικητής από μια τέτοια σύγκρουση. Ωστόσο, η Χεζμπολάχ και η Χαμάς δεν μπορούν να χαρακτηριστούν μη κρατικοί δρώντες καθώς διαθέτουν πλέον πυραύλους ικανούς να πλήξουν το Ισραήλ και να το αναγκάσουν να υποκύψει και να δεχθεί πολλά από τα αιτήματά τους. Οι στρατιωτικές ικανότητες των δύο οργανώσεων, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό από την υποστήριξη που τους παρέχει το Ιράν. Η άνοδος της Χεζμπολάχ στον Λίβανο θεωρείται ως μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της εξωτερικής πολιτική του Ιράν, καθώς η Τεχεράνη επιθυμεί να προωθήσει τον Σιιτισμό και το Θεοκρατικό σύστημα διακυβέρνησης σε όλον τον μουσουλμανικό κόσμο.³⁸ Για το Ισραήλ, άλλη μια ανησυχία πηγάζει από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το Ιράν έχει αυξήσει την παρουσία του στην Μέση Ανατολή αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο.

Η υποστήριξη του Ιράν προς την Χαμάς και προς τους Παλαιστίνιους Τζιχαντιστές, έχει ως αποτέλεσμα να εξελιχθεί ως ένας μεγάλος περιφερειακός δρών. Επίσης, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων. Η Ιρανική και Συριακή υποστήριξη προς την Χαμάς είναι πάρα πολύ καθοριστική. Οι ηγέτες του Ισραήλ δεν αποφεύγουν το σενάριο ότι ενδέχεται να συγκρουστούν στο μέλλον ξανά με τη Χαμάς στη Γάζα και με τη Χεζμπολάχ στον Λίβανο. Γενικότερα, όλες αυτές οι ασύμμετρες απειλές αποτελούν μια ευθεία πρόκληση για την ασφάλεια του Τελ Αβίβ, ειδικότερα αυτή τη περίοδο που η Μέση Ανατολή είναι ένα «καζάνι που βράζει».

3.2. Προκλήσεις και ευκαιρίες

Το Ισραήλ επιθυμεί να διαμορφώσει την εξωτερική του πολιτική λόγω των εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα στην Μέση Ανατολή. Το Τελ Αβίβ επιδιώκει να προσεγγίσει διπλωματικά τις χώρες της περιφέρειάς του. Όμως, το βασικό πρόβλημα είναι ότι με αρκετές μουσουλμανικές χώρες το Ισραήλ μέχρι και σήμερα δεν έχει αναπτύξει καλές σχέσεις. Με το Ιράν και τους συμμάχους του, το Ισραήλ δεν πρόκειται να συνομιλήσει. Η Ισραηλινή Κυβέρνηση θεωρεί ότι το θεοκρατικό καθεστώς της Τεχεράνης συνιστά μια σημαντική απειλή για την ασφάλεια της χώρας. Επίσης, οι προοπτικές για μια βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Τουρκίας-Ισραήλ φαντάζει αυτή τη στιγμή ένα απίθανο σενάριο. Ο Ερντογάν ενδιαφέρεται να

³⁸ Μπόση, Μ. (1999) *Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σ. 87 - 89

διατηρηθούν οι σχέσεις των δύο χωρών μόνο σε οικονομικό και εμπορικό επίπεδο.³⁹ Η Άγκυρα δεν είναι διατεθειμένη να προσεγγίσει διπλωματικά το Ισραήλ. Το Κατάρ, ύστερα από πίεση της Σαουδικής Αραβίας και των υπολοίπων χωρών του Κόλπου, έχει μετριάσει την στήριξη του προς την Μουσουλμανική Αδελφότητα της Αιγύπτου, αλλά ακόμα και σήμερα παραμένει αβέβαιο για το τι πολιτική θα ακολουθήσει στην περίπτωση της Χαμάς. Το Ισραήλ θα συνεχίσει να διατηρεί την ίδια στάση προς το Κατάρ.

Η επιλογή του Τελ Αβίβ είναι να επιλέξει διπλωματικές επαφές με μετριοπαθείς-συντηρητικές χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως: με τη Σαουδική Αραβία και τις χώρες του Κόλπου, με την Αίγυπτο, με την Ιορδανία, με το Μαρόκο και με την Αλγερία. Το Ισραήλ και η Σαουδική Αραβία μοιράζονται την αντίθεσή τους για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αλλά και για το γεγονός ότι η Τεχεράνη εμφανίζει ηγεμονικές τάσεις σε περιφερειακό επίπεδο. Οι σχέσεις του Ισραήλ με την Αίγυπτο του Αλ-Σίσι, επικεντρώνονται περισσότερο σε ότι αφορά τη χερσόνησο του Σινά και την λωρίδα της Γάζας. Το Ισραήλ και η Ιορδανία διατηρούν μια αποτελεσματική συνεργασία σε ότι αφορά την ασφάλεια. Επίσης, το Αμμάν μπορεί να υπολογίζει σε μια ενδεχόμενη στρατιωτική υποστήριξη από πλευράς Τελ Αβίβ, σε περίπτωση που συγκρουστεί με τις δυνάμεις του «Ισλαμικού Κράτους». Στο Παλαιστινιακό, το Ισραήλ και η Ιορδανία αποκλίνουν. Συγκεκριμένα, η Ιορδανία πιέζει το Ισραήλ να ολοκληρώσει τις διαπραγματεύσεις για το τελικό καθεστώς που θα διαμορφωθεί στο Παλαιστινιακό κράτος.

3.3. Η Αραβική Άνοιξη και η εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» στην περιοχή

Τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» επηρέασαν σχεδόν τις περισσότερες αραβικές χώρες. Η ανάγκη για μια πολιτική αλλαγή επειδή οι πολίτες επιθυμούσαν την πτώση των απολυταρχικών ηγετών είχε ως αποτέλεσμα να προκύψει ένα ντόμινο εξεγέρσεων στις περισσότερες χώρες. Συγκεκριμένα, χώρες όπως η Αίγυπτος, η Λιβύη, η Συρία επηρεαστήκαν βαθύτατα από τα γεγονότα αυτά. Πλέον, μετά από πέντε χρόνια, η αστάθεια στην Μέση Ανατολή έχει διογκωθεί, στη Συρία μαίνεται ακόμα ο Εμφύλιος Πόλεμος, η αποσύνθεση του Ιρακινού Κράτους επέφερε τρομερές συνέπειες, η Υεμένη και η Λιβύη βρίσκονται σε αναρχία και τέλος, έχει κάνει την εμφάνισή του το «Ισλαμικό Κράτος». Η απάντηση του Ισραήλ σε όλα αυτά γεγονότα, υπήρξε περιορισμένη έως και παθητική.

Το Τελ Αβίβ δεν μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης. Το Ισραήλ έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην διατήρηση των καθεστώτων της Αιγύπτου και της Ιορδανίας, διότι με αυτές τις χώρες είχε προβεί σε ειρήνη και επίσης συνεργαζόταν στους τομείς της ασφάλειας και της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Όμως, το Ισραήλ δεν διέθετε την ικανότητα να μπορέσει να στηρίξει έμπρακτα αυτά τα καθεστάτα. Εντός του εσωτερικού του Ισραήλ, οι

³⁹ Rabinovich, I. (2015) *Israel and the Changing Middle East*, σ. 5

φιλελεύθεροι της χώρας υποστήριζαν ότι το κλειδί για να αισθανθεί το Ισραήλ ασφαλές σε αυτό το πολυτάραχο περιβάλλον ήταν η δημοκρατική μετάβαση των χωρών αυτών. Ο Πρόεδρος Ομπάμα θεωρούσε ότι τώρα ήταν η κατάλληλη στιγμή για να επιτευχθεί η ειρηνευτική διαδικασία μεταξύ Ισραηλ-Παλαιστίνης. Στην αντίπερα όχθη, ο Νετανιάχου και η δεξιά πτέρυγα έκριναν ότι η Αραβική Άνοιξη απλώς ενίσχυσε τον σκεπτικισμό τους ως προς τις προοπτικές για ειρήνη. Εν τέλει, οι δύο σημαντικότεροι εταίροι του Ισραήλ στην περιοχή, η Αίγυπτος και η Ιορδανία, κατόρθωσαν να συντηρηθούν σε μεγάλο βαθμό εν αντιθέσει με άλλες χώρες που έχουν βυθιστεί στο χάος μέχρι και σήμερα, όπως Λιβύη και Συρία.

Σήμερα, το σημαντικότερο δίλημμα που καλείται να αντιμετωπίσει η Ισραηλινή κυβέρνηση είναι με ποιο τρόπο θα διαχειριστεί την Συριακή κρίση. Η Συρία είναι ένα κράτος που συνορεύει με το Ισραήλ, το οποίο πριν τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης ήταν ισχυρό στρατιωτικά. Πλέον η χώρα έχει βυθιστεί σε έναν εμφύλιο και έχει γίνει πεδίο μάχης διότι έχουν εμπλακεί περιφερειακοί και διεθνείς δρώντες. Αυτό που ανησυχεί ιδιαίτερα το Τελ Αβίβ είναι το ενδεχόμενο μιας επικράτησης από τον άξονα Ρωσίας, Ιράν, καθεστώς Άσαντ και Χεζμπολάχ. Δύο σχολές σκέψης έχουν αναδυθεί το τελευταίο διάστημα στο Ισραήλ πάνω στο ζήτημα της Συρίας.⁴⁰ Η πρώτη υποστηρίζει ότι παρά τα ελαττώματά του είναι προτιμότερο να παραμείνει ο Άσαντ στην εξουσία διότι αυτό ωφελεί το Ισραήλ παρά να επικρατήσουν οι τζιχαντιστές στον εμφύλιο. Η δεύτερη σχολή σκέψης πρεσβεύει ότι αν παραμείνει ο Άσαντ στην εξουσία, το Ισραήλ θα βρεθεί αντιμέτωπο με έναν επικίνδυνο συνασπισμό, Ιράν – Συρίας – Χεζμπολάχ, για την ασφάλεια του, ενώ μια ενδεχόμενη πτώση του Άσαντ θα αποτελέσει μια βαριά ήττα για την περιφερειακή πολιτική του Ιράν αλλά και για την Χεζμπολάχ. Το 2012 και το 2013, όταν το καθεστώς Άσαντ ήταν στα όρια της ήττας, μερικοί Ισραηλινοί είχαν ξεκινήσει να εικάζουν ότι θα αποσχιστούν από τη χώρα οι Αλαούιτες⁴¹ και οι Κούρδοι, κάτι τέτοιο δεν συνέβη ποτέ.

Η στάση του Ισραήλ στην Συριακή κρίση ήταν προσεκτική έως και παθητική. Μια ενδεχόμενη υποστήριξη προς την μετριοπαθή αντιπολίτευση δεν αποτέλεσε ποτέ μια σοβαρή στρατηγική επιλογή για τον Νετανιάχου. Αντ' αυτού, το Ισραήλ προσέφερε φαρμακευτική και ανθρωπιστική υποστήριξη, απέτρεψε πολλές φορές την μεταφορά εξελιγμένων οπλικών συστημάτων που προορίζονταν για την Χεζμπολάχ και κάποιες φορές αντέδρασε στις επιθέσεις που δέχθηκε στα Υψώματα του Γκολάν. Το Ισραήλ, εν αντιθέσει με τις άλλες αραβικές χώρες, είναι η χώρα που δεν έχει επηρεαστεί από τον εμφύλιο και επίσης δεν έχει εμπλακεί σε μεγάλο βαθμό στα γεγονότα του εμφυλίου.

⁴⁰ Rabinovich, I. (2015) *Israel and the Changing Middle East*, σ. 7 - 8

⁴¹ Αλαούιτες: Είναι μια σημαντική μυστικιστική θρησκευτική ομάδα, η οποία επικεντρώνεται στη Συρία και αποτελεί έναν κλάδο του Σιιτικού Ισλάμ. Οι Αλαούιτες τιμούν τον Αλί, ενώ τους όνομά τους σημαίνει «ακόλουθοι του Αλί». Η ομάδα πιστεύεται ότι ιδρύθηκε από τον Ιμπν Νουσαίρ κατά τη διάρκεια του 8^{ου} αιώνα. Σήμερα, οι Αλαούιτες αποτελούν το 12% του πληθυσμού της Συρίας.

Την ίδια στάση τηρεί το Ισραήλ και στην περίπτωση του Λιβάνου τα τελευταία χρόνια. Το Ισραήλ ανησυχεί για το οπλοστάσιο που διαθέτει η Χεζμπολάχ και θα ικανοποιηθεί μόνο στην περίπτωση που θα έχουν προκύψει σοβαρές αλλαγές στα πολιτικά δρώμενα του Λιβάνου. Η θέση της Χεζμπολάχ στο Λίβανο έχει αποδυναμωθεί λόγω της εμπλοκής της στον Συριακό εμφύλιο πόλεμο και οι Σουνιτικές – Σιιτικές εντάσεις έχουν επιδεινωθεί. Ο Λίβανος έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τα προσφυγικά ρεύματα Συρίων που καταφθάνουν συνεχώς σε έδαφός του. Το Ισραήλ έχει επιλέξει την πολιτική της αποφυγής και να μην εμπλέκεται στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας.

Το Ισραήλ ενδιαφέρεται σε μεγάλο βαθμό για το μέλλον του Ιράκ, διότι υπάρχει η ανησυχία της αποσύνθεσης, καθώς στο εσωτερικό της χώρας επικρατεί σε μεγάλο βαθμό αναρχία. Όμως αυτή η ανησυχία δεν αποτελεί άμεση προτεραιότητα διότι το Ισραήλ είναι επικεντρωμένο στα δρώμενα των άμεσων γειτόνων του. Το ενδιαφέρον του Ισραήλ για το Ιράκ, επικεντρώνεται στο ενδεχόμενο μιας Κουρδικής Ανεξαρτησίας.⁴² Οι Ιρακινοί Κούρδοι έχουν επωφεληθεί σε μεγάλο βαθμό μετά την εισβολή των Αμερικανών το 2003 και συγκρούονται συνεχώς με τους μαχητές τους «Ισλαμικού Κράτους» τα τελευταία χρόνια. Οι Ιρακινοί Κούρδοι ελέγχουν πλέον περισσότερα εδάφη, έχουν πρόσβαση σε πετρελαιοπηγές και βρίσκονται σε ισχυρότερη θέση συγκριτικά με τη Βαγδάτη. Διακαής πόθος για τους Ιρακινούς Κούρδους είναι να αποκτήσουν ένα καθεστώς πλήρης αυτονομίας, αλλά οι προοπτικές για μια ενδεχόμενη ανεξαρτησία, βρίσκει αντίθετες τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Τουρκία. Οι ΗΠΑ επιθυμούν να διατηρηθεί η εδαφική ακεραιότητα του Ιράκ και επίσης δεν θέλουν να τους επιρρίψει ευθύνες η διεθνή κοινότητα για την κατάσταση στο Ιράκ μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων. Η Τουρκία, θεωρεί ότι μια ενδεχόμενη ανεξαρτησία αποτελεί μεγάλο κίνδυνο διότι θα έχει ως αποτέλεσμα να ξεσηκωθούν οι Κούρδοι που διαβιούν στην χώρα.

Το Ισραήλ ενδιαφέρεται στην προοπτική να αποκτήσουν οι Κούρδοι κρατική υπόσταση. Υπάρχει μια ιστορική σχέση μεταξύ Ισραήλ και Ιρακινών Κούρδων.⁴³ Την δεκαετία του 1970, το Ισραήλ εκπαίδευσε και υποστήριξε Κούρδους επαναστάτες στο Ιράκ, με σκοπό να προκαλούν δολιοφθορές στον Ιρακινό στρατό ούτως ώστε να μην εμπλακεί το Ιράκ στον Αραβο-Ισραηλινό πόλεμο μαζί με τα υπόλοιπα αραβικά κράτη. Η συνεργασία αυτή τερματίστηκε από το Ιράν του Σάχη και το Ισραήλ, με αποτέλεσμα να προκληθεί μια δυσaráσκεια από πλευράς Κούρδων. Ωστόσο, το Ισραήλ και οι Κούρδοι μπορούν να υπάρξουν σημαντικοί εταίροι. Πάγια πολιτική του Ισραήλ είναι να επιδιώκει συμμαχίες με μη Αραβικά κράτη, οπότε ένα πιθανό Κουρδικό Κράτος σε Ιράκ ή ακόμα και σε Συρία θα αποτελέσει μια μεγάλη ευκαιρία συνεργασίας για το Τελ Αβίβ.

⁴² Bengio, O. (2016) *Israel and the Kurds: Love by Proxy*. The American Interest

⁴³ Bengio, O. (2014) *Surprising Ties between Israel and the Kurds*. Middle East Forum

Όλως περιέργως, το Ισραήλ δεν αισθάνεται ότι απειλείται σε μεγάλο βαθμό από σαλαφιστές ή τζιχαντιστές εν αντιθέσει με άλλα κράτη της περιφέρειας του, τα οποία είτε έχουν σημαντική παρουσία τζιχαντιστών στην χώρα τους είτε απειλείται το έδαφος τους από τέτοιες εξτρεμιστικές ομάδες. Όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Συγκεκριμένες οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα και το «Ισλαμικό Κράτος» είναι ορκισμένοι εχθροί του Ισραήλ και επίσης έχουν πραγματοποιήσει μικρής κλίμακας τρομοκρατικές ενέργειες στο Ισραήλ ή σε διάφορους Ισραηλινούς στρατιωτικούς στόχους. Ένα από τα βασικά συνθήματα των μαχητών του «Ισλαμικού Κράτους» είναι «Πρώτα η Δαμασκός, μετά η Ιερουσαλήμ» γεγονός που φανερώνει τη διάθεσή τους ότι το Ισραήλ αποτελεί έναν από τους βασικότερους εχθρούς του.

Σήμερα, το Ισραήλ καλείται να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις από τις τζιχαντιστικές ομάδες. Η οργάνωση «Ansar Bayt Al-Maqdis» («Υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ») δραστηριοποιείται στη χερσόνησο του Σινά, αν και η οργάνωση αυτή συγκρούεται κυρίως με τις δυνάμεις του Αιγυπτιακού καθεστώτος όμως πολλές φορές έχει συνεργαστεί με ομάδες εντός της λωρίδας της Γάζας με αποτέλεσμα να έχει πραγματοποιήσει αρκετές επιθέσεις στα Ισραηλινό-Αιγυπτιακά σύνορα. Συγκεκριμένα, επεδίωξαν αρκετές φορές να εκτοξεύσουν πυραύλους στην Ισραηλινή πόλη Ειλάτ. Μικρές τζιχαντιστικές ομάδες στην Γάζα και στον Νότιο Λίβανο, έχουν εκτοξεύσει πυραύλους στο Ισραήλ. Στην νότια Συρία, η Αλ- Νούσρα, το παρακλάδι της Αλ Κάιντα, αποτελεί μια μεγάλη απειλή. Αν και μέχρι σήμερα, δεν έχει συγκρουστεί με τις ένοπλες δυνάμεις του Ισραήλ διότι συγκρούεται με τις δυνάμεις του Άσαντ, αλλά κάποια στιγμή τα δεδομένα μπορεί να αλλάξουν και να εξαπολύσει επιθέσεις κατά του Ισραήλ. Το «Ισλαμικό Κράτος» είναι πολύ πιθανό, σε περίπτωση που βγει κερδισμένο στη Συρία, να εκκινήσει επιθέσεις κατά του Ισραήλ. Η οργάνωση αυτή στρατολογεί πολλούς Άραβες που διαβιούν στο Ισραήλ, γεγονός που αποτελεί μια μεγάλη απειλή για το Ισραήλ διότι υπάρχει η πιθανότητα να επιστρέψουν στη χώρα και να πραγματοποιήσουν τρομοκρατικές επιθέσεις. Επίσης, κάτι που απασχολεί το Ισραήλ είναι ότι το τελευταίο διάστημα έχουν πραγματοποιηθεί τρομοκρατικές επιθέσεις και στην γειτονική Ιορδανία, με την οποία το Τελ Αβίβ έχει άριστες σχέσεις.

Οι συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα στο Ιράκ, λόγω της παρουσίας του «Ισλαμικού Κράτους», έχει ως αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί μια άτυπη συμμαχία μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν διότι και οι δύο επιθυμούν να διατηρηθεί η εδαφική ακεραιότητα του Ιράκ.⁴⁴ Όταν πραγματοποιήθηκε η συμφωνία για το Ιρανικό πυρηνικό ζήτημα, το Ισραήλ και τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη υπονιάζονταν ότι οι συνομιλίες μεταξύ αμερικανών και ιρανών διαπραγματευτών, δεν αφορούσαν το ζήτημα των πυρηνικών αλλά επικεντρώνονταν περισσότερο στον περιφερειακό ρόλο που θα διαδραματίσει το Ιράν. Η κυβέρνηση του Ισραήλ, είναι ιδιαίτερος σκεπτική γύρω από τις πολιτικές που έχει ακολουθήσει η Κυβέρνηση Ομπάμα στην Μέση Ανατολή, ιδίως για τη στάση που έχει τηρήσει με το Ιράν. Το Ισραήλ ανησυχεί σε μεγάλο βαθμό σε περίπτωση που το Ιράν προχωρήσει στην ανάπτυξη του πυρηνικού

⁴⁴ Rabinovich, I. (2015) *Israel and the Changing Middle East*, σ. 10 - 12

προγράμματός του. Σε περίπτωση που συμβεί αυτό, οι περιφερειακές φιλοδοξίες του Ιράν θα αυξηθούν και θα ακολουθήσει μια πιο επιθετική πολιτική σε διάφορες περιοχές της Μέσης Ανατολής, όπως στον Περσικό Κόλπο αλλά και στο θέατρο των επιχειρήσεων που λαμβάνουν χώρα σε Συρία και Λίβανο.

Συμπερασματικά, το Ισραήλ καλείται πλέον να διαχειριστεί την αποσταθεροποίηση και την αστάθεια που επικρατεί στην περιφέρειά του. Παρόλα αυτά, το Ισραήλ δεν είναι σε θέση να διαδραματίσει έναν ενεργό ρόλο στην περιοχή για μια σειρά από λόγους. Πρώτον, οι διαπραγματεύσεις με την Παλαιστινιακή Αρχή δεν έχουν καρποφορήσει το τελευταίο διάστημα διότι και ο υπόλοιπος αραβικός κόσμος έχει στραμμένο το βλέμμα του αλλού. Δεύτερον, η παρουσία και ο ρόλος του Ιράν και της Χεζμπολάχ στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας, ανησυχούν σε μεγάλο βαθμό τη κυβέρνηση Νετανιάχου. Τρίτον, η εσωτερική αστάθεια που επικρατεί στο Ιράκ απασχολεί τους Ισραηλινούς αναλυτές και διαμορφωτές της υψηλής στρατηγικής του. Τέταρτον, οι σχέσεις με την Τουρκία του Ερντογάν καθίστανται ανύπαρκτες. Τέλος, η παρουσία ισλαμιστικών ομάδων σε Συρία, Λίβανο, Αίγυπτο και στη λωρίδα της Γάζας αποτελούν απειλή για την ασφάλεια της χώρας. Συνεπώς, η στάση που έχει τηρήσει το Ισραήλ, δηλαδή να μην εμπλέκεται στα εσωτερικά δρώμενα άλλων αραβικών κρατών, θα συνεχιστεί για λόγους ασφάλειας και διότι είναι και η παραδοσιακή στρατηγική της χώρας ύστερα από τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα λάβει χώρα μια ανάλυση για το τι εστί «Πολιτικό Ισλάμ». Συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά γύρω από τις ρίζες του, την ιδεολογία του και τον αντίκτυπο που έχει στον Αραβικό Κόσμο αλλά και πως επηρέασε τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης». Τέλος, επίκεντρο του επόμενου κεφαλαίου θα αποτελέσουν τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης», κυρίως σε Αίγυπτο, Λιβύη και Τυνησία.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Πολιτικό Ισλάμ και Αραβική Άνοιξη

4.1. Πολιτικό Ισλάμ: Ορολογία και Επαναστάσεις

Με τον όρο «Πολιτικό Ισλάμ» δεν εννοείται η τρομοκρατία αλλά ούτε και η θεοκρατία. Ουσιαστικά, πρεσβεύει την είσοδο του Ισλάμ στη σύγχρονη πολιτική με τη μορφή κομμάτων. Οι όροι «ισλαμικός φονταμενταλισμός», «ριζοσπαστικό Ισλάμ», «Πολιτικό Ισλάμ», «τζιχαντισμός», «αναγέννηση του Ισλάμ» και «Ισλαμική τρομοκρατία» χρησιμοποιούνται πολύ συχνά με αποτέλεσμα πολλές φορές να συγχέονται. Το «Πολιτικό Ισλάμ» νοείται ως πολιτικό σύστημα και εκφράζεται μέσω πολιτικών κομμάτων. Τέτοια κόμματα μπορεί να είναι είτε μετριοπαθή είτε ριζοσπαστικά (πχ Σαλαφιστές⁴⁵). Τέλος, η πιο ακραία έκφραση του φονταμενταλισμού είναι η τρομοκρατία (πχ Αλ-Κάιντα), που όμως σε μερικές περιπτώσεις έχει είτε τοπικό είτε εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα (όπως στο Κασμίρ και την Παλαιστίνη).⁴⁶

Στις περισσότερες χώρες της Μέσης Ανατολής υπάρχουν πολλά Ισλαμικά κόμματα. Τα κυριότερα είναι το Τουρκικό Κόμμα «Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης» (ΑΚΡ), το Μαροκινό κόμμα Δικαιοσύνης και Προόδου, τα παρακλάδια της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, η Τυνησιακή Ενάχνητα και η Λιβανέζικη Χεζμπολάχ. Ως πολιτικό Ισλάμ, λογίζονται και τα σαλαφιστικά κόμματα, τα οποία πρεσβεύουν την ισλαμοποίηση της κοινωνίας, με μικρότερο βαθμό ανοχής στην διαφορετικότητα και επίσης επιθυμούν ένα λιγότερο δυτικοποιημένο τρόπο ζωής.

Ο βασικότερος στοχαστής της αναγέννησης του Ισλάμ στον 20^ο αιώνα υπήρξε ο Σαγιέντ Μαουντούντι, ο οποίος εισήγαγε τη θρησκεία στην πολιτική, ιδρύοντας το πρώτο ισλαμικό κόμμα. Όμως, το πρώτο ισλαμικό κίνημα υπήρξε η Μουσουλμανική Αδελφότητα που ιδρύθηκε το 1928 στην Αίγυπτο από τον Χασάν αλ Μπανά. Έτσι λοιπόν, δημιουργήθηκε μια νέα κοσμοθεωρία και μια νέα αντίληψη για το ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίζει το Ισλάμ στην πολιτική και ότι θα ασκεί επιρροή μέσω της ύπαρξης κομμάτων.

Για τους Σίιτες, η έννοια του Πολιτικού Ισλάμ υπήρξε ανέκαθεν πιο έντονη. Στον 20^ο αιώνα, η έννοια αυτή συνδέθηκε με τον Χομεινί.⁴⁷ Όταν επικράτησε η Ισλαμική Επανάσταση, ύστερα από τη πτώση του Σάχη, ο Χομεινί ίδρυσε για τον εαυτό του τον θεσμό του «Ανώτατου Δικαστή». Συνεπώς, κατόρθωσε να εφαρμόσει

⁴⁵ Σαλαφιστές/Σαλαφισμός: Ουσιαστικά, είναι ένα συντηρητικό κίνημα του Σουνιτικού Ισλάμ. Το δόγμα του Σαλαφισμού είναι μια φονταμενταλιστική προσέγγιση του Ισλάμ, μιμούμενη τον Προφήτη Μωάμεθ και τους πρώτους ακολούθους του. Απορρίπτουν τον νεωτερισμό ή μπίντα (αίρεση) και υποστηρίζουν την εφαρμογή της Σαρία.

⁴⁶ Κουσκουβέλης, Η., Λίτσας, Σ., Ραπτόπουλος, Ν. & Κυριακίδης, Κ. (2012) *Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σ. 47 - 48

⁴⁷ Κουσκουβέλης, Η., Λίτσας, Σ., Ραπτόπουλος, Ν. & Κυριακίδης, Κ. (2012) *Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σ. 49

τις σκέψεις και αντιλήψεις που είχε διατυπώσει στα έργα του. Επίσης, ιδρύθηκε το «Συμβούλιο των αρχιερέων», οι οποίοι θα είχαν το δικαίωμα να ασκούν βέτο σε οτιδήποτε έκριναν ότι δε συμβάδιζε με το Ισλάμ. Ο Χομεινί πίστευε ότι η πειθαρχία στους αρχιερείς είναι σημαντικότερη ακόμη και από τον Ισλαμικό νόμο διότι είχαν την ικανότητα να μπορούν να τον ερμηνεύσουν και να τον εφαρμόσουν.

Ως προς τις εξεγέρσεις της «Αραβικής Άνοιξης», το Πολιτικό Ισλάμ δεν συμμετείχε. Πρώτον, επειδή υπήρχε ο φόβος για αντίποινα, αφού σε όλες τις χώρες και κυρίως στην Αίγυπτο, είχε υποστεί διώξεις. Συγκεκριμένα, μετά την απόπειρα δολοφονίας του Αιγύπτιου Προέδρου Νάσσερ, η Μουσουλμανική Αδελφότητα ετέθη εκτός νόμου και χιλιάδες μέλη της φυλακίστηκαν. Δεύτερον, η αντίδραση κατά του κράτους αποτελεί έγκλημα σύμφωνα με τη θρησκεία. Οι Σαλαφιστές στην Αίγυπτο υποστήριζαν τον Μουμπάρακ. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος για τον οποίο δεν πραγματοποιήθηκαν και εξεγέρσεις στις συντηρητικές μοναρχίες. Οι Βασιλείς της Ιορδανίας και του Μαρόκου κατάγονται από τον Προφήτη Μωάμεθ, στη Σαουδική Αραβία η θρησκευτική εξουσία έχει συμμαχήσει με τη πολιτική και στη μοναδική χώρα που βίωσε σημαντική εξέγερση, το Μπαχρέιν, αυτή έγινε από τη σιιτική πλειοψηφία εναντίον της σουνιτικής μειοψηφίας. Είναι φανερό ότι το Πολιτικό Ισλάμ είναι συνυφασμένο με τις Μοναρχίες, για αυτό και διατηρήθηκαν όλες οι μοναρχίες στην εξουσία.

Κάποιες χώρες κατόρθωσαν με διάφορους πολιτικούς ελιγμούς και με μια ταχεία ενίσχυση από τη Σαουδική Αραβία να συντηρηθούν πολιτικά. Οι πιο πλούσιες χώρες του Κόλπου (Σαουδική Αραβία, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Κουβέιτ) αντέδρασαν άμεσα με μια οικονομική βοήθεια στο λαό τους και με πλήρη υποστήριξη της εξέγερσης, τουλάχιστον στην περίπτωση της Λιβύης και αργότερα στη Συρία.⁴⁸ Στην Ιορδανία ο Βασιλιάς άλλαξε την διεφθαρμένη Κυβέρνηση. Στο Μαρόκο, ενώ πραγματοποιήθηκαν μεγάλης κλίμακας εξεγέρσεις, μετά από δύο εβδομάδες ο Βασιλιάς ανακοίνωσε μεταρρυθμίσεις, όπως δημοψήφισμα για την αλλαγή του συντάγματος, δημιουργία ανεξάρτητης αρχής για ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και εκλογές, που μάλιστα έλαβαν χώρα και ήταν οι πλέον ελεύθερες στην ιστορία του Μαρόκου. Ο Σουλτάνος Καμπούς του Ομάν, απέλυσε δώδεκα Υπουργούς, αύξησε το κατώτατο μισθό και υποσχέθηκε 50.000 νέες θέσεις εργασίας. Το παράδειγμα των μοναρχιών ακολούθησε και ο Αλγερινός Πρόεδρος Αμπντελαζίζ Μπουντεφλίκα, που μείωσε τις τιμές σε βασικά καταναλωτικά προϊόντα και ήρε την «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης» στην οποία βρισκόταν η χώρα την τελευταία δεκαετία.

⁴⁸ Barany, Z. (2012) *The "Arab Spring" in the Kingdoms*. Arab Center For Research & Policy Studies, σ. 23 - 31

4.2. Η «Αραβική Άνοιξη» στη Τυνησία

Η Τυνησία απέκτησε την ανεξαρτησία της από την Γαλλία το 1956. Ο πρώτος της ηγέτης υπήρξε ο Χαμπίμπ Μπουργκίμπα, ο οποίος κυβέρνησε μέχρι το 1987. Ο Μπεν Αλί, ο οποίος αποτελεί το κεντρικό πρόσωπο της «Επανάστασης του Γιασεμιού», κατέλαβε την εξουσία το 1987 με πραξικόπημα, αφού είχε διατελέσει Υπουργός Εσωτερικών και Πρωθυπουργός στο προηγούμενο καθεστώς. Στις βουλευτικές εκλογές που έλαβαν χώρα το 1989, το Ισλαμικό κίνημα «Αναγέννηση», κατέλαβε τη δεύτερη θέση καθώς συγκέντρωσε 17%. Το γεγονός αυτό, θορύβησε τον Μπεν Αλί με αποτέλεσμα να αναθεωρήσει τις προγενέστερες πολιτικές αντιλήψεις του. Συγκεκριμένα, απαγόρευσε την λειτουργία του Ισλαμικού Κόμματος «Αναγέννηση» (Ennahda), φυλάκισε πολλούς από τους υποστηρικτές του κόμματος και υιοθέτησε ένα αυταρχικό πολιτικό σύστημα. Από το 1987 έως το 2011, ο Μπεν Αλί κυβέρνησε τη χώρα αυταρχικά, αρχής γενομένης από το 1989, όπου έκτοτε κέρδισε πέντε συνεχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Το 2002, πραγματοποιήθηκε ένα δημοψήφισμα που του έδωσε τη δυνατότητα να παραμείνει στην εξουσία μέχρι τα 75 του χρόνια. Για να κατορθώσει να παραμείνει στην εξουσία και να επιβιώσει το καθεστώς του, χρησιμοποιούσε συχνά σαν δικαιολογία την «Ισλαμική απειλή» και το κακό παράδειγμα της γειτονικής Αλγερίας, η οποία βρισκόταν σε εμφύλιο πόλεμο. Μέχρι την έναρξη της «Επανάστασης του Γιασεμιού», το καθεστώς είχε θέσει ως βασική προτεραιότητα την οικονομική ανάπτυξη με συνέπεια να παραμεληθούν οι δημοκρατικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Αφορμή για την έναρξη της «Επανάστασης του Γιασεμιού», αποτέλεσε η αυτοπυρπόληση του Μοχάμεντ Μπουαζίζι στις 17 Δεκεμβρίου του 2010⁴⁹, όταν η αστυνομία του απαγόρευσε να πουλήσει φρούτα και λαχανικά στους δρόμους της πόλης Σίντι Μπουαζίντ. Μετά από μερικές μέρες, όταν ο νεαρός Μοχάμεντ Μπουαζίζι απεβίωσε σε νοσοκομείο της Τύνιδας, η συσσωρευμένη λαϊκή οργή κατά της αστυνομικής βαρβαρότητας και του τυραννικού καθεστώτος του Μπέν Αλί πυροδότησαν μια σειρά από κινητοποιήσεις, διαδηλώσεις και αιματηρές συγκρούσεις, οι οποίες επεκτάθηκαν στην πρωτεύουσα και σε αρκετές περιοχές της χώρας. Όπως προαναφέρθηκε, η ενέργεια του Μπουαζίζι, έδωσε το έναυσμα για την έναρξη μιας λαϊκής εξέγερσης ενάντια στο αυταρχικό καθεστώς του Μπέν Αλί. Δηλαδή, την «Επανάσταση του Γιασεμιού» και ταυτόχρονα την παναραβική εξέγερση, με την ονομασία «Αραβική Άνοιξη». Από την πρώτη ημέρα και για αρκετές εβδομάδες, ο τυνησιακός λαός ξεκίνησε μια σειρά από απεργίες και διαδηλώσεις, που συνεχώς άρχιζαν να επεκτείνονται σε όλες τις πόλεις. Αρχικά είχε δοθεί η εντύπωση ότι η βασική αιτία ήταν η υψηλή ανεργία που μάστιζε τη χώρα. Τελικά, κατέστη σαφές ότι οι διαδηλωτές στράφηκαν κατά του καθεστώτος, το οποίο συνεχώς καταπίεζε τη καθημερινότητα των πολιτών, επιτρέποντας τη χρήση της αστυνομικής βίας και καταπατώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα.

⁴⁹ Η. Κουσκουβέλης, *Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων*, 2012, σελ. 22

Στις 14 Ιανουαρίου του 2011, σχεδόν ένα μήνα μετά τον θάνατο του Μοχάμεντ Μπουαζίζι, ο Πρόεδρος της Τυνησίας Μπέν Αλί κατέφυγε στη Σαουδική Αραβία.⁵⁰ Η κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας επιδεινώθηκε περαιτέρω. Για το λόγο αυτό την ίδια ημέρα, οι τυνησιακές αρχές αποφάσισαν: Να κηρύξουν τη χώρα σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, την απαγόρευση συγκεντρώσεων περισσότερων των τριών ατόμων και να εξουσιοδοτήσουν τις δυνάμεις ασφαλείας να ασκήσουν βία κατά παντός ατόμου που δεν υπάκουε. Ήδη, η «Επανάσταση του Γιασεμιού» άρχισε να εμπνέει και άλλα αντικαθεστωτικά κινήματα στη Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική, όπως στην Αίγυπτο, τη Λιβύη, την Ιορδανία, την Αλγερία, την Υεμένη, το Μπαχρέιν και τη Συρία.

Στις 28 Οκτωβρίου 2011, έλαβαν χώρα οι προγραμματισμένες βουλευτικές εκλογές. Το ισλαμικό κόμμα «Αναγέννηση» (Ennahda) κατέλαβε την πρώτη θέση με 89 έδρες από τις 217, ενώ το κοσμικό κόμμα Κογκρέσο για τη Δημοκρατία (CPR) κατέλαβε τη δεύτερη θέση με 29 έδρες. Το κόμμα Ennahda με το 40% των ψήφων κατείχε τις 89 έδρες, ωστόσο δεν ήταν αρκετές για να κυβερνήσει χωρίς τη σύσταση κυβέρνησης συνασπισμού. Για τον λόγο αυτό, μετά τις εκλογές, το Ennahda σχημάτισε κυβέρνηση Συνασπισμού, γνωστή και ως «Τρόικα», με το κοσμικό κόμμα Κογκρέσο για τη Δημοκρατία και το κοσμικό σοσιαλιστικό κόμμα Ettakatol, γνωστό και ως Democratic Forum of Labor and Liberties (FDTL). Ο σχηματισμός της «Τρόικας» άνοιξε το δρόμο στις 22 Νοεμβρίου για την εκλογή του ηγέτη του Ettakatol, Μουσταφά Μπεν Τζαφάρ, ως Προέδρου της Συνέλευσης, καθώς επίσης και του ηγέτη CPR, Μόνσεφ Μαρτζουκί, ως προσωρινού προέδρου της Τυνησίας (12 Δεκεμβρίου 2011).

Παρόλα αυτά, η Τυνησία συνεχίζει να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στο εσωτερικό της. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη δράση των σκληροπυρηνικών σαλαφιστών, οι οποίοι υποκινούν τρομοκρατικές ενέργειες, και επίσης στην δράση της Ansar al Sharia, η οποία είναι μια εξτρεμιστική ισλαμιστική οργάνωση που πραγματοποιεί τρομοκρατικές επιθέσεις, εισάγει οπλισμό από εξτρεμιστικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην Αλγερία και στην Λιβύη. Η Κυβέρνηση κατόρθωσε, σε μεγάλο βαθμό, να επιφέρει μια ισορροπία στο εσωτερικό της χώρας και να καταστεί η Τυνησία, η οποία αυτή εκκίνησε το ντόμινο των εξεγέρσεων στον αραβικό κόσμο, ένα λειτουργικό κράτος το οποίο διαθέτει ένα δημοκρατικό καθεστώς, σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά επίσης επιδιώκει να τονώσει την οικονομία της χώρας.

4.3. Η Αραβική Άνοιξη στην Αίγυπτο

Η Αίγυπτος αποτελεί την πολυπληθέστερη χώρα του αραβικού κόσμου. Από την επανάσταση του 1952 και έπειτα, διέθετε πάντοτε έναν ισχυρό Πρόεδρο, ο οποίος με την υποστήριξη του κυβερνώντος Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος και των ενόπλων δυνάμεων, εκλεγόταν κάθε έξι χρόνια και στη συνέχεια διορίζε το

⁵⁰ W, Davies, *Tunisia: President Zine al-Abidine Ben Ali Forced Out*, January 15, 2011, <http://bbc.co.uk/news/world-africa-12195025>

Υπουργικό Συμβούλιο. Το Σύνταγμα του 1971, εγκαθίδρυσε ένα ισχυρό προεδρικό σύστημα, που παρείχε πλασματικές εγγυήσεις στα πολιτικά δικαιώματα των Αιγύπτιων πολιτών.⁵¹ Το 1981 μετά τη δολοφονία του Αιγύπτιου προέδρου Ανουάρ Σαντάτ, την ηγεσία ανέλαβε ο αντιπρόεδρος και πρώην αρχηγός της αιγυπτιακής πολεμικής αεροπορίας, Χόσνι Μουμπάρακ, ο οποίος κυβέρνησε τη χώρα μέχρι τις αρχές του 2011. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, έκαναν την εμφάνιση τους, λόγω της αυταρχικότητας του καθεστώτος, ισλαμικές εξτρεμιστικές ομάδες οι οποίες αντιτάχθηκαν στο καθεστώς Μουμπάρακ.⁵² Οι αιγυπτιακές αρχές αντέδρασαν με φυλακίσεις χιλιάδων ισλαμιστών.

Από το 2006 μέχρι και τα γεγονότα της «Πλατείας Ταχρίρ», ο Αιγύπιος Πρόεδρος άσκησε αυστηρότερη πολιτική και κατέστειλε τις δραστηριότητες της αντιπολίτευσης. Καταδίκασε όσους αρθρογραφούσαν στα Διεθνή ΜΜΕ για την αυταρχικότητα του καθεστώτος, παρέτεινε την ισχύ των νομοθεσιών εκτάκτου ανάγκης, παρεμπόδισε τη λειτουργία των οργανώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα ενώ παράλληλα προετοίμαζε τη διαδοχή του γιου του Γκαμάλ στην εξουσία.

Ήδη από τις πρώτες ημέρες του 2011, στην Αίγυπτο επικρατούσε μια συγκρουσιακή κατάσταση, αφού είχαν σημειωθεί μια σειρά επιθέσεων κατά των χριστιανών Κοπτών, με αποτέλεσμα δεκάδες πιστοί να χάσουν τη ζωή τους και αρκετοί να τραυματιστούν. Επίσης, ένα άλλο γεγονός το οποίο θύμιζε αρκετά την αυτοπυρπόληση του Μπουαζίζι στην Τυνησία, έλαβε χώρα στις 17 Ιανουαρίου του 2011 στο Κάιρο όταν ένας άνδρας αυτοπυρπολήθηκε μπροστά από το κοινοβούλιο διαμαρτυρόμενος για την κατάσταση του βιοτικού επιπέδου.⁵³ Έτσι λοιπόν, στις 25 Ιανουαρίου του 2011, ημερομηνία που έγινε γνωστή ως η πρώτη «ημέρα οργής», οι Αιγύπτιοι πολίτες αποφάσισαν να διαμαρτυρηθούν μαζικά κατά του καθεστώτος Μουμπάρακ. Στο Κάιρο, χιλιάδες πολίτες συγκεντρώθηκαν και διαδήλωσαν έξω από τα γραφεία του κυβερνώντος κόμματος. Ταυτόχρονα, παρόμοιες διαδηλώσεις έλαβαν χώρα και σε άλλες πόλεις, όπως: Αλεξάνδρεια, Σουέζ, Μανσούρα και Ασουάν. Η Κυβέρνηση θεώρησε υπεύθυνο για αυτή τη κατάσταση το κόμμα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

Ενώ οι διαδηλώσεις συνεχίζονταν με αμείωτη ένταση στις περισσότερες μεγάλες πόλεις της χώρας, στις 29 Ιανουαρίου, ο Αιγύπιος ηγέτης διόρισε τον πρώην αρχηγό της υπηρεσίας στρατιωτικών πληροφοριών Ομάρ Σουλεϊμάν ως αντιπρόεδρο της Αιγύπτου και τον Αχμέντ Σαφίκ ως Πρωθυπουργό. Για πρώτη φορά επί εποχής Μουμπάρακ, η Αίγυπτος αποκτούσε αντιπρόεδρο. Στις 30 Ιανουαρίου, οι διαδηλώσεις συνεχίζονταν απαιτώντας ξεκάθαρα πλέον την παραίτηση του Μουμπάρακ. Ο στρατός πλέον είχε παρέμβει, στρατιωτικά οχήματα κυκλοφορούσαν στους δρόμους του Καίρου, ταυτόχρονα δόθηκε εντολή από τον στρατό στους κατοίκους να δημιουργήσουν ομάδες προστασίας πολιτών διότι ήδη είχαν εμφανισθεί

⁵¹ Κούτσης, Α. (1992) *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*, 1992

⁵² Zuhur, S. (2007) *Egypt: Security, Political and Islamist Challenges*, σ. 48 - 50

⁵³ BBC, *Egyptian Man Dies after Setting Himself on Alight*, January 19, 2011, <http://bbc.co.uk/news/world-middle-east-12214090>

κρούσματα λεηλασίας. Μέχρι την 30^η Ιανουαρίου, οι ανθρώπινες απώλειες είχαν ανέλθει σε περισσότερους από 100 νεκρούς και σε περίπου 2.000 τραυματίες. Τη δεδομένη χρονική στιγμή, οι πιθανότεροι διάδοχοι της εξουσίας ήταν ο Μοχάμεντ Ελ Μπαραντέι, ο βραβευμένος νομπελίστας, που αν αναλάμβανε την εξουσία η Αίγυπτος θα μπορούσε να αποκτήσει ένα κοσμικό χαρακτήρα, το κίνημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, ο Αμρ Μοχάμεντ Μούσα ο οποίος ήταν ο επικεφαλής του Αραβικού Συνδέσμου και τέλος ο Αιγυπτιακός στρατός.

Στις 11 Φεβρουαρίου, ο Χόσνι Μουμπάρακ παραιτήθηκε και παρέδωσε την εξουσία στο στρατό και εξουσιοδότησε το Ανώτατο Συμβούλιο των ενόπλων δυνάμεων να διευθύνει τις υποθέσεις του κράτους. Μετά από 18 ημέρες, ο αγώνας των Αιγυπτίων απέδωσε καρπούς. Δύο ημέρες μετά την παραίτηση του Μουμπάρακ, η κατάσταση στη χώρα άρχισε να βελτιώνεται. Ο στρατός αφαίρεσε τα οδοφράγματα, τα άρματα μάχης αποσύρθηκαν, εκατοντάδες πολίτες παρέμειναν στην πλατεία Ταχρίρ περιμένοντας τα αιτήματά τους να γίνουν αποδεκτά. Οι αιγυπτιακές ένοπλες δυνάμεις, ανταποκρίθηκαν μερικώς στα αιτήματα των πολιτών. Ήταν πλέον φανερό πως τις εξελίξεις πλέον θα τις δρομολογούσε ο αιγυπτιακός στρατός. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι και η αντιπολίτευση αντέδρασαν θετικά στις πρώτες αποφάσεις του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου.

Στις 15 Φεβρουαρίου 2011, το κίνημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας ανακοίνωσε ότι προτίθεται να ιδρύσει πολιτικό κόμμα, μετά τη δρομολόγηση των συνταγματικών μεταρρυθμίσεων και επανέλαβε ότι δεν θα θέσει υποψηφιότητα στις προεδρικές εκλογές. Μια ημέρα μετά, γινόταν γνωστό ότι οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις θα τίθενται σε δημοψήφισμα σε δύο μήνες και ότι το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο επιδίωκε να παραδώσει την εξουσία σε έξι μήνες.

Στις 16 Απριλίου, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο αποφάσισε τη διάλυση του κυβερνώντος κόμματος NDP.⁵⁴ Στις 5 Μαΐου, καταδικάστηκαν σε φυλάκιση πρώην στενοί συνεργάτες του Μουμπάρακ και πρώην Υπουργοί. Η πρώτη καταδικαστική απόφαση εις βάρος του Μουμπάρακ έλαβε χώρα στις 28 Μαΐου, για φραγή του διαδικτύου και των κινητών τηλεφώνων και καταβολή προστίμου 63 εκατ. ευρώ. Εκκρεμούσαν όμως και άλλες σοβαρότερες κατηγορίες. Έτσι λοιπόν ο γενικός εισαγγελέας της Αιγύπτου όρισε την 3^η Αυγούστου 2011 ως ημέρα διεξαγωγής της δίκης του Μουμπάρακ και των δύο γιών του. Τέλος, το δημοψήφισμα για την έγκριση του αναθεωρημένου προσωρινού Συντάγματος διεξήχθη την Κυριακή 20 Μαρτίου. Υπέρ του ναι στις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις τάχθηκε το 77%. Το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο ανακοίνωσε ότι οι βουλευτικές εκλογές θα διεξαχθούν το Σεπτέμβριο του 2011.⁵⁵

⁵⁴ Reuters, *Egypt court dissolves Mubarak's former ruling party*, April 16, 2011, <http://reuters.com/article/us-egypt-politics->

⁵⁵ Γιαννακόπουλος, Β. (2012) *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, 2012, σελ. 129 - 130

Στα τέλη Απρίλη, πραγματοποιήθηκε ένα καθοριστικό πολιτικό γεγονός. Ο Γενικός Γραμματέας των Αδελφών Μουσουλμάνων, Μοχάμεντ Χουσεΐν, ανακοίνωσε το σχηματισμό του Κόμματος της Ελευθερίας και της Δικαιοσύνης (FJP), το οποίο όπωσ χαρακτηριστικά σχολίασε ο ίδιος θα είναι πολιτικό και όχι θεοκρατικό κόμμα, αλλά θα βασίζεται στον ισλαμικό νόμο και θα είναι ευρέως αποδεκτό. Το κόμμα αυτό θα λάβει μέρος στις επερχόμενες βουλευτικές εκλογές. Επίσης, πρόεδρος του κόμματος διορίστηκε ο Μοχάμεντ Μόρσι. Το FJP θα είναι ανεξάρτητο από την Μουσουλμανική Αδελφότητα αλλά θα συνεργάζονται μεταξύ τους.

Οι προεδρικές εκλογές αποφασίστηκε να πραγματοποιηθούν στις 23-24 Μαΐου 2012. Ο Μόρσι κατέλαβε τη πρώτη θέση με ποσοστό της τάξεως του 24,78% και δεύτερος βγήκε ο Αχμέντ Σαφίκ με ποσοστό του 23,66%. Στον επαναληπτικό γύρο της 16^{ης} με 17^{ης} Ιουνίου, ο Μόρσι κατέλαβε ξανά την πρώτη θέση με ποσοστό 51.73% έναντι 48.27% του Σαφίκ.⁵⁶ Στις 24 Ιουνίου ανακοινώθηκε και επίσημα νικητής των εκλογών, παράλληλα την ίδια μέρα υπέβαλλε την παραίτησή του από την προεδρία του Κόμματος της Ελευθερίας και της Δικαιοσύνης και στις 30 Ιουνίου ορκίστηκε Πρόεδρος της Αιγύπτου.

Ως Πρόεδρος της χώρας, βρέθηκε αναγκασμένος να αντιμετωπίσει τον κρατικό μηχανισμό ο οποίος ήταν στελεχωμένος από πρώην υποστηρικτές του Μουμπάρακ. Στις πρώτες του δηλώσεις στην πλατεία Ταχρίρ, δήλωνε ότι θα προχωρούσε στην απελευθέρωση των διαδηλωτών που περίμεναν να δικαστούν στα στρατοδικεία και θα ξεκινούσε διαπραγματεύσεις για το νέο σύνταγμα της χώρας. Προσπάθησε να υιοθετήσει ένα σύστημα που θα παρείχε μέτρα που θα κατοχύρωναν την ασφάλεια των πολιτών, αλλά ταυτόχρονα θα κατοχυρωνόταν το ισλαμικό δίκαιο. Το προσχέδιο του νέου συντάγματος που υιοθετήθηκε τελικά όριζε το Ισλάμ ως θρησκεία του κράτους, έδινε κεντρικό ρόλο στη Σαρία ως βασική πηγή της νομοθεσίας και όριζε ότι το κράτος θα προστατεύει την αληθινή φύση της αιγυπτιακής οικογένειας και θα προάγει τα ήθη και τις αξίες της. Στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, ο Μόρσι σημείωσε κάποιες επιτυχίες. Αρχικά εξασφάλισε την στήριξη των χωρών του Περσικού Κόλπου και επίσης δήλωσε ότι η Αίγυπτος θα τηρήσει τις υπογραφές της σε όλες τις διεθνείς συμφωνίες. Το Νοέμβριο του 2012, μετά τις εχθροπραξίες μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς στη Λωρίδα της Γάζας, η παρέμβαση του υπήρξε καθοριστική καθώς οδηγήθηκαν τελικά οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές σε εκεχειρία.⁵⁷

Ένα χρόνο μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ως Πρόεδρος της Αιγύπτου, ο Μόρσι βρέθηκε σε δυσχερή θέση, καθώς ξέσπασαν νέες διαδηλώσεις σε ολόκληρη τη χώρα. Οι διαδηλωτές ζητούσαν την απομάκρυνση του για το λόγο ότι ακολουθούσε ισλαμική πολιτική και επομένως απαιτήσαν πρόωρες εκλογές. Οι διαδηλωτές κατέλαβαν τα κεντρικά γραφεία της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στο

⁵⁶ Weaver, M. *Muslim Brotherhood 's Mohammed Morsi Wins Egypt's Presidential Race*, June 24, 2012, <http://www.theguardian.com/world/middle-east-live/2012/jun/24/egypt-election-results-live>

⁵⁷ Salem, P. *Morsi Moves to Rebuild Egypt's Mideast Leadership Role*, October 5, 2012, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2012/al-monitor/morsi-egypt-regional-role.html>

Κάιρο και απαίτησαν την απομάκρυνση του άμεσα από τον προεδρικό θώκο. Ο στρατός όμως, ο οποίος μέχρι τότε παρέμενε αδρανής, αποφάσισε να παρέμβει. Με τελεσίγραφο προς τον Μόρσι, την 1^η Ιουλίου 2013, καλούσε τον Πρόεδρο της Αιγύπτου να παραδώσει την εξουσία, σε διάστημα 48 ωρών. Ταυτόχρονα, η Κυβέρνηση κατέρρευε, πολλοί Υπουργοί και μέλη της Κυβέρνησης δήλωναν την παραίτηση τους μαζικά. Ο Μόρσι παρόλα αυτά, απέρριψε το τελεσίγραφο ενώ παράλληλα δήλωνε πως ο ίδιος θα συνέχιζε για την επίτευξη της εθνικής συμφιλίωσης, ενώ παράλληλα κατηγορούσε τον στρατό για προετοιμασία πραξικοπήματος.⁵⁸ Ο Μόρσι ξεκαθάρισε άλλη μια φορά πως δεν είχε καμία πρόθεση να παραιτηθεί και κάλεσε σε σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής συναίνεσης. Με διάγγελμα του κάλεσε τις δυνάμεις του στρατού να αποσύρουν το τελεσίγραφο.

Την Τετάρτη 3 Ιουλίου 2013, αμέσως μετά τη λήξη των 48 ωρών, δυνάμεις του στρατού κατέλαβαν το κτήριο της Κρατικής Τηλεόρασης και έθεσαν σε περιορισμό τον Πρόεδρο Μόρσι. Ο στρατός παραχώρησε την εξουσία της χώρας στον Πρόεδρο του Συνταγματικού Δικαστηρίου, δικαστή Αντλί Μανσούρ. Έκτοτε, κεντρικό πρόσωπο της Αιγύπτου αποτέλεσε ο αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων Φατάχ αλ-Σίσι. Αρχικά, επεδίωξε να συντάξει νέο σύνταγμα, αλλά για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο έπρεπε ο λαός να συμφωνήσει. Έτσι λοιπόν πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα όπου ο λαός ψήφισε ναί στο νέο σύνταγμα, ενώ η μουσουλμανική αδελφότητα προσπάθησε να μπούκοτάρει το γεγονός.⁵⁹

Οι εκλογές στη χώρα πραγματοποιήθηκαν από τις 26 έως τις 28 Μαΐου του 2014, όπου ο αλ-Σίσι επικράτησε με 96%.⁶⁰ Στην εκλογική αυτή αναμέτρηση δε συμμετείχε το κόμμα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και το Κόμμα της Ελευθερίας και Δικαιοσύνης. Ο Αλ- Σίσι παρουσιάζεται ως μεταρρυθμιστής, καθώς η χώρα έχει προχωρήσει σε μεγάλες αλλαγές στο εσωτερικό. Πραγματοποίησε διάφορες οικονομικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό να τονώσει την κατεστραμμένη Αιγυπτιακή οικονομία και επίσης έδωσε έμφαση στην ενεργειακή πολιτική. Το μεγαλύτερο επίτευγμα της θητείας του Σίσι έχει υπάρξει η δημιουργία του νέου καναλιού του Σουέζ.

Όμως, η μεγαλύτερη απειλή για την Αίγυπτο σήμερα, συνιστά το Wilayat Sinai, το οποίο είναι ένα παρακλάδι του «Ισλαμικού Κράτους» το οποίο δραστηριοποιείται στη χερσόνησο του Σινά. Η οργάνωση αυτή επιτίθεται κυρίως σε αμάχους παρά σε στρατιωτικές θέσεις. Όμως, την 1^η Ιουλίου του 2015 πραγματοποίησε μια βομβιστική επίθεση με αποτέλεσμα πολλοί στρατιώτες να χάσουν τη ζωή τους. Ουσιαστικά, είναι μια οργάνωση εξτρεμιστική και ακολουθεί σε

⁵⁸ Sabry, M. *Egypt's Military Steps in, Issues Ultimatum*, July 1, 2013, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/07/egyptian-military-threatens-intervention-following-protests.html>

⁵⁹ The Guardian, *Egypt's new constitution gets 98% "yes" vote*, January 18, 2014, <http://theguardian.com/world>

⁶⁰ Kingsley, P. *Abdel Fatah al-Sisi won 96.1% of vote in Egypt presidential election, say official*, June 3, 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/03/abdel-fatah-al-sisi-presidential-election-vote-egypt>

μεγάλο βαθμό τις μεθόδους του ISIS, για παράδειγμα ακραίες εκτελέσεις, επιθέσεις σε χριστιανούς και επιθέσεις κατά αμάχων. Η Αίγυπτος του αλ-Σίσι, συνεργάζεται σε μεγάλο βαθμό με διάφορες χώρες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στην ευρύτερη περιοχή. Συγκεκριμένα, έχει πραγματοποιήσει στρατιωτικές ασκήσεις με Ρωσία,⁶¹ Ελλάδα και Ισραήλ.

4.4. Η Αραβική Άνοιξη στην Λιβύη

Κεντρικό πρόσωπο στην Λιβύη υπήρξε ο Μουαμάρ Καντάφι. Ο Καντάφι ανέλαβε την εξουσία το 1969, όταν ανέτρεψε πραξικοπηματικά τον Βασιλιά Ίντρις και έκτοτε ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας⁶² μέχρι και τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης». Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ο Καντάφι είχε ταχθεί στο Κίνημα των Αδέσμευτων, όπως είχε ταχθεί για παράδειγμα και ο Τίτο της Γιουγκοσλαβίας. Στη συνέχεια, μη έχοντας καλές σχέσεις με τα αραβικά κράτη διότι ήθελε να επεκτείνει τα σύνορα της Λιβύης εις βάρος της Αιγύπτου και της Τυνησίας, έστρεψε το ενδιαφέρον του στην Αφρικανική Ήπειρο. Όραμα του ήταν η δημιουργία μιας Αφρικανικής Ένωσης,⁶³ μια Ένωση παρόμοια με αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πριν την έναρξη του εμφυλίου πολέμου, μετά τις εξεγέρσεις στην Τυνησία και στην Αίγυπτο, πολλοί σύμβουλοι του Καντάφι αντιλαμβανόμενοι ότι το ντόμινο των εξεγέρσεων θα επηρέαζε κάποια στιγμή και τη Λιβύη, παρότρυναν τον Καντάφι να διευρύνει τη λαϊκή συμμετοχή στις Κυβερνητικές θέσεις και να δοθούν περισσότερες ελευθερίες. Επίσης, ο Καντάφι είχε πραγματοποιήσει και κάποιες εκκαθαρίσεις αξιωματικών, για να αποφευχθεί τυχόν πραξικόπημα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μειωθεί η ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεων και κατά τον εμφύλιο πόλεμο πολλοί αξιωματικοί κατέφυγαν στις τάξεις των αντικαθεστωτικών.

Υπό τον φόβο να μην συμβούν παρόμοια περιστατικά στη Λιβύη, όπως στην Τυνησία και στην Αίγυπτο, ο Καντάφι για να καθησυχάσει τους πολίτες επανέφερε κάποιες επιδοτήσεις για τα είδη πρώτης ανάγκης και τη χορήγηση άτοκων δανείων χωρίς εγγυήσεις. Παρόλα αυτά, από τις αρχές Φεβρουαρίου του 2011, Λίβυοι αντικαθεστωτικοί μέσω κάποιων μέσων κοινωνικής δικτύωσης κάλεσαν το λαό να διαμαρτυρηθεί για τη διαφθορά και τον αυταρχισμό του καθεστώτος. Το σύνθημα ήταν «ανταρσία της 17^{ης} Φεβρουαρίου 2011: για μια ημέρα οργής στη Λιβύη». Την Τρίτη 15 Φεβρουαρίου 2011, ξέσπασαν οι πρώτες αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις, όταν περίπου 2.000 διαδηλωτές συγκεντρώθηκαν στο κέντρο της Βεγγάζης, μετά τη σύλληψη ενός δικηγόρου ο οποίος ήταν γνωστός επικριτής του καθεστώτος. Παρότι, ο δικηγόρος αφέθηκε αργότερα ελεύθερος, οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν, με αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλοί τραυματίες και πολλές συλλήψεις. Η 17^η

⁶¹ Defensenews, *Russia and Egypt Hold First-Ever Joint Naval Drills*, June 10, 2015, <http://www.defensenews.com/story/defense/2015/06/10/russia-egypt-military-drills-armament/71001974/>

⁶² Κούτσης, Α. *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*, 1992

⁶³ The Telegraph, *Muammar Gaddafi vows to create "United States of Africa"*, February 2, 2009, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/4436541/Muammar-Gaddafi-vows-to-create-United-States-of-Africa.html>

Φεβρουαρίου του 2011, θεωρείται ως η ημέρα οργής.⁶⁴ Αργότερα, οι αντικαθεστωτικοί κατέλαβαν τη Βεγγάζη, το Τομπρούκ και την Αλ-Μπάυντα.⁶⁵

Οι συγκρούσεις μαίνονταν σε ολόκληρη τη χώρα, ιδιαίτερα στη βορειοανατολική Λιβύη. Η υπερβολική χρήση βίας του καθεστώτος είχε προκαλέσει ανησυχία ακόμη και σε Λίβυους καθεστωτικούς, μάλιστα ο Υπουργός Δικαιοσύνης παραιτήθηκε. Σε παραιτήσεις για ίδιους λόγους προέβησαν και πολλοί Λίβυοι πρεσβευτές στο εξωτερικό. Πολλοί θεωρούσαν ότι ο Καντάφι θα αποχωρούσε από τη χώρα. Πράγματι διέρρευσε κάποιες φήμες ότι είχε μεταβεί στη Βενεζουέλα. Τελικά, ο Καντάφι εμφανίστηκε στη κρατική τηλεόραση και δήλωσε παρών,⁶⁶ για να μη δημιουργηθεί περαιτέρω σύγχυση. Παράλληλα, στις 22 Φεβρουαρίου, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ καταδίκασε τη χρήση βίας στη Λιβύη και πλέον επίσημα σύσσωμη η διεθνής κοινότητα τάχθηκε κατά του καθεστώτος.

Στις 23 Φεβρουαρίου του 2011, η Ευρωπαϊκή Ένωση καταδίκασε σθεναρά τις πρακτικές και τη χρήση βίας που ακολουθούσε το καθεστώς Καντάφι. Συγκεκριμένα, απαιτούσε τον τερματισμό της βίας και επίσης να γίνουν αποδεκτά τα αιτήματα των πολιτών.⁶⁷ Στις 26 Φεβρουαρίου του 2011, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ επέβαλλε κυρώσεις κατά του λιβυκού καθεστώτος. Παράλληλα, ο Γάλλος Πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί και ο Βρετανός Πρωθυπουργός Ντέιβιντ Κάμερον, με την υποστήριξη των χωρών του Κόλπου, κατέθεσαν πρόταση προς τον ΟΗΕ για την επιβολή ζώνης απαγόρευσης πτήσεων. Ο Καντάφι αντιλαμβανόμενος ότι βρισκόταν σε δυσχερή θέση πρότεινε τη διεξαγωγή συνομιλιών με το Προσωρινό Μεταβατικό Εθνικό Συμβούλιο, αλλά οι αντικαθεστωτικοί αρνήθηκαν οποιαδήποτε συνομιλία. Στις 8 Μαρτίου, οι αντικαθεστωτικοί πρότειναν να μη διώξουν δικαστικά τον Καντάφι για εγκλήματα που είχε διαπράξει, αρκεί να αποχωρούσε από την εξουσία μέσα στις επόμενες 72 ώρες.

Στις αρχές Μαρτίου του 2011, οι λιβυκές αντικυβερνητικές δυνάμεις βρίσκονταν σε εξαιρετικά δυσχερή θέση, καθώς οι ένοπλες δυνάμεις της Λιβύης συνέχιζαν την διεξαγωγή εκκαθαριστικών επιχειρήσεων. Είχαν σταθεροποιήσει τον έλεγχο της δυτικής Λιβύης και στις 17 Μαρτίου, είχαν προωθηθεί έως τη Βεγγάζη και ήταν θέμα μερικών 24ώρων για να ελέγξουν πλήρως όλη την ανατολική Λιβύη. Ενώ οι Κυβερνητικές Δυνάμεις προσέγγιζαν την Βεγγάζη, στις 19 Μαρτίου του 2011, ξεκίνησε η διεξαγωγή της υπό αμερικανική διοίκηση πολυεθνικής αεροναυτικής

⁶⁴ Black, I. *Libya's Day Of Rage Met by Bullets and Loyalists*, February 17, 2011, <http://www.theguardian.com/world/2011/feb/17/libya-day-of-rage-unrest>

⁶⁵ Al Jazeera, *Battle for Libya: Key Moments, Timeline of decisive battles and political development*, November 19, 2011, <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/libya/2011/10/20111020104244706760.html>

⁶⁶ Reuters, *Defiant Gaddafi Vows to die as a martyr, fight revolt*, February 22, 2011, <http://www.reuters.com/article/2011/02/22/us-libya-protests-idUSTRE71G0A620110222>

⁶⁷ «Απόφαση 2011/137/ΚΕΠΠΑ Του Συμβουλίου της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2011 σχετικά με περιοριστικά μέτρα λόγω της κατάστασης στη Λιβύη»

επιχείρησης «Αυγή της Οδύσσειας»⁶⁸, η οποία στόχευε στη δημιουργία μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων στον εναέριο χώρο της Λιβύης και στη στοχοποίηση των λιβυκών ενόπλων δυνάμεων για την προστασία των Λίβυων πολιτών. Μέχρι τις 23 Μαρτίου, η ζώνη απαγόρευσης πτήσεων είχε επιβληθεί τουλάχιστον σε όλη την λιβυκή ακτογραμμή, όπου βρίσκονταν οι περισσότερες λιβυκές βάσεις.

Ενώ οι συγκρούσεις συνεχίζονταν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, έξι μήνες μετά την έναρξη του εμφυλίου, οι αντικαθεστωτικοί πλέον ήλεγχαν τις περισσότερες πόλεις. Στις 21 Αυγούστου 2011, οι αντάρτες κατέλαβαν την Τρίπολη. Όλα συνηγορούσαν ότι επίκειται ένα τέλος της εποχής Καντάφι. Σ' αυτό συνηγορούσε και η ανακοίνωση του ΝΑΤΟ για «κατάρρευση του καθεστώτος». Το Σεπτέμβριο και μέχρι τις αρχές του Οκτωβρίου, σημειώθηκαν σποραδικές συγκρούσεις γύρω από την Σύρτη και τις γειτονικές περιοχές. Ταυτόχρονα συνεχίζονταν και η διεξαγωγή των Νατοϊκών αεροπορικών επιχειρήσεων. Το τέλος του εμφυλίου στη Λιβύη σηματοδοτήθηκε στις 20 Οκτωβρίου, με το θάνατο του Καντάφι κοντά στη Σύρτη. Οι εικόνες από τον δραματικό θάνατο του πρώην Μονάρχη έκαναν τον γύρο του κόσμου και προκάλεσαν την κατακραυγή των διεθνών οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στις 23 Οκτωβρίου 2011, ο επικεφαλής του Προσωρινού Μεταβατικού Εθνικού Συμβουλίου, Μουσταφά Μοχάμεντ, ανακοίνωνε στον λαό της Λιβύης την απελευθέρωση της χώρας και τη σύσταση μιας προσωρινής κυβέρνησης εντός τριάντα ημερών.⁶⁹ Ο ίδιος, παραιτήθηκε την ίδια μέρα και τον διαδέχθηκε ο Αλί Ταρχούνι. Στις 31 Οκτωβρίου, διορίστηκε Πρωθυπουργός ο Ελ- Κέιμπ. Ήταν φανερό πως μετά το πέρας της διεξαγωγής των επιχειρήσεων, οι εναπομείναντες ομάδες υποστηρικτών του Καντάφι δεν θα είχαν το σθένος να συνεχίσουν τις συγκρούσεις με τους αντικαθεστωτικούς. Επιπροσθέτως, δε θα μπορούσε να αποκλειστεί το γεγονός να επωφελούνταν της κατάστασης διάφορες Ισλαμικές εξτρεμιστικές οργανώσεις όπως το Libyan Islamic Fighting Group (LIFG)⁷⁰.

Μετά το τέλος του εμφυλίου, είχαν προκληθεί ανησυχίες από πλευράς Διεθνούς Κοινότητας, διότι ήταν πολύ πιθανό να είχε προκληθεί μια διασπορά στα οπτικά συστήματα και στα χημικά όπλα. Αρχικά οι γειτονικές χώρες της Βορείου Αφρικής ανησύχησαν, αργότερα όμως και οι δυτικές χώρες κατανόησαν πως έπρεπε να αναλάβουν τα ηνία. Το θέμα αυτό απασχόλησε ιδιαίτερω την Ουάσινγκτον, καθώς θεωρούσε πως δεν ήταν απίθανο πολλά από αυτά τα όπλα να περιέλθουν σε

⁶⁸ ΤΟ ΒΗΜΑ, *Επιχείρηση «Αυγή της Οδύσσειας»*, Μαρτίου 20, 2011, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=390749>

⁶⁹ CBSNEWS, *Libya declares itself liberated from Qaddafi*, October 23, 2011, <http://www.cbsnews.com/news/libya-declares-itself-liberated-from-qaddafi/>

⁷⁰ Η Οργάνωση αυτή δραστηριοποιείται στην Λιβύη από το 1995. Είχε κατηγορηθεί ότι είχε συμμετοχή στις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 και μετέπειτα – σύμφωνα με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ – απαγορεύθηκε παγκοσμίως διότι θεωρείτο ως μια τρομοκρατική οργάνωση η οποία είχε σχέσεις με την Αλ Κάιντα. Αν και η οργάνωση αυτή αρνήθηκε τις κατηγορίες, λέγοντας ότι αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στον «Ιερό Πόλεμο» που είχε κηρύξει κατά της Δύσης το 1998 ο Οσάμα Μπίν Λάντεν.

διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις ή ακόμη και σε εξτρεμιστικές Ισλαμικές οργανώσεις. Οι ΗΠΑ συνεργάστηκαν με την προσωρινή κυβέρνηση της Λιβύης, για να συγκεντρωθεί ο οπλισμός και αργότερα να τοποθετηθεί σε ασφαλείς αποθήκες πυρομαχικών.⁷¹

Σήμερα, η Λιβύη έχει βυθιστεί στο χάος και στην αναρχία. Στη χώρα υπάρχουν δύο αντιμαχόμενες Κυβερνήσεις, μια στην Τρίπολη, η οποία δεν έχει αναγνωριστεί από κανένα άλλο κράτος και μια άλλη στην Αλ-Μπάουντα, η οποία τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης. Την ίδια στιγμή, πολλές τρομοκρατικές ομάδες έχουν βρει πρόσφορο έδαφος. Η πιο επικίνδυνη εξ' αυτών είναι με διαφορά το «Ισλαμικό Κράτος», το οποίο έχει κατορθώσει να επεκταθεί σε τρεις πόλεις. Στην Ντέρνα στην Ανατολή, στην Σύρτη και στην Σαμπράτα. Μάλιστα, το παρακλάδι του «Ισλαμικού Κράτους» στην Λιβύη, πραγματοποίησε στις αρχές Οκτωβρίου μεγάλες επιθέσεις κοντά στην Τρίπολη, σκοτώνοντας πολλούς αμάχους. Παράλληλα, την ίδια στιγμή υπάρχουν πολλές ανεξέλεγκτες πολιτοφυλακές οι οποίες δραστηριοποιούνται χωρίς κάποιον κυβερνητικό έλεγχο.⁷² Η Βεγγάζη, η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, έχει καταστραφεί εντελώς λόγω των συγκρούσεων μεταξύ των δύο κυβερνήσεων αλλά και από τις συγκρούσεις με τις Ισλαμικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.

Η παραγωγή πετρελαίου, η βασική πηγή εισοδήματος της Κυβέρνησης, έχει πέσει κατά $\frac{3}{4}$ και η χώρα αντλεί λιγότερα από ένα εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα. Η Κυβέρνηση δεν μπορεί επίσης να είναι σε θέση να πληρώνει μηνιαίως τους δημοσίους υπαλλήλους. Όσες υποδομές είχαν εκκινήσει πριν την επανάσταση έχουν πάψει διότι πολλές μεγάλες ξένες εταιρείες έχουν αποχωρήσει. Χιλιάδες Λίβυοι βρίσκονται παγιδευμένοι μέσα στη χώρα, αντιμετωπίζοντας σοβαρά προβλήματα. Περίπου ένα εκατομμύριο κάτοικοι αναζητούν ασφάλεια από την Αίγυπτο και την Τυνησία. Τα περισσότερα σχολεία και πανεπιστήμια δεν λειτουργούν. Ταυτόχρονα, οι πολιτικές δυνάμεις συνεχίζουν να διαφωνούν ως προς το σχήμα της επόμενης κυβέρνησης υπό την Αιγίδα του ΟΗΕ.⁷³

4.5. Οι επιπτώσεις της Αραβικής Άνοιξης

Το φαινόμενο της Αραβικής Άνοιξης αποτέλεσε ένα γεγονός το οποίο άλλαξε το status quo που επικρατούσε για πολλές δεκαετίες στις χώρες της Βορείου Αφρικής και Μέσης Ανατολής. Η αγανάκτηση του πληθυσμού των χωρών αυτών κατά των αυταρχικών καθεστώτων, επέφερε σε μερικές περιπτώσεις θετικά αποτελέσματα αλλά και αρνητικές συνέπειες. Αρχικά, ο πρώτος βασικός στόχος των εξεγερμένων πληθυσμών ήταν να οδηγήσουν αυτά τα αυταρχικά καθεστάτα στην πτώση τους. Εν τέλει σταδιακά αυτό πραγματοποιήθηκε, συγκεκριμένα στην Τυνησία, στην Αίγυπτο και στη Λιβύη (αν και στην Λιβύη υπήρξε ένας αιματηρός εμφύλιος για να επέλθει το

⁷¹ Γιαννακόπουλος, Β. (2012) *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*. Αθήνα, σελ. 188 - 189

⁷² El-Katiri, M. (2012) *State-Building Challenges In A Post-Revolution Libya*, σελ. 15 - 21

⁷³ Fetouri, M. (2015) *Four Years after Gadhafi, is Libya better off?* Al-Monitor

τέλος εποχής Καντάφι και των υποστηρικτών του). Τα καθεστώτα αυτά κατέρρευσαν και έτσι ξεκίνησε μια νέα μεταβατική περίοδος για τις χώρες αυτές. Στα θετικά επίσης θα πρέπει να προστεθεί και η προώθηση διάφορων δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων, συγκεκριμένα σε Μαρόκο, Αλγερία, Αίγυπτο και Ιορδανία.

Όμως, σε πολλές χώρες ακόμα και μετά την πτώση των καθεστώτων αυτών, παρατηρήθηκε μια αστάθεια. Τρανά παραδείγματα αποτέλεσαν η Αίγυπτος και Τυνησία. Η Αίγυπτος σε μεγαλύτερο βαθμό καθώς, μετά την παραίτηση του Μουμπάρακ, αρχικά φάνηκε ότι η Μουσουλμανική Αδελφότητα και το FJP θα ήταν οι απόλυτοι κυρίαρχοι στην πολιτική σκηνή της χώρας, εν τέλει ξέσπασαν νέες διαδηλώσεις και νέες συγκρούσεις που οδήγησαν στην καθαίρεση του Μόρσι και στην φυλάκιση του από τον στρατό. Στην Τυνησία η κατάσταση είναι διαφορετική. Αν και η χώρα βρίσκεται σε μια σαφέστατα καλύτερη κατάσταση, ωστόσο επικρατεί ένας προβληματισμός και μια ανησυχία από τον λαό προς την Κυβέρνηση εξαιτίας των δολοφονιών πολιτικών στελεχών της αντιπολίτευσης. Συγκρουσιακή κατάσταση επικρατεί και σε άλλες χώρες όπως για παράδειγμα στο Μαρόκο, Αλγερία, Μπαχρέιν και Υεμένη. Η Συρία είναι η μόνη χώρα η οποία μέχρι και σήμερα μαστίζεται από έναν καταστροφικό εμφύλιο, με πολλά θύματα και από τις δύο πλευρές, με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι αναγκάζονται να μεταναστεύσουν στις γειτονικές χώρες και πολλοί εξ αυτών αναζητούν διέξοδο προς την Ευρώπη.

Τέλος, με την πτώση των απολυταρχικών ηγετών υπήρξε η άνοδος του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού. Συγκεκριμένα, η παρουσία του μορφώματος που ακούει στο όνομα «Ισλαμικό Κράτος», έχει μεταβάλλει σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή. Παρακλάδια του «Ισλαμικού Κράτους», δραστηριοποιούνται στην Λιβύη και στην Χερσόνησο του Σινά, πραγματοποιώντας βιαιότητες και επιφέροντας αποσταθεροποίηση. Η κατάσταση σε άλλες χώρες όπως για παράδειγμα στη Συρία και στο Ιράκ, όπου το «Ισλαμικό Κράτος» πραγματοποιεί χερσαίες επιχειρήσεις, έχει προκαλέσει την ανησυχία της Διεθνούς Κοινότητας. Επιπροσθέτως, οι τρομοκρατικές επιθέσεις που έλαβαν χώρα στην Δυτική Ευρώπη και στις ΗΠΑ είναι ένα αποτέλεσμα που έχει προκύψει μετά τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» καθώς υπήρξε πρόσφορο έδαφος για την παρουσία πολλών τρομοκρατικών τζιχαντιστικών οργανώσεων στην ευρύτερη περιοχή.

Ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος αποτελεί τρανό παράδειγμα των επιπτώσεων της «Αραβικής Άνοιξης». Αρχικά, ξεκίνησε ένα κίνημα το οποίο επιθυμούσε την πτώση του Καθεστώτος Άσαντ. Όμως, εν συνεχεία η κατάσταση ξέφυγε εκτός ελέγχου και γρήγορα εξελίχθηκε σε έναν αιματηρό εμφύλιο Πόλεμο, στον οποίο έχουν εμπλακεί περιφερειακοί και διεθνείς δρώντες. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα γίνει αναφορά στα αίτια της συριακής κρίσης, στον εμφύλιο πόλεμο και ποιες ομάδες είναι αυτές που συγκρούονται είτε άμεσα είτε έμμεσα.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος

Η Συρία εισήλθε στη σύγχρονη ιστορία μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1920 τέθηκε με απόφαση των συμμάχων κάτω από γαλλική εντολή, με άλλα λόγια έγινε ένα γαλλικό προτεκτοράτο. Στο διάστημα αυτό, οι Αλαουίτες και οι Δρούζοι⁷⁴ απέκτησαν την αυτονομία τους, η οποία θα αρθεί αργότερα. Αυτόνομο έγινε επίσης και το συριακό «Σαντζάκι»⁷⁵ της Αλεξανδρέττας, το οποίο όμως το 1939 παραχωρήθηκε από τις δυτικές δυνάμεις που ήλεγχαν την περιοχή στην Τουρκία. Έκτοτε, η περιοχή αυτή αποτελεί αιτία προστριβών μεταξύ Συρίας και Τουρκίας. Η Συρία απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1946, αλλά ως το 1963 την πολιτική της σκηνή την καθόριζαν αλληπάλληλα στρατιωτικά πραξικοπήματα. Το 1963, θα λάβει χώρα ένα στρατιωτικό πραξικόπημα το οποίο θα φέρει στην εξουσία το κόμμα Μπάαθ. Από το 1970 έως το 2000, η εξουσία της χώρας βρισκόταν στα χέρια του αλαουίτη Χαφέζ αλ-Άσαντ.⁷⁶

Το 2000, μετά το θάνατο του Χαφέζ, την εξουσία της χώρας την ανέλαβε ο γιός του, Μπασάρ αλ-Άσαντ. Τον πρώτο λόγο στην εξουσία της χώρας κατείχε το σοσιαλιστικό-εθνικιστικό κόμμα Μπάαθ και η σιιτική σέκτα των αλαουιτών. Όταν ανέλαβε την εξουσία έδινε την εικόνα ενός νεωτεριστή ηγέτη. Υποσχέθηκε δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις και απελευθέρωση της οικονομίας. Όμως το πακέτο των μεταρρυθμίσεων, γνωστό και ως Damascus Spring, δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Έτσι λοιπόν, επικεντρώθηκε σε οικονομικές μεταρρυθμίσεις, με αποτέλεσμα να αμελήσει τις δημοκρατικές.

5.1. Η Αραβική Άνοιξη στη Συρία

Οι αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις στη Συρία ξεκίνησαν το Φεβρουάριο του 2011. Αρχικά, δεν συγκεντρώθηκε μεγάλος αριθμός διαδηλωτών, εξαιτίας της πολυπληθούς παρουσίας των συριακών δυνάμεων ασφαλείας. Την 1^η Φεβρουαρίου, μια σελίδα μέσου κοινωνικής δικτύωσης καλούσε το συριακό λαό να διαδηλώσει κατά του καθεστώτος. Τα αιτήματα ήταν: Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο τερματισμός της διαφθοράς. Οι διαδηλώσεις προγραμματίστηκαν για την Παρασκευή 4 και το Σάββατο 5 Φεβρουαρίου. Η έναρξη της αραβικής άνοιξης στην Συρία ήταν γεγονός. Το καθεστώς ανησυχούσε και είχε αποφασίσει να αντιδράσει δυναμικά. Οι συριακές δυνάμεις ασφαλείας είχαν λάβει τα μέτρα τους για την αντιμετώπιση της διαδήλωσης, γνωστή ως η «πρώτη ημέρα οργής». Άνδρες με πολιτικά αναπτύχθηκαν έξω από το

⁷⁴ Δρούζοι: Αποτελούν μια ιδιαίτερη εθνότητα που αριθμεί περίπου δύο εκατομμύρια πληθυσμό και κατοικούν σε Συρία, Λίβανο και Γαλιλαία. Η θρησκεία τους είναι μονοθεϊστική και είναι ένα κράμα Ιουδαιισμού, Χριστιανισμού, Ισλάμ και αρχαίες ελληνικής φυσιολατρίας.

⁷⁵ Σαντζάκι: Ήταν διοικητική υποδιαίρεση επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

⁷⁶ Lewis, B. (1992) *Οι Άραβες στην Ιστορία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη

Κοινοβούλιο της Δαμασκού για να αποθαρρύνουν τους Σύριους πολίτες. Εν τέλει, η διαδήλωση δεν πραγματοποιήθηκε.

Ήδη το καθεστώς Άσαντ, θορυβημένο από τις εξελίξεις σε Αίγυπτο και Τυνησία, ξεκίνησε να συλλαμβάνει στελέχη της αντιπολίτευσης, διαφωνούντες συγγραφείς, δημοσιογράφους και πολίτες. Στις 16 Μαρτίου του 2011, πραγματοποιήθηκε η πρώτη δυναμική διαμαρτυρία. Οι Σύριοι πολίτες διαδήλωσαν και ζητούσαν την αποφυλάκιση των πολιτικών κρατουμένων. Οι δυνάμεις ασφαλείας αντέδρασαν δυναμικά και διέλυσαν το συγκεντρωμένο πλήθος. Έκτοτε, η συριακή πόλη Νταράα αποτέλεσε το επίκεντρο της εξέγερσης. Αργότερα, η εξέγερση μεταφέρθηκε και σε άλλες πόλεις της χώρας. Στα μέσα Απριλίου, ενώ η κατάσταση στη χώρα είχε τεθεί πλήρως εκτός ελέγχου, στην πόλη Χόμς ξέσπασαν αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ διαδηλωτών και αστυνομικών.⁷⁷

Η συριακή αντιπολίτευση άρχισε σταδιακά να οργανώνεται και επίσημα πλέον μέσω του Τύπου να απαιτεί την παραίτηση του Άσαντ. Συγκεκριμένα, στις 13 Ιουνίου 2011, η συριακή αντιπολιτευόμενη οργάνωση «Τοπική Επιτροπή Συντονισμού», απευθυνόμενη στον Άσαντ, δημοσίευσε τα ακόλουθα αιτήματα: Ζητούσε την παραίτηση του, την ανάληψη της εξουσίας από τον στρατό, την σύσταση Εθνικής Συνέλευσης, τον τερματισμό της βίας, την απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων, τον τερματισμό της λογοκρισίας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και την εγγύηση για ειρηνική μετάβαση της εξουσίας. Εν τέλει, ο Άσαντ τους αγνόησε και συνέχιζε σταθερά την πολιτική της καταστολής των εξεγέρσεων με τη χρήση βίας. Το αποτέλεσμα ήταν να δεχθεί το συριακό καθεστώς ένα μπαράζ κυρώσεων από χώρες της Δύσης (Γαλλία, Βρετανία, Ευρωπαϊκή Ένωση και ΗΠΑ) και από τον ΟΗΕ. Τέλος, στις 29 Ιουλίου του 2011 ιδρύθηκε ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός από πρώην αξιωματούχους του Άσαντ με σκοπό να επέλθει η πτώση του. Όλα συνηγορούσαν στο γεγονός ότι η Συρία βάδιζε σε έναν καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο.

Ο Συριακός Εμφύλιος πόλεμος παίρνει σάρκα και οστά το 2012. Αρχικά, οι χώρες της δύσης υποστήριζαν την αντιπολίτευση διότι το καθεστώς Άσαντ παραβίαζε τα ανθρώπινα δικαιώματα και επίσης υπήρχε ο φόβος χρήσης χημικών όπλων που διέθετε το καθεστώς. Οπότε, οι χώρες της δύσης στήριζαν έμπρακτα την αντιπολίτευση και αυτό φανερώνεται από τις δηλώσεις του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Μπαράκ Ομπάμα, και από την Υπουργό Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Χίλαρι Κλίντον. Οι συγκρούσεις ξεκίνησαν το 2012, κυρίως στις πόλεις Χόμς και Χαλέπι, στο Χαλέπι οι συγκρούσεις μαίνονται μέχρι και σήμερα. Επίσης, το 2012 ο Κόφι Ανάν πρότεινε ένα ειρηνευτικό σχέδιο για να λήξουν οι εχθροπραξίες μεταξύ του καθεστώτος Άσαντ και του Ελεύθερου Συριακού Στρατού.⁷⁸ Εν τέλει, δεν καρποφόρησε κάτι τέτοιο και οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν. Με την πάροδο των ετών, λόγω της αναρχίας που επικρατούσε στο εσωτερικό της χώρας, άρχιζαν να

⁷⁷ Γιαννακόπουλος, Β. (2012) Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική. Αθήνα, σελ. 268 - 275

⁷⁸ www.onalert.gr/ Πρόταση Κόφι Ανάν για μεταβατική κυβέρνηση στη Συρία

κάνουν την εμφάνισή τους διάφορες ισλαμιστικές εξτρεμιστικές ομάδες. Για παράδειγμα, το παρακλάδι της Αλ-Κάιντα, η Αλ-Νούσρα, άρχισε να διεξάγει επιχειρήσεις και να καταλαμβάνει εδάφη. Όμως, τη μεγαλύτερη απειλή στη Συρία μέχρι και σήμερα, συνιστά το «Ισλαμικό Κράτος», το οποίο κατέλαβε τη πόλη Ράκκα από τον Συριακό στρατό, όπου μέχρι και σήμερα αποτελεί το βασικό ορμητήριο του. Τέλος, το Συριακό καθεστώς άρχιζαν να το στηρίζουν η στρατιωτική πτέρυγα της Χεζμπολάχ και το Ιράν, όταν και διέβλεψαν τον κίνδυνο ότι ο εμφύλιος πόλεμος πλέον τείνει να μετατραπεί σε ενδοθρησκευτικό μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών.⁷⁹

5.2. Οι Ομάδες σύγκρουσης:

5.2.1. Το Καθεστώς και οι Σύμμαχοι του

Ο βασικός στόχος του καθεστώτος Άσαντ είναι διατηρηθεί ο Σύρος Πρόεδρος στην εξουσία της χώρας και μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Ο Πρόεδρος επιθυμεί η χώρα να διατηρήσει την εδαφική ακεραιότητα της και μετά τον πόλεμο. Ο Άσαντ έχει πραγματοποιήσει συμμαχίες με το Ιράν, τη Χεζμπολάχ και τη Ρωσία κατά τον αντικαθεστωτικών και των Ισλαμιστικών Οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Αυτή τη στιγμή, το Συριακό καθεστώς βρίσκεται περιορισμένο λόγω έλλειψης εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να διεξάγει μεγάλης κλίμακας επιθετικές επιχειρήσεις. Η πτώση μεγάλων αστικών κέντρων όπως η πόλη Ιντλίμπ, η Τζιρ αλ-Σουγκούρ και η Παλμύρα, αποδεικνύει την ανεπάρκεια των Συριακών ενόπλων δυνάμεων να μπορούν να υπερασπίζονται ταυτόχρονα διάφορες περιοχές. Ακόμη και ο ίδιος ο Άσαντ παραδέχθηκε, στις 26 Ιουλίου του 2015, ότι οι Συριακές ένοπλες δυνάμεις αντιμετωπίζουν έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού, γι' αυτό και ο Συριακός στρατός έχει θέσει ως προτεραιότητα τη προστασία συγκεκριμένων περιοχών. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι το Συριακό Καθεστώς αδυνατεί να διαχειριστεί τη κατάσταση από μόνο του, γι' αυτό και εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τη Ρωσία.⁸⁰

Το Καθεστώς μέχρι και το 2016, αδυνατούσε να διεξάγει μεγάλες επιθετικές επιχειρήσεις. Παρά το γεγονός ότι τόσο το Ιράν όσο και η Ρωσία είχαν αυξήσει σε μεγάλο βαθμό την εμπλοκή τους στον Συριακό εμφύλιο πόλεμο, ο βασικός στόχος παραμένει ο ίδιος, δηλαδή να διατηρηθεί το Συριακό καθεστώς και να παραμείνει ο Άσαντ στην εξουσία. Όταν η Ρωσική εμπλοκή αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό και παράλληλα η Ρωσική αεροπορία βομβάρδιζε στόχους των αντικαθεστωτικών και του «Ισλαμικού Κράτους», οι Συριακές ένοπλες δυνάμεις κατόρθωσαν να ανακάμψουν και βρήκαν πρόσφορο έδαφος για να ανακτήσουν χαμένα εδάφη. Για παράδειγμα, η ανακατάληψη της Παλμύρας από τις δυνάμεις του ISIS αποτέλεσε σημαντικό γεγονός.

⁷⁹ Βλ. Smyth, P. (2015) *The Shiite Jihad in Syria and its Regional Effects*. The Washington Institute For Near East Policy

⁸⁰ Kozak, C. (2015) *Forecasting the Syrian Civil War*. Institute For The Study Of War, σ. 1- 5

5.2.2. Μέτωπο Αλ-Νούσρα

Τα μέλη της οργάνωσης αυτής είναι κυρίως Σύριοι τζιχαντιστές. Οι στόχοι τους είναι η εκδίωξη του Άσαντ από την Συρία και η δημιουργία ενός Ισλαμικού Εμιράτου, το οποίο θα εφαρμόσει το νόμο της Σαρία. Τα μέλη της οργάνωσης ισχυρίζονται ότι συγκρούονται μόνο με τις δυνάμεις του Άσαντ και ότι δεν έχουν ως σκοπό τη σύγκρουση με δυτικές δυνάμεις. Με την εμφάνιση του ISIS, η Αλ-Νούσρα επιθυμεί να παρουσιαστεί πιο μετριοπαθής συγκριτικά με το «Ισλαμικό Κράτος». Αν και έχει τον ίδιο στόχο με τον ISIS, δηλαδή να εφαρμόσει τη Σαρία, προσπαθώντας όμως να το εφαρμόσει με πιο μεθοδικό τρόπο.

Με το ξέσπασμα του Εμφυλίου πολέμου το 2011, ο ηγέτης του «Ισλαμικού Κράτους» στο Ιράκ, Αμπου Μπάκρ αλ-Μπαγκντάτι, και η Αλ-Κάιντα έδωσαν το έναυσμα για τη δημιουργία ενός Συριακού κλάδου της Αλ-Κάιντα. Αν και οι ομάδες της αντιπολίτευσης, ο Ελεύθερος Συριακός στρατός, και οι επαναστάτες έχουν εκφραστεί δημόσια κατά της οργάνωσης αυτής, χαρακτηρίζοντας την εξτρεμιστική και επικίνδυνη, ωστόσο πολλές φορές διάφορες ομάδες επαναστατών έχουν συνεργαστεί με τους μαχητές της Αλ-Νούσρα και αυτό φανερώθηκε όταν και υπήρξε συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών στην πόλη Νταράα αλλά και στις επιθέσεις κατά του Ιντλίμπ. Μέχρι και σήμερα, η Αλ-Νούσρα ελέγχει μεγάλο μέρος της επαρχίας Ιντλίμπ.

Ως προς την εξωτερική υποστήριξη, λέγεται ότι το Κατάρ χρηματοδοτεί και παρέχει εξοπλισμό στην Αλ-Νούσρα.⁸¹ Ακόμη και μερικοί ιδιώτες Σαουδάραβες βοηθούν την ομάδα αυτή. Όταν η Αμερικανική Κυβέρνηση έστειλε όπλα στους επαναστάτες στην Συρία το 2012 μέχρι και το 2013, κατά τις αρχικές φάσεις των συγκρούσεων, αυτά τα όπλα είναι πολύ πιθανό να κατέληξαν στα χέρια εξτρεμιστών, όπως της Αλ-Νούσρα και του ISIS. Πολλές φορές έχει κατηγορηθεί και η Τουρκία, κυρίως λόγω της ανοχής που επιδεικνύει στο γεγονός ότι υπάρχει ελεύθερη διέλευση στα σύνορά της για τους τζιχαντιστές αλλά και για την διακίνηση όπλων στην μαύρη αγορά.

5.2.3. «Ισλαμικό Κράτος»

Η ίδρυση του «Ισλαμικού Κράτους», η ιδεολογία αλλά και οι επιχειρήσεις του σε Συρία και Ιράκ έχουν μεταβάλλει τα δεδομένα σε μεγάλο βαθμό στην Μέση Ανατολή. Ενδεικτικά, οι βασικοί στόχοι του ISIS είναι: η δημιουργία ενός παγκόσμιου Ισλαμικού Χαλιφάτου στα πρότυπα του Χαλιφάτου των Αββασιδών⁸², η εκκίνηση ενός πολέμου κατά της δύσης, η διατήρηση και η επέκταση των εδαφών του στη Συρία, η επιβολή του νόμου της Σαρία, ο εκμηδενισμός του Αλαουιτικού

⁸¹ <http://telegraph.co.uk/> Qatar playing with fire as it funds Syrian Islamists in quest for global influence

⁸² Χαλιφάτο των Αββασιδών: Υπήρξε το τρίτο χρονικά ισλαμικό Χαλιφάτο, αφού νωρίτερα είχε προηγηθεί το Χαλιφάτο Ρασιντούν ή Πατριαρχικό Χαλιφάτο και το Χαλιφάτο των Ομευαδών. Πρώτος Χαλίφης της νέας δυναστείας υπήρξε ο Αμπάς. Το Χαλιφάτο των Αββασιδών διήρκεσε από το 750 έως το 1258 μ.Χ.

καθεστώς του Άσαντ, η απορρόφηση της Συριακής αντιπολίτευσης αλλά και της Αλ-Νούσρα και τέλος η αναπόφευκτη θρησκευτική σύγκρουση με την Συρία.⁸³

Ο Εμίρης του, ο Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάτι, είχε μια προσωπική διαφωνία με τους ηγέτες της Αλ-Νούσρα και της Αλ-Κάιντα, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα η ομάδα αυτή να διωχθεί από τους κόλπους της Αλ-Κάιντα. Ο ISIS σταμάτησε να παρέχει πετρέλαιο στην Αλ-Νούσρα. Ο ISIS έχει εμπλακεί σε συγκρούσεις εναντίον Κούρδων, της αλ-Νούσρα, του καθεστώτος Άσαντ αλλά και εναντίον του Ελεύθερου Συριακού στρατού. Οι μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους» είναι κυρίως ξένοι και ελάχιστοι είναι οι Σύριοι. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί το «Ισλαμικό Κράτος» είναι πολύ βάνανσοι και ακραίοι, με αποτέλεσμα πολλές Ισλαμιστικές ομάδες και τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η αλ-Κάιντα, να αναγκαστούν να την αποκηρύξουν. Σήμερα, το «Ισλαμικό Κράτος» ελέγχει μεγάλο μέρος της Συρίας. Η πρωτεύουσά του «κράτους» αυτού είναι η Ράκκα και ουσιαστικά ελέγχει σχεδόν ολόκληρη την ανατολική Συρία και μερικά εδάφη στην Κεντρική Συρία. Όμως, λεπτομερής αναφορά θα γίνει για το «Ισλαμικό Κράτος» σε επόμενο κεφάλαιο.

5.2.4. Οι Κούρδοι

Οι Κούρδοι στη Συρία ζουν στις βόρειες περιοχές και αριθμούν σήμερα 2,5 έως 3 εκατομμύρια. Ένα εκατομμύριο από αυτούς ζει στη συνοριακή ζώνη Συρίας – Τουρκίας – Ιράκ. Οι Κούρδοι της Συρίας δεν θεωρούν τους εαυτούς τους μειονότητα. Πιστεύουν ότι τα εδάφη τους αποτελούν κομμάτι της γης του Κουρδιστάν. Έως τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, αυτό το τμήμα του Κουρδιστάν ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στη συνέχεια πέρασε μαζί με τη Συρία στον έλεγχο των Γάλλων. Η κυριαρχία των Γάλλων στην Συρία έληξε το 1946. Μέχρι τότε οι Κούρδοι απολάμβαναν σχετική πολιτιστική ελευθερία. Μετά το 1946, η διακυβέρνηση της χώρας πέρασε στα χέρια των Αράβων εθνικιστών. Οι πολιτικές και πολιτιστικές ελευθερίες των Κούρδων συρρικνώθηκαν. Τα κουρδικά πολιτικά κόμματα λειτουργούσαν παράνομα. Το πρώτο Κουρδικό, πολιτικό κόμμα, το οποίο ονομαζόταν «Δημοκρατικό Κόμμα Κούρδων Συρίας» (El Party) ιδρύθηκε στην παρανομία το 1957.⁸⁴

Ο αγώνας των Κούρδων στην Συρία είχε ανέκαθεν πολιτικό χαρακτήρα. Αλλά οι Κούρδοι της Συρίας έχουν υποστηρίξει ενεργά τον ένοπλο αγώνα των Κούρδων του Ιράκ. Επίσης, υποστήριξαν και τον ένοπλο αγώνα του PKK. Ο κυριότερος λόγος είναι η διττή πολιτική της συριακής κυβέρνησης: Από τη μια πλευρά στηρίζει το PKK και από την άλλη, για λόγους εδαφικής ακεραιότητας, αρνείται να αναγνωρίσει την ύπαρξη των Κούρδων στα δικά της εδάφη. Ο κρατικός μηχανισμός του Προέδρου Άσαντ, ωθούσε τους Κούρδους της Συρίας να συμμετέχουν στον ένοπλο αγώνα του PKK. Αλλά, οι Κούρδοι της Συρίας γνώριζαν ότι ο Άσαντ τους χρησιμοποιούσε στο πλαίσιο της ιστορικής αντιπαλότητας του με την Τουρκία.

⁸³ Stern, J. & Berger, J.M. (2015) *ISIS: The State of Terror*

⁸⁴ Tejel, J. (2008) *Syria's Kurds: History, Politics and Society*. Routledge, σ 38 - 52

Το σημαντικότερο κόμμα των Κούρδων, το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις στη Συρία είναι το Κόμμα της Ένωσης (PYD). Το κόμμα αυτό ιδρύθηκε το 2003 από Κούρδους ακτιβιστές στη Βόρεια Συρία. Σήμερα, Πρόεδρος του κόμματος είναι ο Σαλέχ Μουσλίμ. Το PYD συνεργάζεται στενά με το αντίστοιχο Κουρδικό Κόμμα στην Τουρκία (PKK). Το κόμμα αυτό θεωρεί ότι ο ιδρυτής του PKK, Οτσαλάν, αποτελεί τον ιδεολογικό ηγέτη όλων των Κούρδων. Αυτό που επιδιώκουν οι Κούρδοι της Συρίας είναι να αποκτήσουν την δική τους αυτονομία με ειρηνικά μέσα. Επίσης, με την έναρξη του εμφυλίου στη Συρία, οι Κούρδοι δημιούργησαν πολλές πολιτοφυλακές, όπως την YPG, με σκοπό την προστασία των εδαφών τους από τους τζιχαντιστές. Ένα άκρως σημαντικό γεγονός που απέδειξε την μαχητικότητα του YPG, υπήρξε η πολιορκία της Κουρδικής πόλης του Κομπανί.

Οι κούρδοι από την έναρξη του εμφυλίου πολέμου μάχονται εναντίον των τζιχαντιστών της αλ-Νούσρα και του «Ισλαμικού Κράτους» στα βόρεια τμήματα της χώρας. Το συριακό καθεστώς ανήμπορο να αντεπεξέλθει στην επέλαση των τζιχαντιστών και ταυτόχρονα στις συγκρούσεις με τους αντάρτες της φιλοδυτικής αντιπολίτευσης, σε μια κίνηση τακτικής, είχε αποσύρει τις δυνάμεις του από τη Βόρεια Συρία αφήνοντας την άμυνα της περιοχής αποκλειστικά στους Κούρδους του YPG. Μάλιστα ο Άσαντ για να κερδίσει την υποστήριξη των Κούρδων τους είχε υποσχεθεί ενίσχυση της σχετικής τους αυτονομίας.⁸⁵

Έκτοτε οι κούρδοι μαχητές αναδείχθηκαν σε μια από τις σημαντικότερες δυνάμεις στον πόλεμο ενάντια στο «Ισλαμικό Κράτος», κερδίζοντας υποστήριξη και αναγνώριση τόσο από τη Ρωσία, όσο και από τις ΗΠΑ. Η δυναμική παρουσία και οι επιτυχίες τους στα πεδία των μαχών τους κατέστησαν περιζήτητους για συνεργασία από πλευράς των δυτικών δυνάμεων. Το γεγονός αυτό έχει προκαλέσει έντονες αντιδράσεις από την Άγκυρα που τους αναγνωρίζει ως «τρομοκράτες» και συνεργάτες του PKK, των Κούρδων αυτονομιστών στην Τουρκία. Ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν είχε ζητήσει από τις ΗΠΑ να ξεκαθαρίσουν ποιον θέλουν σύμμαχο: Την Τουρκία ή τους Κούρδους. Ωστόσο οι ΗΠΑ έχουν «αδειάσει» επί Προεδρίας Μπαράκ Ομπάμα και επισήμως την Άγκυρα. Οι ΗΠΑ θεωρούν σημαντικό το PYD στο πλαίσιο της συμμαχίας κατά του «Ισλαμικού Κράτους» και δεν το αναγνωρίζουν ως τρομοκρατική οργάνωση.⁸⁶

Στις 17 Μαρτίου του 2016, εκπρόσωποι από όλα τα καντόνια αλλά και τις εθνοτικές ομάδες της Βόρειας Συρίας συναντήθηκαν στην πόλη Rmeilan και την επαρχία Hassakeh και ανακήρυξαν τα καντόνια τους ως «αυτόνομη ομοσπονδιακή οντότητα» υπό κουρδική ηγεσία.⁸⁷ Πρόκειται για περιοχή που βρίσκεται κατά μήκος των συνόρων Τουρκίας και Συρίας. Η «Rojava», η de facto αυτόνομη κουρδική περιοχή αποτελείται από τρία διακριτά καντόνια: Jazira, Kobani και Afrin. Οι

⁸⁵ <http://news.antiwar.com/ Assad Grants Autonomy to Kurdish Region, Prompting Threats From Turkey>

⁸⁶ The Turkish Sun, *U.S. Challenges Turkey: "We Will Continue To Support PYD*, February 9, 2016, <http://theturkishsun.com/u-s-challenges-turkey-we-will-continue-to-support-pyd-8900/>

⁸⁷ <http://aljazeera.com/ Syria Civil War: Kurds declare federal region in north>

Κούρδοι της Συρίας ουσιαστικά ελέγχουν μια περιοχή περίπου 400 χιλιομέτρων κατά μήκος των συνόρων της Συρίας με την Τουρκία, δηλαδή από τον ποταμό Ευφράτη μέχρι τα σύνορα με το Ιράκ, όπου ξεκινάει το «Ιρακινό Κουρδιστάν». Η απόφαση των Κούρδων να ανακηρύξουν την αυτονομία τους προκάλεσε την αντίδραση τόσο του συριακού καθεστώτος, όσο και της φιλοδυτικής αντιπολίτευσης. Το υπουργείο Εξωτερικών της Συρίας εξέδωσε μια ανακοίνωση στην οποία προειδοποιεί «όποιος τολμά να υπονομεύσει την εδαφική ακεραιότητα της Συρίας και την ενότητα του Συριακού λαού δημιουργώντας μια ένωση ή ένα ομοσπονδιακό σύστημα σε αντίθεση με το συριακό σύνταγμα, τους εθνικούς νόμους και τα διεθνή ψηφίσματα, θα υποστεί ανάλογες συνέπειες».

Οι κούρδοι του PYD, υποστηρίζουν ότι οι διεργασίες για αυτονομία των περιοχών που ελέγχουν στην Βόρεια Συρία ήταν σε εξέλιξη εδώ και πολύ καιρό. Εξάλλου, θεωρούν ότι ένα ομοσπονδιακό σύστημα αποτελεί το μέλλον όχι μόνο των Κουρδικών περιοχών αλλά και ολόκληρης της Συρίας. Μάλιστα, το σχέδιο για τη δημιουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους στη Συρία, αφού λήξει ο πόλεμος, είναι ένα σενάριο που εξετάζεται πολύ σοβαρά.

5.3. Ο ρόλος και η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων στην Συρία

5.3.1. Ρωσία

Οι δεσμοί Ρωσίας-Συρίας είναι ιδιαίτερα ισχυροί, από την εποχή της ΕΣΣΔ. Οι ουσιαστικές σχέσεις της Συρίας με την τότε Σοβιετική Ένωση διαμορφώθηκαν την δεκαετία του 1950, όταν η Συρία δέχθηκε πιέσεις για να συμμετάσχει στο Σύμφωνο της Βαγδάτης. Η Συρία όντας απομονωμένη από τα άλλα αραβικά κράτη, προσέφυγε στην αναζήτηση στρατιωτικού εξοπλισμού από την ΕΣΣΔ προκειμένου να αντιμετωπίσει μια πιθανή σύγκρουση με το Ισραήλ. Η σύναψη συμβολαίων για αγορά όπλων από την ΕΣΣΔ, δημιούργησε τη βάση για εξάρτηση της Συρίας από την ΕΣΣΔ σε στρατιωτικό-οικονομικό επίπεδο, αλλά και την ανάγκη στην ΕΣΣΔ να την υποστηρίξει διπλωματικά. Έκτοτε, η ΕΣΣΔ ανέλαβε την ανάπτυξη των συριακών δυνατοτήτων για εξόρυξη πετρελαίου, την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, την εγκατάσταση αρδευτικών συστημάτων και την δημιουργία έργων υποδομής. Το 1971, συμφώνησαν η τότε ΕΣΣΔ με τη Συρία, να εγκαταστήσει ναυτική βάση στην Ταρσό, η οποία από τότε υπήρξε συνεχώς βάση της ΕΣΣΔ και της Ρωσίας στη συνέχεια, στη Μεσόγειο.⁸⁸

Η Συρία αποτελούσε για τη Ρωσία, μετά τη πτώση της ΕΣΣΔ, τον πιο πιστό σύμμαχο στον αραβικό κόσμο. Συγκεκριμένα, η Ρωσία είχε μια σειρά από οικονομικά και στρατιωτικά συμφέροντα στην χώρα. Στον οικονομικό τομέα, τα τρέχοντα προγράμματα για την ανάπτυξη των υποδομών και της οικονομίας της Συρίας αλλά και αυτά των στρατιωτικών εξοπλισμών, ανήλθαν σε 10 δις δολάρια στην μετά σοβιετική εποχή, ποσό που χρωστούσε η Δαμασκός στην Μόσχα. Ο Πρόεδρος Πούτιν διέγραψε τα δύο τρίτα αυτού του χρέους το 2005, αλλά παραμένει ένα χρέος

⁸⁸ Kreutz, A. (2010) *Syria: Russia's Best Asset in the Middle East*, Russia/NIS Center, σελ. 7 - 19

ύψους 3,6 δις δολαρίων που πρέπει να είχε αποπληρωθεί εντός του 2015. Επίσης, υπάρχει ένα τρέχον συμβόλαιο για αγορά φορητού οπλισμού, αρμάτων μάχης, αντιαεροπορικών πυραύλων ύψους 4 δις δολαρίων. Σε αυτό πρέπει να προστεθεί και ένα συμβόλαιο ύψους 550 εκατομμυρίων δολαρίων για την πώληση 36 εκπαιδευτικών αεροσκαφών, ΥΑΚ-130, το οποίο υπεγράφη το 2012, έτος κλιμάκωσης του Συριακού Εμφυλίου Πολέμου. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι Ρωσικές εταιρείες έχουν επενδύσει πάνω από 20 δις δολάρια σε διάφορους τομείς, κυρίως σε αυτόν της ενέργειας.

Στον στρατιωτικό τομέα, η ναυτική βάση στην Ταρσό έχει ιδιαίτερη σημασία. Μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, στην ουσία διαλύθηκε ο σοβιετικός στόλος της Μεσογείου και η σημασία της βάσεως υποβαθμίστηκε. Πάντως, η Ρωσία ανακαίνισε αυτή τη βάση το 2009, κατόπιν εντολής του Προέδρου Πούτιν. Η βάση αυτή, αποτελεί την μοναδική βάση της Ρωσίας εκτός του εδάφους της πρώην ΕΣΣΔ και δεν είναι εύκολο να υποστηριχτεί με τις υπάρχουσες στρατιωτικές δυνατότητες. Στην παρούσα φάση, η βάση χρησιμοποιείται μόνο για ανεφοδιασμό του ρωσικού ναυτικού, το οποίο δεν έχει συνέλθει από την έλλειψη ανανεώσεως και αναβαθμίσεως των μονάδων και του οπλοστασίου του που υπέστη τα τελευταία τριάντα χρόνια. Η Ρωσία δεν θα εμπλεκόταν σε έναν πόλεμο για μια βάση ανεφοδιασμού του στόλου της, αλλά δεν έχει και λόγο να εγκαταλείψει τόσο εύκολα τη μοναδική της βάση στην Μεσόγειο.

Η στάση της Ρωσίας σε διπλωματικό επίπεδο για λύση του θέματος χωρίς να υπάρχει η προϋπόθεση για εκδίωξη του Άσαντ από την εξουσία, οδηγείται από την τραυματική εμπειρία της Ρωσίας στο θέμα της Λιβύης, όταν και το Κρεμλίνο επέλεξε να απέχει από το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ 1973 του 2011. Το αποτέλεσμα ήταν ότι με το ψήφισμα αυτό, άνοιξε ο δρόμος για την επέμβαση ξένων στρατιωτικών δυνάμεων στη χώρα με αποτέλεσμα να επέλθει η βίαιη ανατροπή του Μουαμάρ Καντάφι από την εξουσία. Μάλιστα, ο Ρώσος Πρόεδρος είχε παρομοιάσει την στρατιωτική επέμβαση των δυτικών δυνάμεων στη Λιβύη, ως μια «νέα σταυροφορία».⁸⁹

Κατά συνέπεια, η υποστήριξη της Συρίας σε διπλωματικό επίπεδο γίνεται ως εξής: μέσω του ΟΗΕ, όπου η Ρωσία έχει ασκήσει τέσσερις φορές βέτο σε ψηφίσματα για καταδίκη του καθεστώτος Άσαντ και μέσω διεθνών συσκέψεων για το θέμα αυτό όπου με τον πρωταγωνιστικό της ρόλο εξασφαλίζει τη συμμετοχή της Συριακής Κυβέρνησης. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν οι συναντήσεις στην Γενεύη το 2012 και το 2014, οι δύο συναντήσεις στη Μόσχα το 2015 και η διάσκεψη στη Γενεύη το 2016. Βέβαια θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Ρωσία δεν είναι κυρίαρχη στο διπλωματικό πεδίο διότι δεν αντέδρασε όταν οι ΗΠΑ αποφάσισαν να εμπλακούν στη Συρία, εκπαιδεύοντας τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό. Όμως, η Ρωσία έχει κατορθώσει να αποκλείσει οποιαδήποτε λύση χωρίς τη συναίνεση της και επίσης αναγκάζει τις ΗΠΑ να ενεργήσουν μονομερώς αν θέλουν την ανατροπή του Άσαντ,

⁸⁹ <http://reuters.com/Putin liken U.N. Libya resolution to crusades>

γεγονός που θα επιφέρει τη διεθνή κατακραυγή μετά τα όσα έλαβαν χώρα στην Λιβύη. Τέλος, αναδεικνύεται ο ρόλος της Ρωσίας ως παγκόσμιας δύναμης καθώς μπορεί να ασκεί επιρροή σε κράτη.

Το 2015, η Ρωσία ενεπλάκη δυναμικά στον πόλεμο της Συρίας με σκοπό να στηρίξει το καθεστώς Άσαντ και να επιτεθεί σε στόχους του «Ισλαμικού Κράτους» και άλλων τζιχαντιστικών οργανώσεων που δρουν ανεξέλεγκτα στη Συρία. Συγκεκριμένα, η Μόσχα ξεκίνησε την ανάπτυξη ρωσικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Συρία, η οποία επιταχύνθηκε σημαντικά στους επόμενους δύο μήνες. Σχεδόν ταυτόχρονα με τη στρατιωτική υποστήριξη της Μόσχας, η Τεχεράνη ανέπτυξε στη Συρία περίπου 1.000 πεζοναύτες και στρατιώτες των Φρουρών της Ιρανικής Επανάστασης (Iranian Revolutionary Guards Corps – IRGC), οι οποίοι ενώθηκαν με τους Ρώσους πεζοναύτες στην πόλη Τζαμπλέ.⁹⁰ Ήδη, στα συρο-λιβανικά σύνορα και σε βάθος αρκετών χιλιομέτρων εντός του συριακού εδάφους, είχε αναπτυχθεί και σημαντική δύναμη της στρατιωτικής πτέρυγας της Χεζμπολάχ.

Η ανάπτυξη του ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού και προσωπικού στη Συρία καταδείκνυε την πρόθεση της Μόσχας να υπερασπιστεί τις στρατιωτικές της βάσεις και να διεξάγει επιθετικές επιχειρήσεις ανατολικότερα. Μάλιστα, η ταυτόχρονη διεξαγωγή στρατιωτικών ασκήσεων ανάπτυξης αερομεταφερόμενων δυνάμεων στο εσωτερικό της Ρωσίας καταδείκνυε την πρόθεση της Μόσχας για αποστολή επιπρόσθετων δυνάμεων στο εσωτερικό της Συρίας, στο άμεσο μέλλον. Ήταν πλέον προφανές, ότι ο Βλαντιμίρ Πούτιν αναζητούσε τρόπους για να στηρίξει το καθεστώς Άσαντ, να αποτρέψει τη δημιουργία Ζώνης Ασφαλείας από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Τουρκία στα συρο-τουρκικά σύνορα, αλλά και να δημιουργήσει ένα νέα στρατιωτικό συνασπισμό υπό ρωσική διοίκηση. Ένα συνασπισμό δυνάμεων, ο οποίος σε πρώτη φάση θα περιελάμβανε τη Ρωσία, το Ιράν, τη στρατιωτική πτέρυγα της Χεζμπολάχ και το συριακό καθεστώς.⁹¹

Οι στόχοι της ρωσικής εμπλοκής στη Συρία υπήρξαν πολλαπλοί. Πρώτον, παρείχε σημαντική υποστήριξη στο εξασθενημένο συριακό καθεστώς, το οποίο αποτελούσε τον μοναδικό σύμμαχο της Ρωσίας στον αραβικό κόσμο. Δεύτερον, εξασφάλιζε τη διατήρηση της μοναδικής ρωσικής ναυτικής βάσης στην Ανατολική Μεσόγειο, τον λιμένα της Ταρτούς. Τρίτον, με τη συμμετοχή των ρωσικών δυνάμεων στις αντι-τζιχαντιστικές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, επιχειρούσε να αποτρέψει την επιστροφή στη Ρωσία των περίπου 7.000 τζιχαντιστών⁹² από περιοχές της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι οποίοι επιχειρούσαν κατά του Άσαντ. Τέταρτον, μελλοντικά μπορεί να αποκομίσει οικονομικά οφέλη από την πώληση ρωσικών οπλικών συστημάτων ή και την εκμετάλλευση πιθανών σημαντικών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της Συρίας.

⁹⁰ Carnegie Endowment For International Peace, *Not Just Russia: The Iranian Surge in Syria*, May 23, 2016, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=63650>

⁹¹ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 203

⁹² Βλ. Blank, S.J. (2012) *Russia's Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus*.

Η εμπλοκή της Ρωσίας θα μπορούσε να είχε πραγματοποιηθεί και νωρίτερα, ούτως ώστε να είχε αποτρέψει μια ενδεχόμενη ταχεία κατάρρευση του καθεστώτος Άσαντ. Αυτό που προβληματίζε το Κρεμλίνο ήταν ότι μια ενδεχόμενη Ρωσική επέμβαση στη Συρία θα είχε σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω επιδείνωση της συγκρουσιακής κατάστασης τόσο στο εσωτερικό της Συρίας όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Επίσης, η Μόσχα φοβόταν και το ενδεχόμενο μιας συσπείρωσης των εξτρεμιστικών σουνιτικών δυνάμεων, δηλαδή της αλ-Νούσρα και του «Ισλαμικού Κράτους». Ουσιαστικά, με την επέμβαση της Ρωσίας στη Συρία τα δεδομένα θα άλλαζαν σε στρατιωτικό και διπλωματικό επίπεδο και η ανάπτυξη των ρωσικών δυνάμεων στην περιοχή θα λειτουργούσε ως μοχλός πίεσης για την έναρξη νέων διαπραγματεύσεων, με σκοπό την εξεύρεση πολιτικής λύσης.

Τα τελευταία δύο χρόνια, πολλά προσφυγικά ρεύματα από τη Συρία κατέφθασαν στην Ευρώπη. Ο Ρώσος Πρόεδρος πρότεινε τη συγκρότηση ενός διεθνούς συνασπισμού, για την αντιμετώπιση του σουνιτικού εξτρεμισμού. Αυτό που ευελπιστούσε ο Πρόεδρος Πούτιν ήταν να πείσει την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αδυνατούσε να διαχειριστεί αποτελεσματικά το ζήτημα των προσφυγικών ροών, και τη Διεθνή Κοινότητα ότι η συνεργασία τους με τη Ρωσία και το Συριακό καθεστώς ήταν επιβεβλημένη, προκειμένου να αναχαιτίσουν τον σουνιτικό εξτρεμισμό του «Ισλαμικού Κράτους» και της Αλ-Κάιντα. Πέραν αυτών, ο Βλαντιμίρ Πούτιν υποστήριξε ότι ο Μπασάρ αλ-Άσαντ ήταν έτοιμος να προκηρύξει πρόωρες βουλευτικές εκλογές για να μοιραστεί την εξουσία με την αντιπολίτευση.⁹³

Η αντίδραση του Λευκού Οίκου ήταν αρνητική διότι η αμερικανική υψηλή στρατηγική επιθυμούσε την απομάκρυνση του Άσαντ από την εξουσία, καθώς επιθυμούσε τη συνεργασία με τις μετριοπαθείς σουνιτικές δυνάμεις. Όμως, η συνεχιζόμενη προσφυγική κρίση στην Ευρώπη λειτούργησε θετικά για τα σχέδια της Μόσχας, καθώς μερικοί Ευρωπαίοι αξιωματούχοι έκριναν ότι η ρωσική πρόταση ήταν πιο ορθολογική. Όπως για παράδειγμα η δήλωση του Αυστριακού Υπουργού Εξωτερικών Σεμπάστιαν Κούρτζ, που δήλωσε ότι «η Δύση πρέπει να συμπεριλάβει το Σύρο Πρόεδρο στη μάχη κατά του ISIS».⁹⁴ Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ταυτίζονται και συμμερίζονται με την πολιτική που ακολουθεί η Ρωσία στην περίπτωση της Συρίας, αλλά κάτι τέτοιο δεν έχει φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα διότι δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών.

Εν κατακλείδι, το γενικότερο όφελος της Ρωσίας με την υποστήριξη των συμφερόντων που έχει στην Συρία έχει σαν αποτέλεσμα την αναμόρφωση του γοήτρου της ως παγκόσμιας δύναμης. Η Συρία έδωσε στην Ρωσία μια μοναδικής τάξεως ευκαιρία να αναβαθμίσει το κύρος της σε επίπεδο διεθνούς συστήματος για τους εξής λόγους: Πρώτον, επωφελείται από την επιρροή που μπορεί να εξασκεί το καθεστώς Άσαντ λόγω των παραδοσιακών της σχέσεων που έχει με τη Συρία.

⁹³ News Vice, *Russia Says Syria's Assad Is Ready to Share Power with Opposition*, September 4, 2015, <https://news.vice.com/article/russia-says-syrias-assad-is-ready-to-share-power-with-opposition>

⁹⁴ <http://haaretz.com/Austria-Says-Syria's-Assad-Should-Be-Part-of-Fight-Against-ISIS>

Δεύτερον, με το να είναι απαραίτητη στο θέμα της Συρίας για την διεθνή κοινότητα αναβαθμίζει το διεθνές της κύρος το οποίο έχει πληγεί μετά τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Ουκρανία και στην Κριμαία. Η Ρωσία εφαρμόζει την συγκεκριμένη εξωτερική πολιτική και έχει εμπλακεί στη Συρία, με σκοπό να αυξήσει το κύρος της, το γόητρό της σε διεθνές επίπεδο, σε μια περιοχή που βρίσκεται στο επίκεντρο των εξελίξεων λόγω της αστάθειας και της συγκρουσιακής κατάστασης που επικρατεί στη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Το γόητρο είναι σημαντικό διότι αυξάνεται η ισχύς και η αξιοπιστία ενός κράτους. Η Ρωσία δεν ήθελε να επαναλάβει τα ίδια λάθη που είχε πράξει στην περίπτωση της Λιβύης. Γι' αυτό και υποστήριξε και υποστηρίζει το καθεστώς Άσαντ μέχρι και σήμερα.

5.3.2. Η Αμερικανική Στρατηγική στην Συρία

Η Συριακή Κυβέρνηση είχε κατ' επανάληψη παραβιάσει το Διεθνές Δίκαιο και είχε απολέσει τη νομιμοποίησή της από τη διεθνή κοινότητα. Επιπροσθέτως, τροφοδότησε τη βία που ασκούσαν οι εξτρεμιστικές τζιχαντιστικές οργανώσεις και ιδιαίτερα το «Ισλαμικό Κράτος» και η αλ-Νούσρα, με αποτέλεσμα η κατάσταση που επικρατούσε στο εσωτερικό της χώρας να είναι χασοτική. Για τις ΗΠΑ, που συνιστούν το σημαντικότερο και πλέον δραστήριο εξωτερικό κρατικό δρώντα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, ο Άσαντ έπρεπε να απομακρυνθεί από την εξουσία και τέλος, το Ισλαμικό Χαλιφάτο έπρεπε να εξαλειφθεί όπως και η αλ-Νούσρα. Για τη Συρία, ο Πρόεδρος Ομπάμα είχε δηλώσει ότι η εμπλοκή των Ηνωμένων Πολιτειών θα περιορισθεί στην παροχή βοήθειας για την εξουδετέρωση του «Ισλαμικού Κράτους» και στην εκμετάλλευση των ευκαιριών, που θα υποστηρίξουν πολιτικά την επίλυση της συριακής κρίσης. Ωστόσο, κάποιες πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις της συριακής αντιπολίτευσης δυσανασχετούσαν και απορούσαν με τη στάση της Ουάσινγκτον.

Η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών, εκτός από την εκπαίδευση των μετριοπαθών σουνιτικών δυνάμεων της αντιπολίτευσης, άφηνε να εννοηθεί ότι η βασική προτεραιότητα της ήταν η σταθεροποίηση του Ιράκ και όχι η άμεση επίλυση της συριακής κρίσης. Παρόλα αυτά, η αμερικανική κυβέρνηση θα συνέχιζε τη διεξαγωγή των αεροπορικών επιδρομών κατά του «Ισλαμικού Κράτους» και των υπόλοιπων τζιχαντιστικών οργανώσεων, αλλά δεν θα επενέβαινε στρατιωτικά κατά των συριακών καθεστωτικών δυνάμεων. Σε διπλωματικό επίπεδο, οι αμερικανικές πιέσεις προς το αλαουιτικό καθεστώς θα συνεχισθούν για τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων με την αντιπολίτευση αλλά και για την εκπλήρωση των δεσμεύσεων της Δαμασκού για την πλήρη καταστροφή του χημικού της οπλοστασίου.⁹⁵

⁹⁵ Sorenson, D.S. (2013) *Dilemmas For US Strategy: US Options in Syria*

Η καταστροφή του «Ισλαμικού Κράτους» δεν συνιστά τον βασικό στόχο της αμερικανικής υψηλής στρατηγικής. Ο δεύτερος στόχος περιελάμβανε δύο φάσεις. Η πρώτη αφορούσε στο διαχωρισμό και την περιθωριοποίηση των τζιχαντιστικών οργανώσεων από τις υπόλοιπες μετριοπαθείς σουνιτικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης. Η δεύτερη φάση αφορούσε στην υποστήριξη, σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο, της σουνιτικής αντιπολίτευσης. Ο τρίτος στόχος, τον οποίο έθεσε η Ουάσινγκτον σχεδόν από την έναρξη του συριακού εμφυλίου χωρίς ωστόσο θετικά αποτελέσματα, περιελάμβανε την απομάκρυνση του Άσαντ από την εξουσία. Ο τέταρτος στόχος, ήταν να οδηγηθούν οι αλαουίτες, οι σουνίτες και οι Κούρδοι της Συρίας στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Όμως, λόγω της συγκρουσιακής κατάστασης που επικρατεί στη Συρία, η μοναδική πιθανή εξέλιξη, μετά την εμπλοκή της Ρωσίας, θα ήταν μια συμφωνία για τη δημιουργία μιας ομοσπονδίας δύο ή τριών αυτόνομων περιοχών (σιτες στη δυτική Συρία, σουνίτες στην ανατολική και Σύριοι Κούρδοι στις βόρειες περιοχές). Μια προοπτική για την οποία η Άγκυρα δεν επιθυμεί να υλοποιηθεί.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα λάβει χώρα μια σημαντική ανάλυση γύρω από τον ρόλο και την στάση που έχουν τηρήσει οι σημαντικότεροι περιφερειακοί δρώντες της περιοχής. Συγκεκριμένα, οι σημαντικότερες περιφερειακές δυνάμεις είναι η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία και το Ιράν. Αυτές οι χώρες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στις περιπτώσεις του Συριακού Εμφυλίου Πολέμου αλλά και στη στάση που διατηρούν κατά του «Ισλαμικού Κράτους». Το σημαντικότερο είναι ότι αυτοί οι τρεις περιφερειακοί δρώντες έχουν αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα μεταξύ τους και αυτό παρατηρείται ιδίως στην παραδοσιακή αντιπαλότητα μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας. Ως προς την Άγκυρα, η πολιτική που ακολουθεί το κυβερνών κόμμα είναι συγκεχυμένη διότι διατηρεί μια αμφιλεγόμενη και επικίνδυνη στάση στο ζήτημα της Συρίας και επίσης έχει κατηγορηθεί ότι υποθάλλει εξτρεμιστές Σουνίτες.

Κεφάλαιο Έκτο

Ο Ρόλος των Περιφερειακών Δυνάμεων στην περιοχή

6.1. Η στάση της Τουρκίας και το «Δόγμα Νταβούτογλου»

Διαχρονικά, οι Τουρκο – Αραβικές σχέσεις έχουν περάσει από πολλές φάσεις. Ο αραβικός εθνικισμός ο οποίος έκανε την εμφάνισή του τον 19^ο αιώνα, είχε πολλές επιπτώσεις για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η μεγάλη ώθηση όμως για τους Άραβες δόθηκε το 1908 με το κίνημα των Νεότουρκων. Κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Άραβες εκμεταλλεύθηκαν την ευκαιρία και εξεγέρθηκαν κατά των Οθωμανών, υποκινούμενοι από τον Τόμας Έντουαρντ Λόρενς (γνωστός και ως «Λόρενς της Αραβίας»)⁹⁶. Οι εξελίξεις μετά την οριστική κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όπως επίσης και με την δημιουργία του νέου κοσμικού κράτους της Τουρκίας, υπό τον Κεμάλ Ατατούρκ, είχαν δημιουργήσει μεγάλη απόσταση μεταξύ του Τουρκικού κράτους και των Αράβων. Αυτό το χάσμα παρέμενε για πολλά χρόνια, ιδιαίτερα κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, όπου η Τουρκία είχε ταχθεί λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης με τη Δύση και με το ΝΑΤΟ,⁹⁷ ενώ πολλά αραβικά κράτη όπως η Αίγυπτος και η Συρία, βρίσκονταν ανά περιόδους, υπό την σοβιετική σφαίρα επιρροής. Άλλα αραβικά κράτη, όπως για παράδειγμα το καθεστώς που είχε εγκαθιδρύσει ο Μουαμάρ Καντάφι στη Λιβύη, άνηκαν στους αδέσμευτους.

Σήμερα η Τουρκία, γοητεύει τον αραβικό λαό, καθώς πέρα το ότι είναι μια μουσουλμανική χώρα, θεωρείται πιο δημοκρατική από τα αραβικά καθεστώτα, «φλερτάρει» με την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι χώρα μέλος του ΝΑΤΟ και τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα τη τελευταία πενταετία, η οικονομία της είναι πολύ βελτιωμένη σε σχέση με το παρελθόν. Μετά την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης, κάποια ισλαμικά κινήματα κυρίως της Βορείου Αφρικής επιχείρησαν να μιμηθούν το ΑΚΡ και να υιοθετήσουν πολλά από τα στοιχεία του.

Η Άγκυρα, ανησυχεί ιδιαίτερα για τις μεταβολές των ισορροπιών που σημειώνονται στον αραβικό κόσμο, ιδιαίτερα για τα όσα συμβαίνουν στα νότια σύνορά της. Κυρίως σε σχέση με τον Συριακό εμφύλιο και εντός της ιρακινής επικράτειας, όπου μετά την αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων συνεχίζεται η εθνο – θρησκευτική βία και η χώρα οδηγείται ολοένα και περισσότερο προς τη διχοτόμηση. Τέλος, ένα άλλο γεγονός που ανησυχεί την τουρκική εξωτερική πολιτική είναι μια ενδεχόμενη ένωση των Κούρδων, οι οποίοι βρίσκονται στην Βόρεια Συρία, Βόρειο Ιράκ και Βορειοδυτικό Ιράν, όπου πάντοτε ελλοχεύει ο κίνδυνος δημιουργίας μιας κουρδικής κρατικής οντότητας.

⁹⁶ Βλ. Yapp, M.E. *The Near East since the First World War: A History to 1995*, 1996

⁹⁷ Βλ. E.J. (2004) *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Με την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης», ο Τούρκος Πρωθυπουργός τάχθηκε κατά οποιασδήποτε πολιτικής αλλαγής σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά όταν αντιλήφθηκε πως η κατάσταση ήταν μη αναστρέψιμη, τότε άλλαξε στάση και επεδίωξε βελτίωση των σχέσεων με τους πολιτικούς ηγέτες που αναδείχθηκαν μετά την ανατροπή των αυταρχικών καθεστώτων του αραβικού κόσμου.⁹⁸ Μετέπειτα, επισκέφθηκε τις χώρες της Βορείου Αφρικής, με σκοπό να προωθηθούν τα τουρκικά συμφέροντα στην συγκεκριμένη περιοχή. Για παράδειγμα, ο Ερντογάν επισκέφθηκε την Αίγυπτο και την Τυνησία, πραγματοποιώντας συναντήσεις με μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας της Αιγύπτου αλλά και με τον τότε Αιγύπτιο Πρόεδρο, Μόρσι, και στην Τυνησία με τα μέλη της Ennahda (Αναγέννηση), τα οποία του επεφύλαξαν θερμή υποδοχή.

Η δυναμική εμφάνιση της Τουρκίας στις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις της Μέσης Ανατολής, αποτελεί μια από τις βασικές επιδιώξεις του «δόγματος Νταβούτογλου». Βασικός στόχος του Νταβούτογλου ήταν η άσκηση μιας ηγεμονικής πολιτικής εκ μέρους της Άγκυρας προς τις χώρες της άμεσης περιφέρειάς της. Μέχρι τότε, η σημασία της Μέσης Ανατολής στην τουρκική εξωτερική πολιτική δεν έπαιζε σημαντικό ρόλο λόγω των προκαταλήψεων που υπήρχαν για δεκαετίες. Με το δόγμα αυτό, πλέον ο Νταβούτογλου κατάφερε να άρει αυτές τις προκαταλήψεις και να δοθεί ιδιαίτερα μεγάλη έμφαση στα ζητήματα της Μέσης Ανατολής.⁹⁹

Η πολιτική αυτή προσβλέπει στην καλύτερη εκμετάλλευση των συντελεστών ισχύος που διαθέτει η χώρα έτσι ώστε να μεγιστοποιήσει την ισχύ της. Η απόκτηση ενός επιθυμητού επιπέδου ισχύος απαιτεί και μια επιδέξια χρήση των πλεονεκτημάτων που παρέχει η γεωγραφική θέση, η ιστορία και ο πολιτισμός της χώρας, σε ότι έχει να κάνει με τις αλληλεπιδράσεις της με τα γειτονικά κράτη. Η βασική πολιτική προσέγγιση είναι η πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων», η οποία υποσχόταν την επίλυση οποιασδήποτε διαφοράς που αποτελούσε εμπόδιο για την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων κατά το παρελθόν.

Σύμφωνα με το δόγμα Νταβούτογλου, με τη δημιουργία στενών σχέσεων με τις γειτονικές χώρες, θα αναπτύσσονταν πολιτικό – διπλωματικές σχέσεις μέσω μιας οικονομικής και πολιτισμικής αλληλεξάρτησης. Η στρατηγική αυτή εφαρμόστηκε με μια πολιτική φιλίας και αναπτύξεως των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων. Πάλαι ποτέ εχθροί της Τουρκίας, όπως η Συρία και οι Κούρδοι του Βορείου Ιράκ, άρχιζαν να μετατρέπονται σταδιακά σε οικονομικούς εταίρους. Η εντυπωσιακή οικονομική δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα στη Μέση Ανατολή συνοδεύθηκε από διάφορες σημαντικές πρωτοβουλίες, όπως η αμοιβαία κατάργηση της τουριστικής βίζας και η διακήρυξη δημιουργίας «ζώνης ελεύθερου εμπορίου» μεταξύ Τουρκίας, Συρίας, Ιορδανίας και Λίβανου.

⁹⁸ Γιαννακόπουλος, Β. *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, 2012, σελ. 341 – 342.

⁹⁹ Ραπτόπουλος, Ν. *Η Αραβική Άνοιξη*, 2012, σελ.81

Η θεωρία που έχει αναπτύξει ο Νταβούτογλου δίνει έμφαση στην κοινή ιστορία, στην παράδοση, στην κοινή ισλαμική θρησκεία, στις κοινές πολιτισμικές αξίες και στις εξωτερικές σχέσεις της εκάστοτε χώρας. Η θεώρηση αυτή, δεν προβλέπει ένοπλες συρράξεις μεταξύ κρατών, ανεξαρτητοποιήσεις, διαμελισμούς γειτόνων και αποσκιρτήσεις περιοχών, αλλά διακρίνεται μια πίστη στην ικανότητα της Τουρκικής ηγεσίας να επηρεάσει τα γειτονικά κράτη, στα οποία διακρίνεται σημαντικό έλλειμμα δημοκρατίας, και έτσι λοιπόν, η Τουρκία θα μπορούσε να ασκήσει την επιρροή της στις χώρες της Μέσης Ανατολής.¹⁰⁰

Το δόγμα αυτό, σημείωσε κάποιες επιτυχίες πριν τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης», καθώς αναπτύχθηκαν καλές σχέσεις με κάποιες Αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί και η Συρία. Παρ' όλα αυτά, ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος που μαίνεται εδώ και πέντε χρόνια αποτελεί μια σημαντική δοκιμασία για τις Τουρκό – Συριακές σχέσεις και φυσικά και για το δόγμα Νταβούτογλου. Στην Συρία το Δόγμα αυτό δεν υλοποιήθηκε ποτέ διότι η Άγκυρα κράτησε εχθρική στάση κατά του καθεστώτος Άσαντ. Για να μπορέσει να συντηρηθεί το δόγμα αυτό και να μην διακινδυνεύσει η ασφάλεια του εγχειρήματος αυτού, η ηγεσία της Τουρκικής διπλωματίας είναι αναγκασμένη να εντείνει την αλληλεπίδρασή της με τις μονάδες του διεθνούς και του περιφερειακού συστήματος.

Εν τέλει, θα μπορούσε κανείς να πει ότι το δόγμα αυτό πλησίασε τον σκοπό του. Ωστόσο η επιτυχία αυτή παραμένει βραχυπρόθεσμη και ίσως τελικά αποδειχθεί να είναι εφήμερη. Το κλειδί είναι να επιτευχθεί μια ισορροπία μεταξύ της ευρωπαϊκής και της μεσανατολικής πολιτικής της Τουρκίας. Αν η Τουρκία συρθεί στο πεδίο των αντιπαραθέσεων των χωρών αυτών, μπορεί σταδιακά να χάσει τον ευρωπαϊκό της προσανατολισμό. Συνεπώς, καθίσταται επιβεβλημένη η διατήρηση ισχυρών στρατηγικών δεσμών με την Δύση, τις ΗΠΑ και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέλος, ως προς τα ζητήματα της Μέσης Ανατολής, η Τουρκία χρειάζεται πάντοτε την στήριξη της Δύσης. Αν και τα τελευταία χρόνια, η στάση που τηρεί ο Ερντογάν και η εξωτερική πολιτική του είχε σαν αποτέλεσμα να επέλθει μια διπλωματική απομόνωση εις βάρος της Άγκυρας. Αυτό παρατηρείται στις σχέσεις της χώρας με το Ισραήλ, τις ΗΠΑ αλλά και με τη Ρωσία, ιδίως μετά την κατάρριψη του Ρωσικού πολεμικού αεροσκάφους από την Τουρκική αεροπορία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ψυχραθούν οι σχέσεις των δύο χωρών και να παραμείνουν έτσι μέχρι και σήμερα.

6.2. Η Συγκρουσιακή Σχέση Τουρκίας – Συρίας

Με την έναρξη της Συριακής κρίσης, η Άγκυρα ήρθε σε ρήξη με το καθεστώς Άσαντ. Συγκεκριμένα, ενώ πριν την έναρξη της «Αραβικής Άνοιξης» η Τουρκία είχε προσεταιριστεί με το «σιιτικό άξονα» (Ιράν, Συρία, Χεζμπολάχ, Χαμάς), στη συνέχεια πραγματοποίησε μια σημαντική στροφή στη μεσανατολική εξωτερική της πολιτική, «φλερτάροντας» ανοικτά με τους Άραβες σουνίτες αντικαθεστωτικούς και συνάπτοντας ταυτόχρονα άριστες σχέσεις με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Εν

¹⁰⁰ Davutoglu, A. *Το στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, 2001

συνεχία, η Τουρκία είχε τη δυνατότητα να εξοπλίσει και να υποστηρίξει με κάθε τρόπο τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό. Από την πλευρά τους, οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις διέθεταν την επιχειρησιακή δυνατότητα για τη δημιουργία μιας Ζώνης Ασφαλείας εντός της Συρίας και κατά μήκος των συρο-τουρκικών συνόρων, με πρόσχημα την ασφάλεια των Σύριων προσφύγων στους καταυλισμούς της νότιας Τουρκίας.¹⁰¹

Ωστόσο, η υλοποίηση αυτού του σχεδίου απαιτούσε την υποστήριξη της Ουάσινγκτον, του Αραβικού Συνδέσμου και φυσικά προϋπέθετε τη λήψη σχετικής απόφασης από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η Άγκυρα δεν θα ρίσκαρε να κινηθεί μονομερώς, καθότι εγκυμονούσε ο κίνδυνος να έρθει σε πλήρη ρήξη με τη Δαμασκό και να αναγκασθεί να χρησιμοποιήσει τουρκικές δυνάμεις εντός του συριακού εδάφους, γεγονός που θα σηματοδοτούσε τόσο την αύξηση της συγκρουσιακής κατάστασης σε περιφερειακό επίπεδο, όσο και του ελλείμματος εσωτερικής ασφάλειας εντός της Τουρκίας.

Σχετικά με την τουρκική πρόταση για τη δημιουργία Ζώνης Ασφαλείας, ορισμένοι Αμερικανοί αξιωματούχοι αρχικά φάνηκαν πρόθυμοι να την εξετάσουν. Στη συνέχεια όμως, η τουρκική πρόταση απορρίφθηκε καθώς θα δημιουργούσε πολλά προβλήματα, όπως: Πρώτον, μια πιθανή αύξηση της συγκρουσιακής κατάστασης στο εσωτερικό της Συρίας, λόγω της αναμενόμενης αντίδρασης των καθεστωτικών δυνάμεων, των σιτών υποστηρικτών τους και της Ρωσίας. Δεύτερον, τη δημιουργία ασφαλών καταφυγίων εντός της Ζώνης Ασφαλείας από τους τζιχαντιστές. Τρίτον, την απαίτηση για αποστολή και ανάπτυξη δυνάμεων είτε Νατοϊκών είτε μιας πολυεθνικής δύναμης και τέλος, το πρόβλημα της διεθνούς νομιμότητας και προφανώς η άσκηση του βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ από πλευράς Ρωσίας και Κίνας.

Από την έναρξη του Συριακού εμφυλίου (2011), η Τουρκία είχε επιδιώξει αφενός να εξουδετερώσει ή έστω να ελαχιστοποιήσει τις απειλές κατά της εθνικής της ασφάλειας, αφετέρου να επηρεάσει προς όφελος της τις εξελίξεις σε περιφερειακό επίπεδο. Η παρατεταμένη συγκρουσιακή κατάσταση τόσο στη Συρία όσο και στο βορειο-κεντρικό Ιράκ είχαν ως αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό αυτών των απειλών. Περισσότεροι από δύο εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες είχαν εισέλθει στο τουρκικό έδαφος, χιλιάδες ξένοι τζιχαντιστές είχαν περάσει τα συρο-τουρκικά σύνορα, ενώ η Άγκυρα δικαιολογημένα είχε δεχθεί κριτική διότι επέτρεψε άγνωστο αριθμό σουνιτών τζιχαντιστών να χρησιμοποιήσουν το τουρκικό έδαφος ως ασφαλές καταφύγιο και ως αγορά για τη λαθραία πώληση πετρελαίου.

Η Τουρκία είχε συγκεντρώσει χερσαίες δυνάμεις στα σύνορα της με τη Συρία, όμως οι ηγέτες της εμφανίζονταν απρόθυμοι να αποφασίσουν για μια στρατιωτική εισβολή στη Συρία και να διεξάγουν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις κατά του «Ισλαμικού Κράτους». Η Άγκυρα ποτέ δεν πραγματοποίησε κάτι τέτοιο, αν και θα

¹⁰¹ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 107 - 109

μπορούσε διότι εντός του Τουρκικού εδάφους υπήρχαν θύλακες των τζιχαντιστών. Η Τουρκική ηγεσία αντιλαμβανόταν το μέγεθος και την πιθανότητα ανάδυσης των ασύμμετρων απειλών, που σχετίζονταν με το «Ισλαμικό Κράτος». Ωστόσο, ήταν αμφίβολο αν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτές τις απειλές, που ως ένα βαθμό ήταν αποτέλεσμα και των δικών της πολιτικών επιλογών. Οι πιθανές επιπτώσεις δεν θα επιδείνωναν μόνο τον τομέα της εσωτερικής ασφάλειας, αλλά αναμενόταν να προσβάλλουν και τον ευαίσθητο τομέα του τουρισμού και κατ' επέκταση την τουρκική οικονομία.

6.3. Η αμφιλεγόμενη σχέση Άγκυρας – «Ισλαμικού Κράτους»

Η Τουρκική κυβέρνηση είχε θορυβηθεί από τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό της Συρίας και του Ιράκ. Το «Ισλαμικό Κράτος», ως μια τρομοκρατική δύναμη που ενεργούσε νότια των συρο-τουρκικών και τουρκο-ιρακινών συνόρων, συνιστούσε σημαντική απειλή για την τουρκική εθνική ασφάλεια. Κυρίως τον Ιανουάριο του 2014, όταν οι τζιχαντιστές πήραν τον έλεγχο της στρατηγικής σημασίας πόλης Jarablus, αυτή η απειλή άρχισε να μεγιστοποιείται. Όμως, η Άγκυρα συνέχιζε μια ιδιαίτερα ψύχραιμη στάση στο τότε «Ισλαμικό Κράτος» στο Ιράκ και στο Λεβάντε (ΙΚΙΛ) και ταυτόχρονα οι τούρκοι αξιωματούχοι απέφευγαν να το χαρακτηρίσουν ως μια τρομοκρατική οργάνωση.

Στην Τουρκία, πολλοί κατηγόρησαν την ηγεσία του ΑΚΡ αλλά και τον ίδιο τον Ερντογάν ως συνυπεύθυνο για την ανάδυση αυτής της ασύμμετρης απειλής, ιδιαίτερα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Κωνσταντινούπολη.¹⁰² Από την αρχή της συριακής κρίσης, η τουρκική πολιτική των «ανοικτών θυρών» είχε επιτρέψει σε χιλιάδες Σύριους τζιχαντιστές να εισέλθουν στο έδαφος της. Ταυτόχρονα, η Άγκυρα είχε κατηγορηθεί ότι εθελουφλούσε και σε κάποιες περιπτώσεις ότι τους παρείχε άμεση στήριξη. Παράλληλα, οι Κούρδοι της Συρίας κατηγορούσαν ανοιχτά την Άγκυρα ότι παρείχε στους σουνίτες τζιχαντιστές όπλα και ασφαλή καταφύγια. Μάλιστα, ισχυρίζονταν ότι η Τουρκία τηρούσε αυτή τη φιλοτζιχαντιστική στάση, προκειμένου να αντιμετωπίσει την κουρδική ένοπλη ομάδα Μονάδες Προστασίας του Λαού, που την αποκαλούσε ως το «συριακό βραχίονα του PKK».

Στα μέσα Μαρτίου 2014, ο τουρκικός τύπος είχε αναφέρει ότι μαχητές του ISIS είχαν περικυκλώσει το μασωλείο του Σουλεϊμάν Σαχ¹⁰³. Ο Νταβούτογλου αντέδρασε σχεδόν άμεσα και απείλησε ότι «αν σημειωθεί επίθεση στο μασωλείο, τότε η Τουρκία θα προβεί σε αντίποινα». Αμέσως μετά σημειώθηκαν δύο περιστατικά. Το πρώτο αφορούσε μια επίθεση (20 Μαρτίου 2014) από τρεις ένοπλους κατά των τουρκικών δυνάμεων ασφαλείας, οι οποίες επάνδρωναν ένα σημείο ελέγχου στην επαρχία Νιγντέ της Τουρκίας. Ένας Τούρκος στρατιώτης και ένας αστυνομικός

¹⁰² Salon, *Turkey's "double game" on ISIS and support for extremist groups highlighted after horrific Istanbul attack*, June 30, 2016, <http://salon.com>

¹⁰³ Σουλεϊμάν Σαχ: Ήταν Οθωμανός ηγεμόνας, γιος του Καγιάλπ, πατέρας του Ερτογρούλ και παππούς του ιδρυτή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Οσμάν Α΄.

σκοτώθηκαν, ενώ οι ένοπλοι συνελήφθησαν. Οι Τουρκικές αρχές διαπίστωσαν ότι οι επιτιθέμενοι ήταν μαχητές του ΙΚΙΑ. Το δεύτερο περιστατικό συνέβη την επόμενη μέρα, το οποίο αφορούσε ένα βιντεοσκοπημένο μήνυμα που κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο, το ΙΚΙΑ φέρεται ότι απείλησε να επιτεθεί στο μαυσωλείο του Σουλεϊμάν Σαχ, δίνοντας στην Τουρκία τρεις ημέρες διορία, προκειμένου να αποχωρήσουν οι Τούρκοι στρατιώτες που προστάτευαν τον τάφο. Ωστόσο παρά το γεγονός ότι η προθεσμία είχε λήξει δεν πραγματοποιήθηκαν επιθέσεις. 11 μήνες αργότερα, περίπου 100 άρματα μάχης και Τούρκοι στρατιώτες εισέβαλαν για μερικές ώρες στη Συρία, με σκοπό τη μετεγκατάσταση του τάφου του Σουλεϊμάν.¹⁰⁴ Τα ερωτήματα για τη σχέση της Άγκυρας με το ΙΚΙΑ ήταν πολλά. Ήταν σχέση συνεργασίας ή μία συγκρουσιακή σχέση; Μήπως η Άγκυρα επέλεξε να διεξάγει έναν πόλεμο δι' αντιπροσώπων (proxy war) κατά του Άσαντ για να εκπληρώσει τα δικά της συμφέροντα; Αυτά τα ερωτήματα παραμένουν αναπάντητα.

Για την ύποπτη σχέση μεταξύ Άγκυρας-ΙΚΙΑ, η Τουρκική Κυβέρνηση δεν κατηγορήθηκε μόνο από το εξωτερικό. Συγκεκριμένα, εντός του Τουρκικού Κοινοβουλίου, ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου, κατηγορήσε ανοιχτά τον Ερντογάν για συνεργασία και ότι παρέχει υποστήριξη στο ΙΚΙΑ. Ακολούθησαν και άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης, όπως το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα και το Τουρκικό Εθνικιστικό Κόμμα. Η Τουρκική Κυβέρνηση αρνήθηκε όλες τις κατηγορίες. Μάλιστα, πέρασε στην αντεπίθεση και κατηγορήσε την Δύση, λόγω της στάσης που έχουν τηρήσει οι Ηνωμένες Πολιτείες και χώρες της Ευρώπης στο ζήτημα του Συριακού Εμφυλίου.

Μια αναφορά πληροφοριών της Τουρκικής Εθνικής Αστυνομίας, που διέρρευσε στα μέσα Ιανουαρίου του 2015, έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου για ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση στη χώρα από τζιχαντιστές, οι οποίοι συνδέονταν με το «Ισλαμικό Κράτος». Η εν λόγω αναφορά προειδοποιούσε για την παρουσία 3.000 τζιχαντιστών του «Ισλαμικού Κράτους» σε όλη τη χώρα και ιδιαίτερα στα Άδανα, την Αρχελαίδα, την Άγκυρα, το Ικόνιο, τη Μερσίνη και την Έδεσσα. Αυτή η ασύμμετρη απειλή δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απρόβλεπτη για την Τουρκία, καθώς από το 2011 στην επιδίωξη της να ανατρέψει το καθεστώς Άσαντ, η Άγκυρα άφησε απροστάτευτα τα σύνορα της με αποτέλεσμα να εισέλθουν στη χώρα πολλοί εξτρεμιστές.

Παρά τις πιέσεις της δύσης, η Τουρκία δεν είχε επιτρέψει στην πολυεθνική στρατιωτική δύναμη να χρησιμοποιήσει την αεροπορική βάση του Ιντσιρλίκ στην νοτιοανατολική Τουρκία. Η Άγκυρα θεωρούσε πως μια τέτοια απόφαση θα αύξανε τον κίνδυνο περί διεξαγωγής τρομοκρατικών επιθέσεων από το «Ισλαμικό Κράτος» κατά στόχων τουρκικών συμφερόντων. Από την πλευρά του, ο Μπαγκντάτι κατά κάποιον τρόπο έδειχνε ότι είχε συμβιβασθεί με αυτή τη κατάσταση και δεν δημιουργούσε προβλήματα στην τουρκική ενδοχώρα. Αν δεν άλλαζε η τουρκική

¹⁰⁴ The Guardian, *Turkish troops enter Syria to rescue soldiers guarding tomb*, February 22, 2015, <http://theguardian.com>

στάση απέναντι στους τζιχαντιστές, τότε δεν θεωρείτο πιθανό να δοθεί εντολή για να πραγματοποιηθούν τρομοκρατικές επιθέσεις. Ωστόσο, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν τρομοκρατικές ενέργειες από άτομα εμπνευσμένα από την τζιχαντιστική ιδεολογία, χωρίς προηγουμένως να τους έχει δοθεί σχετική εντολή.

6.4. Η Στάση της Σαουδικής Αραβίας και των χωρών του Κόλπου

Με την έναρξη των Αραβικών εξεγέρσεων το 2010, το Συμβούλιο Συνεργασίας των έξι χωρών του Κόλπου επικεντρώθηκε κυρίως στην επιβίωση των καθεστώτων τους. Η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν, το Κουβέιτ και σε μικρότερο βαθμό το Ομάν, οι χώρες αυτές οδηγούνται από τις δικές τους εσωτερικές προκλήσεις και όχι με βάση το κοινό καλό του Κόλπου. Κατά συνέπεια, οι χώρες του Συμβουλίου υιοθέτησαν μια αντιφατική στάση στις περισσότερες αραβικές χώρες όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις της Λιβύης, της Αιγύπτου, της Υεμένης και της Συρίας.

Η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν αποφασίσει να εμποδίσουν την άνοδο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην Βόρεια Αφρική, αν και μέχρι πρόσφατα το Κατάρ την υποστήριζε ενεργά.¹⁰⁵ Στην περίπτωση της Συρίας, σχεδόν όλες οι χώρες του Συμβουλίου, με εξαίρεση το Ομάν, επικρατούσε η προθυμία υποστήριξης των μετριοπαθών ανταρτών. Η θρησκευτική ατζέντα της Σαουδικής Αραβίας και του Μπαχρέιν, όπου το κάθε κράτος έχει έννομο συμφέρον να απεικονίζει ότι πίσω από τις διαμαρτυρίες που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό τους κρύβεται μια ιρανική σιιτική συνωμοσία εναντίον του, δεν αντηχούν καλά στο Κουβέιτ και στο Ομάν. Όταν οι χώρες του Συμβουλίου πρέπει να προβάλλουν ισχύ στο εξωτερικό, θα πυροδοτήσουν την φαντασία των πολιτών τους με έναν εθνικισμό, κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό εν καιρώ περιφερειακής αναταραχής, πολιτικής αστάθειας και οικονομικής δυσπραγίας.

Παλαιότερα, οι χώρες του Κόλπου ακολουθούσαν έναν ήπιο εθνικισμό. Πλέον, έχουν υιοθετήσει ένα πιο συντηρητικό και ακραίο μοντέλο, σε ιδεολογικό επίπεδο, και επίσης επικεντρώνονται στη στρατιωτικοποίηση ιδίως η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, όπου οι 2 χώρες προβάλλουν τους εαυτούς τους ότι βρίσκονται σε πόλεμο με το Ιράν. Το Μπαχρέιν δεν έχει άλλη επιλογή παρά να ακολουθήσει αυτό το μοντέλο, καθώς είναι εύθραυστη η εσωτερική πολιτική κατάσταση της χώρας και αυτός είναι ο βασικός λόγος που επικεντρώνεται στο γεγονός ότι το Ιράν επιδιώκει να αποσταθεροποιήσει το Μικρό Βασίλειο του Μπαχρέιν.

Οι αντιφατικοί στόχοι των Κρατών του Κόλπου στον αραβικό κόσμο μπορεί να είχαν αρνητικές επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες, διευρύνοντας το χάσμα μεταξύ των ισλαμιστών και των μη-ισλαμιστών, την ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύς ενάντια στην πολιτική διακυβέρνηση, δημιουργώντας την εξάρτηση από πόρους του

¹⁰⁵ Sailer, M. (2016) *Changed Priorities in the Gulf: Saudi Arabia and the Emirates Rethink Their Relationship with Egypt*, σελ. 1 - 8

Κόλπου και τη δημιουργία νέων σχέσεων προστάτη-πελάτη ως αποτέλεσμα της ενίσχυσης σε ειδικά καθεστώτα. Αυτοί οι συγκρουόμενοι στόχοι μπορεί να έχουν συμβάλει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην αύξηση της μαχητικής ικανότητας των Ισλαμιστών στη περιοχή. Οι περιφερειακές παρεμβάσεις του Κόλπου, έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία δημοκρατικών κυβερνήσεων σε όλη την περιοχή από το Μπαχρέιν έως στο Κάιρο, για να μην αναφέρουμε τη Συρία και την Υεμένη. Οι παρεμβάσεις σε περιφερειακό επίπεδο, μπορεί να είναι καταστροφικές σε ανθρωπιστικό επίπεδο. Τόσο η Υεμένη όσο και η Συρία αποτελούν έντονα παραδείγματα για το πώς η επιθετική πολιτική του Κόλπου δεν αποτελεί πηγή σταθερότητας, αλλά συνήθως επιφέρει εντάσεις, συγκρούσεις και θανάτους αμάχων, δηλαδή αστάθεια και αποσταθεροποίηση.¹⁰⁶

Οι παρεμβάσεις στο εξωτερικό έχουν οδηγήσει σε διάφορα αποτελέσματα, τα οποία συνέβαλαν στην επιβίωση των καθεστώτων, έστω και βραχυπρόθεσμα. Κατ' αρχάς, οι παρεμβάσεις έχουν σιγήσει του Ισλαμιστές του Κόλπου, κυρίως αυτούς που ασκούσαν κριτική στις χώρες του Κόλπου επειδή διευκόλυναν την απομάκρυνση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας από την Αίγυπτο. Το καλοκαίρι του 2013, πολλοί Ισλαμιστές του Περσικού Κόλπου είχαν συμπαρασταθεί στα δεινά των αιγύπτιων ισλαμιστών. Τα μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας του Κόλπου, κυκλοφόρησαν αναφορές επικρίνοντας ουσιαστικά όλες τις κυβερνήσεις του Κόλπου και καταδικάζοντας τις για την οικονομική υποστήριξη που παρείχαν στον Στρατηγό Αλ-Σίσι. Ενώ όλα τα μέλη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας του Κόλπου, συντόνιζαν τις προσπάθειές τους με στόχο να απορρίψουν τις πολιτικές των κυβερνήσεών τους, συγκεκριμένα στη Σαουδική Αραβία διάσημοι ακτιβιστές κλήθηκαν για ανάκριση. Η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν ασκήσει πίεση στο Κατάρ για να εκδιώξουν τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και να σταματήσει την υποστήριξή της στην Αιγυπτιακή Μουσουλμανική Αδελφότητα.

Δεύτερον, οι χώρες του Κόλπου πραγματοποιούν παρεμβάσεις τόσο στη Συρία όσο και στην Υεμένη. Αυτό ουσιαστικά το πράττουν διότι στις χώρες αυτές έχει εμπλακεί το Σιιτικό Ιράν. Το γεγονός αυτό έχει ωφελήσει τις χώρες του Κόλπου, διότι οι Ισλαμιστές έχουν απορροφηθεί εκεί, δηλαδή σε αυτές τις συγκρούσεις. Με εξαίρεση το Ομάν, όλοι οι Ισλαμιστές του Περσικού Κόλπου, από τη Μανάμα έως το Ριάντ, εκφράζουν την υποστήριξη προς τις κυβερνήσεις τους. Πολλοί Ισλαμιστές έπραξαν έτσι διότι επιθυμούν να αποτραπεί με κάθε τρόπο μια τυχόν Σιιτική επέκταση στον αραβικό κόσμο.¹⁰⁷

Οι Ισλαμιστές βλέπουν τις παρεμβάσεις των χωρών του Κόλπου σε Συρία και Υεμένη ως ένα είδος εκδίκησης για τα δεινά που έχουν υποστεί οι Σουνίτες σε Ιράκ και σε Συρία. Η Επέμβαση στην Υεμένη έχει επουλώσει έστω και στιγμιαία το χάσμα μεταξύ κυβερνήσεων και Σαλαφιστών, διατηρώντας όμως παράλληλα τη

¹⁰⁶ Al-Rasheed, M. *How United is the GCC?*, 2016, <http://al-monitor.com>

¹⁰⁷ Fisher, M. *The Cold War between Saudi Arabia and Iran that's tearing apart the Middle east*, January 4, 2016, <http://vox.com>

Μουσουλμανική Αδελφότητα στο Κόλπο. Από τη σκοπιά πολλών χωρών του Κόλπου, ο ακραίος εθνικισμός και ο Σαλαφισμός μπορεί να αποτελέσουν το καλύτερο αντίδοτο για την αποτροπή σημαντικών εγχώριων προβλημάτων. Μακροπρόθεσμα, θα υπάρξουν καταστροφικές συνέπειες οι οποίες θα μπορούσαν να ξεσπάσουν σύντομα. Οι Χώρες του Κόλπου μπορεί να πληρώσουν υψηλό τίμημα. Η καταστολή ορισμένων ισλαμιστών και η προώθηση άλλων είναι ουσιαστικά μια στρατηγική «διαίρει και βασίλευε», αλλά ενδυναμώνει όμως τον σεχταρισμό των Σαλαφιστών και ουσιαστικά δεν αποτελεί λύση για τις χώρες του Κόλπου. Η Σαουδική Αραβία ήδη έχει δεχθεί μεγάλο πλήγμα το 2015, όταν και το Ισλαμικό Κράτος ανέλαβε την ευθύνη για 15 τρομοκρατικές επιθέσεις σε σιιτικά τεμένη.¹⁰⁸ Το Κουβέιτ, έχει βιώσει και αυτό κάτι ανάλογο όταν και πραγματοποιήθηκαν τρομοκρατικές επιθέσεις σε σιιτικούς τόπους λατρείας.

Η Σαουδική Αραβία έχει εξελιχθεί στον κατεξοχήν χωροφύλακα της Μέσης Ανατολής και έχει αναμειχθεί σε αρκετές συγκρούσεις στις γειτονικές της χώρες. Η καταστολή της «Αραβικής Άνοιξης» στο Μπαχρέιν, στην οποία είχε μεγάλο ρόλο η σιιτική μειονότητα της χώρας, επιτεύχθηκε με την επέμβαση των τανκς της Σαουδικής Αραβίας. Ενώ σήμερα η Σαουδική Αραβία έχει πρωτεύοντα ρόλο στον πόλεμο κατά των σιιτών Χούτι στην Υεμένη. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις, όπως και η αναμενόμενη επέμβαση στη Συρία, καθιστούν τη Σαουδική Αραβία μια εξέχουσα στρατιωτική δύναμη της Μέσης Ανατολής και ενισχύουν τον γεωπολιτικό της ρόλο, και τη θέση της ως προπύργιο του σουνιτισμού. Όμως η θέση της χώρας δεν είναι απρόσβλητη. Πρόσφατα άρχισαν να εμφανίζονται ενδοκρατικές εντάσεις. Ταυτόχρονα απειλείται η οικονομική ευημερία της χώρας. Η πτώση της τιμής του πετρελαίου και η συνεπαγόμενη σημαντική πτώση των χρηματικών αποθεμάτων της χώρας αποτελούν δυσοίωνες εξελίξεις για τη σταθερότητα του καθεστώτος της. Μια επέμβαση της στη Συρία θα είναι μακροχρόνια και δαπανηρή, και οι πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις της δεν μπορούν να προβλεφθούν. Άλλωστε, γι' αυτό και η Σαουδική Αραβία δεν έχει εμπλακεί στρατιωτικά στην Συρία διότι δεν επιθυμεί συγκρουστεί με τις ένοπλες δυνάμεις του Ιράν, της Χεζμπολάχ και της Ρωσίας. Αντ' αυτού, η Σαουδική Αραβία έχει επιλέξει, μαζί με την Τουρκία, την πολιτική ενός πολέμου αντιπροσώπων (proxy wars).

6.5. Ο Ρόλος του Ιράν

6.5.1. Η Πολιτική της Τεγεράνης στον Συριακό Εμφύλιο Πόλεμο

Η κρίση στη Συρία, η οποία ξεκίνησε με τις εξεγέρσεις της «Αραβικής Άνοιξης», έχει εξελιχθεί από μια περιφερειακή κρίση σε μια διεθνή όπου εμπλέκονται περιφερειακές (Ιράν, Σαουδική Αραβία) και διεθνείς (Ρωσία, ΗΠΑ) δυνάμεις. Ωστόσο, το Ιράν και η Ρωσία συνεργάζονται στενά και έχουν μια ξεκάθαρη γραμμή, ενώ η δύση, υπό την ηγεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, συνεχίζει να παρουσιάζει μια

¹⁰⁸ Cuunnigham, E. & Murphy, B. *Islamic State asserts responsibility for Shiite mosque blast in Saudi Arabia*, May 22, 2015, <http://washingtonpost.com>

στάση δισταγμού και σύγχυσης, εγκαταλείποντας την «Συριακή αρένα» στο Ιράν και στη Ρωσία.

Το Ιράν έχει αναγνωρίσει το ενδεχόμενο που έγκειται με τις αλλαγές στην Μέση Ανατολή και στηρίζει τη Συρία και τον Άσαντ επειδή εξυπηρετεί τα στρατηγικά του συμφέροντα σε εθνικό, ιδεολογικό και θρησκευτικό επίπεδο. Για το Ιράν, η Συρία αποτελεί τη πρώτη γραμμή άμυνας εναντίον του Ισραήλ και μια γραμμή άμυνας για τον Σιτικό πληθυσμό στον Λίβανο εναντίον των επιδρομών του «Ισλαμικού Κράτους». Η Συρία αποτελεί ένα από τα βασικά θέατρα του πολέμου για το Ιράν εναντίον του «Ισλαμικού Κράτους». Διεξάγει αυτόν τον πόλεμο και στο Ιράκ (με την συνεργασία των ΗΠΑ). Στην Υεμένη, το Ιράν υποστηρίζει τους Χούτι, οι οποίοι έχουν πετύχει πολλά και έχουν κατορθώσει να καταλάβουν την Σαναά.¹⁰⁹

Το Ιράν προσπαθεί να επεκτείνει την επιρροή του στην περιοχή σε διαφορετικά θέατρα επιχειρήσεων. Το Ιράν συνεργάζεται με περιφερειακούς και διεθνείς δρώντες που δραστηριοποιούνται στα κενά που έχει δημιουργήσει η Αραβική Άνοιξη στην Μέση Ανατολή. Σε πολλές περιοχές (όπως η Υεμένη, το Ιράκ, η Λιβύη και η Συρία) ένα νέο κέντρο ισχύος δεν είχε αναδυθεί, με αποτέλεσμα να λάβουν χώρα πολλές πολιτικές, φυλετικές και θρησκευτικές διαφορές για να καλύψουν το κενό. Το Ιράν χρησιμοποιεί αυτές τις δυνάμεις, αφού πρώτα κατορθώσει να βολιδοσκοπήσει τη κατάσταση για το πώς οι ΗΠΑ και η Σαουδική Αραβία θα αντιδράσουν. Κατά το παρελθόν το Ιράν προσπάθησε να «ανάψει» το Μπαχρέιν, το οποίο έχει Σιτική πλειονότητα και θεωρείται μια Ιρανική επαρχία αλλά βρέθηκε αντιμέτωπο με τη Σαουδική Αραβία.¹¹⁰ Το Ιράν θα περιμένει μια ευκαιρία για να μπορέσει να επιφέρει μια αλλαγή στο βασίλειο.

Τώρα, το Ιράν είναι επικεντρωμένο στη Συρία. Βλέπει τη Συρία ως ένα κρίσιμο συστατικό της παλαιάς περιφερειακής τάξης και ως ένα κλειδί για να οικοδομήσει μια νέα τάξη πραγμάτων στην Μέση Ανατολή. Η Τεχεράνη συνεχίζει να θεωρεί τη Συρία άκρως σημαντική επειδή αποτελεί έναν «στίβο» αντιπαραθέσεων στον οποίο εμπλέκονται περιφερειακές και μεγάλες δυνάμεις. Το τίμημα για το Ιράν με το να προστατεύει το καθεστώς Άσαντ αυξάνεται συνεχώς. Ο αριθμός των Ιρανικών επαναστατικών σωμάτων και των Σιτών εθελοντών από διάφορες χώρες αυξάνεται και επίσης υψηλά υφιστάμενοι Ιρανοί αξιωματικοί έχουν χάσει τη ζωή τους σε Συριακό έδαφος. Ο τελευταίος Ιρανός διοικητής που έχασε τη ζωή του ήταν ο Στρατηγός Hossein Hamadani, ένας βετεράνος του πολέμου με το Ιράκ, ο οποίος έχασε τη ζωή του στην περιοχή του Χαλέπι.

Στο εσωτερικό του Ιράν, δεν λαμβάνει χώρα καμία κριτική για την εμπλοκή στη Συρία που έχει ως αποτέλεσμα να χάνονται οι ζωές πολλών Ιρανών και να ξοδεύονται πολλά ποσά. Το Ιράν, σε συνεργασία με τη Ρωσία, θα στείλει επιπρόσθετες μονάδες στη Συρία, όπου τη θεωρεί σημαντική στρατηγικά με ή χωρίς τον Άσαντ. Το Ιράν και η Ρωσία συνεργάζονται σε μεγάλο βαθμό μέσω του Qasem

¹⁰⁹ BBC, *How Yemen's Capital Sanaa was seized by Houthi rebels*, September 27, 2014, <http://bbc.com>

¹¹⁰ Segall, M. (2015) *Iran's Stake in Syria*

Soleimani, διοικητή των Ιρανικών Ειδικών δυνάμεων (Quds force), ο οποίος είχε επισκεφθεί πρόσφατα τη Μόσχα.

Η είσοδος της Ρωσίας στον Συριακό εμφύλιο πόλεμο τον Σεπτέμβρη, σηματοδότησε μια μεγάλης κλίμακας επιθετικών ενεργειών που συντόνιζε η Ρωσία, ο Συριακός στρατός, η Χεζμπολάχ και οι Ιρανικές δυνάμεις εναντίον ένοπλων οργανώσεων που αντιτίθενται στη Κυβέρνηση του Προέδρου Μπασάρ αλ-Άσαντ. Ο αριθμός των απωλειών για το Ιράν έχει αυξηθεί δραματικά και τα δυτικά μέσα θεωρούν ότι η Τεχεράνη θα σταματήσει να στέλνει τους «συμβούλους» της στις πρώτες γραμμές. Στις 9 Μαρτίου, ο Amir Ali Haji-Zadeh, διοικητής των Ισλαμικών Επαναστατικών σωμάτων ασφαλείας (IRGC), απέρριψε όλους αυτούς τους ισχυρισμούς περί αποχώρησης. Συγκεκριμένα ανέφερε «βρισκόμαστε δίπλα στο πλευρό του λαού της Συρίας, αλλά ο βαθμός της βοήθειάς μας προς τη κυβέρνηση και το λαό της Συρίας βασίζεται ύστερα από αίτημα της Κυβέρνησης του Μπασάρ αλ-Άσαντ»¹¹¹. Προσέθεσε, ότι δεν θα σταματήσει το Ιράν να στέλνει εθελοντές στη Συρία και σκοπός του είναι η προστασία των Συτικών πληθυσμών.

6.5.2. Ιράν και «Ισλαμικό Κράτος»

Με την άνοδο του εξτρεμιστικού Σουνιτικού ISIS στη Μέση Ανατολή, αυτή η οργάνωση αποτελεί μεγάλη απειλή σε αυτή την έκρυθμη περιοχή. Εκμεταλλευόμενο την αστάθεια και τις εσωτερικές συγκρούσεις σε Ιράκ και Συρία, ο ISIS κατόρθωσε να βρει πάτημα και να αποκτήσει τα δικά του εδάφη με αποτέλεσμα να θανατώνονται χιλιάδες άμαχοι, να εκτελούνται χριστιανοί και Σιτες και ακόμη και άλλες εθνοτικές ομάδες. Παρά την από κοινού δήλωση μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν ότι θα καταπολεμήσουν το «Ισλαμικό Κράτος», στην ουσία οι δύο χώρες έχουν αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα. Το Ιράν αποκλείστηκε από τη διεθνή σύσκεψη στο Παρίσι το 2014¹¹², όμως αυτό δεν είναι και θετικό διότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να συνεργαστούν με το Ιράν και επίσης το Ιράν με τη Σαουδική Αραβία για την εξόντωση του ISIS.

Για το Ιράν, το «Ισλαμικό Κράτος» αντιπροσωπεύει μια διαφορετική απειλή από άλλες εξτρεμιστικές Σουνιτικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στα σύνορά του. Πολλές από αυτές, όπως η Jaish ul-Adl¹¹³, έχουν ως βάση το Πακιστάν και δραστηριοποιούνται στην νότιο-ανατολική επαρχία του Ιράν την Sistan-Baluchistan. Αυτές οι ομάδες αποτελούν μικρές απειλές για το Ιράν. Το «Ισλαμικό Κράτος» θεωρείται ως ένας βάσιμος εχθρός διότι μέσα σε ένα μικρό χρονικό διάστημα κατόρθωσε να σημειώσει μεγάλες επιτυχίες και να δημιουργήσει άτυπα το δικό του έδαφος. Η πρόοδος αυτού του μορφώματος ομάδας εξέπληξε τους περιφερειακούς και διεθνείς δρώντες, συμπεριλαμβανομένου και του Ιράν. Σκοπός του «Ισλαμικού

¹¹¹ A. Karami, IRGC commander: We are not pulling troops from Syria, March 9, 2016, <http://al-monitor.com>

¹¹² M.R., Gordon, *Iran's Participation in Meeting to Aid Iraq Is "Not Appropriate", Says Kerry*, September 12, 2014, <http://nytimes.com>

¹¹³ Jaish ul-Adl (Στρατός της Δικαιοσύνης): Είναι μια Σουνιτική εξτρεμιστική οργάνωση, η οποία δραστηριοποιείται στην επαρχία του Ιράν το Sistan-Baluchistan. Είναι υπεύθυνη για πολλές επιθέσεις κατά πολιτών και στρατιωτικών εγκαταστάσεων στο Ιράν. Η οργάνωση ιδρύθηκε το 2012.

Κράτους» σε σχέση με τις άλλες εξτρεμιστικές ομάδες είναι: η εξόντωση των Σιιτών και η δημιουργία ενός «Ισλαμικού Κράτους» το οποίο θα επιδιώξει να εφαρμόσει τη Σαρία.

Η άνοδος του «Ισλαμικού Κράτους» και συγκεκριμένα η πρόοδος του στο Ιράκ, ουσιαστικά έπιασε εξ απήνης την Τεχεράνη. Από τότε, η δυναμική εμπλοκή του Ιράν στο Ιράκ έχει αλλάξει. Η στρατηγική του Ιράν προσανατολίστηκε διαφορετικά όταν η πρόοδος του μορφώματος αυτού γινόταν όλο και πιο επικίνδυνη. Τότε, όταν οι μαχητές του ISIS βρέθηκαν κοντά στα Ιρανικά σύνορα, η Τεχεράνη άλλαξε τη προσέγγισή της προς τη σύγκρουση και άρχισε να εμπλέκεται πάλι στο Ιράκ. Η σημαντικότητα του στρατηγικού περιβάλλοντος στο Ιράκ για το Ιράν είναι ότι η Τεχεράνη είναι απίθανο να διατηρήσει αυτό το τωρινό επίπεδο εμπλοκής στη Συρία εάν η κρίση στο Ιράκ χειροτερεύσει.

Η αστάθεια στο Ιράκ δίνει την ευκαιρία στο Ιράν να μπορέσει να ασκήσει την επιρροή του. Η Τεχεράνη ευδοκίμει σε ασταθείς καταστάσεις, επειδή επιτρέπουν στην ηγεσία της να ασκήσει όλα τα μέσα της για να αυξήσει την επιρροή της, δηλαδή μέσω των δορυφόρων της. Οι εξωτερικές απειλές επίσης ενδυναμώνουν το καθεστώς εσωτερικά. Η κρίση που προκάλεσε ο ISIS, ξεπερνά ότι έχει αντιμετωπίσει μέχρι τώρα το Ιράν. Σήμερα, η Τεχεράνη θεωρεί ότι η ασφάλεια και ακεραιότητα του Ιράκ αποτελεί μείζον ζήτημα της εξωτερικής πολιτικής.

Η εξωτερική πολιτική του Ιράν έχει ξανά ενεργοποιηθεί. Μπορεί να οδηγείται από κάποιες συγκεκριμένες αρχές όπως η έμφαση στο να γίνει το Ιράν περιφερειακή δύναμη στη περιοχή. Αυτή η στρατηγική, επιτρέπει στο Ιράν να είναι πιο εύκαμπτο. Εν αντιθέσει με αυτό που πιστεύουν στη Δύση, η Τεχεράνη έχει ξεδιπλώσει μια ρεαλιστική προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική. Η απειλή για την ασφάλεια δεν ευσταθεί, παρά το γεγονός ότι βραχυπρόθεσμα το Ιράν μπορεί να επωφεληθεί από την προέλαση του ISIS στο Ιράκ. Όντως, η βαρύτητα της απειλής μπορεί να παράξει μια ευκαιρία δράσης για το Ιράν ώστε να αποτελέσει φυσικός εταίρος μέσα στην κοινότητα των κρατών για την επιδίωξη μιας ασφάλειας στην περιοχή εναντίον αυτού του μορφώματος. Επίπροσθέτως, μετά την εμπλοκή του στη Συρία, το IRGC μπορεί να βελτιώσει την φήμη του στη περιοχή με το να αποκτά μια νέα εικόνα ως ο σωτήρας για τις διάφορες θρησκευτικές μειονότητες που έχουν στοχοποιηθεί από τον ISIS.¹¹⁴

Η προέλαση του ISIS στο Ιράκ έχει ωθήσει το Ιράν στο να επανεξετάσει μερικές από τις βασικές του θέσεις, όπως το να καταδικάζει την αμερικανική εμπλοκή σε ζητήματα της περιφέρειάς του. Όντως, από τα μέσα του Ιουλίου του 2014, η Τεχεράνη σταμάτησε να υποστηρίζει ένθερμα τον Μαλίκι, καταδίκασε ελάχιστα την αμερικανική ανάμιξη στο Ιράκ και ξεκίνησε να εμπλέκεται σε μια εκ νέου αντιπαλότητα με τον παραδοσιακό του εχθρό τη Σαουδική Αραβία. Ωστόσο, ενώ η

¹¹⁴ Esfandiary D. & Tabatabai, A. *Iran's ISIS Policy*, σελ. 1 - 11

στρατηγική του στο Ιράκ έχει εξελιχθεί, ένα σημαντικό σημείο της Ιρανικής πολιτικής είναι ότι παραμένει αντίθετη στη διχοτόμηση της χώρας.

Η άνοδος και η προώθηση του ISIS στο Ιράκ έχει θέσει το Ιράν σε δύσκολη θέση. Για την Τεχεράνη η προστασία του Ιράκ αποτελεί μείζον στρατηγικό προσανατολισμό. Η εναλλακτική, δηλαδή μια διχοτόμηση του Ιράκ, είναι ένα σενάριο που δεν το εύχεται το Ιράν. Για μια χώρα η οποία έχει οικονομικά προβλήματα για χρόνια λόγω των κυρώσεων και της κακοδιαχείρισης, το να διατηρεί μια παρουσία σε Συρία και να μπορεί να πραγματοποιεί μια αντίσταση κατά του ISIS στο Ιράκ είναι ένα δύσκολο εγχείρημα, έως και αδύνατον.

Η συμμαχία του Ιράν με τον Άσαντ επιτρέπει στη χώρα να επεκταθεί μέχρι τη Μεσόγειο. Για αυτό το λόγο, όταν ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, η Τεχεράνη αφοσιώθηκε στο να παρέχει οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς τη κυβέρνηση. Αρχικά αυτή η εμπλοκή γινόταν με άκρα μυστικότητα. Όμως, τον Σεπτέμβριο του 2012 το Ιράν παραδέχθηκε ότι το IRGC βρίσκεται στη Συρία για να παρέχει συμβουλές και οικονομική υποστήριξη και επίσης είχε αναφερθεί ότι το Ιράν προμήθευε με όπλα και με προσωπικό τη Συρία μέσω Ιράκ.

Το Ιράν έχει επενδύσει πολλά στη Συρία και είναι απασχολημένο πολύ στην κρίση της Συρίας. Δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση να πέσει το καθεστώς Άσαντ. Ενώ πολλοί συμφωνούν ότι η Ιρανική πολιτική στη Συρία έχει σημειώσει μεγάλες επιτυχίες, όμως το πολιτικό και οικονομικό κόστος είναι πολύ μεγάλο. Η Ιρανική εμπλοκή στη Συρία έχει ως αποτέλεσμα να θεωρηθεί το Ιράν ως ένας «αιρετικός» παράγοντας στη περιοχή. Προηγουμένως, από την Ισλαμική Επανάσταση, μόνο οι χώρες του Κόλπου θεωρούσαν το Ιράν ως έναν Σιιτικό δρών που επιδιώκει να προωθήσει την ατζέντα του στη Μέση Ανατολή. Πλέον, με τα γεγονότα στη Συρία, αυτή η τάση έχει επικρατήσει στον αραβικό κόσμο. Όντως, έχει γίνει ξεκάθαρο ότι η Τεχεράνη επιδιώκει να ενισχύσει τις Σιιτικές ομάδες στην περιοχή για να μειώσει την Σουνιτική επιρροή. Η λιβανέζικη Χεζμπολάχ, είναι πιστή στο Ιράν και οι υπόλοιποι άραβες βλέπουν με μεγάλη καχυποψία τη στάση της. Πολλοί σουνίτες θεωρούν ότι είναι η «μαριονέτα» της Τεχεράνης.

Το Ιράκ αντιπροσωπεύει έναν πιο σημαντικό παράγοντα για το Ιράν. Οι δύο χώρες μοιράζονται κοινά σύνορα 910 χιλιομέτρων, ενώ το Ιράν δεν μοιράζεται καμία μεθόριο με τη Συρία. Τα γεγονότα στο Ιράκ εν αντιθέσει με αυτά στη Συρία, μπορούν να έχουν άμεσο αντίκτυπο στον πληθυσμό του Ιράν αλλά και στην εδαφική ακεραιότητά του. Οι μνήμες του πολέμου Ιράκ – Ιράν είναι ακόμα νωπές. Ο ISIS απειλεί άμεσα τα συμφέροντα του Ιράν. Οικονομικά, οι δραστηριότητες του ISIS έχουν ως αποτέλεσμα να βάζουν το Ιράν σε μεγάλο ρίσκο. Πολιτικά, το Ιράκ, εν αντιθέσει με τη Συρία, αποτελεί μέρος μια πλειονότητας Σιιτικού πληθυσμού. Οποιαδήποτε διχοτόμηση του Ιράκ θα απειλήσει το Ιράν διότι πολλές άλλες μειονότητες θα επιδιώξουν ανεξαρτησία. Αυτό θα αναγκάσει τη Τεχεράνη να διπλασιάσει τις προσπάθειές της να αυξήσει τους πόρους της προς το Ιράκ. Πιο σημαντικά, η εμμονή του Ιρανικού πληθυσμού για τον ISIS είναι πολύ μεγάλος.

Κάποιες φήμες κυκλοφόρησαν ότι ομάδες μαχητών του ISIS πραγματοποίησαν επιχειρήσεις σε έδαφος του Ιράν, με αποτέλεσμα να τρομοκρατηθεί ο λαός του Ιράν.

Ενώ πολλοί Ιρανοί διερωτώνται γιατί έχουν εμπλακεί στη Συρία, παρόλα αυτά οι περισσότεροι επικροτούν την εμπλοκή τους στο Ιράκ με σκοπό να αποτρέψουν την διείσδυση του ISIS. Η Συρία θεωρείται ως ένας επιλεκτικός πόλεμος: μια κρίση στην οποία το Ιράν μπορεί να αυξήσει ή να μειώσει την εμπλοκή του, ανάλογα με τις πολιτικές προτιμήσεις. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις του ISIS στο Ιράκ αποτελούν απειλή για την περιφερειακή επιρροή του Ιράν. Το Ιράν μπορεί να ζήσει και χωρίς τη Συρία, αλλά θεωρεί το Ιράκ ως πρωταρχικό στόχο για την εθνική του ασφάλεια. Η Τεχεράνη δεν θα μπορεί να συνεχίσει να επιδιώκει τα ενδιαφέροντά της στη Συρία στο ίδιο επίπεδο εάν αντιμετωπίσει προβλήματα στο Ιράκ.

Το Ιράν εκλαμβάνει τον ISIS ως μια μεγάλη απειλή για τα σύνορά του αλλά και για τα συμφέροντά του σε Ιράκ και Συρία. Πρωταρχική στρατηγική του είναι να συγκρουστεί με αυτό το μόρφωμα, βοηθώντας διάφορες ομάδες μέσα στο Ιράκ παρέχοντάς τους πληροφορίες και εξοπλισμό. Αυτή η στρατηγική βοηθάει τους στόχους του Ιράν με το να ενδυναμώνει τους Ιρακινούς για να διατηρήσουν την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και την εθνική ενότητα. Παρόλα αυτά, ενώ η στρατηγική του Ιράν έχει εξελιχθεί σε μια απευθείας στρατιωτική βοήθεια και τακτική εμπλοκή. Το Ιράν θα προτιμούσε να αποφύγει την εμπλοκή επειδή λόγω της οικονομικής κατάστασής του, δεν μπορεί να διενεργήσει τέτοιες επιτυχημένες επιχειρήσεις στο Ιράκ χωρίς να ρισκοκινδυνέψει την θέση του στη περιοχή. Το Ιράν έχει τρεις επιλογές στο Ιράκ: Πρώτον, να συνεχίζει να εμπλέκεται εναντίον του ISIS, διατηρώντας την εμπλοκή του και στη Συρία. Δεύτερον, το Ιράν θα μπορούσε να αυξήσει την ενίσχυση σε στρατιωτικό επίπεδο προς το Ιράκ, χωρίς να έχει στείλει χερσαίες δυνάμεις. Τρίτον, αν η κρίση κλιμακωθεί, το Ιράν θα είναι ο μόνος περιφερειακός δρών που θα μπορεί να εμπλακεί άμεσα με στρατιωτική υποστήριξη προς το Ιράκ. Αυτό αποτελεί το χειρότερο πιθανό σενάριο για τη Τεχεράνη.

Κλείνοντας, θα πρέπει να αναφερθεί ότι από την Ισλαμική Επανάσταση και μετά, η Τεχεράνη περιγράφεται ή παρουσιάζεται ως ένας ανορθολογικός δρών. Όμως, η εξωτερική πολιτική του Ιράν κινείται με βάση τα εθνικά και καθεστωτικά συμφέροντα. Τα γεγονότα σε Ιράκ και Συρία, αποτελούν μείζονα ζητήματα για την Ιρανική ηγεσία. Η στρατηγική της Τεχεράνης αποδεικνύει ότι δεν κινείται πάντοτε με βάση την επαναστατική ρητορική. Το «Ισλαμικό Κράτος» αντιπροσωπεύει μια μεγάλη απειλή για την Ιρανική εθνική ασφάλεια. Συνεπώς, δικαίως θεωρείται η Τεχεράνη ως ένας παίχτης-κλειδί για τις κρίσεις που λαμβάνουν χώρα σε Συρία και Ιράκ.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί μια σημαντική ανάλυση γύρω από το «Ισλαμικό Κράτος». Συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά στις ρίζες του και στην ιδεολογία του, τι αντιπροσωπεύει, τις επιχειρήσεις που έχει διεξάγει σε Συρία και Ιράκ και τέλος, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι πηγές χρηματοδότησής του «Ισλαμικού Κράτους» αλλά και η λαθραία διακίνηση πετρελαίου.

Κεφάλαιο Έβδομο

Το Ισλαμικό Κράτος

7.1. Οι ρίζες του «Ισλαμικού Κράτους»

Το 1999, ο Ιορδανός αλ-Ζαρκάουι, ίδρυσε την σουνιτική τζιχαντιστική οργάνωση «Μονοθεϊσμός και Τζιχάντ». Εκμεταλλευόμενος τις επαφές που είχε με την Αλ-Κάιντα, κατόρθωσε να στρατολογήσει νέους ισλαμιστές από διάφορες χώρες της Μέσης Ανατολής αλλά και από την Ευρώπη. Η αρχική του βάση ήταν η Χεράτ στο Αφγανιστάν. Όμως λόγω της εισβολής των αμερικανικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν, ο Ζαρκάουι μετακινήθηκε σε διάφορες χώρες έως ότου εγκαταστάθηκε στο Βόρειο Ιράκ. Με την εισβολή των Αμερικανών στο Ιράκ το 2003, ο άμεσος στόχος του ήταν η εκδίωξη των «δυτικών» από το Ιρακινό έδαφος. Μακροπρόθεσμοι στόχοι του ήταν η δημιουργία ενός Ισλαμικού Κράτους και η εξάπλωση του ιερού πολέμου (τζιχάντ) από το Ιράκ στη «Μεγάλη Συρία», δηλαδή τη Συρία, το Λίβανο, το Ισραήλ και την Ιορδανία.¹¹⁵

Τον Οκτώβριο του 2004, το δίκτυο του Ζαρκάουι υιοθέτησε την ονομασία «Αλ-Κάιντα στη Γη των Δύο Ποταμών» ή «Αλ-Κάιντα στο Ιράκ». Ο ηγέτης της Αλ-Κάιντα, ο Οσάμα Μπίν Λάντεν, αναγνώρισε τον Ζαρκάουι ως επίσημο απεσταλμένο του στο Ιράκ και ουσιαστικά η οργάνωσή του αποτελούσε παρακλάδι της Αλ-Κάιντα.¹¹⁶ Η «Αλ-Κάιντα στο Ιράκ», πραγματοποίησε πολύνεκρες επιθέσεις στο Βόρειο Ιράκ, κυρίως στην Μοσούλη, εναντίον αμερικανών αλλά και Σιτών. Σημαντικό γεγονός της περιόδου, σημειώθηκε στις 22 Φεβρουαρίου του 2006, όταν πραγματοποιήθηκε βομβιστική επίθεση στο τέμενος του χρυσού τρούλου αλ-Ασκάρι στη Σαμάρρα για την οποία κατηγορήθηκε η οργάνωση του Ζαρκάουι.¹¹⁷ Το τέμενος αυτό αποτελεί έναν από τους πιο ιερούς τόπους των σιτών. Όμως, στις 7 Ιουνίου του 2006, με τη διεξαγωγή μιας αμερικανικής επιδρομής βόρεια της Βαγδάτης, κατά της διάρκειας της οποίας σκοτώθηκε ο ηγέτης της Αλ-Κάιντα στο Ιράκ, Ζαρκάουι.¹¹⁸

Μετά το θάνατο του Ζαρκάουι, η οργάνωση βρισκόταν σε ένα μεταβατικό στάδιο. Στις 10 Νοεμβρίου του 2006, ο Αμπού Ομάρ αλ-Μπαγκντάτι ανέλαβε την ηγεσία της οργάνωσης. Παρόλα αυτά, η οργάνωση συνέχιζε να συνιστά μια σημαντική απειλή καθώς πραγματοποίησε μια σειρά από τρομοκρατικές επιθέσεις σε όλο το Ιράκ. Επίσης, η δύναμη της οργάνωσης αυξήθηκε και αριθμούσε 10.000 μαχητές. Από τα τέλη του 2007 έως το 2009, η οργάνωση παρουσίασε μια κάμψη, όμως συνέχιζε να πραγματοποιεί μεγάλης κλίμακας τρομοκρατικές επιθέσεις με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η αστάθεια στο εσωτερικό του Ιράκ. Ο ηγέτης της οργάνωσης έχασε την ζωή του το 2010, έπειτα από μια αμερικανική αεροπορική

¹¹⁵ Sekulow, J. (2015) *Rise of ISIS: A Threat We Can't Ignore*

¹¹⁶ History Commons, Context of 'October 17, 2004: Al-Zarqawi Pledges Loyalty to Bin Laden', <http://www.historycommons.org/context.jsp?item=a101704zarqawiloyalty>

¹¹⁷ B., Roggio, *Dome of the Golden Mosque Destroyed*, February 22, 2006, <http://longwarjournal.org>

¹¹⁸ J.F., Burns, *U.S. Strike Hits Insurgent at Safehouse*, June 8, 2006, <http://nytimes.com>

επιδρομή. Ένα μήνα αργότερα (16 Μαΐου), την ηγεσία της οργάνωσης ανέλαβε ο Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάτι. Όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, ο Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάντι, υπήρξε γόνος πλούσιας οικογένειας, γεννήθηκε στη Σαμάρρα και σπούδασε στο Ισλαμικό Πανεπιστήμιο της Βαγδάτης, όπου έμελλε να καταστεί ένας από τους πλέον καταζητούμενους του σύγχρονου παγκόσμιου τζιχάντ.

Μετά την αποχώρηση των Αμερικανών το 2011 από το Ιράκ, η αλ-Κάιντα στο Ιράκ άρχισε σταδιακά να αποκτά τον έλεγχο ορισμένων περιοχών. Κατά τη διάρκεια του 2012, αν και η δύναμη της οργάνωσης είχε συρρικνωθεί, πραγματοποίησε πολλές πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις κατά κυβερνητικών στελεχών και κατά διαφόρων θρησκευτικών ομάδων. Σύμφωνα με επίσημες αμερικανικές πηγές, η Αλ-Κάιντα στο Ιράκ εκμεταλλεύτηκε το σοβαρό έλλειμμα ασφάλειας στη γειτονική Συρία και αποφάσισε να δραστηριοποιηθεί σε συριακές μεγαλουπόλεις, με την ονομασία «Μέτωπο Υποστήριξης για τον Λαό της Συρίας» (al-Nusrah Front). Τον Δεκέμβριο του 2012, οι ΗΠΑ αναγνώρισαν επίσημα την αλ-Νούσρα ως θυγατρική της Αλ-Κάιντα στο Ιράκ.

7.2. Το «Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και στο Λεβάντε» (ΙΚΙΑ)

Στις 8 Απριλίου 2013, ο ηγέτης της Αλ-Κάιντα στο Ιράκ ανακοίνωσε ότι η οργάνωσή του αφενός επέκτεινε τη δράση της στη Συρία, αφετέρου υιοθέτησε τη νέα ονομασία «Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και στο Λεβάντε» (Islamic State of Iraq and the Levant – ISIL), γνωστό και ως «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας» (Islamic State of Iraq and Syria – ISIS) ή και Daesh. Πέραν της νέας ονομασίας της οργάνωσής του, τόνισε ότι «το ΙΚΙΑ και η αλ-Νούσρα στη Συρία ήταν ένα και το αυτό». Ωστόσο, αυτή η ανακοίνωση προκάλεσε την αντίδραση της ηγεσίας της αλ-Κάιντα όσο και της ηγεσίας της αλ-Νούσρα, που έσπευσε να δηλώσει πίστη στην αλ-Κάιντα. Ο Ζαουαχίρι, ηγέτης της Αλ-Κάιντα, προσπάθησε να πείσει τον Μπαγκντάτι, ότι η οργάνωσή του θα πρέπει να δραστηριοποιείται μόνο στο Ιράκ, ενώ στη Συρία θα δραστηριοποιείτο η αλ-Νούσρα. Ο Μπαγκντάτι απάντησε με ένα ηχητικό μήνυμα που ανέφερε ότι «το ΙΚΙΑ θα παραμείνει στη Συρία και θα συναινέσει στη διαίρεση με βάση τη συμφωνία Σάικς-Πικό του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου». Ήταν φανερό ότι οι δύο εξτρεμιστικές τζιχαντιστικές οργανώσεις είχαν διαρραχθεί.¹¹⁹

Πλέον, το ΙΚΙΑ ουσιαστικά ερχόταν σε μια άτυπη σύγκρουση συμφερόντων με την αλ-Νούσρα στην Συρία. Συνεπώς, η διαμάχη μεταξύ των δύο οργανώσεων υπήρξε αναπόφευκτη. Αρχικά, η διαμάχη μεταξύ των δύο οργανώσεων ήταν παρασκηνιακή, καθότι αμφότεροι κατανοούσαν ότι θα έπρεπε να δείξουν στη συριακή σουνιτική κοινότητα ότι κοινός εχθρός ήταν ο Άσαντ. Όμως, η σύγκρουση μεταξύ των δύο οργανώσεων επισημοποιήθηκε το 2014.¹²⁰ Εκείνη τη χρονική περίοδο, οι δυνάμεις του ΙΚΙΑ είχαν αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό στην Συρία,

¹¹⁹ Weiss, M. & Hassan, H. (2015) *ISIS: Inside the Army of Terror*

¹²⁰ Dettmer, J. *Syria's Al Qaeda Gang Wars*, September 1, 2014, <http://thedailybeast.com>

συγκεκριμένα διέθετε 26.000 μαχητές, ενώ στο Ιράκ οι δυνάμεις του παρέμεναν σταθερές (1.000- 2.000 μαχητές).

Τους πρώτους 13 μήνες του 2013, η μέχρι τότε Αλ-Κάιντα στο Ιράκ συμμετείχε ενεργά στη συριακή κρίση. Μαχόταν ενάντια στις καθεστωτικές δυνάμεις του Άσαντ, στις αντικαθεστωτικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης και συμμετείχε σε απαγωγές δημοσιογράφων και αμάχων. Μετά το Μάιο του 2013, το ΙΚΙΛ είχε κατορθώσει να αυξήσει τον αριθμό των βομβιστικών επιθέσεων, τόσο εντός Ιρακινούς όσο και εντός Συριακού εδάφους. Έτσι, μέχρι τα μέσα του 2013, είχε καταστεί μια εξαιρετικά ισχυρή και ικανή ένοπλη οργάνωση, που είχε τη δυνατότητα να επιχειρεί από την περιοχή της Βασόρας έως τα παράλια της Συρίας. Ωστόσο, οι Ιρακινές δυνάμεις ασφαλείας αύξησαν σημαντικά την επιχειρησιακή τους δυνατότητα και διεξήγαγαν επιτυχείς αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις.

7.3. Οι Επιχειρήσεις του ISIS στην Συρία

Η Συρία βίωνε έναν καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο την τελευταία τριετία. Το αποτέλεσμα ήταν η καταστροφή μεγάλου μέρους των αστικών πόλεων, η ενδοθηρσκευτική βία, ο θάνατος αμάχων και η εμπλοκή περιφερειακών και διεθνών δρώντων. Πλέον, η χώρα είχε αρχίσει σταδιακά να αποτελεί έναν τόπο συγκέντρωσης χιλιάδων ξένων τζιχαντιστών.¹²¹ Συγκριμένα, οι τζιχαντιστές στη Συρία συνιστούσαν τη μεγαλύτερη απειλή για την επιβίωση του καθεστώτος Άσαντ εν αντιθέσει με την ολιγάριθμη αντιπολίτευση. Οι περισσότεροι εξτρεμιστές ενσωματώνονταν στον ISIS ενώ ελάχιστοι ήταν αυτοί που στελέχωναν τις τάξεις της αλ-Νούσρα. Από το 2013, το ΙΚΙΛ είχε εκκινήσει στρατιωτικές επιχειρήσεις σε Συριακό έδαφος. Οι μαχητές του ΙΚΙΛ κατείχαν τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους της βόρειας επαρχίας της Ράκκα και της πλούσιας σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο επαρχίας Ντερ αρ-Ζούρ.

Στις αρχές του 2014, ο ISIS άρχισε να σταθεροποιεί βαθμιαία τον έλεγχο της ομώνυμης επαρχιακής πρωτεύουσας και de facto πρωτεύουσά του Χαλιφάτου, τη Ράκκα. Παρότι υπήρχε συνεχής τοπική αντίδραση ενάντια στις επιδιώξεις του ΙΚΙΛ, όμως η συγκρουσιακή κατάσταση ήταν χαμηλής κλίμακας και δεν απειλήθηκε σοβαρά η απώλεια του ελέγχου της περιοχής. Στα βόρεια της επαρχίας Ράκκα και συγκεκριμένα στο διασυννοριακό πέρασμα του Τελ Αμπυάντ, οι Κουρδικές δυνάμεις των Μονάδων Προστασίας του Λαού (People's Protection Units- YPG) στοχοποιούσαν τακτικά τις θέσεις του ΙΚΙΛ, ωστόσο οι τζιχαντιστές κατόρθωσαν να διατηρήσουν τον έλεγχο του περάσματος. Το Τελ Αμπυάντ, αποτέλεσε στρατηγική θέση για τον ISIS, καθώς εκτιμάται ότι χρησίμευε ως σημείο διέλευσης τόσο των ξένων μαχητών από τη Τουρκία προς τη Συρία, όσο και των προμηθειών για τη πρωτεύουσα του Χαλιφάτου, τη Ράκκα. Έκτοτε, ο ISIS ανέλαβε πολλές επιθετικές πρωτοβουλίες κυρίως στις επαρχίες Ιντλίμπ και Χαλεπίου. Όμως, αυτό που ανησυχούσε περισσότερο τη διεθνή κοινότητα ήταν το γεγονός ότι ενσωματώνονταν

¹²¹ Schmitt, E. & Sengupta, S. *Thousands Enter Syria to Join ISIS Despite Global Efforts*, September 26, 2015, <http://nytimes.com>

στις δυνάμεις του ΙΚΙΑ πολλοί ευρωπαίοι. Συγκεκριμένα, η ΕΕ ανέφερε ότι περίπου 2.000 Ευρωπαίοι εθελοντές πολεμούσαν στο πλευρό του ΙΚΙΑ το 2014.¹²²

7.4. Οι Επιχειρήσεις του ISIS στο Ιράκ

Την 1η Ιανουαρίου του 2014, οι μαχητές του ΙΚΙΑ κατόρθωσαν να καταλάβουν τις δύο μεγαλύτερες πόλεις του δυτικού Ιράκ. Συγκεκριμένα, οι μαχητές του ISIS εισήλθαν στις πόλεις Φαλούτζα και Ραμάντι, αφού προηγουμένως κατόρθωσαν να απωθήσουν τις Ιρακινές κυβερνητικές δυνάμεις. Στα τέλη Ιανουαρίου του 2014, το ΙΚΙΑ, με την υποστήριξη ορισμένων σουνιτικών φυλών που εναντιώθηκαν στη φιλοσιιτική πολιτική του Μαλίκι, συνέχιζε να ελέγχει τη Φαλούτζα, ένα μέρος της Ραμάντι, καθώς και άλλες πόλεις της επαρχίας Ανμπάρ, όπως η Κάρμα, η Σακλαβίγια και η Καλαντίγια.

Στο Ιράκ, το πρώτο πεντάμηνο του 2014, οι δυνάμεις του Μπαγκντάτι στοχοποιούσαν τις ιρακινές δυνάμεις ασφαλείας και τις σουνιτικές πολιτοφυλακές, με αποτέλεσμα να πραγματοποιούν υψηλού προφίλ επιθέσεις αυτοκτονίας, καθώς και βομβιστικές επιθέσεις κυρίως στην επαρχία Ανμπάρ. Την ίδια χρονική περίοδο, στη Συρία, ήλεγχαν τις περιοχές κατά μήκος της κοιλάδας του ποταμού Ευφράτη, σε όλη τη διαδρομή προς την πρωτεύουσα της επαρχίας Ράκκα. Παρά τη συνεχιζόμενη διαμάχη, που είχε ξεσπάσει με την αλ-Νούσρα λόγω των διαφορετικών αντιλήψεων, οι τζιχαντιστές του ΙΚΙΑ παρέμεναν μια ισχυρή δύναμη και στις δύο πλευρές των συνόρων.

Το σημαντικότερο γεγονός έλαβε χώρα στις 6 Ιουνίου του 2014, όταν και οι μαχητές του ISIS επεδίωξαν να καταλάβουν τη Μοσούλη, την δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Ιράκ και πρωτεύουσα της επαρχίας Νινευή. Μετά από τριήμερη πολιορκία, οι τζιχαντιστές κατέλαβαν τη Μοσούλη. Οι άνδρες των Ιρακινών δυνάμεων δεν κατάφεραν να τους αναχαιτίσουν, αλλά πολλοί από αυτούς είτε παραδόθηκαν είτε λιποτάκτησαν. Το μεγαλύτερο μέρος του εξοπλισμού τους, συμπεριλαμβανομένου αμερικανικών τεθωρακισμένων οχημάτων αλλά και όπλων, πέρασαν στην κατοχή των μαχητών του Μπαγκντάτι. Η πτώση της Μοσούλης στα χέρια των τζιχαντιστών, προκάλεσε μια ανησυχία στη διεθνή κοινότητα διότι οι περισσότερες μεγάλες δυνάμεις αλλά και οι περιφερειακές δυνάμεις της περιοχής, δεν είχαν συνειδητοποιήσει μέχρι τότε την απειλή που συνιστούσε ο ISIS. Πλέον ήταν ξεκάθαρο ότι το μόρφωμα αυτό δεν είχε ως στόχο να προκαλεί απλά τρομοκρατικές επιθέσεις, όπως πραγματοποιούσε η αλ-Κάιντα, αλλά να καταλαμβάνει εδάφη τα οποία θα ανήκουν στο νέο Χαλιφάτο.

Το ΙΚΙΑ υποστηρίχθηκε από μαχητές σουνιτικών φυλών, από πρώην μέλη του κόμματος Μπάαθ του Σαντάμ Χουσεΐν, αλλά και από σουνίτες κατοίκους της περιοχής. Η σημαντικότερη από αυτές τις ομάδες ήταν ο Στρατός του Naqshbandi

¹²² Business Insider, *EU Counter-Terrorism Chief: Flow of Europeans to ISIS "Isn't Drying Up"*, September 24, 2014, <http://businessinsider.com>

(JRTN), που είχε ενεργή παρουσία στις επαρχίες του βορειοκεντρικού Ιράκ (Μοσούλης, Κιρκούκ και Salah ad-Din).¹²³ Το ηγετικό στέλεχος της οργάνωσης αυτής, Khudair al-Murshdi, ανακοίνωσε ότι «ο στρατός του Narshbandi διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην κατάληψη της Μοσούλης» και ότι «οι επιθέσεις στόχευαν μόνο τις ιρακινές δυνάμεις και όχι τον Ιρακινό λαό». Αν και η ιδεολογία της οργάνωσης αυτής δεν συμβάδιζε με αυτή του ΙΚΙΑ, εντούτοις αποφάσισαν να υποστηρίξουν τον Μπαγκντάτι, ίσως για να αποκομίσουν συμβολικά κέρδη που μελλοντικά θα ήταν χρήσιμα για αυτούς. Το γεγονός ότι η συγκεκριμένη ομάδα Σουνιτών αποτέλεσε την «κερκόπορτα» για την Ιρακινή Κυβέρνηση, προκύπτει από το γεγονός ότι οι Σίιτες είχαν μεγαλύτερο λόγο στις εξελίξεις της χώρας. Η οργάνωση του Μπαγκντάτι εκμεταλλεύτηκε αυτή τη δυσαρέσκεια και ουσιαστικά εμφανίστηκε ως μια επαναστατική δύναμη των σουνιτών απέναντι στην φιλοσιιτική Κυβέρνηση της Βαγδάτης. Η πτώση της Μοσούλης ήταν ένα σημαντικό γεγονός διότι αποτελεί μια καμπή για την νεότερη ιστορία του Ιράκ και προοιωνίζει ένα δυσοίωνο μέλλον.

Το ΙΚΙΑ δεν αρκέστηκε μόνο στην κατάληψη της Μοσούλης. Άρχισε να προωθείται νοτιότερα, γεγονός που ανησύχησε την Ιρακινή Κυβέρνηση, αλλά και τους Κούρδους του Βορείου Ιράκ. Η Κυβέρνηση της Βαγδάτης αποφάσισε να εκκενώσει ο στρατός το βόρειο Ιράκ και να οπισθοχωρήσει στην ευρύτερη περιοχή της Βαγδάτης με σκοπό τη προστασία της πρωτεύουσας. Το αποτέλεσμα ήταν ότι το Βόρειο Ιράκ παραχωρήθηκε, άτυπα, στους μαχητές του ISIS. Πράγματι, το ΙΚΙΑ προωθήθηκε νοτιότερα και κατέλαβε μια σειρά από πόλεις (Qaiyarah, Sharqat, Baiji και Tikrit).

Άμεσος στόχος του Μπαγκντάτι ήταν η ανάληψη του ελέγχου των βορειοκεντρικών επαρχιών του Ιράκ και η προσάρτησή τους στο ΙΚΙΑ. Στη Βαγδάτη, επικρατούσε αμηχανία και η κυβέρνηση ανέμενε τις επόμενες κινήσεις του Μπαγκντάτι. Ήταν αβέβαιο αν οι ιρακινές δυνάμεις μπορούσαν να ανακαταλάβουν τα χαμένα εδάφη, αλλά και αν μπορούσαν να διατηρήσουν υπό τον έλεγχο τους όσα κατείχαν εκείνη τη χρονική στιγμή. Ήδη, το ΙΚΙΑ μέσα σε μια μέρα είχε καταλάβει αρκετά αστικά κέντρα του βόρειου και κεντρικού Ιράκ, ενώ ταυτόχρονα διατηρούσε και τον έλεγχο των πόλεων Karma, Abu Ghraib και Tarmiya.

Κατά τη διάρκεια των εν λόγω θεαματικών επιθετικών επιχειρήσεων, υπολογίζεται ότι συμμετείχαν δεκάδες χιλιάδες τζιχαντιστές. Μετά την ταχεία απόκτηση του ελέγχου αρκετών περιοχών του βόρειου και κεντρικού Ιράκ, οι δυνάμεις του ΙΚΙΑ προωθήθηκαν νοτιότερα προς τη Σαμάρρα, όπου απείλησαν να καταστρέψουν το ιερό τέμενος αλ-Ασκάρι των σιιτών, εάν οι αμυνόμενοι αρνούσαν να αποχωρήσουν από την πόλη. Ωστόσο, οι ιρακινές κυβερνητικές δυνάμεις, με την υποστήριξη της πολεμικής τους αεροπορίας, κατάφεραν να αναχαιτίσουν την είσοδο στην πόλη του ένοπλου κομβίου των τζιχαντιστών.

¹²³ I., Coles & N, Parker, *How Saddam's men help Islamic State rule*, December 11, 2015, <http://reuters.com>

Στις αρχές Ιουνίου του 2014, το ΙΚΙΛ άρχισε να πραγματοποιεί μετακινήσεις, από το Ιράκ προς τη Συρία, σημαντικού αριθμού οχημάτων που είχε καταλάβει στη Μοσούλη. Συγκεκριμένα, στις 12 Ιουνίου, ένας σημαντικός αριθμός οχημάτων άρχισε να καταφθάνει στο προπύργιο του Tel Hamis της επαρχίας Hasakah. Μάλιστα, Σύριοι ακτιβιστές ανήρτησαν στο διαδίκτυο φωτογραφίες που έδειχναν τον επιχειρησιακό διοικητή του ΙΚΙΛ, Omar al-Shishani, να επιθεωρεί αμερικανικά οχήματα. Για ευνόητους λόγους, η μεταφορά σημαντικού αριθμού οχημάτων και όπλων από τη Μοσούλη στην ανατολική Συρία προκάλεσε την αντίδραση του καθεστώτος Άσαντ.¹²⁴

7.5. Η Ίδρυση του «Ισλαμικού Χαλιφάτου»

Την πρώτη ημέρα του Ramadan¹²⁵ (29 Ιουνίου 2014), με ανακοίνωσή του, το «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε» κήρυξε την ίδρυση του «Ισλαμικού Χαλιφάτου», με Χαλίφη και ηγέτη όχι μόνο του Χαλιφάτου αλλά και του παγκόσμιου τζιχάντ τον Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάτι, τον οποίο τα μέλη της οργάνωσης αποκαλούσαν και ως «Διοικητή των Πιστών», μια ιδιότητα που ουσιαστικά τον έχρηζε ως «ηγέτη όλων των μουσουλμάνων». Εξάλλου, ο ηγέτης του «Ισλαμικού Κράτους» οραματιζόταν ένα Χαλιφάτο που θα περιελάμβανε το σύνολο του Μουσουλμανικού Κόσμου.¹²⁶

Ο Μπαγκντάτι δεν απαίτησε μόνο την υποταγή όλων των μουσουλμάνων στο πρόσωπό του, αλλά ακύρωσε και τη νομιμότητα κάθε άλλης μουσουλμανικής οργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των θυγατρικών της Αλ-Κάιντα, που ήταν πιστές στο διάδοχο του Οσάμα Μπίν Λάντεν. Ο Μπαγκντάτι πίστευε ότι «η ύψιστη νομιμότητα εκπορεύεται από τις επιτυχίες στο πεδίο της μάχης». Επομένως, αφού μετά από μάχες το πρώην ΙΚΙΛ και νυν «Ισλαμικό Κράτος» κατακτούσε εδάφη, είχε τη δικαιοδοσία και την νομιμότητα να ανακηρύξει την ίδρυση του Χαλιφάτου. Ο Μπαγκντάτι ήταν ο τέταρτος κατά σειρά ηγέτης της τζιχαντιστικής οργάνωσης που είχε δημιουργήσει ο Ζαρκάουι. Μιας οργάνωσης που ξεκίνησε στα τέλη του 1999.

Ο εκπρόσωπος του «Ισλαμικού Κράτους», Abu Muhammad al-Adnani, επιδίωξε με επιχειρήματα να εξηγήσει στους μουσουλμάνους για ποιο λόγο η νομιμότητα της ίδρυσης του αντλήθηκε από τα πεδία των μαχών και όχι συναινετικά. Υποστήριξε ότι η απόφασή για την ίδρυση του Χαλιφάτου έγινε ύστερα από μια σύσκεψη του Συμβουλίου των Σοφών του «Ισλαμικού Κράτους» και άλλων ανώτερων στελεχών. Η ανακοίνωση της ίδρυσης πραγματοποιήθηκε αφού εκπληρώθηκαν όλες οι προϋποθέσεις, οι οποίες μεταξύ άλλων περιελάμβαναν το διορισμό διοικητών σε όλες τις επαρχίες του Χαλιφάτου, το διορισμό δικαστών, την ίδρυση δικαστηρίων, καθώς και την συλλογή φόρων και ελεημοσύνης. Ο al-Adnani,

¹²⁴ B., Gertz, *ISIL Moving Seized U.S. Tanks, Humvees to Syria*, June 17, 2014, <http://freebeacon.com>

¹²⁵ Ραμαντάν/Ραμαζάνι: Αποτελεί μια Θρησκευτική – μουσουλμανική εορτή νηστείας. Αποτελεί ονομασία του ένατου μήνα του μουσουλμανικού έτους όπου σύμφωνα με την παράδοση δόθηκε το Κοράνι στους ανθρώπους προκειμένου οι κανόνες του να αποτελέσουν οδηγό ζωής. Έτσι το Ραμαζάνι χαρακτηρίζεται ως ένας από τους «πέντε στύλους» του Ισλάμ.

¹²⁶ Βλ. Stern, J. & Berger, J.M (2015) *ISIS: The State of Terror*

ισχυρίστηκε ότι το Χαλιφάτο ηγείτο του Μουσουλμανικού κόσμου και κατ' επέκταση υπερείχε έναντι της Αλ-Κάιντα. Όμως, μετά από αυτή την ανακοίνωση, ήταν οφθαλμοφανές το γεγονός ότι η συνεργασία του Χαλιφάτου με άλλες τζιχαντιστικές οργανώσεις καθίστατο προβληματική. Τέλος, ο εκπρόσωπος του ISIS, απείλησε ότι η οργάνωσή του θα εισβάλλει σε Συρία, Ιορδανία και Λίβανο και τέλος θα απελευθερώσει την Παλαιστίνη από το Ισραήλ.¹²⁷

7.6. Η Παρατεταμένη Συγκρουσιακή Κατάσταση σε Συρία και Ιράκ

Το «Ισλαμικό Κράτος» ήλεγχε μια σειρά εδαφών κατά μήκος της κοιλάδας του ποταμού Ευφράτη, από τη συνοριακή συριακή πόλη Jarabulus της επαρχίας του Χαλεπίου έως την πόλη Anah της Ιρακινής επαρχίας Anbar, διασφαλίζοντας σταδιακά τις γραμμές επικοινωνίας μεταξύ Συρίας και Ιράκ. Ταυτόχρονα, σε αυτές τις περιοχές, αρκετές σουνιτικές φυλές και φατρίες υπέκυπταν με όρκο αφοσίωσης στις πιέσεις του «Ισλαμικού Κράτους» και εν τέλει εντάσσονταν στις τάξεις του.¹²⁸ Μετά την κατάληψη της Μοσούλης, οι επιχειρήσεις του μορφώματος αυτού στην Hasakah και στην Νινευή καταδείκνυαν ότι επιδίωκε να επεκτείνει και βορειότερα τη συγχώνευση της ανατολικής Συρίας με το δυτικό Ιράκ.

Πλέον, κοινός εχθρός για την Βαγδάτη και τη Δαμασκό ήταν το «Ισλαμικό Κράτος», γι' αυτό οι κυβερνήσεις των δύο χωρών κατέληξαν σε μια χαλαρή συμμαχία. Στα μέσα Ιουνίου του 2014, οι ένοπλες δυνάμεις των δύο χωρών πραγματοποίησαν συντονισμένες επιθέσεις κατά του «Ισλαμικού Κράτους», στις επαρχίες Raqqah και Hasakah. Παράλληλα, οι τζιχαντιστές κατόρθωσαν να καταλάβουν διάφορες πόλεις, όπως το al-Omar, το οποίο διέθετε εγκαταστάσεις πετρελαίου και παρήγαγε περίπου 10.000 βαρέλια ημερησίως. Συνεπώς, οι τζιχαντιστές είχαν πρόσβαση πλέον στον μαύρο χρυσό και πλέον μπορούσαν να το αξιοποιήσουν με το να το πωλούν στην μαύρη αγορά.

Ενώ το Χαλιφάτο συνέχιζε να καταλαμβάνει εδάφη σε διάφορες περιοχές της Συρίας, παράλληλα κατόρθωσε να πραγματοποιεί επιθέσεις στα περίχωρα της Δαμασκού, πλέον συνιστούσε τη μεγαλύτερη απειλή για το καθεστώς Άσαντ. Οι μαχητές του ISIS πολλές φορές συγκρούστηκαν και με τους μαχητές της αλ-Νούσρα αλλά και με αντικαθεστωτικούς. Από το Σεπτέμβριο του 2014, η πολιορκία της συριακής – Κουρδικής πόλης Κομπανί, αποτέλεσε το επίκεντρο, για αρκετούς μήνες, της περιφερειακής και παγκόσμιας προσοχής. Μέχρι και τις αρχές του 2015, στο συριακό θέατρο επιχειρήσεων συνεχιζόταν οι συγκρούσεις και οι αεροπορικές επιθέσεις κατά των θέσεων των μαχητών του «Ισλαμικού Κράτους», κυρίως στα βόρεια και ανατολικά τμήματα της χώρας. Στα νοτιοδυτικά της βόρειας επαρχίας Ράκκα, οι τζιχαντιστές συνέχιζαν να συγκρούονται με τις καθεστωτικές δυνάμεις ενώ παράλληλα συνεχιζόταν και η πολιορκία της κουρδικής πόλης Κομπανί στα συρο-τουρκικά σύνορα.

¹²⁷ Βλ. Sekulow, J. (2015) *Rise of ISIS: A Threat We Can't Ignore*

¹²⁸ J., Muir, *Iraq Militant Groups Ordered to swear ISIS Allegiance*, July 2, 2014, <http://bbc.com>

Στο Ιρακινό θέατρο επιχειρήσεων, οι μαχητές του Μπαγκντάτι κατόρθωσαν σταδιακά να ενοποιήσουν την ανατολική Συρία με το Δυτικό Ιράκ. Αυτό οφείλεται στην ανικανότητα της Ιρακινής Κυβέρνησης αλλά και στην μη συνοχή του Ιρακινού στρατού. Συγκεκριμένα, οι σουνίτες με τους Σίιτες πολλές φορές συγκρούονταν μεταξύ τους και επίσης οι σίιτες επειδή προέρχονταν από τον νότο της χώρας δεν πολεμούσαν με ιδιαίτερο ζήλο για τις περιοχές του Βορρά που ήταν υπό σουνιτικό και Κουρδικό έλεγχο. Γι' αυτό και σημειώθηκαν πολλές περιπτώσεις λιποταξίας. Συνεπώς, ο Μπαγκντάτι αφού κατόρθωσε να ενώσει την ανατολική Συρία και το δυτικό Ιράκ, ουσιαστικά δημιουργήθηκε de facto και το Ισλαμικό Χαλιφάτο, διότι πλέον διέθετε δικό του έδαφος. Πλέον, είχαν την δυνατότητα οι μαχητές της οργάνωσης να μεταφέρουν δυνάμεις σε όποιο μέτωπο επιθυμούσαν.

Το «Ισλαμικό Κράτος» συγκρούστηκε πολλές φορές με τις Κουρδικές ένοπλες δυνάμεις του Βορείου Ιράκ, με τους Peshmerga, σε ορεινές περιοχές. Συγκεκριμένα, ένας απεσταλμένος του ΟΗΕ στο Ιράκ ανέφερε ότι 200.000 εξανδραποδίσθηκαν και πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη σφαγή αμάχων σε περιοχές των Κούρδων στην Sinjar. Εκτός από Κούρδους, υπέστησαν διωγμό και οι Γεζίντι. Λίγο αργότερα, οι δυνάμεις του Μπαγκντάντι κατέλαβαν την Qaraqosh, μια πόλη που ζει μια σημαντική κοινότητα χριστιανών Χαλδαίων¹²⁹. Οι δυνάμεις του Ισλαμικού Χαλιφάτου κατόρθωσαν να προωθηθούν μέχρι και τα Άρβηλα, την περιφερειακή Κυβέρνηση των Κούρδων, γεγονός που θορύβησε την διεθνή κοινότητα αλλά και την Κυβέρνηση της Βαγδάτης.

Όμως, η παρουσία αμερικανών συμβούλων και εκπαιδευτών στην Βαγδάτη αλλά και στο Ιράκ, βοήθησε σημαντικά τους Peshmerga, οι οποίοι κατόρθωσαν να μειώσουν την αρχική ορμή των δυνάμεων του Μπαγκντάτι και επίσης κατόρθωσαν να προστατεύσουν πολλούς κούρδικους οικισμούς¹³⁰. Παράλληλα, οι αεροπορικές επιδρομές που έλαβαν χώρα υπό αμερικανική διοίκηση προξένησαν σοβαρά πλήγματα στους μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους». Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι αεροπορικές επιχειρήσεις αυτές ωφέλησαν τους Peshmerga διότι κατόρθωσαν να ανακαταλάβουν πολλά από τα εδάφη τους στην επαρχία Sinjar.

7.7. Το Πετρέλαιο και οι Πηγές Χρηματοδότησής του

Το «Ισλαμικό Κράτος», μετά την κατάληψη εδαφών σε Συρία και Ιράκ, είχε πλέον την δυνατότητα να ελέγχει διάφορες σημαντικές πλουτοπαραγωγικές περιοχές, οι οποίες διέθεταν κοιτάσματα πετρελαίου αλλά και φυσικού αερίου. Το βασικό αγαθό το οποίο αποφέρει εκατομμύρια δολάρια στο Χαλιφάτο είναι το πετρέλαιο. Η οργάνωση αυτή κατείχε έξι από τα δέκα κοιτάσματα πετρελαίου της Συρίας,

¹²⁹ Χαλδαίοι: είναι ένας λαός συγγενικός με τους Αραμαίους Σημιτικής καταγωγής που εξαπλώθηκαν κυρίως στη νότια Μεσοποταμία. Ο λαός αυτός εγκαταστάθηκε στη Βαβυλώνα και τον 8^ο αιώνα π.χ. εγκαθιδρύθηκε η Βασιλική δυναστεία της Βαβυλώνα, με σημαντικότερη προσωπικότητα των Ναβονάσσαρ, ο πατέρας της αστρολογίας. Αργότερα, πολλοί από αυτούς εκχριστιανίσθηκαν. Πλέον πολλοί από αυτούς ζουν σήμερα στο Βόρειο και Κεντρικό Ιράκ.

¹³⁰ Rudaw, *US to provide direct military and financial support to Peshmerga*, July 12, 2016, <http://rudaw.net>

συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων εγκαταστάσεων του Omar, ενώ στο Ιράκ κατείχε τουλάχιστον τέσσερα κοιτάσματα πετρελαίου, όπως το Ajeel και το Hamrin. Λέγεται ότι το «Ισλαμικό Κράτος» πουλούσε κατά μέσο όρο 80.000 βαρέλια πετρελαίου ημερησίως και στην τοπική και στην περιφερειακή μαύρη αγορά.¹³¹

Ως γνωστόν, επί εποχής Σαντάμ Χουσεΐν είχαν λάβει χώρα κάποιες κυρώσεις στις πωλήσεις του Ιρακινού πετρελαίου, το αποτέλεσμα ήταν ότι είχε δημιουργηθεί ένα παράνομο δίκτυο διακίνησης πετρελαίου προς την Τουρκία. Αυτή την υποδομή παράνομης διακίνησης πετρελαίου εκμεταλλεύθηκε και χρησιμοποίησε με τον καλύτερο τρόπο το «Ισλαμικό Κράτος», γεγονός που το ανέδειξε ως «την πλουσιότερη και οικονομικά ανεξάρτητη τρομοκρατική οργάνωση σε περιφερειακό αλλά και σε διεθνές επίπεδο»¹³².

Αυτό που πρέπει να αναφερθεί είναι ότι πρακτικά η πώληση πετρελαίου δεν ήταν μια εύκολη υπόθεση για το «Ισλαμικό Κράτος», διότι δεν είχε πρόσβαση στις περιφερειακές αγορές ενέργειας. Συνεπώς, οι τζιχαντιστές θα έπρεπε να μεταφέρουν το πετρέλαιο στα σύνορα με τη Τουρκία, όπου οι τούρκοι λαθρέμποροι το αγόραζαν σε εξαιρετικά χαμηλή τιμή, πληρώνοντας είτε σε μετρητά είτε σε είδος. Στα τουρκικά σύνορα, η τιμή του αργού πετρελαίου έφτανε έως και τα 18 δολάρια ανά βαρέλι, όταν η αντίστοιχη τιμή στις διεθνείς αγορές ενέργειας έφτανε στα 107 δολάρια ανά βαρέλι. Παρόλα αυτά, επειδή στο βόρειο Ιράκ επικρατούσε αναρχία λόγω της συγκρουσιακής κατάστασης μεταξύ «Ισλαμικού Κράτους», Ιρακινού στρατού και Peshmerga, η πώληση πετρελαίου μειώθηκε. Όταν τον Ιούνιο του 2014, οι τζιχαντιστές κατέλαβαν το διυλιστήριο Baiji, το οποίο παρήγαγε 170.000 βαρέλια διυλισμένων πετρελαϊκών προϊόντων την ημέρα. Για όσο διάστημα το κατείχαν οι μαχητές του Μπαγκντάτι, η παραγωγή του είχε μειωθεί δραματικά και αυτό οφειλόταν στην έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού.

Η Τουρκική Κυβέρνηση και ο Ερντογάν κατηγορήθηκαν, κυρίως από Ρώσους, για την ελεύθερη διακίνηση πετρελαίου που προερχόταν από το Ιράκ. Μάλιστα, ο ίδιος ο γιός του, Bilal Erdogan, φέρεται να είχε εμπλακεί και με το λαθρεμπόριο πετρελαίου, καθώς είχαν πολλαπλασιασθεί οι φήμες που ήθελαν να εκτελεί χρέη άτυπου «Υπουργού Πετρελαίου του Ισλαμικού Κράτους».¹³³ Τα Τουρκικά σύνορα λειτουργούσαν ως μια οδός λαθραίας διακίνησης πετρελαίου, τόσο από το «Ισλαμικό Κράτος» όσο και από Κούρδους. Η Τουρκία αδυνατούσε να προστατέψει και να ελέγξει τα σύνορά της με τη Συρία και με το Ιράκ, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η τουρκική κυβέρνηση φοβόταν αντίποινα από το «Ισλαμικό Κράτος».

¹³¹ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 91 - 101

¹³² Daily News, *ISIS 'an unprecedented threat', wealthiest terrorist group in the world, says U.N. Secretary – General*, February 6, 2016, <http://nydailynews.com>

¹³³ Turbeville, B. *Bilal Erdogan: The Real ISIS Oil Minister*, December 4, 2015, <http://activistpost.com>

Ουσιαστικά, το πετρέλαιο συνιστούσε μια σημαντική πηγή εσόδων και ο Μπαγκντάτι το χρησιμοποιούσε για τη χρηματοδότηση της οργάνωσής του. Αν και οι αεροπορικές επιδρομές από την πολυεθνική δύναμη είχαν ως στόχο την προστασία των πετρελαϊκών υποδομών σε Ιράκ και Συρία, αφετέρου την καταστροφή όσων πετρελαϊκών υποδομών καταλάμβαναν οι τζιχαντιστές, εντούτοις το Ισλαμικό Κράτος κατάφερε σε ικανοποιητικό βαθμό να αποκομίζει σημαντικά έσοδα από το πετρέλαιο. Παρά τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς, οι μαχητές του Χαλιφάτου κατόρθωναν να καταλαμβάνουν πολλές πετρελαϊκές εγκαταστάσεις διότι γνώριζαν ότι το πετρέλαιο αποτελεί την βασική πηγή εσόδων για το μόρφωμα αυτό. Όμως, το βασικό πρόβλημα που παρέμενε ήταν το γεγονός ότι το Χαλιφάτο δεν διέθετε ένα εξειδικευμένο προσωπικό για τις εξορύξεις πετρελαίου, το οποίο θα έλυne τα προβλήματα λειτουργίας των πετρελαϊκών εγκαταστάσεων που είχε υπό τον έλεγχό του.¹³⁴

Πέραν του πετρελαίου, το «Ισλαμικό Κράτος» εισέπραττε σημαντικά έσοδα και από άλλες δραστηριότητες. Είχε κατορθώσει να είναι μια οικονομικά αυτάρκης οργάνωση, λόγω της εγκληματικής της δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, το «Ισλαμικό Κράτος» προέβη σε ληστείες τραπεζών, ζωοκλοπές, πωλήσεις διαβατηρίων, εκβιασμούς, απαγωγές, επιβολή φόρων προς τις μειονότητες, τους αγρότες, τους επαγγελματίες οδηγούς φορτηγών. Λέγεται ότι η οργάνωση του Μπαγκντάντι, συγκέντρωνε ένα εκατομμύριο δολάρια ημερησίως από τη φορολογία και την πρακτική των εκβιασμών.

Πέραν αυτών, το «Ισλαμικό Κράτος» έχει επιδοθεί και στην παράνομη διακίνηση αρχαιοτήτων. Συγκεκριμένα, οι μαχητές του Μπαγκντάντι έχουν πραγματοποιήσει λεηλασίες σε ιστορικά μνημεία σε Συρία και Ιράκ, κάτι που του αποφέρει σημαντικά έσοδα. Η οργάνωση ενθαρρύνει τις παράνομες ανασκαφές σε αρχαιολογικούς χώρους και παίρνει ένα μερίδιο από τις πωλήσεις μέσω της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων. Τα περισσότερα αντικείμενα περνούν μέσω Τουρκίας και καταλήγουν στα χέρια αγοραστών από όλο τον κόσμο. Ουσιαστικά, η λεηλασία αρχαιολογικών μνημείων αποτελεί μια συστηματική δράση των τζιχαντιστών, διότι αποτελεί ένα είδος εισοδήματος για την επιβίωση της οργάνωσης. Το «Ισλαμικό Κράτος» δεν αποδέχεται την διαφορετικότητα, δηλαδή διαφορετικό πολιτισμό ή θρησκεία, και δεν έχει κανέναν ηθικό φραγμό για αυτό άλλωστε έχουν πραγματοποιήσει καταστροφές σε Σιτικούς τάφους και Τεμένη αλλά και σε Χριστιανικές Εκκλησίες.¹³⁵

Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι λεηλασίες ιστορικών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, αποτελούν ένα από τα βασικά εισοδήματα του «Ισλαμικού Κράτους». Το Ισλαμικό Κράτος ενθαρρύνει τις εκσκαφές στις περιοχές που ελέγχει. Όλα τα αντικείμενα αυτά που θα βρεθούν, καταλήγουν σε αγοραστές της Δύσης. Αρχικά, οι μαχητές του ISIS είχαν συμμετάσχει στις εκσκαφές αλλά όταν μετέπειτα

¹³⁴ P.R., Kan (2015) *Defeating the Islamic State: A Financial – Military Strategy*

¹³⁵ Radikal, *Islamic State makes millions from stolen antiquities*, September 2, 2014, <http://al-monitor.com>

η οργάνωση αυτοανακηρύχθηκε «κράτος», άλλαξε στάση. Οι μαχητές παρακολουθούν απλά τις διαδικασίες ανασκαφής και παίρνουν μετά το 20% από τους διακινητές. Σύμφωνα με την Guardian, το «Ισλαμικό Κράτος» κατόρθωσε να αποκομίσει 36 εκατομμύρια δολάρια από αρχαιότητες, 8.000 ετών, οι οποίες είχαν βρεθεί στην περιοχή του al-Nabuk.

Η κατοχή Ιρακινών εδαφών από τον ISIS, επέφερε μια μεγάλη ανησυχία γύρω από την ιστορική κληρονομιά μιας χώρας η οποία δεν έχει συνέλθει ακόμα από την πολιτιστική καταστροφή που ακολούθησε μετά την εισβολή των ΗΠΑ το 2003. Το Υπουργείο Τουρισμού του Ιράκ έχει ανακοινώσει ότι περισσότερα από 4.500 ιστορικά μνημεία έχουν καταστραφεί και πολλά ιστορικά κειμήλια έχουν κλαπεί. Επίσης, παροτρύνει ντόπιες φυλές και την UNESCO να προστατέψουν τις πόλεις Άσουρ, Χαντάρ και Νεμρούντ.

Στην Συρία, η οποία έχει 6 τοποθεσίες που συμπεριλαμβάνονται στη λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς, το 90% της ιστορικής κληρονομιάς της χώρας βρίσκεται στα όρια των τωρινών πεδίων μάχης. Η αυξανόμενη ανησυχία έχει αναγκάσει το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων να εκδώσει μια έκθεση έκτακτης ανάγκης, στην οποία αναφέρονται τα πολιτιστικά αντικείμενα τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο και επίσης προέτρεψε τα μουσεία, τους συλλέκτες και τους οίκους δημοπρασιών να μην αγοράσουν και να μην πουλήσουν τέτοια αντικείμενα.

Το «Ισλαμικό Κράτος», έχει λεηλατήσει πολλούς αρχαιολογικούς χώρους, ένας από αυτούς είναι η αρχαία πόλη Απάμεια στην Συρία. Η αρχαία αυτή πόλη έχει λεηλατηθεί σε τέτοιο βαθμό που πρέπει να μην είχε υποστεί κάτι ανάλογο κατά τις δύο χιλιετίες ύπαρξής της. Ο Al-Azm, Αρχαιολόγος, ανέφερε ότι το Συριακό Κράτος εθελουφλεί στις λεηλασίες, ενώ το «Ισλαμικό Κράτος» προτρέπει τους κατοίκους να ψάξουν για αρχαιότητες και αν βρουν να τις πουλήσουν. Ως αποτέλεσμα, πολλοί λαθρέμποροι, κυρίως Τούρκοι, έχουν εκμεταλλευθεί την περίσταση και αποτελούν τους κύριους διακινητές. Οι Τούρκοι Εθνικιστές και κατ' επέκταση η ίδια η Τουρκία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Η οδός των λαθρέμπορων είναι μέσω Τουρκίας.¹³⁶ Όλα τα αντικείμενα διοχετεύονται στον υπόλοιπο κόσμο μέσω Τουρκίας. Σύμφωνα με τον Al-Azm, λαθρέμποροι από πολλές χώρες βρίσκονται στα σύνορα Τουρκίας-Συρίας. Μόνο οι Τούρκοι μπορούν να εισέλθουν στα σύνορα και να συναντηθούν με τους ντόπιους για να πραγματοποιήσουν τις συναλλαγές. Ένα από τα βασικά κέντρα λαθρεμπορίου είναι το Tell Abiab, στη Συριακή πλευρά. Υπάρχουν όμως και στην Τουρκία τέτοια κέντρα όπως το Κιλίς. Κάποια σημαντικά αρχαιολογικά μνημεία έχουν λεηλατηθεί ύστερα από εντολή των λαθρεμπόρων, όπως για παράδειγμα ο τάφος των τριών αδερφών στην Παλμύρα. Συγκεκριμένα, όσο η Παλμύρα βρισκόταν

¹³⁶ RT, *Turkey's Gaziantep is main ISIS trade hub of antiques hauled in Syria & Iraq – Russian UN envoy*, April 6, 2016, <http://rt.com>

υπό τον έλεγχο των μαχητών του ISIS υπέστη μεγάλης κλίμακας λεηλασίες και πολλά από τα μνημεία της αρχαίας πόλης τα κατέστρεψαν οι ίδιοι οι τζιχαντιστές.¹³⁷

Συμπερασματικά, η δομή του «Ισλαμικού Κράτους» διαφέρει από οποιαδήποτε άλλη τζιχαντιστική οργάνωση. Για παράδειγμα, η αλ-Κάιντα στόχευε κυρίως σε τρομοκρατικές επιθέσεις και δεν εκδήλωσε ποτέ μια τάση δημιουργίας ενός Χαλιφάτου. Το «Ισλαμικό Κράτος», εκμεταλλευόμενο την αναρχία και την αστάθεια που επικρατούσε στο εσωτερικό της Συρίας και του Ιράκ, κατόρθωσε μέχρι και το 2015 να δημιουργήσει τη δική του ζώνη και να ενώσει την ανατολική Συρία με το Δυτικό Ιράκ. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί άτυπα ένα «Κράτος», μιας και ένας από τους βασικούς πυλώνες ενός κράτους είναι το έδαφος, και κατ' επέκταση να αυτοανακηρυχθεί ως Χαλιφάτο στα πλαίσια των Αββασιδών. Ο Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάντι αυτοανακηρύχθηκε Χαλίφης και πλέον συνιστά την νούμερο ένα απειλή της τζιχάντ. Η ηγεσία του μορφώματος αυτού γνώριζε ότι για να μπορέσει να επιβιώσει θα έπρεπε να εκμεταλλευτεί τις πλουτοπαραγωγικές περιοχές που υπήρχαν σε Ιράκ και Συρία. Συγκεκριμένα, κατόρθωσε να ελέγξει πετρελαϊκές εγκαταστάσεις και περιοχές που διέθεταν φυσικό αέριο. Επιπροσθέτως, κατόρθωσε να λαμβάνει εισοδήματα μέσω διάφορων άλλων παράνομων δραστηριοτήτων που αναφέρθηκαν, όπως για παράδειγμα η παράνομη διακίνηση αρχαιοτήτων. Παρόλα αυτά, το βασικό πρόβλημα είναι ότι το «Ισλαμικό Κράτος» δεν είναι στελεχωμένο από εξειδικευμένα άτομα και από εμπειρογνώμονες γύρω από τις εξορύξεις πετρελαίου αλλά και εκμετάλλευσης άλλων πλουτοπαραγωγικών πόρων. Ακόμη, η διεθνής κοινότητα αντιλήφθηκε από που πηγάζουν τα έσοδα του ISIS και πλέον λαμβάνουν χώρα πολλές αεροπορικές επιδρομές σε στόχους τζιχαντιστών για να τους αναγκάσουν να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα λάβει χώρα μια λεπτομερής ανάλυση, για ποιο λόγο θεωρείται απειλή το «Ισλαμικό Κράτος». Συγκεκριμένα, η οργάνωση αυτή αποτελεί μια ασύμμετρη απειλή τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ακόμη, οι μαχητές του Μπαγκντάντι λέγεται ότι έχουν αποκτήσει στα χέρια τους χημικά και βιολογικά όπλα, γεγονός που ανησυχεί σε μεγάλο βαθμό τις μεγάλες δυνάμεις. Επίσης, μια σοβαρή ανησυχία είναι το γεγονός ότι τις τάξεις του ISIS τις στελεχώνουν Μουσουλμάνοι δεύτερης και τρίτης γενιάς, οι οποίοι προέρχονται από χώρες της δύσης. Το ζήτημα αυτό έχει ανησυχήσει τις χώρες της δυτικής Ευρώπης αλλά και των Ηνωμένων Πολιτειών, διότι γνωρίζουν ότι στις χώρες τους υπάρχει πρόσφορο έδαφος για στρατολόγηση νέων μαχητών του «Ισλαμικού Κράτους» αλλά και για να πραγματοποιηθούν τρομοκρατικές επιθέσεις. Τέλος, θα γίνει μια αναφορά και στις οργανώσεις που έχουν δηλώσει πίστη στο «Ισλαμικό Κράτος».

¹³⁷ Radikal, *Islamic State makes millions from stolen antiquities*, September 2, 2014, <http://al-monitor.com>

Κεφάλαιο Όγδοο

Η Απειλή που συνιστά το Ισλαμικό Κράτος

8.1. Το «Ισλαμικό Κράτος» ως Ασύμμετρη Απειλή

Θα πρέπει πρώτα να αναφερθεί ότι μια ασύμμετρη απειλή είναι ανάλογη δύο παραγόντων. Πρώτον, της επιχειρησιακής δυνατότητάς του πιθανού δρώντα (στην προκειμένη περίπτωση του «Ισλαμικού Κράτους»). Δεύτερον, της πρόθεσης του πιθανού δρώντα να διεξάγει επιθετική ενέργεια. Το μέγεθος της ασύμμετρης απειλής, δηλαδή η πρόκληση ανθρώπινων και υλικών απωλειών, ήταν ανάλογο τόσο της επιχειρησιακής δυνατότητας, που διέθετε το «Ισλαμικό Κράτος» σε κάθε μια περιοχή (Συρία, Ιράκ, ευρύτερη Μέση Ανατολή και Δύση), όσο και των προθέσεων της ηγεσίας του ή των μαχητών του να σχεδιάσουν και διεξάγουν επιθετικές ενέργειες.

Σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, το «Ισλαμικό Κράτος» διέθετε υψηλή επιχειρησιακή δυνατότητα και είχε την πρόθεση να διεξάγει κατά περίπτωση επιθετικές ενέργειες έως και υψηλής κλίμακας. Αντίθετα, στις χώρες της δύσης, είχε μεν την πρόθεση να διεξάγει επιθετικές ενέργειες, αλλά η επιχειρησιακή του δυνατότητα ήταν περιορισμένη. Μετά την διεξαγωγή των τρομοκρατικών επιθέσεων σε Παρίσι, Κωνσταντινούπολη, Νίκαια και Βέλγιο, κατέστη σαφές ότι στις χώρες της δύσης, παρά την περιορισμένη του επιχειρησιακή δυνατότητα, το «Ισλαμικό Κράτος» μπορούσε να διεξάγει τρομοκρατικές ενέργειες τουλάχιστον μεσαίας κλίμακας, όταν την επιχειρησιακή σχεδίαση αναλάμβαναν έμπειρα στελέχη της οργάνωσης αυτής.

Σε τοπικό επίπεδο, το «Ισλαμικό Κράτος» ενεργούσε τρομοκρατικά με ολιγομελείς ομάδες και προκαλούσε δολιοφθορές σε αντίπαλες δυνάμεις (ιρακινό στρατό, συριακό στρατό, Peshmerga, άλλες τζιχαντιστικές ομάδες, δυνάμεις της συριακής αντιπολίτευσης και YPG), σε σιιτικές και μη μουσουλμανικές κοινότητες, ενώ ως αντάρτικη ομάδα ενεργούσε με μεγαλύτερους σχηματισμούς, κυρίως για να καταλάβει αστικές περιοχές, πετρελαϊκές εγκαταστάσεις αλλά και να προκαλέσει σοβαρά πλήγματα κατά των αντιπάλων δυνάμεων ή και να αποκρούσει τις επιθέσεις τους.

Ένας από τους στόχους του «Ισλαμικού Κράτους», ήταν να καταστεί ως η κυρίαρχη οργάνωση στον «ιερό πόλεμο» κατά των απίστων και κατ' επέκταση να εκτοπίσει την Αλ-Κάιντα και τις θυγατρικές της. Σταδιακά, η οργάνωση αυτή δημιουργούσε τα δικά της βιλαέτια ή παρακλάδια στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, με σκοπό να υπονομεύσει την Αλ-Κάιντα. Πολλές πρώην οργανώσεις της αλ-Κάιντα δήλωσαν πίστη προς το πρόσωπο του χαλίφη του «Ισλαμικού Κράτους». Επομένως, όσες τζιχαντιστικές ομάδες, οι οποίες δρούσαν στην περιοχή, είχαν δύο επιλογές: ή να συγκρουστούν με τους μαχητές του ISIS ή να καταστούν παρακλάδια

του, συνάπτοντας σχέσεις συνεργασίας και δηλώνοντας υπακοή και πίστη στον Μπαγκντάτι.¹³⁸

Η διεξαγωγή επιχειρήσεων του «Ισλαμικού Κράτους», ως σημαντικού παίχτη της συρο-ιρακινή κρίσης, δεν συνέβαλε μόνο στην πρόκληση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπινων απωλειών. Προκάλεσε ιδιαίτερα σημαντική ανθρωπιστική κρίση και μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, μέχρι τις 10 Δεκεμβρίου του 2015, 4.5 εκατομμύρια καταγεγραμμένοι Σύριοι πρόσφυγες είχαν καταφύγει σε γειτονικές χώρες και στη Βόρεια Αφρική, ενώ εκατοντάδες χιλιάδες από την Τουρκία μέσω της Ελλάδας κατευθύνθηκαν στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη.

8.2. Η Απειλή του «Ισλαμικού Κράτους» σε Περιφερειακό Επίπεδο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έλαβε χώρα μια εκτενής ανάλυση για την απειλή που συνιστά μέχρι και σήμερα το «Ισλαμικό Κράτος» σε Συρία και Ιράκ. Ωστόσο, η απειλή των μαχητών του ISIS δεν περιοριζόταν μόνο σε αυτές τις χώρες. Πλέον η οργάνωση αυτή αποτελεί σε χώρες που βρίσκονται στην περιφέρειά του, δηλαδή και σε άλλες μουσουλμανικές χώρες.

8.2.1. Σαουδική Αραβία

Τον Μάιο του 2014, το Υπουργείο Εσωτερικών της Σαουδικής Αραβίας υπολόγιζε ότι τουλάχιστον 1.200 Σαουδάραβες είχαν ταξιδέψει για να πολεμήσουν στη Συρία, ενώ κάποιες άλλες εκτιμήσεις έκαναν λόγο για περισσότερους από 2.500. Τον Ιούλιο του 2014 και τον Ιανουάριο του 2015, οι επιθέσεις σε παραμεθόριες εγκαταστάσεις και σε φυλάκια, από μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους» κατά μήκος των συνόρων με Ιράκ, αύξησαν τις ανησυχίες των Σαουδαράβων για την εν δυνάμει ασύμμετρη απειλή των τζιχαντιστών. Όλα τα παραπάνω, είχαν ως αποτέλεσμα να συμμετάσχουν οι Σαουδάραβες στις αεροπορικές επιδρομές κατά του «Ισλαμικού Κράτους» στη Συρία. Παράλληλα, μερικοί Σαουδάραβες αξιωματικοί εκπαίδευαν τους μετριοπαθείς σουνίτες της Συριακής αντιπολίτευσης.

Το Ριάντ συνέδεσε το Ισλαμικό Χαλιφάτο με μια επίθεση κατά Σαουδαράβων σιιτών στο χωριό al-Dalwa της ανατολικής επαρχίας al-Ihsa (τον Νοέμβριο του 2014), κατά την οποία έχασαν τη ζωή τους οκτώ άτομα. Οι δυνάμεις ασφαλείας συνέλαβαν περισσότερα από 75 άτομα ως ύποπτα για την επίθεση. Αμέσως μετά, ο ηγέτης του Χαλιφάτου, Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάτι, κυκλοφόρησε ένα μήνυμα με το οποίο απειλούσε το Σαουδαραβικό Βασίλειο και επίσης καλούσε τους υποστηρικτές του ISIS στη Σαουδική Αραβία να επιτεθούν σε σίτες και στις ένοπλες δυνάμεις της Σαουδικής Αραβίας.¹³⁹

¹³⁸ S., Malik, M. Khalifi, S. Ackerman & A. Younnis, *How ISIS crippled al-Qaida?*, June 10, 2015, <http://theguardian.com>

¹³⁹ Kaplan, M. *ISIS Vows War Against Saudi Arabia: Islamic State Group Threatens Arab Monarchy after Announcement of Anti-Terror Coalition*, 2015, <http://ibtimes.com>

Μετά το θάνατο του Βασιλιά της Σαουδικής Αραβίας, Abdullah bin Abdulaziz, το «Ισλαμικό Κράτος» εκμεταλλεύτηκε την περίσταση και άρχισε να δημοσιοποιεί διάφορα μηνύματα με τα οποία καλούσε τους Σαουδάραβες να ενσωματωθούν με τον ISIS. Αργότερα, δημοσιεύτηκαν κάποια βίντεο με τα οποία οι μαχητές του Χαλιφάτου, πανηγύριζαν για τον θάνατο του Σαουδάραβα Βασιλιά και υπόσχονταν ότι θα ξεκινήσουν επιθέσεις κατά του Βασιλείου. Επίσης, ανέφεραν ρητά ότι πυρήνες, οι οποίοι είναι προσκείμενοι στο «Ισλαμικό Κράτος» θα μπορούσαν να λειτουργήσουν εκ των έσω και να προξενήσουν σοβαρά πλήγματα στο κράτος. Συγκεκριμένα, οι Σαουδαραβικές αρχές είχαν συλλάβει 135 άτομα, με την κατηγορία της τρομοκρατίας και του σχεδιασμού αποσταθεροποίησης της χώρας. Το Υπουργείο Εσωτερικών της χώρας ανέφερε χαρακτηριστικά ότι οι περισσότεροι από αυτούς ήταν μέλη του ISIS.

Παρά το γεγονός ότι οι Σαουδαραβικές αρχές ασφαλείας θεωρούνται ως ιδιαίτερα ισχυρές και αποτελεσματικές, ήταν σχεδόν σίγουρο ότι το «Ισλαμικό Κράτος» θα συνέχιζε να επιδιώκει τη δημιουργία τζιχαντιστικών πυρήνων εντός της χώρας, προκειμένου να εκμεταλλευτεί κατά τη διάρκεια μελλοντικών αναταραχών. Εξάλλου, στις 13 Νοεμβρίου του 2014, είχε ανακοινώσει την ίδρυση του παρακλαδιού του στη Σαουδική Αραβία, το οποίο ονομαζόταν «Saudi Arabia Wilayat». Τέλος, η στάση που τηρεί μέχρι και σήμερα η Σαουδική Αραβία θεωρείται ύποπτη. Πολλοί υποστηρίζουν, για παράδειγμα Αμερικάνοι και Ρώσοι αξιωματούχοι, ότι το «Ισλαμικό Κράτος» χρηματοδοτείται από Σαουδάραβες ιδιώτες. Επίσης, αυτό που ανησυχεί τη διεθνή κοινότητα είναι ότι η Σαουδική Αραβία, τηρεί μια ανάλογη στάση με τη Τουρκία ως προς το «Ισλαμικό Κράτος». Από την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας προκύπτει ότι δεν πραγματοποιούν στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά του ISIS διότι φοβούνται ότι θα υπάρξουν αντίποινα και θα λάβουν χώρα τρομοκρατικές επιθέσεις στο εσωτερικό της χώρας. Σίγουρα, η στάση της Σαουδικής Αραβίας χαρακτηρίζεται και ως ύποπτη.

8.2.2. Ιορδανία

Το Βασίλειο της Ιορδανίας αποτελούσε ένα σημαντικό μέλος του Δυτικού στρατιωτικού συνασπισμού κατά του «Ισλαμικού Κράτους». Πολλά από τα μαχητικά του βασιλείου πραγματοποίησαν αεροπορικές επιδρομές κατά των τζιχαντιστών γύρω από την πολιορκούμενη πόλη του Κομπανί της Συρίας. Λόγω της παρουσίας πολλών δυτικών στην Ιορδανία, συγκεκριμένα υπήρχαν 1.700 Αμερικανοί στρατιώτες, οι πιθανότητες στοχοποίησης της χώρας από τους φονταμενταλιστές ήταν αυξημένες. Στις 3 Φεβρουαρίου του 2015, η οργάνωση του Μπαγκντάτι, δημοσίευσε ένα βίντεο με την εκτέλεση του Ιορδανού υποσημηναγού πιλότου, Moath al-Kasasbeh, προκειμένου η Ιορδανική κυβέρνηση να λάβει την απόφαση εντατικοποίησης της συμμετοχής της στον διεθνή στρατιωτικό συνασπισμό, και κατ' αυτόν τον τρόπο να ενισχυθεί η αντιπαλότητα μεταξύ της Ιορδανίας και του γειτονικού Χαλιφάτου.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Faropoulos, C. *How the Syrian Crisis affects Jordan*

Ο Μπαγκντάτι επεδίωκε να ευαισθητοποιήσει τους συμπαθούντες Ιορδανούς σουνίτες, ώστε να αποφασίσουν να ενταχθούν στη δύναμή του, αφετέρου να αυξήσει τους εχθρούς του σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός που θα ενίσχυε περαιτέρω την κυριαρχία του στον παγκόσμιο «Ιερό Πόλεμο» έναντι της αλ-Κάιντα. Επιπρόσθετα, η εκτέλεση του Ιορδανού πιλότου στη Συρία και η επίθεση στα Ιορδανικά σύνορα (25 Ιανουαρίου 2015), πέρα από την άσκηση πίεσης προς την Ιορδανική Κυβέρνηση για τη συμμετοχή της στον αντι-τζιχαντιστικό συνασπισμό, καταδείκνυε την προσπάθεια του Μπαγκντάτι να διαμορφώσει την Ιορδανική κοινή γνώμη κατά τέτοιο τρόπο, που θα του επέτρεπαν να δικαιολογήσει στη σουνιτική κοινωνία πιθανές μελλοντικές επιθετικές πρωτοβουλίες εντός Ιορδανικού εδάφους.

Παράλληλα, ένα άλλο ατυχές συμβάν έλαβε χώρα στις 2 Μαρτίου του 2016 όταν 7 τζιχαντιστές, οι οποίοι ήταν «ζωσμένοι» με εκρηκτικά, συγκρούστηκαν με Ιορδανούς αστυνομικούς στην πόλη Ιρμπίντ.¹⁴¹ Το αποτέλεσμα ήταν να χάσει τη ζωή του ένας αστυνομικός και οι άλλοι πέντε τραυματίστηκαν κατά την επιχείρηση. Το γεγονός αυτό ανησύχησε τις αρχές της χώρας, διότι ήταν η πρώτη φορά που έλαβε χώρα μια επιχείρηση στο εσωτερικό της Ιορδανίας μεταξύ τζιχαντιστών του «Ισλαμικού Κράτους» και με τις δυνάμεις ασφαλείας της Ιορδανίας. Ο Υπεύθυνος των Μυστικών Πληροφοριών της χώρας, ανέφερε ότι οι επτά άνδρες σχεδίαζαν να πραγματοποιήσουν επιθέσεις σε στρατιωτικούς και σε κρατικούς στόχους του Βασιλείου. Το περιστατικό αυτό, έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου για την χώρα διότι το «Ισλαμικό Κράτος» αποτελεί πλέον και επισήμως την βασική απειλή για το Χασεμιτικό Βασίλειο.

Μετά την έναρξη του εμφυλίου πολέμου στη Συρία, υπολογίζεται ότι εντός της χώρας υπάρχουν 7.000 σαλαφιστές, εκ των οποίων οι 2.000 είναι συμπαθούντες προς τον ISIS και περίπου 1.300 πολεμούν στο πλευρό του «Ισλαμικού Κράτους» σε Συρία και Ιράκ. Οι Σαλαφιστικές τζιχαντιστικές ομάδες, δραστηριοποιούνται εδώ και χρόνια στην Ιορδανία. Πολλές Κυβερνήσεις εθελουφλούσαν και εμμέσως υποστήριζαν αυτές τις ομάδες για να αποτρέψουν την επιρροή της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην πολιτική αρένα. Πολλοί θεωρούν ότι η ιδεολογία που πρεσβεύει το «Ισλαμικό Κράτος» έχει εξαπλωθεί στην κοινωνία σε μεγάλο βαθμό. Για να καταπολεμηθούν οι Σαλαφιστές, απαιτείται μια νέα στρατηγική από την ηγεσία της χώρας.

Μετά την επιχείρηση στο Ιρμπίντ, ένας ειδικός που ειδικεύεται στις Ισλαμιστικές ομάδες, ο Marwan Shihadah, θεωρεί ότι το «Ισλαμικό Κράτος» έχει θέσει ως στόχο του να αποσταθεροποιήσει την Ιορδανία. Το «Ισλαμικό Κράτος» έχει εκμεταλλευτεί το γεγονός ότι η Κυβέρνηση της χώρας έχει στραμμένο το βλέμμα της στην Μουσουλμανική Αδελφότητα, οπότε έχει βρει ένα πρόσφορο έδαφος. Επίσης, ο ISIS έχει παρεισφρήσει στην κοινωνία της χώρας λόγω των σοβαρών προβλημάτων που επικρατούν στο εσωτερικό της χώρας, δηλαδή λόγω των μεγάλων ποσοστών ανεργίας και των άσχημων οικονομικών συνθηκών, τους επιτρέπουν να διεισδύουν

¹⁴¹ BBC, *Jordan raid: Eight Killed in Irbid as forces 'foil IS plot'*, March 2, 2016, <http://bbc.com>

στην κοινωνία. Η επιδρομή στην Ιρμπίντ, έχει δημιουργήσει ανησυχία διότι οι Σαλαφιστές αποτελούν «αγκάθι» για την εθνική ασφάλεια της χώρας, αλλά το θετικό είναι ότι οι δυνάμεις ασφαλείας της χώρας είναι ικανές στην αποτροπή τρομοκρατικών δραστηριοτήτων.¹⁴²

Τέλος, η συνεχιζόμενη είσοδος προσφύγων από τη Συρία συνιστά άλλη μια σοβαρή πρόκληση για την Ιορδανία. Ο ΟΗΕ υπολόγιζε ότι, το Μάρτιο του 2015, υπήρχαν στην Ιορδανία 624.000 καταγεγραμμένοι Σύριοι πρόσφυγες, γεγονός που αύξανε τον πληθυσμό της χώρας κατά 10%. Οι Ιορδανικές συνοριακές αρχές κατά καιρούς είχαν εμποδίσει την είσοδο αρκετών προσφύγων, λόγω ανησυχιών για την ασφάλεια των παραμεθόριων περιοχών. Τα προβλήματα πλέον είχαν τριπλασιαστεί δημιουργώντας προβλήματα στέγασης σε πολλούς Ιορδανούς πολίτες. Παρόμοια προβλήματα αντιμετώπιζαν τα νοσοκομεία, τα σχολεία, καθώς και τα συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης. Μάλιστα ορισμένοι Ιορδανοί δημοσιογράφοι προειδοποιούσαν ότι η αυξημένη εισροή προσφύγων από τη Συρία θα διατάρασσε την οικονομία, τη δημογραφία και γενικότερα τη ζωή στο βασίλειο τουλάχιστον για μια δεκαετία. Όμως, αυτό που ανησυχούσε την ηγεσία της χώρας ήταν ότι με την εισροή προσφύγων υπήρχε σοβαρός κίνδυνος να έχουν παρεισφρήσει τζιχαντιστές του «Ισλαμικού Κράτους», οι οποίοι έχουν ως στόχο να προκαλέσουν τρομοκρατικές επιθέσεις στη χώρα και να την αποσταθεροποιήσουν.

8.2.3. Ιράν

Η Τεχεράνη αποτελούσε τον κύριο περιφερειακό σύμμαχο της Βαγδάτης. Από την πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν, η Ιρανική επιρροή στο Ιράκ αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό και στα μέσα του 2014 κορυφώθηκε με την αποστολή στρατιωτικής βοήθειας για την αντιμετώπιση των τζιχαντιστών του Μπαγκντάτι. Συγκεκριμένα, το Ιράν: Πρώτον, έστειλε περίπου 1.000 στρατιωτικούς συμβούλους της IRGC, καθώς και άλλες σιιτικές πολιτοφυλακές, αφενός για να οργανώσουν την άμυνα της Βαγδάτης απέναντι στις επιθετικές πρωτοβουλίες των τζιχαντιστών, αφετέρου για να αναδιοργανώσουν και να αυξήσουν τη δύναμη της ιρακινής σιιτικής πολιτοφυλακής. Δεύτερον, παρείχε σημαντικό στρατιωτικό εξοπλισμό στις ιρακινές ένοπλες δυνάμεις. Τρίτον, μεταστάθμευσε κάποιες δυνάμεις βλημάτων και ρουκετών εδάφους-εδάφους στο Ιρακινό έδαφος, προκειμένου να υποστηριχθούν οι επιχειρήσεις των σιιτών πολιτοφυλάκων κατά του «Ισλαμικού Κράτους». Τέταρτον, εκτελούσε αποστολές επιτήρησης με UAVs στον εναέριο χώρο του Ιράκ. Πέμπτον, διεξήγαγε τουλάχιστον μια αεροπορική επιδρομή κατά του «Ισλαμικού Κράτους», κοντά στα Ιρανο-Ιρακινά σύνορα. Έκτον, αμέσως μετά τις επιθέσεις των μαχητών του ISIS στο βόρειο Ιράκ (μέσα του 2014), παρέδωσε στους Κούρδους Peshmerga στρατιωτικό εξοπλισμό. Έβδομον, έδωσε εντολή στις ιρανικές σιιτικές παραστρατιωτικές, που μάχονταν στο πλευρό του Άσαντ, να μεταβούν στο Ιράκ και να συνεχίσουν πλέον τον αγώνα τους κατά του «Ισλαμικού Κράτους» στο ιρακινό έδαφος και τέλος, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του Ιρακινού Πρωθυπουργού Abbadī στην Τεχεράνη (20-21 Οκτωβρίου

¹⁴² Al- Monitor, *Has IS established foothold in Jordan*, March 9, 2016, <http://al-monitor.com>

2014), συναποφάσισε με το Ιράν την περαιτέρω διεύρυνση της στρατιωτικής τους συνεργασίας κατά του ISIS.¹⁴³

Αναφορικά με τη Συρία, η Ουάσιγκτον και η Τεχεράνη είχαν αντικρουόμενα συμφέροντα. Η αμερικανική πλευρά επιδίωκε την υποστήριξη της συριακής αντιπολίτευσης και την πτώση του Άσαντ από την εξουσία, ενώ το Ιράν θεωρούσε ως απειλή τις δυνάμεις των αντικαθεστωτικών και επιδίωκε την παραμονή του Σύρου Προέδρου στην εξουσία, προκειμένου να προωθηθούν τα συμφέροντα της Τεχεράνης στην συγκεκριμένη περιφέρεια. Με την έναρξη του εμφυλίου στη Συρία, το Ιράν έστειλε χερσαία δύναμη των «Φρουρών της Ιρανικής Επανάστασης» (IRGC), μέρος της «Δύναμης Ιερουσαλήμ των Φρουρών της Επανάστασης» και προσωπικό των ιρανικών υπηρεσιών πληροφοριών, προκειμένου, σε συνεργασία με την λιβανέζικη Χεζμπολάχ και με τη Ρωσία να στηρίξουν τον Άσαντ αλλά και να αποτρέψουν την περαιτέρω προώθηση του «Ισλαμικού Κράτους».

Γενικότερα, η παρουσία των Ιρανών στην Μέση Ανατολή έχει ανησυχήσει τις χώρες του Κόλπου και την Τουρκία. Το Ιράν επιθυμεί να προωθήσει τα δικά του περιφερειακά συμφέροντα. Όμως, ο βασικός σκοπός του είναι να αποτρέψει την περαιτέρω προώθηση του «Ισλαμικού Κράτους» σε Συρία και Ιράκ. Λέγεται, ότι οι ένοπλες δυνάμεις του Ιράν έχουν συγκρουστεί με μαχητές του Μπαγκντάτι, στα σύνορα Ιράν-Ιράκ. Το γεγονός αυτό έχει θορυβήσει τον πληθυσμό που ζει κοντά στα σύνορα. Συνεπώς, η Τεχεράνη επιθυμεί μέσω μιας «άτυπης» προπαγάνδας να στρέψει το βλέμμα των πολιτών προς την απειλή που συνιστά το μόρφωμα αυτό για το καθεστώς της χώρας. Επίσης, η Τεχεράνη κατηγορεί την Σαουδική Αραβία και την Τουρκία ότι εθελουφλούν με το «Ισλαμικό Κράτος» και πολλοί ιδιώτες χρηματοδοτούν παράνομα την οργάνωση αυτή. Όλα αυτά συνηγορούν στο γεγονός ότι το Ιράν αποτελεί τον βασικό περιφερειακό αντίπαλο του «Ισλαμικού Κράτους». Το Ιράν ακολουθεί μια ρεαλιστική προσέγγιση ως προς την καταπολέμηση του ISIS.

8.2.4. Ισραήλ – Παλαιστίνη

Κατά τη διάρκεια μιας διαμαρτυρίας στη Γάζα (19 Ιανουαρίου 2015), οι διαδηλωτές ύψωσαν την μαύρη σημαία του «Ισλαμικού Κράτους», γεγονός που θορύβησε το Ισραήλ. Επίσης, αποδείκνυε ότι εντός της Γάζας υπάρχει μια μεγάλη μερίδα Παλαιστινίων, οι οποίοι υποστηρίζουν και ενστερνίζονται την ιδεολογία του «Ισλαμικού Κράτους». Το αξιοπερίεργο είναι ότι, τον Ιούλιο του 2014, η ηγεσία του «Ισλαμικού Κράτους» κατηγόρησε την πολιτική πτέρυγα της Χαμάς, για παρέκκλιση από τις βασικές αρχές της Σαρία.

Στο Ισραήλ, από το Νοέμβριο του 2014 έως και σήμερα, οι αρχές έχουν συλλάβει αρκετά άτομα που φέρεται να είναι υποστηρικτές και συνεργάτες του «Ισλαμικού Κράτους». Ήταν προφανές ότι τα Ισραηλινο-παλαιστινιακά εδάφη συνιστούσαν στόχο της οργάνωσης του Μπαγκντάτι. Οι μαχητές της οργάνωσης επιδίωκαν να δημιουργήσουν μικρούς τζιχαντιστικούς πυρήνες, τόσο στη Λωρίδα της

¹⁴³ Segall, M. *Iran's Stake in Syria*

Γάζας και τη Δυτική Όχθη, όσο και εντός της αραβο-ισραηλινής κοινότητας μέσα στο Ισραήλ, προκειμένου να διεξάγουν τρομοκρατικές επιθέσεις. Μια αναμενόμενη μελλοντική εξέλιξη θα ήταν η αύξηση των υποστηρικτών του Ισλαμικού Χαλιφάτου, γεγονός που θα περιέπλεκε ακόμη περισσότερο το Παλαιστινιακό και θα επιδείνωνε την τοπική και περιφερειακή κατάσταση ασφαλείας. Επίσης, την Κυβέρνηση του Ισραήλ ανησυχούν οι προσφυγικές ροές που προέρχονται από τη Συρία. Η Ισραηλινή ηγεσία φοβάται το ενδεχόμενο να μην έχουν παραισφρήσει μέσα στους πρόσφυγες τζιχαντιστές του «Ισλαμικού Κράτους». Γι' αυτό άλλωστε και το Ισραήλ έχει «κλείσει» τα σύνορά του με αποτέλεσμα να μην δέχεται μεγάλο αριθμό προσφύγων.

8.2.5. Αίγυπτος

Εδώ και χρόνια δραστηριοποιούνταν τζιχαντιστές στην Αίγυπτο, συγκεκριμένα στο Βόρειο ήμισυ της χερσονήσου του Σινά μέχρι τα βορειοδυτικά σύνορα με τη Λιβύη, οφειλόταν: α) στη βίαιη αντιμετώπιση τόσο των εξτρεμιστών όσο και των μετριοπαθών Αιγύπτων ισλαμιστών, αλλά και στην ανάληψη της εξουσίας με πραξικόπημα από τον αιγυπτιακό στρατό, β) στο μακροχρόνιο αποκλεισμό της Λωρίδας της Γάζας από τις αιγυπτιακές και ισραηλινές δυνάμεις, που είχε ως αποτέλεσμα αφενός τη συγκέντρωση Αιγύπτων και ξένων εξτρεμιστών ισλαμιστών στο Σινά, αφετέρου στο λαθρεμπόριο όπλων και λοιπών αγαθών προς τους αποκλεισμένους Παλαιστίνιους, γ) στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης, ο οποίος μεταξύ άλλων προκάλεσε τη διασπορά σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μεγάλου αριθμού όπλων από τις πλημμελώς φυλασσόμενες αποθήκες του λιβυκού στρατού, που περιήλθαν στην κατοχή ένοπλων οργανώσεων και δ) στους εμφύλιους πολέμους της Συρίας και του Ιράκ, οι οποίοι προκάλεσαν τη δημιουργία δεκάδων χιλιάδων εξτρεμιστών ισλαμιστών, που στρατολογήθηκαν από το «Ισλαμικό Κράτος».¹⁴⁴

Στις αρχές Νοεμβρίου του 2014, η εξτρεμιστική ισλαμιστική οργάνωση «Σύντροφοι» (Companions) ή «Υποστηρικτές της Ιερουσαλήμ» (Supporters of Jerusalem), που για πολλά χρόνια ενεργούσε στη χερσόνησο του Σινά διεξάγοντας επιθέσεις κυρίως κατά του αιγυπτιακού στρατού, δήλωσε υποταγή στον Αμπού Μπάκρ αλ-Μπαγκντάτι και άλλαξε την ονομασία της σε «Βιλαέτι του Σινά» (Wilayat Sinai)¹⁴⁵. Μέχρι τα τέλη του φθινοπώρου του 2014, η συγκεκριμένη οργάνωση είχε βελτιώσει την επιχειρησιακή της δυνατότητα, το οπλοστάσιό της, τη τακτική διεξαγωγής επιχειρήσεων και την επάνδρωσή της.

Η χερσόνησος του Σινά, που συνορεύει με το Ισραήλ, τη Λωρίδα της Γάζας και κυρίως με το στρατηγικό πέρασμα της διώρυγας τους Σουέζ, συνιστούσε μια στρατηγική θέση, στην οποία η ηγεσία του Ισλαμικού Χαλιφάτου αποφάσισε να δημιουργήσει ένα νέο μέτωπο. Οι μαχητές που διεξήγαγαν συγχρονισμένες επιθέσεις κατά στρατιωτικών στόχων στο Βόρειο Σινά, οι οποίες αποκάλυψαν το μέγεθος των

¹⁴⁴ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 134 - 137

¹⁴⁵ The Guardian, *Egyptian Jihadis pledge allegiance to ISIS*, November 10, 2014, <http://theguardian.com>

δυσκολιών που αντιμετώπιζε ο αιγυπτιακός στρατός στην εκκαθάριση τζιχαντιστικών πυρήνων, που ενεργούσαν στην περιοχή. Συγκεκριμένα, διεξήχθησαν ταυτόχρονες τρομοκρατικές επιθέσεις σε τρεις πόλεις κατά δέκα στρατιωτικών βάσεων, συμπεριλαμβανομένου του μεγαλύτερου επιτελείου του αιγυπτιακού στρατού στο ελ-Αρίς. Το γεγονός αυτό δημιούργησε μια κρίση εμπιστοσύνης προς τις αρχές και αύξησε την οργή του αιγυπτιακού λαού.

Στην 1η Ιουλίου του 2015, οι τζιχαντιστές πραγματοποίησαν την πιο αιματηρή επίθεση στην Αίγυπτο. Συγκεκριμένα, διεξήγαγαν 15 συντονισμένες εφόδους και τρεις επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον θέσεων του αιγυπτιακού στρατού στο βόρειο Σινά, με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 158 άτομα. Η συγκρουσιακή κατάσταση στη χερσόνησο του Σινά είχε ξεπεράσει τα όρια της αντιμετώπισης τρομοκρατικών πυρήνων και είχε εξελιχθεί σε έναν πόλεμο. Η τοπική αποσταθεροποίηση συνιστούσε μια ανοιχτή πρόκληση για την ηγεσία του Καίρου, αλλά και για την περιφερειακή ασφάλεια περίξ της γεωστρατηγικής σημασίας της Διώρυγας του Σουέζ.¹⁴⁶

Οι τζιχαντιστές του Σινά, το είδος του πολέμου που είχαν επιλέξει ήταν μια αντιγραφή του «Ισλαμικού Κράτους» σε Συρία και Ιράκ. Συγκεκριμένα, πραγματοποιούσε καταλήψεις πόλεων και εν συνεχεία επεδίωκε την επέκταση του ελέγχου και άλλων περιοχών. Λέγεται ότι άμεσος στόχος τους ήταν η κατάληψη της Λωρίδας της Γάζας. Η οργάνωση αυτή είχε αναρτήσει κάποια βίντεο με τα οποία απειλούσε την ηγεσία της Χαμάς, ζητώντας την αντικατάσταση της με ένα Ισλαμικό καθεστώς στα παλαιστινιακά εδάφη.

8.2.6. Λιβύη

Τέσσερα χρόνια μετά την ανατροπή του καθεστώτος του Μουαμάρ Καντάφι, στην Λιβύη επικρατούσε το απόλυτο χάος. Ουσιαστικά, λαμβάνει χώρα, μέχρι και σήμερα, ένας δεύτερος εμφύλιος πόλεμος. Συγκεκριμένα, υπήρχαν τρεις διαφορετικές κυβερνήσεις σε Τομπρούκ, Τρίπολη και Βεγγάζη. Όμως, την μεγαλύτερη απειλή συνιστούσαν οι τζιχαντιστές του «Ισλαμικού Κράτους». Η χαοτική κατάσταση, η οποία επικρατούσε στην μετα-κανταφική εποχή, δημιούργησε ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη τζιχαντιστικών οργανώσεων, που απέρριπταν κάθε συνεργασία με όλες τις μεταβατικές αντι-ισλαμιστικές κυβερνήσεις για τη διεξαγωγή εκλογών και την ανάδειξη κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Οι Ισλαμιστές χαρακτήριζαν αυτές τις κυβερνήσεις ως ειδωλολατρικές και ως κυβερνήσεις των «απίστων».

Στις 5 Οκτωβρίου του 2014, η οργάνωση Islamic Youth Shura Council δήλωσε πίστη και υπακοή στο «Ισλαμικό Κράτος». Μετά την τελετή, περισσότερα από 60 οχήματα με μαχητές της οργάνωσης παρέλασαν στην Ντέρνα, η οποία αποτέλεσε την πρώτη πόλη του Χαλιφάτου εκτός Συρίας και Ιράκ. Πλέον, η παρουσία του «Ισλαμικού Κράτους» στην Αφρική είχε αυξηθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια του 2014, ιδιαίτερα σε Λιβύη, Τυνησία και Σινά.

¹⁴⁶Fouad, A. *Islamic State's Sinai branch shifts its strategy*, March 16, 2016, <http://al-monitor>

Από τις αρχές του 2015, παρακλάδια του «Ισλαμικού Κράτους» στη Λιβύη είχαν επανειλημμένα πραγματοποιήσει επιθέσεις κατά δυτικών και όχι μόνο στόχων. Είχαν επιτεθεί κατά της ισπανικής, της αλγερινής, της μαροκινής, της ιρανικής και της νοτιοκορεατικής πρεσβείας στην Τρίπολη. Οι επιθέσεις αυτές καταδείκνυαν την εχθρική στάση κατά οποιασδήποτε ξένης παρουσίας, προκάλεσαν μικρές ανθρώπινες απώλειες, καθότι οι ξένες κυβερνήσεις είχαν φροντίσει να απομακρύνουν το διπλωματικό τους προσωπικό από τη χώρα. Εκτός από επιθέσεις κατά δυτικών και κατά των κυβερνήσεων στην Λιβύη, η τζιχαντιστική οργάνωση προέβη σε αποτρόπαιες πράξεις όπως για παράδειγμα το προπαγανδιστικό βίντεο με τον αποκεφαλισμό 21 Κοπτών Αιγυπτίων. Το «Ισλαμικό Κράτος» από την Λιβύη απείλησε την Ιταλία και κατέστησε σαφές ότι θα στοχοποιεί από εδώ και στο εξής χριστιανούς. Μια μέρα μετά τον αποκεφαλισμό, η αιγυπτιακή αεροπορία πραγματοποίησε επιδρομές στην Ντέρνα κατά θέσεων των τζιχαντιστών, οι οποίες οδηγούσαν στην εκτίμηση ότι σύντομα θα δημιουργείται ένα νέο μέτωπο μεταξύ Αιγυπτιακών ενόπλων δυνάμεων και μαχητών του «Ισλαμικού Κράτους» στη Λιβύη.

Αυτό που επιθυμούσε να πετύχει ο Μπαγκντάτι στην Λιβύη ήταν ότι η έντονη επιχειρησιακή δραστηριότητα των μαχητών του θα σηματοδοτούσε την ανάδειξη μιας σημαντικής θυγατρικής οργάνωσης, η οποία θα κυριαρχούσε στον «Ιερό Πόλεμο» στην Βόρεια Αφρική αλλά και κατ' επέκταση σε ολόκληρο το Μαγκρέμπ. Η πολύχρονη συγκρουσιακή κατάσταση, η αστάθεια και η αναρχία που επικρατούσαν στην Λιβύη αναμφισβήτητα δημιουργούσε πολλές ευκαιρίες για επέκταση του «Ισλαμικού Κράτους». Τα διάσπαρτα οπλικά συστήματα του Κανταφικού Καθεστώτος, πέρασαν στα χέρια των τζιχαντιστών, γεγονός που επέφερε μια ανησυχία στις τάξεις των δυτικών κυβερνήσεων.¹⁴⁷ Η γεωγραφία της Λιβύης, ωφελούσε το «Ισλαμικό Κράτος», διότι οι τζιχαντιστές είχαν πρόσβαση και στο Μαγκρέμπ αλλά και στην Ευρώπη λόγω της εγγύτητας της χώρας. Συνεπώς, θα μπορούσαν οι τζιχαντιστές να δημιουργήσουν ένα προγεφύρωμα ή πάτημα στην Ευρώπη και από εκεί να διεξάγουν τρομοκρατικές επιθέσεις κατά της γηραιάς Ηπείρου.

8.3. Η Απειλή του Ισλαμικού Κράτους κατά της Δύσης

8.3.1. Γαλλία

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι (Ιανουάριος 2015), από άτομα που είχαν δηλώσει υποταγή και πίστη στην Αλ-Κάιντα ή στο «Ισλαμικό Κράτος», είχαν ως αποτέλεσμα να αυξηθεί περαιτέρω η ανησυχία των Ευρωπαίων σχετικά με τη μελλοντική τρομοκρατική δράση των τζιχαντιστών στα ευρωπαϊκά εδάφη. Στη Γαλλία, τη Βρετανία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς και στις υπόλοιπες δυτικές και όχι μόνο χώρες, που συμμετείχαν ενεργά στην εκστρατεία κατά του Χαλιφάτου, είχαν δοθεί εντολές για αύξηση των μέτρων ασφαλείας. Θεωρείτο πλέον ως σχεδόν σίγουρο ότι η επιστροφή των ξένων τζιχαντιστών στις ευρωπαϊκές χώρες προέλευσης

¹⁴⁷ J., Broder, *ISIS in Libya: How Muhammer Gaddafi's anti-aircraft missiles are falling into the jihadists' hands*, March 11, 2016, <http://independent.co.uk>

τους θα σηματοδοτούσε την έναρξη ενός παρατεταμένου κύκλου βίας, υπό τη μορφή τρομοκρατικών επιθέσεων χαμηλής έως μεσαίας κλίμακας. Το «Ισλαμικό Κράτος» ενθάρρυνε τους δυσαρεστημένους μουσουλμάνους της Ευρώπης, προκειμένου να μεταναστεύσουν το Χαλιφάτο ή να διεξάγουν επιθέσεις στις χώρες όπου διέμεναν.

Στις 13 Νοεμβρίου του 2015, το «Ισλαμικό Κράτος» ξαναχτύπησε το Παρίσι. Συγκεκριμένα, πραγματοποίησε συντονισμένες τρομοκρατικές επιθέσεις σε έξι σημεία της γαλλικής πρωτεύουσας, αφήνοντας τουλάχιστον 129 νεκρούς και περισσότερους από 350 τραυματίες. Επίσης, στις 14 Ιουλίου του 2016, ανήμερα της Γαλλικής Εθνικής Επετείου, έλαβε χώρα μια τρομοκρατική ενέργεια από έναν υποστηρικτή του «Ισλαμικού Κράτους», που το αποτέλεσμα ήταν να χάσουν τη ζωή τους 84 άνθρωποι και εκατοντάδες άλλοι να τραυματιστούν θανάσιμα. Αυτές οι επιθέσεις από πολλούς θεωρήθηκαν ως «η 11^η Σεπτεμβρίου της Ευρώπης» και ενίσχυσαν περαιτέρω τις ανησυχίες των Ευρωπαίων αφενός για την επιστροφή μουσουλμάνων Ευρωπαίων πολιτών εκπαιδευμένων στο συρο-ιρακινό θέατρο επιχειρήσεων, μέσω της μαζικής προσφυγικής ροής, αφετέρου για τους «ντόπιους» εξτρεμιστές, που εμπνέονται από την ισλαμιστική προπαγάνδα και αποφάσιζαν να εμπλακούν σε τρομοκρατικές ενέργειες, χωρίς ποτέ να έχουν μεταβεί στη Συρία ή στο Ιράκ. Έκτοτε, η κατάσταση στη Γαλλία και γενικότερα στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη άλλαξε δραματικά, καθώς αυξήθηκε σημαντικά το έλλειμμα ασφαλείας.

Οι βασικοί λόγοι που ώθησαν το «Ισλαμικό Κράτος» να επιλέξει τη Γαλλία ως πρώτη χώρα της Δύσης για τη διεξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων, είναι οι εξής: Πρώτον, στην Γαλλία υπάρχει η μεγαλύτερη μουσουλμανική κοινότητα. Μια κοινότητα περιθωριοποιημένη, η οποία μαστίζεται από την ανεργία και από υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας. Μάλιστα, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι τζιχαντιστές προέρχονται από αυτή την κοινότητα. Από τους 4.000 ευρωπαίους τζιχαντιστές που μάχονται στο πλευρό του «Ισλαμικού Κράτους», οι 1.500 είναι Γάλλοι πολίτες. Τέλος, η Γαλλία είναι μέλος του πολυεθνικού αντι-τζιχαντιστικού στρατιωτικού συνασπισμού και πραγματοποιεί αεροπορικές επιδρομές κατά των τζιχαντιστών σε Συρία και Ιράκ.

8.3.2. Λοιπή Ευρώπη και Ηνωμένες Πολιτείες

Όταν άρχισε να γίνεται ορατή η ασύμμετρη απειλή του «Ισλαμικού Κράτους» κατά της Ευρώπης, πολλοί αναλυτές και ευρωπαϊκές κυβερνήσεις εξέφραζαν τις ανησυχίες τους σχετικά με τον αριθμό των «ξένων μαχητών», δηλαδή των Ευρωπαίων πολιτών που πολεμούσαν στο πλευρό του ISIS σε Συρία και Ιράκ. Οι ευρωπαϊκές χώρες προέλευσής τους ήταν κυρίως η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο, η Αυστρία, η Γερμανία, η Ολλανδία και η Σουηδία. Οι ευρωπαϊκές αρχές ανησυχούσαν διότι γνώριζαν ότι αν επέστρεφαν οι ξένοι μαχητές στην Ευρώπη, θα εμφάνιζαν εξτρεμιστική συμπεριφορά και θα υπήρχε σοβαρό ενδεχόμενο να διεξάγουν τρομοκρατικές ενέργειες.

Τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο του 2015, το Χαλιφάτο είχε υιοθετήσει μια νέα στρατηγική κατά των χωρών της Δύσης. Επικεντρώθηκε στην τιμωρία των ευρωπαϊκών χωρών που συμμετείχαν στον πολυεθνικό στρατιωτικό συνασπισμό κατά των τζιχαντιστών. Αρχικά, ενθάρρυνε τις τρομοκρατικές επιθέσεις όσων εμπνέονταν από την ιδεολογία του Ισλαμικού Χαλιφάτου, ενώ στη συνέχεια έστειλε «ξένους μαχητές» στην Ευρώπη, προκειμένου να διεξάγουν θεαματικές τρομοκρατικές επιθέσεις. Κατέστησε σαφές ότι θα στοχοποιήσει κάθε χώρα, η οποία επιτίθεται στο Ισλαμικό Χαλιφάτο. Σε Γαλλία, Βέλγιο και Γερμανία, οι αρχές πραγματοποίησαν εφόδους και κατόρθωσαν να εξαρθρώσουν διάφορα κυκλώματα τα οποία ήταν ύποπτα για συνεργασία με το «Ισλαμικό Κράτος».

Παρόλα αυτά, η απειλή του «Ισλαμικού Κράτους» είναι ιδιαίτερα έντονη και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτό οφείλεται λόγω της έντονης παρουσίας αμερικανικών δυνάμεων στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Βέβαια, αυτό μπορεί να προκύψει και λόγω των πολέμων που έχει διεξάγει η Αμερική σε Ιράκ και Αφγανιστάν. Η εικόνα των ΗΠΑ έχει δεχθεί σοβαρό πλήγμα στο πρόσωπο πολλών μουσουλμάνων. Στις ΗΠΑ ζουν πολλοί Μουσουλμάνοι, που πολλοί εξ' αυτών ενστερνίζονται πολλές από τις αντιλήψεις του ISIS. Γι' αυτό άλλωστε έχουν λάβει χώρα και πολλά τρομοκρατικά περιστατικά, όπως για παράδειγμα το Δεκέμβριο του 2015 στο Σαν Μπερναρτίνο της Καλιφόρνια και τον Ιούνιο του 2016 στο «μακελειό» του Ορλάντο. Τέλος, άλλος ένας σοβαρός λόγος που ωθεί τους μουσουλμάνους να πραγματοποιούν τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ είναι η αύξηση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, ιδίως μετά την παρουσία του υποψήφιου Ντόναλντ Τράμπ για τον Προεδρικό θώκο της χώρας.

8.4. Τα Χημικά Όπλα του «Ισλαμικού Κράτους»

Σύμφωνα με δημοσιεύματα της Wall Street Journal, οι μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους» χρησιμοποίησαν χημικούς παράγοντες μουστάρδας εναντίον των ιρακινών κουρδικών δυνάμεων, Peshmerga, γεγονός που συνιστούσε την πρώτη σοβαρή ένδειξη ότι ο ISIS κατέχει χημικά όπλα.¹⁴⁸ Στα τέλη Αυγούστου του 2015, Αμερικάνοι αξιωματούχοι ανέφεραν ότι οι τζιχαντιστές χρησιμοποίησαν τον χημικό παράγοντα της μουστάρδας, κατά τη διάρκεια μιας επιδρομής στην Συριακή πόλη Hasakah. Ακόμη, υπάρχουν μαρτυρίες και από τις Κουρδικές αρχές, όταν στις 31 Αυγούστου, το «Ισλαμικό Κράτος» πραγματοποίησε εκ νέου χρήση απαγορευμένων χημικών ουσιών εναντίον των Peshmerga. Η επίθεση πραγματοποιήθηκε με ρουκέτες βόρεια της Μοσούλης και ένας Κούρδος μαχητής νοσηλεύθηκε με συμπτώματα ανάλογα με αυτά που προκαλούν τα χημικά όπλα.

Μια ακόμα σοβαρή περίπτωση χρήσης αέριας μουστάρδας από τον ISIS αναφέρθηκε στην Βόρεια Συρία, όπου, την 1^η Σεπτεμβρίου του 2015, τουλάχιστον τέσσερις άνθρωποι έχασαν την ζωή τους στην πόλη Mare'e (βόρεια του Χαλεπίου).

¹⁴⁸ Deutsch, A. *Exclusive: Samples confirm Islamic State used mustard gas in Iraq – diplomat*, February 23, 2016, <http://reuters.com>

Σύμφωνα με μαρτυρίες του Συριακού Παρατηρητηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, πολλοί άμαχοι στην πόλη αυτή εισήχθησαν στο νοσοκομείο λόγω σοβαρών αναπνευστικών προβλημάτων, μετά από βομβαρδισμό βλημάτων που περιείχαν χημικές ουσίες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το «Ισλαμικό Κράτος», είχε κατορθώσει να ελέγχει συριακά εδάφη κοντά σε θέσεις όπου οι δυνάμεις του Άσαντ είχαν αποθηκεύσει χημικά όπλα, συμπεριλαμβανομένου του παράγοντα μουστάρδας. Προφανώς, όταν η Δαμασκός βρίσκεται στην φάση της υποχώρησης σε όλα τα μέτωπα, πολλές από τις αποθήκες που είχαν χημικά όπλα πέρασαν στα χέρια των μαχητών του Μπαγκντάτι. Ακόμη, λέγεται ότι το «Ισλαμικό Κράτος» χρησιμοποιεί κατ' επανάληψη το αέριο χλώριο και σε Συρία αλλά και σε Ιράκ.

Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι είναι αδύνατον να προσδιορισθούν τα είδη και οι ποσότητες των χημικών παραγόντων, που έχει στην κατοχή του το «Ισλαμικό Κράτος». Όμως, είναι προφανές ότι η χρήση χημικών όπλων από τους μαχητές του Μπαγκντάτι θα μπορούσε να λειτουργήσει υπέρ τους στον ψυχολογικό τομέα. Επιπρόσθετα, θα έχουν το πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων τους, διότι οι εχθρικές δυνάμεις θα πρέπει να είναι υποχρεωμένες να φορούν ειδικό εξοπλισμό, που περιορίζει σημαντικά τις κινήσεις τους. Η πρόσφατη αύξηση της χρήσης χημικών όπλων καταδεικνύει την πρόθεση της ηγεσίας του «Ισλαμικού Κράτους» για μελλοντικές χημικές επιθέσεις. Η περιορισμένη χρήση των όπλων αυτών συνεπάγεται από το γεγονός ότι δεν υπάρχουν άτομα τα οποία είναι εξοικειωμένα με τη χρήση χημικών όπλων. Παρόλα αυτά, θα πρέπει σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση παρόμοιων επιθέσεων. Το αρνητικό της όλης υπόθεσης, είναι ότι οι μεγάλες δυνάμεις φέρεται να μην έχουν αντιληφθεί, τουλάχιστον σύμφωνα με τις πράξεις, την απειλή που συνιστούν τα χημικά όπλα και δη στην συγκεκριμένη περίπτωση όταν βρίσκονται στα χέρια ανεξέλεγκτων τρομοκρατών και εξτρεμιστών τζιχαντιστών.¹⁴⁹

Συμπερασματικά, το «Ισλαμικό Κράτος» είναι μια ασύμμετρη απειλή τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και σε διεθνές επίπεδο. Αυτό φανερώνεται από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που έχουν λάβει χώρα σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όμως, το θέμα είναι ότι μέχρι και σήμερα πολλές από τις χώρες της περιοχής δεν επιλέγουν μια πιο δυναμική πολιτική για να εξαλειφθεί αυτό το μόρφωμα μια και καλή. Οι περισσότερες χώρες, όπως Τουρκία, Σαουδική Αραβία και Ιορδανία, έχουν προβεί σε μια άτυπη «αιρετική» συμμαχία, ούτως ώστε να μην εμπλακούν στρατιωτικά με τις δυνάμεις του Μπαγκντάντι με σκοπό να συνεχίζουν να υφίστανται απώλειες το Σιιτικό Ιράν, το Αλαουίτικο καθεστώς Άσαντ και η Χεζμπολάχ.

¹⁴⁹ Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος. Οι ρίζες, δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα, σ. 187 - 191

Συμπεράσματα

Η αστάθεια και αποσταθεροποίηση στην Μέση Ανατολή και στην Βόρεια Αφρική έγκειται σε πολλούς παράγοντες. Το έλλειμμα ασφάλειας στην περιοχή είναι διαχρονικό και όχι πρόσκαιρο, κάτι που πολλοί αναλυτές ενστερνίζονται. Η συγκρουσιακή κατάσταση στην Μέση Ανατολή έχει τις ρίζες της κατά την περίοδο της αποαποικιοποίησης. Η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, άνοιξε τους «ασκούς του Αιόλου» με αποτέλεσμα να επέλθει μια έντονη αντιπαλότητα μεταξύ Αράβων και Δυτικών. Επίσης, με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, πολλά κράτη της περιοχής αναγκάστηκαν να επιλέξουν στρατόπεδο. Αλλά προσδέθηκαν στο άρμα της Σοβιετικής Ένωσης και άλλα στο άρμα των Ηνωμένων Πολιτειών. Μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι εξελίξεις στην Μέση Ανατολή υπήρξαν ραγδαίες με αποτέλεσμα το γεωστρατηγικό περιβάλλον να μεταβληθεί.

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που διαμόρφωσαν την Μέση Ανατολή κατά τον 21^ο αιώνα υπήρξε το φαινόμενο της «Αραβικής Άνοιξης». Ο παράγοντας που δέχθηκε το μεγαλύτερο πλήγμα υπήρξε η ιδεολογία του Παναραβισμού με αντίστοιχα επακόλουθα και για τα ιδεολογικο-πολιτικά μορφώματα που την ακολουθούν, για παράδειγμα Μπααθισμός. Ταυτοχρόνως, το Ισλάμ ως πολιτική έκφραση εμφανίζεται να καλύπτει το κενό των μεταβολών που δημιουργήθηκαν από την έλευση της Αραβικής Άνοιξης, κυρίως στις ριζοσπαστικές εκφάνσεις αυτού, όπως είναι οι Σαλαφιστές.

Η άνοδος του Ισλάμ σε συνδυασμό με τις τριτοκοσμικές συνθήκες που επικρατούν στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια παράγει το ιδανικό μοντέλο για την ανάπτυξη ακραίων πολιτικών ομάδων, μετατρέποντας τον Αραβικό κόσμο σε «αρένα» ριζοσπαστικών δράσεων, που θα συνδέονται απευθείας με την Ισλαμιστική τρομοκρατία. Η τρομοκρατία τα τελευταία χρόνια έχει λάβει νέες διαστάσεις, καθώς η επιχειρησιακή δυνατότητα των τρομοκρατών έχει εξελιχθεί κατά πολύ. Αυτό έγινε αντιληπτό μετά τα γεγονότα της «11^{ης} Σεπτεμβρίου» και με τις τρομοκρατικές επιθέσεις που συντόνιζε η Αλ-Κάιντα σε χώρες της δύσης.

Το βασικότερο πρόβλημα που προέκυψε μετά τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» είναι ότι υπήρξε ένα κενό ισχύος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Για παράδειγμα, μετά τη πτώση του καθεστώτος Καντάφι στη Λιβύη, η συγκρουσιακή κατάσταση που επικρατεί στο Ιράκ, ο εμφύλιος στη Συρία και η εσωτερική αστάθεια που επικρατεί στο εσωτερικό της Αιγύπτου, όλα αυτά συντελούν στο γεγονός ότι καμία από αυτές τις χώρες δεν μπορεί να επιφέρει μια σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή, με αποτέλεσμα να βρίσκουν πρόσφορο έδαφος εξτρεμιστικές ομάδες.

Παρόλα αυτά, το βασικότερο ερώτημα που χρήζει απάντησης είναι αν τελικώς η «Αραβική Άνοιξη» αποτέλεσε την έκφραση της επιθυμίας της Αραβικής κοινωνίας, ώστε να βιώσει τους καρπούς της αστικής φιλελεύθερης δημοκρατίας. Αυτό δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε. Σίγουρα, οι πολίτες των χωρών αυτών θέλησαν να αντιδράσουν στις τριτοκοσμικές συνθήκες που επικρατούν στις χώρες τους, στο

έλλειμμα δημοκρατίας και στα τυραννικά καθεστώτα. Οι απαιτήσεις των πολιτών για καλύτερους όρους διαβίωσης, άνοδο βιοτικού επιπέδου και πολιτικές αλλαγές ή μεταρρυθμίσεις, που θα επέτρεπαν δομικές βελτιώσεις, απέχουν από το συμπέρασμα ότι η Αραβική Άνοιξη υπήρξε ένα γεγονός συλλογικής απαίτησης των Αράβων για την δημιουργία ενός αστικού φιλελεύθερου δημοκρατικού πλαισίου στην Μέση Ανατολή και στη Βόρειο Αφρική.

Το αν κάποια αραβική χώρα κατόρθωνε να οικοδομήσει μια αστική φιλελεύθερη δημοκρατία, αυτό σύντομα διαψεύστηκε και φάνηκε στην Τυνησία, στην Λιβύη και στην Αίγυπτο. Στις χώρες αυτές παρατηρήθηκε μια τάση ανάδυσης του Ισλάμ, για παράδειγμα η επικράτηση του Μόρσι στην Αίγυπτο και του κόμματος Ennahda (Αναγέννηση) στην Τυνησία. Το μόνο σίγουρο είναι ότι Ισλάμ και Δημοκρατία δεν μπορούν να συμβαδίσουν, όντας δύο εντελώς διαφορετικά συστήματα οργάνωσης των εσωτερικών κοινωνιών. Άλλωστε, Δημοκρατία δεν είναι μόνο η δυνατότητα εκλογής υποψηφίων από το εκλογικό σώμα, γιατί τότε το Ιράν, για παράδειγμα, θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι είναι μια σύγχρονη Δημοκρατία. Το αστικό δημοκρατικό σύστημα είναι μια πολυπλοκότερη διαδικασία, που έχει να κάνει με τις θεσμικές διαδικασίες και την εφαρμογή της ισονομίας και ισοπολιτείας όλων των πολιτών απέναντι στο νόμο και την κρατική υπόσταση. Συνεπώς, το μοντέλο της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, με επίκεντρο το Ισλάμ, δεν μπορεί να ταυτιστεί με μια σύγχρονη δημοκρατία.

Πολλοί αναλυτές και πολλές χώρες έσπευσαν να υποστηρίξουν αυτά τα κινήματα κατά των αυταρχικών καθεστώτων, αδυνατώντας να προβλέψουν τις συνέπειες που θα μπορούσαν να προκύψουν αργότερα. Ήταν πλέον αργά όταν αντιλήφθηκαν ότι το Ισλάμ είναι μια άλλη κοσμοθεωρία, το οποίο δεν μπορεί να ενσωματωθεί ομαλά σε μια δημοκρατία. Οπότε η αστάθεια στην περιοχή πήρε σάρκα και οστά και το γεωπολιτικό περιβάλλον άρχισε να μεταβάλλεται όλο και περισσότερο.

Παρόλα αυτά, η χώρα που έχει πληγεί περισσότερο από τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» υπήρξε με διαφορά η Συρία. Η Συρία, μέχρι και σήμερα, βρίσκεται σε έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο. Αρχικά και στην χώρα αυτή, τα γεγονότα ξεκίνησαν με διάφορες διαδηλώσεις και κινητοποιήσεις κατά του καθεστώτος Άσαντ, σύντομα όμως η κατάσταση ξέφυγε και πλέον στην χώρα αυτή μαίνεται ο εμφύλιος εδώ και περίπου πέντε χρόνια. Πράγματι, το Μπααθικό καθεστώς της Συρίας ήταν ιδιαίτερος αυταρχικό, καθώς καταπατούσε συστηματικά τα δικαιώματα των πολιτών και τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Όμως, με την πάροδο του χρόνου, ο εμφύλιος πόλεμος απέκτησε θρησκευτικό χαρακτήρα μεταξύ Σιτών και Σουνιτών.

Η Συρία είναι μια χώρα με πολλές εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες. Συγκεκριμένα, μεγάλο μέρος του πληθυσμού είναι χριστιανοί, υπάρχουν και Κούρδοι, οι οποίοι είναι Σουνίτες, αλλά και Σίιτες. Η χώρα εδώ και πολλές δεκαετίες κυβερνάται από την οικογένεια Άσαντ, οι οποίοι είναι Αλαουίτες, μια σιτική σέκτα.

Οι Αλαουίτες αποτελούν το 13 % της χώρας. Συνεπώς, με το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου, μεγάλο μέρος του πληθυσμού των Σουνιτών στράφηκε κατά των Αλαουιτών – Σιιτών με αποτέλεσμα να λάβει χώρα μια θρησκευτική σύγκρουση. Αρχικά, η διεθνή Κοινότητα υποστήριξε τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό για δύο λόγους. Πρώτον, διότι έκρινε ότι η αντιπολίτευση της Συρίας αν επικρατούσε θα μπορούσε να επιβάλλει ένα δημοκρατικό πολίτευμα στη χώρα, γεγονός που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της δύσης την περίοδο εκείνη. Δεύτερον, οι Ηνωμένες Πολιτείες έβλεπαν με αποστροφή το Αλαουιτικό καθεστώς του Άσαντ από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, λόγω των θερμών σχέσεων μεταξύ ΕΣΣΔ – Συρίας αλλά και λόγω της εμπλοκής της Συρίας στους Αραβο-Ισραηλινούς πολέμους.

Όμως, η διεθνής κοινότητα, όπως δεν μπόρεσε να προβλέψει την άνοδο του Ισλαμικού φονταμενταλισμού και στις υπόλοιπες χώρες της Μέσης Ανατολής μετά τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης», έτσι δεν μπόρεσε να πάρει μέτρα και στην περίπτωση της Συρίας. Σύντομα, οι εξτρεμιστικές ισλαμικές οργανώσεις άρχιζαν να κάνουν την εμφάνισή τους, ιδιαιτέρως η Αλ-Νούσρα (το παρακλάδι της Αλ-Κάιντα) και το «Ισλαμικό Κράτος». Οι δύο οργανώσεις αυτές διεξήγαγαν στρατιωτικές επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας, με αποτέλεσμα να γιγαντωθεί η περιφερειακή αστάθεια. Όμως, το «Ισλαμικό Κράτος» αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή σε περιφερειακό επίπεδο για πολλές χώρες.

Όπως έχει αναφερθεί, το «Ισλαμικό Κράτος» είναι μια τζιχαντιστική οργάνωση η οποία δεν λειτουργεί όπως η Αλ-Κάιντα. Συγκεκριμένα, δεν έχει ως στόχο μόνο να διεξάγει τρομοκρατικές επιθέσεις στις χώρες που βρίσκονται στην περιφέρειά του μόνο αλλά απώτερος στόχος είναι να πλήξει με τρομοκρατικά χτυπήματα τις χώρες της δύσης. Το μόρφωμα αυτό, επιδιώκει να επιβάλλει τη Σαρία ακολουθώντας ακραίες μεθόδους, όπως εκτελέσεις «απίστων». Παρόλα αυτά, η ειδοποιός διαφορά μεταξύ Αλ- Κάιντα και ISIS είναι ότι το δεύτερο επιδιώκει να καταλάβει εδάφη για να μπορέσει να δημιουργήσει το δικό του Χαλιφάτο, το οποίο θα κυβερνά όλο τον μουσουλμανικό κόσμο αλλά και εδάφη τα οποία ανήκαν σε χαλιφάτα του παρελθόντος. Ο ISIS, μέχρι και σήμερα πραγματοποιεί επιχειρήσεις σε Συρία και Ιράκ και ελέγχει μεγάλο μέρος των χωρών αυτών. Αυτό που θα πρέπει να αναφερθεί είναι ότι αυτοί που απέτρεψαν την αρχική προέλαση του ISIS, υπήρξαν οι ένοπλες ομάδες των Κούρδων σε Ιράκ και Συρία, οι οποίοι από ένα σημείο και μετά υποστηρίζονται και εξοπλίζονται από τις ΗΠΑ αλλά και το Ιράν παρέχει βοήθεια στην Peshmerga.

Μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ, η χώρα βυθίστηκε και πάλι στο χάος, καθώς οι σουνιτικές ένοπλες ομάδες δεν αποδέχονταν την σιιτική κυβέρνηση του Μαλίκι. Με την πάροδο των ετών, ένας νέος περιφερειακός παίκτης έκανε την εμφάνισή του. Το Ιράν, βλέποντας ότι το Ιράκ και η Συρία βρίσκονται σε εσωτερική αποσταθεροποίηση, αποφάσισε να κινηθεί και να παράσχει βοήθεια στους συμμάχους του. Συγκεκριμένα, το Ιράν επιδιώκει τη καλή γειτνίαση με το Ιράκ λόγω του μεγάλου σιιτικού πληθυσμού που ζει στη χώρα. Στην Συρία επιθυμεί την παραμονή του Αλαουίτη Άσαντ στην εξουσία. Η Τεχεράνη

έστειλε άμεσα, αξιωματικούς της Επαναστατικής Φρουράς (IRGC) και εθελοντές της Quds Force σε Συρία και Ιράκ, οι οποίοι βοήθησαν με την τεχνογνωσία τους τις καθεστωτικές δυνάμεις κατά των μαχητών του «Ισλαμικού Κράτους». Ο βασικός λόγος που το Ιράν έχει εμπλακεί σε μεγάλο βαθμό στην Συρία και στο Ιράκ, είναι διότι η Τεχεράνη επιθυμεί εδώ και πολλά χρόνια να δημιουργήσει το Σιτικό τρίγωνο Τεχεράνη – Βαγδάτη – Δαμασκός, γεγονός που θα την ισχυροποιήσει. Όμως, ένα τέτοιο σχέδιο φέρνει το Ιράν αντιμέτωπο με την Σαουδική Αραβία, την Τουρκία και το Ισραήλ.

Η Σαουδική Αραβία με το Ιράν είναι παραδοσιακοί εχθροί. Το Ριάντ αποτελεί τον κύριο εκφραστή του Σουνιτισμού, ενώ το Ιράν είναι η μεγαλύτερη Σιτική χώρα και αποτελεί το βασικό προπύργιο του Σιτισμού. Οι χώρες αυτές βρίσκονται σε «Ψυχρό Πόλεμο» από την επανάσταση του 1979. Το Ιράν επιδίωξε για πολλά χρόνια να μεταδώσει τον Θεοκρατικό τρόπο διακυβέρνησης του και σε άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, γεγονός που το έφερε σε αντιπαράθεση με την Σαουδική Αραβία αλλά και με τις χώρες του Κόλπου. Η Τεχεράνη, έχει εμπλακεί και στην Υεμένη, υποστηρίζοντας του Σίτες Χούτι, οι οποίοι έχουν καταλάβει την πρωτεύουσα της χώρας. Επίσης, στην Σαουδική Αραβία αλλά και σε άλλες χώρες του Κόλπου ζει μεγάλο μέρος Σιτών. Συνεπώς, στην Αραβική Χερσόνησο, το Ιράν διαθέτει πολλούς δορυφόρους. Όμως, η επιθετική εμπλοκή του Ιράν σε Υεμένη, Ιράκ και Συρία την φέρνει αντιμέτωπη με τη Σαουδική Αραβία και με τις χώρες του Κόλπου. Η διαμάχη των δύο χωρών δεν αφορά αποκλειστικά μια σύγκρουση συμφερόντων, αλλά είναι ουσιαστικά μια διαμάχη μεταξύ δύο διαφορετικών κοσμοθεωριών και δύο διαφορετικών αντιλήψεων γύρω από το Ισλάμ. Το Ιράν αποτελεί την μεγαλύτερη απειλή για τα Βασίλεια του Κόλπου σε περιφερειακό επίπεδο.

Το Ισραήλ που είναι παραδοσιακά μια από τις σημαντικότερες περιφερειακές δυνάμεις της περιοχής είναι ένας από τους εχθρούς του Ιράν. Αν και ο Μπέν Γκουριόν, είχε γράψει στο ημερολόγιο του ότι το Ιράν θα πρέπει να αποτελεί έναν παραδοσιακό σύμμαχο του Ισραήλ στην περιοχή, κάτι τέτοιο έπαψε να υφίσταται μετά την έλευση του Αγιατολάχ Χομεινί στην εξουσία. Έκτοτε, οι δύο χώρες βρίσκονται αντιμέτωπες κυρίως λόγω της απειλής που συνιστά το Ιράν για την ασφάλεια του Ισραήλ. Όμως, όσο μαίνεται ο εμφύλιος στη Συρία, το Ισραήλ παραμένει παθητικό. Κυρίως αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το Τελ-αβίβ δεν είχε καλές σχέσεις με τη Δαμασκό. Όμως αυτό που ανησυχεί το Ισραήλ πολύ, είναι μια ενδεχόμενη επικράτηση του Άσαντ, γεγονός που θα δημιουργηθεί το Σιτικό Τρίγωνο που αναφέρθηκε προηγουμένως. Μια τέτοια εξέλιξη είναι κάτι που απεύχεται η πολιτική ηγεσία του Ισραήλ διότι τότε το Ιράν θα κατορθώσει να αποκτήσει πάτημα στη Συρία και παράλληλα θα ισχυροποιηθεί περισσότερο η στρατιωτική πτέρυγα της Χεζμπολάχ, η οποία βρίσκεται σε αντιπαράθεση με το Ισραήλ εδώ και δεκαετίες. Η στάση που τηρεί το Ισραήλ στην περίπτωση της Συρίας και του «Ισλαμικού Κράτους» χαρακτηρίζεται από απάθεια. Πολλοί αναλυτές αναφέρουν ότι έχει προβεί σε μια «αιρετική συμμαχία» με την Σαουδική Αραβία διότι πρώτον δεν επιθυμούν και οι δύο την παραμονή του Άσαντ στην εξουσία και επίσης και για τις δύο χώρες μια

τυχόν ίδρυση του Συιτικού τριγώνου αποτελεί ένα εφιαλτικό σενάριο τόσο για το Τελ-Αβίβ όσο και για το Ριάντ.

Ένας άλλος σημαντικός περιφερειακός παίχτης είναι και η Τουρκία. Υπό την ηγεσία του Ερντογάν, η Τουρκία αρχικά επεδίωξε μια στροφή στην εξωτερική της πολιτική ακολουθώντας μια νέο-οθωμανική πολιτική, βασιζόμενη στις απόψεις και αντιλήψεις του δόγματος Νταβούτογλου. Το ΑΚΡ, προσπάθησε να εκμεταλλευτεί το ντόμινο των εξεγέρσεων που άρχισε να λαμβάνει χώρα σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή κατά τα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξη». Πράγματι, η Τουρκία προσέγγισε την Αίγυπτο και την Τυνησία. Μετά την άνοδο του Αλ-Σίσι στην εξουσία, η Αίγυπτος με την Τουρκία έπαψαν να έχουν καλές σχέσεις. Μετά τα γεγονότα αυτά, το «δόγμα Νταβούτογλου» απέτυχε και πλέον η Τουρκία έπρεπε να διαμορφώσει μια νέα εξωτερική πολιτική. Παράλληλα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Τουρκία είχε έρθει και σε ρήξη με την κυβέρνηση Νετανιάχου. Συνεπώς, η Τουρκία βρέθηκε απομονωμένη σε περιφερειακό επίπεδο.

Κατά τη διάρκεια της Συριακής Κρίσης, η Τουρκία αρχικά υποστήριξε το καθεστώς Άσαντ διότι, όπως δήλωνε η ίδια, δεν επιθυμούσε να διαταραχθεί το γεωπολιτικό περιβάλλον. Όμως, όταν η δύση αποφάσισε να υποστηρίξει τον «Ελεύθερο Συριακό Στρατό» τότε και η Τουρκία έπραξε αναλόγως. Συγκεκριμένα, παρείχε στρατιωτικό εξοπλισμό και πληροφορίες προς τους αντικαθεστωτικούς με σκοπό να προκληθούν σημαντικά πλήγματα κατά των δυνάμεων του Άσαντ. Μετέπειτα, με την άνοδο των «Ισλαμικού Κράτους», η Τουρκία επέδειξε μια περίεργη ανοχή. Συγκεκριμένα, πολλές φορές οι μαχητές του Μπαγκντάντι διέσχιζαν ανενόχλητοι τα σύνορα Τουρκία – Συρίας ή Τουρκίας – Ιράκ για να ανεφοδιαστούν. Όμως, το βασικότερο ήταν ότι στα σύνορα μπορούσαν οι μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους» να πραγματοποιούν λαθρεμπόριο πετρελαίου ή αρχαιοτήτων αλλά και να πραγματοποιούν τις συναλλαγές τους. Πολλές χώρες, κυρίως όμως η Ρωσία, κατηγορήσαν ευθέως την Κυβέρνηση Ερντογάν για την ανοχή της.

Όπως έχει αναφερθεί, η αμφιταλαντευόμενη σχέση της Άγκυρας με το «Ισλαμικό Κράτος», έχει να κάνει με το γεγονός ότι η Τουρκία επειδή έχει τα δικά της σοβαρά προβλήματα εσωτερικής ασφάλειας, που αυτό οφείλεται κυρίως στους Κούρδους μαχητές του ΡΚΚ, ότι δεν επιθυμεί να έρθει σε μια αντιπαράθεση με τους τζιχαντιστές του Μπαγκντάντι, με σκοπό να αποφευχθούν τρομοκρατικές επιθέσεις σε έδαφός της. Όμως, κάτι τέτοιο διαψεύστηκε με την τρομοκρατική επίθεση που έλαβε χώρα στις 30 Ιουνίου στο αεροδρόμιο Κεμάλ Ατατούρκ στην Κωνσταντινούπολη.

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Τουρκία βρίσκεται σε ένα επικίνδυνο μονοπάτι. Η εσωτερική αστάθεια που λαμβάνει χώρα στην Τουρκία, κυρίως λόγω της απόπειρας πραξικοπήματος από μια μεγάλη μερίδα του στρατού θα έχει μεγάλο αντίκτυπο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα τώρα, που βρίσκεται απομονωμένη με τις άλλες χώρες της περιφέρειάς της σε διπλωματικό επίπεδο αλλά και λόγω των διπλωματικών προστριβών που έχει τα τελευταία χρόνια με την

κυβέρνηση Ομπάμα. Ειδικότερα αυτή την περίοδο, καθώς ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν θεωρεί υπεύθυνες τις ΗΠΑ για το πραξικόπημα και υποκινητή τον Φετουλάχ Γκιουλέν που ζει αυτοεξόριστος στην Πενσυλβάνια των Ηνωμένων Πολιτειών. Συνεπώς, αυτή τη στιγμή όσο η Τουρκία βρίσκεται σε αυτό το αδιέξοδο, η Τεχεράνη κερδίζει έδαφος. Πλέον, το Ιράν μπορεί να διαμορφώσει τη δική του στρατηγική και εν τέλει αυτό να βγει κερδισμένο τόσο στη Συρία όσο και στο Ιράκ.

Τέλος, το μόρφωμα του «Ισλαμικού Κράτους» αποτελεί την μεγαλύτερη απειλή στην Μέση Ανατολή αυτή την περίοδο. Πολλοί αναλυτές εκτιμούν ότι η απειλή που συνιστά είναι μεγαλύτερη από αυτή της Αλ-Κάιντα. Αυτό οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Πρώτον, το «Ισλαμικό Κράτος» έχει κατορθώσει να έχει στη διάθεσή του χιλιάδες μαχητές και κατ' αυτό τον τρόπο βρίσκεται σε θέση να διεξάγει επιχειρήσεις και να καταλαμβάνει εδάφη σε Συρία και Ιράκ. Έτσι λοιπόν κατ' αυτό τον τρόπο βρίσκεται σε θέση να δημιουργήσει το «Χαλιφάτο» του και να επιβάλλει το νόμο της Σαρία. Δεύτερον, μετά τις επιχειρήσεις σε Συρία και Ιράκ έχει γίνει ευρέως γνωστό ότι διαθέτει χημικά, βιολογικά όπλα αλλά και άρματα μάχης ως λάφυρα. Συγκεκριμένα, τα άρματα μάχης που απέκτησε μετά την κατάληψη της Μοσούλης ήταν του Ιρακινού στρατού και συγκεκριμένα ήταν αμερικανικής κατασκευής. Τρίτον, πολλές άλλες τζιχαντιστικές οργανώσεις από δεκαεφτά διαφορετικές χώρες έχουν δηλώσει πίστη προς το πρόσωπο του «Χαλίφη» Μπαγκντάντι. Συνεπώς, οι οργανώσεις αυτές μπορούν να διεξάγουν επιχειρήσεις στις χώρες που δραστηριοποιούνται αλλά και να διοχετεύουν μαχητές προς το «Ισλαμικό Κράτος της Συρίας και του Ιράκ». Τέταρτον, οι περισσότεροι μαχητές που στελεχώνουν το «Ισλαμικό Κράτος» προέρχονται από χώρες της δύσης, γεγονός που ανησυχεί τις περισσότερες χώρες της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης. Τέλος, το «Ισλαμικό Κράτος» έχει αποδείξει ότι είναι σε θέση να πραγματοποιεί πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις τόσο στη δύση όσο και σε άλλες χώρες μουσουλμανικές και μη.

Συνεπώς, το μόρφωμα αυτό δεν μπορεί εξομοιωθεί με την Αλ-Κάιντα με βάση τα επιχειρησιακά κριτήρια. Η Αλ-Κάιντα ήταν μια τρομοκρατική τζιχαντιστική οργάνωση η οποία απλά πραγματοποιούσε τρομοκρατικές επιθέσεις, δεν ήταν ποτέ σε θέση να μπορεί πραγματοποιήσει στρατιωτικές επιχειρήσεις με σκοπό την κατάληψη εδάφους. Ενώ το «Ισλαμικό Κράτος» έχει αποδείξει ότι είναι και σε θέση να διεξάγει τρομοκρατικά χτυπήματα αλλά και να διεξάγει, πρωτίστως, επιχειρήσεις κατάληψης εδάφους. Μπορεί το «Ισλαμικό Κράτος» να έχει τις ρίζες του στην Αλ-Κάιντα αλλά εξελίχθηκε σε κάτι πολύ πιο εξτρεμιστικό και σε κάτι πολύ πιο απειλητικό. Μάλιστα, η ίδια η ηγεσία της Αλ-Κάιντα έχει αποκηρύξει το μόρφωμα αυτό χαρακτηρίζοντας τις μεθόδους που χρησιμοποιεί ακραίες. Οπότε, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι το «Ισλαμικό Κράτος» κάλλιστα μπορεί να θεωρηθεί ως η πιο ακραία σουνιτική φονταμενταλιστική τρομοκρατική η οργάνωση που έχει εμφανιστεί.

Εν κατακλείδι, η γεωπολιτική αστάθεια στη Μέση Ανατολή που συντελείται στις μέρες μας έχει τις ρίζες της σε πολλά γεγονότα του παρελθόντος, δηλαδή δεν είναι μια σειρά γεγονότων που έχουν λάβει χώρα το τελευταίο χρονικό διάστημα.

Πλέον, τη μεγαλύτερη απειλή συνιστούν οι τρομοκρατικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής. Επίσης, θα πρέπει να προστεθεί ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα παρατηρείται ένας νέος «Ψυχρός Πόλεμος» μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι δύο χώρες αυτές έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα σε Ιράκ, Συρία και Υεμένη. Οπότε η θρησκευτική αντιπαλότητα έχει επανέλθει στο προσκήνιο και αυτό θα πρέπει να προβληματίσει τη διεθνή κοινότητα. Γιατί μια ενδεχόμενη σοβαρή αντιπαράθεση μεταξύ αυτών των δύο περιφερειακών δυνάμεων μπορεί ενδεχομένως το γεωπολιτικό περιβάλλον να μεταβληθεί. Όσο μαίνεται ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος η κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή θα παραμένει έκρυθμη, ειδικότερα μετά την δυναμική εμπλοκή της Ρωσίας στο πλευρό του Άσαντ. Το γεγονός ότι στον συριακό εμφύλιο πόλεμο έχουν εμπλακεί πολλές περιφερειακές και διεθνείς δυνάμεις, αυτό μπορεί να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις και αυτή η αντιπαλότητα να οδηγήσει σε μια σειρά γεγονότων που μπορούν να επηρεάσουν όχι μόνο την συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια αλλά και όλη την υφήλιο.

Κλείνοντας, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι όσο παραμένει η γεωγραφική περιφέρεια της Μέσης Ανατολής σε αυτή την άναρχη κατάσταση, με τα κράτη να έχουν διαφορετικά συμφέροντα το ένα με το άλλο, με τη δράση τρομοκρατικών τζιχαντιστικών οργανώσεων καθώς υπάρχει έλλειμμα ασφάλειας και όσο συνεχίζουν οι μεγάλες δυνάμεις να εμπλέκονται στα εσωτερικά των κρατών με σκοπό να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα, τότε το μόνο σίγουρο είναι ότι αυτή η συγκρουσιακή κατάσταση στην Μέση Ανατολή θα συνεχίσει να υφίσταται. Το βασικό ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής. Με ποια μέσα θα εξουδετερωθούν οι τζιχαντιστικές οργανώσεις στην Μέση Ανατολή; Και αν εξουδετερωθούν, στη συγκεκριμένη περίπτωση αν εξουδετερωθεί το «Ισλαμικό Κράτος», δεν είναι πολύ πιθανό να εμφανιστούν νέες οργανώσεις στη θέση του; Το μόνο βέβαιο είναι ότι η απειλή της Ισλαμικής τρομοκρατίας θα συνεχίζει να υφίσταται. Αυτό όμως που πρέπει να πραγματοποιηθεί είναι ότι οι χώρες της περιφέρειας πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους με σκοπό την ασφάλεια της περιοχής και με σκοπό να καταπολεμήσουν αυτήν την αποσταθεροποίηση που λαμβάνει χώρα εδώ και δεκαετίες. Τέλος, οι μεγάλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ και η Ρωσία θα πρέπει να βοηθήσουν με ουσιαστικό τρόπο τις χώρες αυτές διότι κρίνεται επιβεβλημένη η υποστήριξή τους.

Βιβλιογραφία:

Ελληνόγλωσση:

1. Κουσκουβέλης, Η., Λίτσας, Σ., Ραπτόπουλος, Ν. & Κυριακίδης, Κ. (2012) *Η Αραβική Άνοιξη: Μελέτες Διεθνών Σχέσεων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας
2. Κούτσης, Α. (1992) *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Παπαζήσης
3. Πατέλος, Κ. (2006) *Το Σύγχρονο Ισλάμ. Η Συνάντηση με τη Δύση: Μια Ιστορική και Πολιτική Προσέγγιση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης
4. Μάζης, Ι. (2012) *Γεωγραφία του Ισλαμικού Κινήματος*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
5. Μάζης, Ι. (2008) *Η γεωπολιτική της ευρύτερης μέσης Ανατολής και η Τουρκία*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
6. Γιαννακόπουλος, Β. (2012) *Αραβική Άνοιξη: Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*. Αθήνα
7. Γιαννακόπουλος, Β. (2016) *Ισλαμικό Κράτος: Οι ρίζες, η δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*. Αθήνα
8. Πανέλλα, Κ. (2007) *Η ιστορία των ισλαμικών καθεστώτων 1914 – 2006*. Αθήνα: Εκδόσεις Ωκεανίδα
9. Μπόση, Μ. (2014) *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
10. Μπόση, Μ. (2000) *Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Τραυλός
11. Μπόση, Μ. (1999) *Ζητήματα Ασφάλειας στην νέα τάξη πραγμάτων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
12. Παπασωτηρίου, Χ. (2002) *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945 – 2002*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
13. Παπασωτηρίου, Χ. (2008) *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
14. Παπασωτηρίου, Χ. (2013) *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21^{ου} Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
15. Ζιάκα, Α. (2004) *Το Σιιτικό Ισλάμ – Οι Κοινωνικές και Πολιτικές Προεκτάσεις στην Μέση Ανατολή*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κορηλία Σφακιανάκη
16. Υφαντής, Κ. (2010) *Εισαγωγή στην Στρατηγική*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
17. Υφαντής, Κ. (2012) *Διεθνής Πολιτική Θεωρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
18. Πλατιάς, Α. (1995) *Το νέο Διεθνές Σύστημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
19. Davutoglu, A. (2001) *Το στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
20. Zurcher, E.J. (2004) *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

21. Lewis, B. (1970) *Μέση Ανατολή και Δύση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
22. Lewis, B.(1992) *Οι Άραβες στην Ιστορία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη
23. Mearsheimer, J. (2006) *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα

Ξενόγλωσση:

1. Weiss, M. & Hassan, H. (2015) *ISIS: Inside the Army of Terror*. New York: Regan Arts
2. Stern, J. & Berger, J.M. (2015) *ISIS: The State of Terror*. Ecco
3. Hoffman, B. (2006) *Inside Terrorism*. Columbia University Press, Revised Edition
4. Sivan, E. (1985) *Radical Islam: Medieval Theology and Modern Politics*. Yale University Press
5. Hamid, S.(2014) *Temptations of Power: Islamists and Illiberal Democracy in a New Middle East*. Oxford University Press
6. Cook, M.(2014) *Ancient Religions, Modern Politics: The Islamic Case in Comparative Perspective*. Princeton University Press
7. Kepel, G.(2002) *Jihad: The Trail of Political Islam*. Belknap Press
8. Selulow, J. (2015) *Rise of ISIS: A Threat We Can't Ignore*
9. Kagan, K., Kagan, F.W. & Lewis, J.D (2014) *A Strategy to Defeat The Islamic State*. Washington: Institute For The Study Of War
10. Sorenson, D.S. (2014) *Confronting The "Islamic State"*
11. Kan, P.R. (2015) *Defeating the Islamic State: A Financial-Military Strategy*
12. Huba Wass de Czege (2014) *Defeating the Islamic State: Commentary on a Core Strategy*
13. Esfandiary, D. & Tabatabai, A. (2015) *Iran's ISIS Policy*
14. Young, W., Stebbins, D., Frederick, B.A. & Al-Shahery, O. (2014) *Spillover from the Conflict in Syria: An Assessment of the Factors that Aid and Impede the Spread of Violence*. National Defense Research Institute
15. Harrison, R. (2014) *Confronting The "Islamic State": Towards a Regional Strategy Contra ISIS*
16. Crocker, C. (2013) *Syria's Crisis of Transition. The National Interest*
17. Robinson, G.E. (2012) *Syria's Long Civil War*
18. Smyth, P. (2015) *The Shiite Jihad in Syria and it's Regional Effects*. The Washington Institute For Near East Policy
19. Carpenter, T.G. (2013) *The Syrian Civil War and It's Implications*
20. Kaya, K. (2012) *Turkey- Iran Relations, After the Arab Spring*
21. Taspinar, O. (2015) *Turkey and the Arab Gulf States: A Dance with Uncertain Expectations*. Arab Gulf States Institute in Washington (AGSIW)

22. Sorenson, D.S. (2013) *Dilemmas For US Strategy: US Options in Syria*
23. Kamolnick, P. (2012) *Delegitimizing AL-Qaeda: A Jihad – Realist Approach*. Strategic Studies Institute
24. Zuhur, S. (2007) *Egypt: Security, Political and Islamist Challenges*. Strategic Studies Institute
25. Berti, B. (2012) *Hizbullah, Hamas, and the “Arab Spring” – Weathering the Regional Storm?*
26. Blank, S.J. (2012) *Russia’s Homegrown Insurgency: Jihad in the North Caucasus*. Strategic Studies Institute
27. Chami, R. (2012) *Libya beyond the Revolution: Challenges and Opportunities*. International Monetary Fund
28. El-Katiri, M. (2012) *State-Building Challenges In A Post-Revolution Libya*. Strategic Studies Institute
29. Berti, B. (2015) *Israel and the Arab Spring: Understanding Attitudes and Responses to the “New Middle East”*. Al Mesbar Studies & Research Centre and the Foreign Policy Research Institute
30. Norlen, T.C. (2012) *Israel Perspectives On The Arab Uprising*. CSS
31. Inbar, E. (2012) *Israel’s National Security Amidst Unrest in the Arab World*. The Washington Quaterly
32. Terrill, W.A. (2012) *Lessons of the Iraqi De-Ba’athification Program For Iraq’s Future and the Arab Revolutions*. Strategic Studies Institute
33. Malashenko, A. (2013) *Russia and The Arab Spring*. Carnegie Moscow Center
34. Dalacoura, K. (2012) *The 2011 uprising in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications*
35. Alvaro de Casconcelos, (2011) *The Arab democratic Wave: How the EU can seize the moment*. Institute for Security Studies
36. Kamrava, M. (2012) *The Arab Spring and the Saudi-Led Counterrevolution*
37. Barany, Z. (2012) *The “Arab Spring” in the Kingdoms*. Arab Center For Research & Policy Studies
38. Bahgat, G. (2009) *United States-Iranian Relations: The Terrorism Challenge*
39. Fouad, A. (2016) *Islamic State’s Sinai branch shifts its strategy*. Al-Monitor
40. (2016) *Has IS established foothold in Jordan?*. Al-Monitor
41. Faropoulos, C. (2016) *How the Syrian Crisis affects Jordan*
42. Karami, A. (2016) *How Iran views the Russian withdrawal from Syria*. Al-Monitor
43. Segall, M. (2015) *Iran’s Stake in Syria*
44. Bajoghli, N. (2016) *The IRGC’s plan to win hearts and minds*. Al-Monitor

45. Fetouri, M. (2015) *Four Years after Gadhafi, is Libya better off?* Al-Monitor
46. Parsi, R. (2015) *The Middle East and the Deal: In Search of a New Balance*
47. Zubacheva, K. (2015) *Why has Moscow changes its policy in the Middle East.*
48. Al-Rasheed, M. (2016) *How United is the GCC?*
49. Hanna, A. (2016) *Will next round of Geneva talks determine Assad's fate?*
50. (2015) *The Paris attacks: Aftermath and Islamic State group's future.* Afro-Middle East Centre
51. Radikal, (2014) *Islamic State makes millions from stolen antiquities.* Al-Monitor
52. Riedel, B. (2015) *In the battle Against IS, where is the Arab Coalition?* Al-Monitor
53. Hasem, A. (2015) *Is defeating the Islamic State Impossible?* Al-Monitor
54. Gurcan, M. (2015) *Is the Islamic State going global?* Al-Monitor
55. Singh, M. (2014) *Chinese Policy in the Middle East in the Wake of the Arab Uprisings.* The Washington Institute For Near East Policy
56. Feng, C. (2015) *Embracing Interdependence: The Dynamics of China and the Middle East.* Brookings Doha Center
57. Pember-Finn, T. (2011) *China and the Middle East: The Emerging Security Nexus*
58. Chen, J. (2011) *The Emergence of China in the Middle East.* Strategic Forum: National Defense University
59. Clark, G.R. (2006) *U.S. Foreign Policy In The 21st Century.* Ejournal USA
60. Trenin, D. (2010) *Russia's Policy In The Middle East: Prospects For Consensus and Conflict with the United States.* A Century Foundation Report
61. Handa, S. (2012) *Russia in the Middle East: Exploring Russia's regional relationships and influence.* British American Security Information Council
62. Blank, S.J. (2014) *Russian Strategy and Policy in the Middle East*
63. Vourgidi, M. (2013) *EU's role in the Middle East and North Africa: Pre and post Arab Spring*
64. Kuzmicheva, L. *EU Foreign Policies in the Middle East – Iran, Iraq, Syria, Israeli-Palestinian Peace Process*
65. Bettiza, G. & Philips, C. *Obama's Middle East Policy: Time to Decide*
66. Berti, B. (2015) *Seeking Stability: Israel's approach to the Middle East and North Africa*
67. Rabinovich, I. (2015) *Israel and the Changing Middle East*

Ηλεκτρονικές Πηγές:

- www.bbc.co.uk
- www.reuters.com
- www.theguardian.com
- www.al-monitor.com
- www.telegraph.co.uk
- www.aljazeera.com
- www.tovima.gr
- www.onalert.gr
- www.cbsnews.com
- www.newsantiwar.com
- www.theturkishsun.com
- www.carnegieendowment.org
- www.news.vice.com
- www.haaretz.com
- www.salon.com
- www.vox.com
- www.washingtonpost.com
- www.bbc.com
- www.nytimes.com
- www.historycommons.org
- www.longwarjournal.org
- www.thedailybeast.com
- www.businessinsider.com
- www.freebeacon.com
- www.rudaw.net
- www.nydailynews.com
- www.activistpost.com
- www.rt.com
- www.ibtimes.com
- www.independent.co.uk

